Questo libro e di me
Antonio Rossi
Di
Tolmez=
zo
1697
Adi
Decemb
a
16
Nouembre

[redacted] è di me [redacted]

di Tolnezo l'anno 1642 adi

14 marzo

[redacted]

[redacted] di Tolnezo

Questo libro è di me Gio: Pietro delli
Giovanni hauto da sig.r Leandro Sante
cambiato con un Cir. de Off. l'anno
164 adi 5 maggio.

Ex libris
Ioannis Gasparatti

QVINTVS CVRTIVS.

ÖST. NATIONALBIBLIOTHEK
WIEN

FRANCISCVS ASVLANVS MAPHAEO LEONO PATRITIO VENETO, ADVOCATORI MERITISS. S. D.

Ptimũ res omneis inter humanas, uno eodemq; mortalium consensu putatur aurum. firmum sani corporis robur, ac integrã membrorum omnium ualetudinem felicissimum quoddam munus permulti etiam arbitrantur. Diuersi suo quisq; placentes ingenio, diuersa utpote perfecta ab deo optimo maximo data bona, laudauere: laudata præ cæteris omnibus delegerunt. Ego uero Maphæe clarissime, ardens uirtutum lumen, longe secus ab his omnibus sentio: qui non aurũ, non opes, nõ superba palatia, non lata prædia, nõ uasa aurea, non ualenteis solidi corporis uires, non lepidam multæ uenustatis formam, nec deniq; ulla id genus alia nullius ponderis bona, sed diuinam sapientiã, ingenuas uirtutes, modestos mores, ac præclaras omneis animi dotes, semper plurimi fecerim, probarim, laudarim: hæc cœlestia putaui munera, hæc omnibus præferenda semper censui, hæc ubi ubi fueri, indefesso studio capessenda sum cohortatus, nec unquam cohortari, allicere, inflammare omnes desinam. nam mihimet ipsi hæc uolutanti, recte sentire uideor, nec fallor quicquam. hæc enim animum honestant, decorant, beant: illa corpus luxu, delicijs, uoluptatibus, fouent. hæc firma, certa, stabilia, non æstus, non imbres. non frigora. non humanam uim, et ne ipsum quidem extimescunt Iouem, sed per-

petua in æternos durant annos, illa uero imbecillia, du bia, caduca, uarijs fortunæ subiecta ludibrijs, inanibus hoium fulta conatibus, minimo quoq; labũtur momẽto. hæc sublimeis, immortaleis, ac Deo simillimos nos faciunt: illa superfluus cibis, procaci uenere, furenti baccho, turpi desidia, detestandis illecebris, ac mille alijs malorum germinibus nos breuissime enecant. Hoc autem uero ipso uidemus uerius: nullum profecto ignobilis, ignaui, Imperiti, uulgi nomen celebratur: nulla eorũ, qui ad uentrem, ad insanos appetitus tantum nati, fœdã more pecudũ uitam degerũt, inter homines uiget fama: nullum eorum cantatur decus. Qui uero bonis disciplinis, laudatis uirtutibus, ingenuis artibus, probam, honestam, sanctam, uixere uitam: hi celebri Immortaleis nomine per æterna uiuunt sæcula. Non'ne Vlixes præclaris homeri Carminibus imortalis est factus? num Aeneas mellifluo Maronis ore felicẽ deorũ æternitatem est assecutus? num Alexander ille Macedo, cum alijs concinnis scriptoribus, tum facunda, eleganti, candida, Curtij historia immortali cœlicolarum uescitur ambrosia? uiuetq; æternum dũ sole magnus lustrabitur orbis. Quod tu sedulo contemplatus Maphæe integerrime, nihil à mea recti animi sententia dissentiens, iam inde à teneris puer annis, ad uiridem hanc iuuentutis tuæ usq; ætatem, eã uiuendi seruasti rationem, eos occaluisti mores, eis tuum acre ingenium exercuisti studijs, ut tuis unà cum annis pfecta uirtutũ omniũ integritas, mira disciplinarũ scientia inolescens, ad summum usq; creuerit fastigium: quo factum est, ut tu iam ad sublimem ueræ gloriæ apicem perueneris. Tu enim optimis natus paren

tibus, probe semper fuisti educatus, optimũ tibi in tenella illa ætate, bonis in studijs delegisti consocium Hieronymum Aleandrum uirum nostra hac ætate rarum, diuino præstantem ingenio, multiplici linguarum sermone præditum: quippe qui non romanum modo ac græcum optime calluit eloquium, uerum & hebraicas, & caldæas, & arabicas literas pulcherrime nouit. hunc igitur tam sapientẽ, tam ornatum, tã prudẽtem adolescentiæ tuæ ducem uoluisti, qui cum tuos illos annos bonis literis, claris moribus, ingenuis sciẽtijs, Patauij transegisti: eamq; studijs omnibus indefessus operam semper dedisti, ut tu quoq; utranq; bene doctus linguam, naturæ arcana omnia, acri indagaueris ingenio, mox etiam priscas omneis Imperatorum leges, tenaci condideris pectore: quo fit, ut non hæc modo nostra urbs, uerum et externæ etiam gentes, te unicum Sapiẽtiæ oraculũ colant, obseruent, admirentur. Audi Maphæe, audi quæso, quid uniuersa de te uoce ferrea clamitet Gallia, unus inquit Maphæus unicum totius orbis decus, unum ardens sapientiæ lumen, una nostræ ætatis gloria, unicum uirtutis exemplar. Nec mehercle mentitur, iure enim ipso te ad alta mortaleis ferunt laudibus sydera. nam tu olim ardẽti studiorum flagrans amore, Parisium petiisti, ubi publica ingressus gymnasia nullam rei literariæ palæstram exhorruisti: uerum alacri impiger animo, quodcunq; disciplinarum certamen, intrepidus subijsti. Tu iuuenis cum senioribus illis publici gymnasij doctoribus inuicto congressus fuisti pectore: quos omneis herculeis diuini tui ingenij uiribus exuperasti: ex quo celebre tibi & nomen & decus uictor uendicasti: tam belle tu

unus ægnimaticos philosophi sensus, pplexos nodos explicabas: tam scite reconditas legum omnium sententias enucleabas: tam lepide, tam facile, tam concinne omnia disserebas. Quæ quidem fecerunt omnia, ut hicce inclytus senatus uenetus, te suum & ciuem ingenuum, & patriciū illustrem, communem uniuersæ Reip. Aduocatorē elegerit, electum summo confirmarit triūpho: quæ dignitas, & si senioribus tantum iam graui confectis ætate ob consummatam consilij maturitatem dari consueuerit: tibi tamen uirentibus annis uiro elargita est: nec iniuria, nam in iuuenili tuo corpore, senilem perfectæ integritatis animum uiuere uidebant. neq; hos patres sua de te bene concepta fefellit spes: Tu enim suis omnibus uotis cumulatissime respondisti: Tu uniuersæ huic Reip. fas, iura, leges, pium, firmo semper conseruas robore: Tu causas omneis tam publicas, quàm priuatas, recto iustitiæ examine perpendis: Tu demum omnibus, pro sua cuiusq; dignitate, humanus, beneuolus, gratus, satisfacis. Hisce igitur tot præclaris uirtutibus, tot diuinis animi bonis, tot modestis humani ingenij moribus cumulate cum sis refertus Maphæe clarissime, cū tuā omni ex parte laudatam uitam, tā sancte, tā caste, tam probe, semper institueris: te non possunt mortaleis omneis non amare, te non possunt non colere, non reuereri, te non possunt diuinum potius quàm humanum non admirari. Ego uero qui desides ingenij mei uires, tuis recensendis laudibus minime pares sentio: Tibi optimo studiosorum Mecœnati Curtiū scriptorem tam lepidum quàm ornatum, nostris (ut uides) excusum typis, multis repurgatum erroribus, restitutum, restauratum, & quo ad

per nostras licuit uires, emendatum dedico: quem, & si integrum non uides (bonam enim huius libri partem improba temporum edacitas surripuit) sereno tamen accipias uultu: hunc succisiuis lege temporibus, ubi seue rioribus uacas curis. oblectabit te mirum in modũ can didi authoris huius lectio, & nunc quidem multo ma gis, quàm unquam antea, nam nostra nunc ex officina longe castigatior, quàm qui ante hac passim circunfere- batur, in tuas tibi nuncupatum prodit manus. hunc igi- tur, ut lubenti damus animo, sic tu lubẽs accipe, quando hac lege hunc tibi Curtiũ dicatũ uolumus, ut omnes fa cile sciant, te eum unum inter mortales esse, cuius in- numeris reponendis laudibus Curtio ipso scriptore opus esset. Sis felix.

A

B

FRAGMENTORVM Q. CVRTII DE REBVS ALEXANDRI REGIS MACEDONVM LIBER TERTIVS.

INTER HAEC Alexander ad cõducendum ex Peloponneso militem, Cleandro cum pecunia misso, Lyciæ Pamphyliæq; rebus compositis, ad urbem Celænas exercitum admouit. Media illa tempestate mœnia interfluebat, Marsya amnis fabulosis Græcorum carminibus inclytus, fons eius ex summo montis cacumine excurrens in subiectam petram magno strepitu aquarum cadit, inde diffusus circumiectos rigat campos, liquidus, & suas duntaxat undas trahens. Itaq; color eius placido mari similis locum Poëtarum mendacio fecit. Quippe traditum est, Nymphas amore amnis retentas, in illa rupe considere. Cæterum quandiu intra muros fluit, nomen suum retinet, at cum extra munimenta se euoluit, maiore ui ac mole agentem undas, Lycum appellant. Alexander quidem urbem destitutam à suis intrat. Arcem uero, in quam confugerant, oppugnare adortus Caduceatorem præmisit, qui denunciaret, ni se dederent, ipsos ultima esse passuros. Illi Caduceatorem in turrim, et situ & opere multum editam perductum, quanta esset altitudo, intueri iubent, ac nuntiare Alexandro nõ eadem ipsum & incolas æstimatione munimenta metiri, se scire inexpugnabiles esse, ad ultimum pro fide morituros. Cæterum ut circunsideri arcem, & o-

omnia sibi indies arctiora uiderũt esse, sexaginta dierum inducias pacti, ut nisi intra eos auxilium Darius ipse misisset, dederent urbem. Postquam nihil inde præsidij mittebatur ad præstitutam diẽ, permisere se regi. Superueniunt deinde legati Atheniensium petentes, ut capti apud Granicum amnem redderentur sibi. Ille non hos modo, sed etiam cæteros Græcos restitui suis iussurum respondit finito Persico bello. Cæterum Alexandro imminens de Dario cura erat, quem nondum Euphratem superasse cognouerat. Vndiq; omnes copias contrahit, totis uiribus tanti belli discrimen aditurus. Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus, pluribus uicis, quàm urbibus frequens. Tunc habebat quondam nobilem Mydæ ciuitatem regiam, Gordium nomen est urbi, quam Sangarius amnis interfluit, pari interuallo Pontico & Cilico mari distantem. Inter hæc maria angustissimum Asiæ spatiũ esse comperimus, utroq; in arctas fauces compellente terram. Quæ quia continenti adhæret, sed magna ex parte cingitur fluctibus, speciem insulæ præbet, ac nisi tenue discrimen obijceret, maria, quæ nunc diuidit, committeret. Alexander urbe in suam ditionem redacta, Iouis templum intrat. Vehiculum, quo Gordium Mydæ patrem uectum esse constabat, aspexit, cultu haud sane à uilioribus, uulgatisq; curribus abhorrens. Notabile erat iugum astrictum compluribus nodis in semetipsos implicatis, & celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus editam esse oraculo sortem, Asiæ potiturum qui inexplicabile uinculum soluisset, cupido incessit animo sortis eius implendæ. Circa regem erant, & Phry-

gum turba, & Macedonum. Illa expectatione suspensa, hæc solicita ex temeraria regis fiducia, quippe series uinculorum erat ita astricta, ut unde nexus inciperet, quo'ue se conderet, nec ratione, nec uisu percipi posset. Soluere aggresso iniecerat curam, ne in omen uerteretur irritum inceptum. Ille nequa-
" quam diu luctatus cum latentibus nodis, nihil, in-
" quit, interest quomodo soluantur. gladioq; ruptis omnibus loris, oraculi sortem uel elusit, uel impleuit. Cum deinde Darium regem, ubicunq; esset, occupare statuisset, ut à tergo tuta relinqueret, Amphoterū classi ad orā Hellesponti, copijs autem præfecit Hegelochū, Lesbum, & Chium, Con præsidijs hostium liberaturos. His talenta ad belli usum quingenta attributa. Ad Antipatrum & eos, qui Græcas urbes tuebantur, sexcenta missa, ex fœdere naues socijs imperat, quæ Hellesponto præsiderent. Nondum enim Memnone uita excessisse cognouerat, in quem oēs intenderat curas, satis gnarus cūcta inexpedito fore, si nihil ab eo moueretur. Iāq; ad urbem Ancyram uentum erat, ubi numero copiarum inito Paphlagoniam intrat, huic iuncti erant Eneti, unde quidam Venetos trahere originem credunt, omnisq; hæc regio paruit regi, datisq; obsidibus tributum, quod ne Persis quidem tulissent, pendere ne cogerētur, impetrauerunt. Calas huic regioni præpositus est. Ipse assumptis, qui ex Macedonia nuper aduenerant, Cappadociam petijt. At Darius nunciata Memnonis morte, haud secus quàm par erat, motus, omissa omni alia spe, statuit ipse decernere, quippe quæ per duces suos acta erant, cuncta damnabat, ratus pluribus cu-

ram omnibus abfuisse fortunam. Igitur castris ad Babyloniam positis, quo maiore animo capesseret bellum, uniuersas uires in conspectum dedit, et circundato uallo, quod decem millium armatorum multitudinem caperet, Xersis exemplo numerum copiarum iniȷt. Orto sole ad noctem agmina, sicut descripta erant, intrauere uallum. Inde occupauerũt emissa Mesopotamiæ cãpos, equitum peditumq; propemodum innumerabilis turba maiorem, quàm pro numero speciem gerẽs. Persarũ erant centum millia, in queis eques XXX. millia implebat. Medi decem equitum, quinquaginta millia peditum habebant, Bactrianorũ equitum duo millia fuere, Armati bipẽnibus, leuibusq; scutis cetræ maxime speciem reddentibus, peditum decem millia pari armatu sequebantur. Armeni XL. millia miserant peditũ, additis septem millibus equitum. Hyrcani egregij, ut inter illas gentes, sex millia expleuerant, equis militatura. Iidem uicies XL. millia peditum armati erant, pluribus hærebant ferro præfixæ hastæ. Quidã lignum igni durauerant, hos quoq; duo millia equitum ex eadem gente comitata sunt. A' Caspio mari octo milliũ pedester exercitus uenerat, ducenti equites. Cum his erant ignobiles Asiæ gentes, duo millia peditum, equitum duplicem parauerant numerum. His copijs XXX. millia Græcorũ mercede conducta, egregiæ iuuentutis, adiecta sunt. Nam Arachosios, & Segodianos, et Indos, cæterosq; rubri maris accolas, ignota etiã ipsi gentium nomina festinatio prohibebat aciri. Nec quicquam illi minus quàm multitudo militũ defuit, cuius tum uniuersæ aspectu admodũ lætus, pur-

puratis solita uanitate spem eius inflantibus, cōuersus ad Eudemum Atheniensem belli peritum, et ob exiliū infestum Alexandro, quippe Athenis iubente eo fuerat expulsus, percunctari cœpit, satis ne ei uideretur instructus ad obterendum hostem. At ille et suæ sortis,
" & regiæ superbiæ oblitus. Verum inquit, et tu forsan
" audire nolis, & ego, nisi nunc dixero, aliâs necquicq̄
" confitebor. Hic tanti apparatus exercitus, hæc tot gentiū
" & totius Orientis excita sedibus suis moles, finitimis
" potest eē terribilis, nitet purpura, auroq́; fulget, armis,
" & opulentia, quantā qui oculis non subiecere, animis
" concipere nō possent. Sed Macedonum acies torua sanè
" & inculta clypeis, hastisq́;, immobiles cuneos, et con
" ferta robora uirorum teget. Ipsi Phalangem uocant pe-
" ditū stabile agmē. Vir uiro, armis arma cōferta sunt,
" ad nutum monentis intenti, sequi signa, ordines serua
" re didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt, obsi-
" stere, circumire, discurrere, in cornu mutare pugnam,
" non duces magis, quàm milites callent. Et ne auri, argē
" tiq́; studio teneri putes, adhuc illa disciplina paupertate
" magistra stetit. Fatigatis humus cubile est, cibus, quem
" occupati parant, satiat. tempora somni arctiora, quàm
" noctis sunt. Iam Thessali equites & Acarnanes, Ae-
" toliq́; inuicta bello manus, fundis, credo, & hastis
" igne duratis, repellentur. pari robore opus est. In illa
" terra, quæ hos genuit, auxilia quærenda sunt, argen-
" tum istud atq́; aurum ad conducendum militem mitte.

Erat Dario mite, ac tractabile ingenium, nisi suam naturam plerunq́; fortuna corrumperet. Itaq́; ueritatis impatiens, hospitem ac supplicem tunc maxime utilia

ſuadentem,abſtrahi iuſſit ad capitale ſupplicium. Ille
" ne tũ qdẽ libertatis oblitus,habeo,inqt,paratũ mortis
" meæ ultorem. Expetet pœnas mei conſilij ſpreti ipſe,
" contra quem tibi ſuaſi. Tu quidem licentia regni tam
" ſubito mutatus documentum eris poſteris,homines cum
" ſe permiſere fortunæ, etiam naturam dediſcere. Hæc
uociferantem,quibus erat imperatum, iugulant. Sera
deinde pœnitẽtia ſubit regem,ac uera dixiſſe confeſ-
ſus eum ſepeliri iuſſit. Thymondas erat Mentoris fi-
lius impiger iuuenis, cui præceptum eſt à rege, ut o-
mnes peregrinos milites,in queis plurimum habebat
ſpei,à Pharnabazo acciperet, opera eorum uſurus in
bello. ipſi Pharnabazo tradit imperiũ,quod ante Mem
noni dederat. Anxium de inſtantibus curis, agitabãt
etiam per ſomnum ſpecies imminentium rerum, ſiue
illas ægritudo,ſiue diuinatio animi præſagientis accer-
ſit. Caſtra Alexandri magno ignis fulgore collucere
ei uiſa ſunt,et paulopoſt Alexandrũ adduci ad ipſum
in eo ueſtis habitu,quo ipſe fuiſſet, cum appellatus eẽt
rex. Equo deinde per Babyloniam uectum, ſubito cũ
ipſo equo oculis eſſe ſubductum. Ad hæc uates uaria
interpretatione curam diſtraxerant,alij lætum id re-
gi ſomnium eſſe dicebant, quod caſtra hoſtium arſiſ-
ſent,quod Alexandrum,depoſita regia ueſte, in Per-
ſico & uulgari habitu productum eſſe uidiſſet. Qui-
dam non ita augurabantur, quippe illuſtria Macedo-
num caſtra uiſa,fulgorem Alexãdro portendere,quæ
regnum Aſiæ occupare habuiſſent,haud ambiguæ rei,
quoniam in eodem habitu Darius fuiſſet,cum appella-
tus eſt rex. Vetera quoq; omina(ut fert ſolicitudo)reuo

uenerant. Recensebant enim Darium in principio imperij uaginam Acinacis Persicam iussisse mutari in eá formam, qua Græci uterentur, protinusq; Chaldæos interpretatos, imperium Persarũ ad eos transiturum, quorum arma esset imitatus. Cæterum ipse & uatum responso, quod edebatur in uulgus, & specie, quæ per somnum oblata erat, admodũ lætus, castra ad Euphratem mouere iubet, Patrio more Persarum traditum ẽ, orto Sole, demum procedente die iam illustri, signum è tab rnaculo regis bucaina dabatur. Super tabernaculum, unde ab omnibus conspici posset, imago Solis crystallo inclusa fulgebat. Ordo autem agminis erat talis. Ignis, quem ipsi sacrum & æternum uocabant, argenteis altaribus præferebatur. Magi proximi patrium carmen canebant, Magos trecenti & LXV. iuuenes sequebantur Puniceis amiculis uelati, diebus totius anni pares numero, quippe Persis quoq; in totidẽ dies descriptus est annus. Currum deinde Ioui sacratũ albẽtes uehebát eq, hos eximiæ magnitudinis equus, quẽ Solis appellabát, sequebatur. Aureæ uirgæ, & albæ uestes regentes equos adornabant. haud procul erát uehicula decem multo auro argentoq; cælata. Sequebatur hæc eqtatus duodecim gentiũ uarijs armis et moribus. Proximi ibát, quos Persæ Immortales uocát ad decẽ millia, cultus opulẽtiæ Barbaræ nó alios magis honestabat. Illi aureos torques, illi ueste auro distinctam habebát, manicatasq; tunicas gemmis ét adornatas. Exiguo interuallo, quos cognatos regis appellát, decem & quinq; millia hominum. Hæc uero turba muliebriter propemodũ culta luxu magis, q̃ decoris armis conspi-

cula erat, Doryphori uocabantur, proximum his agmen soliti uestem excipere regalem. Hi currum regis anteibant, quo ipse eminens uehebatur. Vtrunq; currus latus deorum simulacra ex auro argentoq; expressa decorabant, distinguebant internitentes gemmæ iugum, ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia, quorum alterum pacis, alterum belli gerebat effigiem. Inter hæc auream aquilam pennas extendenti similem sacrauerant. Cultus regis inter omnia luxuria notabatur. Purpureæ tunicæ medium album intextum erat. Pallam auro distinctam aurei accipitres, uelut rostris inter se concurrerent, adornabant, et Zona aurea muliebriter cinctus Acinăcem suspenderat, cui ex gemma erat uagina. Cydarim Persæ regium capitis uocabant insigne, hoc cærulea fascia albo distincta circumibat. Currum decem millia hastatorum sequebantur, hastas argento exornatas, spicula auro præfixa gestabãt. Dextera leuáq; regem ducenti fermè nobilissimi propinquorũ comitabantur. Horũ agmen claudebatur XXX. millibus peditum, quos equi regis quadringenti sequebantur. Interuallo deinde unius stadij, matrem Darij Sysigambim currus uehebat, & in alio erat coniux. Turba fœminarum Reginas comitantium equis uectabatur. Quindecim inde, quas Armamaxas appellabant, sequabantur. In his erant liberi Regis, & qui educabant eos, Spadonumq; grex, haud sanè illis gentibus uilis. Tũ regiæ pellices trecentæ sexaginta uehebãtur, & ipsæ regali cultu ornatúq;. post quas pecuniã regis sexcenti muli, et trecenti cameli uehebant, præsidio sagittariorum persequente. Propinquorũ, amicorumq;

coniuges huic agmini proximæ, Lixarumq; & Calonũ greges uehebantur. Vltimi erant cum suis quisq; ducibus, qui cogerent agmen, leuiter armati. Contra siquis aciem Macedonum intueretur, dispar acies erat, equis uirisq; non aurea, nõ discolori ueste, sed ferro, atq; ære fulgentibus. Agmen, & stare paratum, & sequi, nec turba, nec sarcinis prægraue intentum ad ducis non signum modo, sed etiam nutum. Et castris locus, et exercitui commeatus suppetebant. Ergo Alexandro in aciem miles nõ defuit. Darius autem tantæ multitudinis Rex loci, in quo pugnauit, angustijs redactus est ad paucitatem, quam in hoste contempserat. Interea Alexander Aristamene Cappadociæ præposito, Ciliciã petens cum omnibus copijs regionem, quæ castra Cyri appellãtur, peruenerat. Statiua illic habuerat Cyrus, cũ aduersum Crœsum in Lydiam exercitum duceret. Aberat ea regio quinquaginta stadia ab aditu, quo Ciliciam intramus, Pylas incolæ dicunt arctissimas fauces, munimenta, quæ manu ponimus naturali situ imitante. Igitur Arsames, qui Ciliciæ præerat, reputans quid initio belli Mẽnon suasisset, quondã salubre consiliũ sero exequi statuit. Igni, ferroq; Ciliciã uastat, ut hosti solitudinem faciat, quicquid usui esse potest, corrũpit, sterile, ac nudum solum, quod tueri nequibat, relicturus. Sed longe utilius fuit angustias aditus, qui Ciliciã aperit, ualido occupare præsidio, iugũq; opportune itineri imminens obtinere, unde inultus subeuntẽ aut prohibere, aut opprimere hostẽ potuisset. Tũc paucis, qui callibus præsiderẽt, relictis, retro ipse cõcessit populator terræ, quã à populationibus uẽdicare debuerat. Ergo qui relicti erát,

proditos se rati, nec aspectum quidē hostis sustinere uo luerunt, cum uel pauciores locum obtinere potuissent. Nanq; perpetuo iugo montis asperi, ac prærupti Cilicia includitur, quod cum à mari surgat, uelut sinu quodā, flexuq; curuatum, rursus altero cornu in diuersum litus excurrit. Per hoc dorsum, qua maxime introrsum mari cedit, asperi tres aditus, & peranguſti sunt, quorum uno Cilicia intranda est, campestris eadem qua uergit ad mare, planiciem eius crebris distinguentibus riuis. Pyramus et Cydnus inclyti amnes fluunt. Cydnus non spatio aquarum, sed liquore memorabilis, qp pe leni tractu è fontibus labens puro solo excipitur. Nec torrentes incurrunt, qui placide manantis alueū turbent. Itaq; incorruptus, idemq; frigidissimus, quippe multa riparum amœnitate inumbratus, ubiq; fontibus suis similis in mare euadit. Multa in ea regione monimenta uulgata carminibus uetustas exederat. Mōstrabantur urbium sedes Lyrnesi & Cebesti, Specus quoq; & Corycium nemus, ubi Crocum gignitur, cæteráq;, in quibus nihil præter famam durauerat. Alexander fauces iugi, quæ Pylæ appellantur, intrauit. Cōtemplatus locorum situs, non alias magis dicitur admiratus esse felicitatem suam, obrui potuisse uel saxis confitebatur, si fuissent, qui in subeuntes propellerent. Iter uix quaternos capiebat armatos. Dorsum montis imminebat uiæ non angustæ modo, sed plerunque præruptæ crebris oberrantibus riuis, qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen leuiter armatos præcedere iusserat, scrutarique calles, ne occultus hostis in subeuntes erumperet. Sagittariorum quoque ma

mus occupauerat iugum, intentos arcus habebant, moniti non iter ipsos inire, sed præliũ. Hoc modo agmen peruenit ad urbem Tarson, cui tum maxime Persæ subijciebant ignem, ne opulẽtum oppidũ hostis inuaderet. At ille Parmenione ad inhibendum incendium cum expedita manu præmisso, postquam Barbaros aduentu suorum fugatos esse cognouit, urbem à se conseruatam intrat. Mediam Cydnus amnis, de quo paulo ante dictum est, interfluit, & tunc æstas erat, cuius calor non aliá magis quàm Ciliciæ oram uapore Solis accendit, et diei feruidissimum tempus cœperat, puluere ac sudore simul perfusum Regem inuitauit liquor fluminis, ut calidum adhuc corpus ablueret. Itaque ueste deposita in conspectu agminis, decorum quoq; futurum ratus, si ostendisset suis leui ac parabili cultu corporis se esse cõtentũ, descendit in flumen. Vix'q; ingressi subito horrore artus rigere cœperunt, pallor deinde suffusus est, & totum propemodum corpus uitalis calor reliquit. Expiranti similẽ ministri manu excipiũt, nec satis cõpotẽ mentis in tabernaculũ deferũt. Ingẽs solicitudo et penè iã luctus in castris erat. Flentes querebantur in tanto impetu cursuq; rerum omnis ætatis ac memoriæ clarissimum regem non in acie saltem, non ab hoste deiectum, sed abluentem aqua corpus ereptum esse, & extinctum, instare Darium, uictorem, ante quàm uidisset hostem. Sibi easdem terras, quas uictores peragrassent, repetendas, omnia aut ipsos, aut hostes populatos per uastas solitudines, etiam si nemo insequi uelit, euntes, fame atq; inopia debellari posse. Quem signum daturum fugienti

bus? quem ausurum Alexandro suadere? Iam ut ad Hellespontum fuga penetrarent, classem, qua transeant, quem præparaturum? Rursus in ipsum regem misericordia uersa, illum florem iuuentæ, illam uim animi, eundem regem & commilitonem diuelli à se et arripi immemores sui querebantur. Inter hæc liberius meare spiritus cœperat, alleuabat rex oculos, & paulatim redeunte animo circunstantes amicos agnouerat, laxataq; uis morbi ad hoc solum uidebatur, quia magnitudinem mali sentiebat. Animum autem ægritudo corporis urgebat, quippe Darium quinto die in Ciliciam fore nunciabatur. Vinctum ergo se tradi, & tantam uictoriam eripi sibi è manibus, obscuráq; et ignobili morte in tabernaculo extingui se querebatur. Admissisq; amicis pariter & medicis, in quo me, inquit, articulo rerum mearũ fortuna deprehẽderit, cernitis. Strepitũ hostiliũ armorũ exaudire mihi uideor, et qui ultro intuli bellum, iam prouocor. Darius ergo cum tam superbas literas scriberet, fortunam meam in consilio habuit, sed nequicquam si mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia & segnes medicos non expetunt tempora mea. uel mori strenue, quàm tarde cõualescere mihi melius est. Próinde siquid opis, siquid artis in medicis est, sciant me non tam mortis, quàm belli remedium quærere. ingentem omnibus incusserat curam tam præceps temeritas eius. Ergo pro se quisque precari cœpere, ne festinatione periculum augeret, sed esset in potestate medentium. Inexperta remedia haud iniuria ipsis esse suspecta, cum ad perniciem eius etiam à latere ipsius pecunia solicitaret ho-

stis, quippe Darius mille talenta interfectori Alexandri daturum se pronũciari iusserat. Itaq; ne ausurum quidem quenquam arbitrabatur experiri remedium, quod propter nouitatem posset esse suspectum. Erat inter nobiles medicus è Macedonia regem sequutus, Philippus natione Acarnàn, fidus admodum regi puero comes, & custos salutis datus, nó ut regem modo, sed etiá ut alumnum eximia caritate diligebat. Is non praeceps se, sed strenuum remedium afferre, tantamq; uim morbi potione medicata leuaturum esse promisit. Nulli promissum eius placebat praeter ipsum, cuius periculo pollicebatur. Omnia quippe facilius quàm moram perpeti poterat. Arma & acies in oculis erant, & uictoriá in eo positá esse arbitrabatur, si tantum ante signa stare potuisset, id ipsum, qđ post diẽ tertiũ medicamẽtũ sumpturus eẽt (ita eni medicus prædixerat) ægre ferẽs. Inter hæc à Parmenione fidissimo purpuratorum literas accipit, quibus ei denuntiabat, ne salutem suam Philippo committeret, mille talentis à Dario, et spe nuptiarum sororis eius esse corruptum. Ingentem animo sollicitudinem literæ incusserant, et quicquid in utráq; partem aut metus, aut spes subiecerat, secreta æstimatione pensabat. Bibere perseuerem? ut si uenenum datum fuerit, ne immerito quidem, quicquid acciderit, euenisse uideatur? Damnem ne medici fidem? In tabernaculo me opprimi patiar? Non. Atqui satius est alieno me morĩ scelere, quàm metu meo. Diu animo ĩ diuersa uersato, nulli quid scriptum esset enunciat, epistolamq; sigillo annuli sui impressam puluino, cui incumbebat, subiecit. Inter has cogitatióes biduo absumpto, illuxit à me-

dico destinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamētum diluerat, intrauit. Quo uiso Alexāder leuato corpore in cubitum, epistolā à Parmenione missam sinistra manu tenens, accepit poculum, & hausit interritus, tum epistolam Philippum legere iubet, nec à uultu legentis mouit oculos, ratus aliquas conscientiæ notas in ipso ore posse deprehendere. Ille epistola perlecta, plus indignationis quàm pauoris ostendit, proiectisq; amiculo & literis ante lectum. Rex, inquit, semper quidem spiritus meus ex te pependit, sed nūc uero arbitror sacro et uenerabili ore trahitur. Crimen paricidij, quod mihi obiectum est, tua salus diluet. Seruatus à me uitā mihi dederis, oro, quæsóq;, amissóq; metu patere medicamētum cócipi uenis. Laxa paulisper animum, quem intempestiua solicitudine amici sanè fideles, sed moleste seduli turbant. Nó securū modo hæc uox, sed etiam lætum regē ac plenū bonæ spei fecit. Itaq; si Dij, inquit, Philippe tibi permisissent, quo maxime modo animum uelles experiri meum, alio profecto uoluisses, sed certiorem, quàm expertus es, ne optasses quidem, hac epistola accepta, tamen quod dilueras bibi. Et nunc credo te non minus pro tua fide, quàm pro mea salute esse solicitum. Hæc loquutus, dextram Philippo offert. Cæterum tanta uis medicaminis fuit, ut quæ sequuta sunt, criminationem Parmenionis adiuuerint. Interclusus spiritus arcte meabat, nec Philippus quicquam inexpertum omisit. Ille fomenta corpori admouit, ille torpentem nunc cibi, nunc uini odore excitauit. Atque ut primum mentis compotem esse sensit, modo matris, sororumq;, modo tantæ uictoriæ appropinquantis, ad-

monere non destitit. Vt uero medicamentum se diffudit in uenas, & sensim toto corpore salubritas percipi potuit, primo animus uigorem suum, deinde corpus quoque expectatione maturius recuperauit, quippe post tertium diem, quàm in hoc statu fuerat, in conspectum militum uenit, nec auidius ipsum regem, quàm Philippum intuebatur exercitus, pro se quisq; dextram eius amplexi grates habebant uelut præsenti deo. Nanque haud facile dictu est præter ingenitam illi genti erga reges suos uenerationem, quantũ huius quoq; regis uel admirationi dediti fuerint, uel caritate flagrauerint. Iã primum nihil nisi diuina ope aggredi uidebatur. Nã cũ præsto esset ubiq; fortuna, temeritas in gloriã cesserat, ætas quoq; uix tantis matura rebus, sed abunde sufficiens, omnia etiã eius opera honestabat, et quæ leuiora haberi solent, plerũq; in re militari gratiora uulgo sunt, exercitatio corporis inter ipsos, cultus habitusq; paululum à priuato abhorrẽs, militaris uigor, queis ille uel ingenij dotibus, uel animi artibus, ut pariter carus, ac uenerandus esset, effecerat. At Darius nuncio de aduersa ualetudine eius accepto, celeritate, q̃ta poterat tã graue agmẽ, ad Euphratẽ cõtendit. Iũctoq; eo põtibus, quinq; tãtũ diebus traiecit exercitũ, Ciliciã occupare festinãs. Iãq; Alexãder uiribus corporis receptis, ad urbẽ Solis peruenerat, cuius potitus ducẽtis talẽtis nõie mulctæ exactis, arci præsidiũ militũ imposuit. Vota deinde pro salute suscepta per ludum atq; ocium reddens ostendit quanta fiducia Barbaros sperneret. Aesculapio & Mineruæ ludos cele-

brauit. Spectati nuntius lætus affertur ex Halicarnasso, Persas acie à suis esse superatos, Myndios quoq;, & Canyndios, & pleraque tractus eius suæ facta ditionis. Igitur edito spectaculo ludicro, castris'q; motis, et Pyramo amne ponte iuncto, ad urbem Mallon peruenit, inde alteris castris ad oppidum Castabulum. Ibi Parmenio regi occurrit, quem præmiserat ad explorandum iter saltus, per quem ad urbem Isson nomine, penetrandum erat. Atq; ille angustijs eius occupatis, & præsidio modico relicto, Isson quoq; desertam à Barbaris ceperat. Inde progressus deturbatis, qui interiora montium obsidebant, præsidijs cuncta firmauit. Occupatoq; itinere, sicut paulo ante dictum est, idẽ & author & nuncius uenit. Isson inde rex copias admouit, ubi consilio habito utrum'ne ultra progrediẽdum foret, an ibi opperiendi essent milites noui, quos ex Macedonia aduentare constabat, Parmenio non alium locum prælio aptiorem esse censebat, quippe illic utriusq; regis copias numero futuras pares, cum angustiæ multitudinem non caperent, planitiem ipsis cãposq; esse uitandos, ubi circumiri, ubi ancipiti acie opprimi possent. Timere ne non uirtute hostium, sed lassitudine sua uincerẽtur. Persas recentes inde successuros, si laxius stare potuissẽt. Facile rõ tã salubris cõsilij accepta est. Itaq; inter angustias saltus hostem opperiri statuit. Erat in exercitu regis Sisenes Perses quondam à prætore Aegypti missus ad Philippum donis'q; & omni honore cultus exilium patria sede mutauerat. Secutus deinde in Asiam Alexandrum inter fideles socios habebatur, huic epistolam Cretensis miles obsignatam annulo,

cuius signū haud sanè notū erat, tradidit. Nabarzanes prætor Darij miserat eam, hortabaturq; Sisenem, ut dignum aliquid nobilitate, ac moribus suis ederet. Magno id ei apud regem honori fore. Has literas Sisenes utpote innoxius ad Alexandrum sæpe deferre tentauit. Sed cum tot curis apparatuq; belli regem uideret urgeri, aptius subinde tempus expectans suspitionē initi scelesti consilij præbuit. Nanq; epistola, prius quàm ei redderetur, in manus Alexādri peruenerat, lectáq; eam ignoti annuli sigillo impresso Siseni dari iusserat, ad æstimandam fidem Barbari. Qui quia per compluress dies non adierat regem, scelesto consilio eam uisus est suppressisse, et in agmine à Cretensibus, haud dubie iussu Regis occisus ē. Iamq; Græci milites, quos Thymódas à Pharnabazo acceperat, præcipua spes & propemodum unica ad Darium peruenerant. Hi magnopere suadebant, ut retro abiret, spatiososq; Mesopotamiæ cāpos repeteret. Si id consilium damnaret. at ille diuideret saltem copias innumerabiles, neu sub unum fortunæ ictū totas uires regni cadere pateretur. Minus hoc consilium regi, quàm purpuratis eius displicebat, ancipitem fidem & mercede uenalem proditionem imminere, & diuidi non ob aliud copias uelle, quàm ut ipsi in diuersa digressi, siquid commissum esset traderent Alexandro. Nihil tutius esse, q̄ circundatos eos exercitu toto obrui telis, documentum nō inultæ perfidiæ futuros. At Darius, ut erat sanctus & mitis, se uero tantū facinus negat esse facturum, ut suam secutos fidem suos milites iubeat trucidari. Quem deinde amplius nationum exterarum salutem suam crediturum sibi, si tot mi

" litum sanguine imbuisset manus? Neminem stolidum
" consilium capite luere debere. Defuturos eos, qui sua-
" derent, si suasisse periculum esset. Denique ipsos quo=
" tidie ad se uocari in consilium, uarias'q; sententias di
" cere, nec tamen melioris fidei haberi qui prudentius
" suaserint. Itaque Græcis nunciari iubet, ipsum qui-
dem beneuolentiæ illorum gratias agere, cæterum si retro ire pergat, haud dubie regnum hostibus traditurum. Fama bella stare, & eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi uero belli insulsam esse rationem. Tantæ enim multitudini, utique cum iam hyems instaret, in regione uasta & inuicem à suis, atque hoste uexata, non suffectura alimenta, ne diuidi quidem copias posse seruato more maiorum, qui uniuersas uires semper discrimini bellorum obtulerunt. Et hercule terribilem antea regem & absentia sua ad uanam fiduciam elatum. Posteaquam aduentare se senserit, cautum pro temerario factum, delituisse inter angustias saltus ritu ignobilium ferarum, quæ, strepitu prætereuntium audito, syluarum latebris se occuluerunt. Iam etiam ualetudinis simulatione frustrari suos milites, sed non amplius ipsum esse passurum detrectare certamen. in illo specu, in quem pauidi recessissent, oppressurum esse cunctantes. Hæc magnificentius iactata quàm uerius. Cæterum pecunia omni rebus'q; preciosissimus Damascum Syriæ cum modico præsidio militum missis, reliquas copias in Ciliciam duxit, insequentibus more patrio agmen coniuge & matre, uirgines quoque cum paruo filio comitabantur patrem. Forte eadem nocte & Alexander ad fauces, quibus Syria aditur, & Darius

ad eum locum, quem Amanicas Pylas uocant, peruenit. Nec dubitauere Persæ, quin Isso relicta, quam cœperant, Macedones fugerent. Nam etiam saucij quidam & inualidi, qui agmen non poterant persequi excepti erant. Quos omnes instinctu purpuratorum Barbara feritate sæuientium, præcisis adustis'que manibus circunduci, ut copias suas noscerent, satisq; omnibus spectatis nunciare, quæ uidissent, regi suo iussit. Motis ergo castris superat Pyramum amnem, in tergis, ut credebat, fugientium hæsurus. At illi, quorum amputauerat manus, ad castra Macedonum penetrant, Darium quàm maximo cursu posset sequi nunciantes. uix fides habebatur. Itaque speculatores in maritimas regiones præmissos explorare iubet, ipse ne adesset, an præfectorum aliquis speciem tribuisset uniuersi uenientis exercitus. Sed cum speculatores reuerterentur, procul ingens multitudo conspecta est. Ignes deinde totis campis collucere cœperunt, omnia'que uelut continenti incendio ardere uisa, cum incondita multitudo maxime propter iumenta laxius tenderet. Itaque eo ipso loco metari suos castra iusserat, lætus quod omni expetiuerat uoto, in illis potissimum angustijs decernendum esse. Cæterum, ut solet fieri, cum ultimi discriminis tempus aduentat, in solicitudinem uersa fiducia est. Illam ipsam fortunam, qua aspirante res tam prospere gesserat, uerebatur, nec iniuria ex ijs, quæ tribuisset sibi, quàm mutabilis esset, reputabat. Vnam superesse noctem, quæ tanti discriminis moraretur

euentum. Rursus occurrebāt maiora periculis præmia. Et sicut dubium esset, an uinceret, ita illud utiq; certum esse honeste, et cum magna laude moriturū. Itaq; corpora milites curare iussit, ac deinde tertia uigilia instructos & armatos esse. Ipse in iugum editi montis ascendit, multisq; collucentibus facibus patrio more sacrificium Dijs præsidibus loci fecit. Iamq; tertium, sicut præceptum erat, signum tuba miles acceperat, itineri simul paratus et prælio, strenueq; iussi procedere, oriente luce peruenerunt ad angustias, quas occupare decreuerant. Darium triginta inde stadia abesse præmissi indicabant. Tunc consistere agmen iubet, armisq; ipse sumptis, aciem ordinabat. Dario aduentum hostium pauidi agrestes nunciauerunt, uix credenti occurrere etiam, quos ut fugientes sequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido incesserat, quippe itineri quàm prælio aptiores erant, raptimq; arma capiebant. Sed ipsa festinatio discurrentium, suosq; ad arma uocantium, maiorem metum incussit. Alij in iugum montis euaserant, ut hostium agmen inde prospicerēt, equos plerique frenabant, discors exercitus nec ad unum intentus imperium, uario tumultu cuncta turbauerat. Darius initio montis iugum cum parte copiarum occupare statuit, & à fronte & à tergo circuiturus hostem. A mari quoque quo dexterum eius cornu tegebatur alios obiecturus, ut undique urgeret. Præter hæc XX. millia præmissa cum sagittariorum manu, Pinarum amnem, qui duo agmina interfluebat, transire, & obijcere sese Macedonum copijs iussserat, si id præstare non possent, retro cedere in mon

tes & occulte circuire ultimos hostium. Cæterum destinata salubriter omni ratione potentior fortuna discussit, quippe alij præ metu imperium exequi non audebant, alij frustra exequebantur, quia ubi partes labant, summa turbatur. Acies autem hoc modo stetit. Nabarzanes equitatu dexterum cornu tuebatur, additis funditorum, sagittariorumq; uiginti ferè millibus. In eodem Thymondas erat Græcis peditibus mercede conductis. XXX. millibus præpositus, hoc erat haud dubium robur exercitus par Macedonicæ Phalangi acies. In leuo cornu Aristomedes Thessalus XX. millia Barbarorum peditum habebat. In subsidijs pugnacissimas locauerat gentes. Ipsum regem in eodem cornu dimicaturum tria millia delectorum equitum assueta corporis custodiæ, & pedestris acies. XL. millia sequebatur. Hyrcani deinde Mediq; equites, his proximi cæterarum gentium equites dextera leuaq; dispositi. Hoc agmen, sicut dictum est, instructum sex millia iaculatorum funditorumq; antecedebant. Quicquid in illis angustijs adiri poterat, impleuerunt copiæ, cornuaq; hinc à iugo, illinc à mari stabant, uxorē matremq; regis et alium fœminarum gregem in medium agmen acceperant. Alexander Phalangem, qua nihil apud Macedonas ualidius erat, in fronte constituit. Dexterum cornu Nicanor Parmenionis filius tuebatur, huic proximi stabant Cœnos, & Perdiccas, & Meleager, & Ptolemæus, & Amyntas sui quisq; agminis duces. In leuo quod ad mare pertinebat, Craterus & Parmenio erant. Sed Craterus Parmenioni parere iussus. Equites ab utroq; cornu locati, dexterum Macedones Thes-

salis adiunctis, leuium Peloponnenses tuebantur. Ante hác aciem posuerat funditorum manum sagittarijs admixtis. Thraces quoq; & Cretenses ante agmen ibát & ipsi leuiter armati. At ijs, qui præmissi à Dario iugum montis insederant, Agrianos opposuit ex Græcia nuper aduectos. Parmenioni autem præceperat, ut quantum posset, agmen ad mare extenderet, quo longius abesset montibus, quos occupauerant Barbari. At illi neque obstare uenientibus, nec circuire prætergressos ausi, funditorum maxime aspectu profugerant territi. Eaq; res tutum Alexandro agminis latus, quod ne superne incesseretur, timuerat, præstitit, triginta & duo armatorum ordines ibant, neque enim latius extendi aciem patiebantur angustiæ. Paulatim deinde se laxare, sinus montium & maius spatium aperire cœperant, ita ut non pedes solum pluribus ordine incedere, sed etiam lateribus circunfundi posset equitatus. Iam in conspectu, sed extra teli iactum utraque acies erat, cum priores Persæ inconditum & trucem sustulere clamorem. Redditur & à Macedonibus maior, exercitus impar numero sed iugis montium uastisq; saltibus repercussus, quippe semper circuniecta nemora petræq;, quantamcunque accepere, uocem multiplicato sono referunt. Alexander ante prima signa ibat, identidem manu suos inhibens, ne suspensi acrius ob nimiam festinationem concitato spiritu capesserent bellũ. Cumq; agmen obequitaret, uaria oratione, ut cuiusq;
" animus aptum erat, milites alloquebatur. Macedones
" tot bellorum in Europa uictores ad subigendam Asiam,
" atque ultima orientis non ipsius magis quàm suo du-

ctu profecti, inueteratæ uirtutis admonebantur. Illos terrarum orbis liberatores, emensósq; olim Herculis & Liberi patris terminos, non Persis modo, sed etiã omnibus gentibus imposituros iugum. Macedonum Bactra & Indos fore, minima esse, quæ nunc intuerentur, sed omnia uictoria parari. Nõ præruptis petris Illyricorum, & Thraciæ saxis sterilem laborem fore, spolia totius Orientis offerri. Vix gladio futurum opus, totam aciem suo pauore fluctuantem umbonibus posse propelli. Victor ad hæc Atheniensium Philippus pater inuocabatur, domitæq; nuper Bœotiæ, & urbis in ea nobilissimæ ad solum dirutæ, species repræsentabatur animis, iam Granicum amnem, iam tot urbes aut expugnatas aut in fidem acceptas, omniáq;, quæ post tergum erant strata, & pedibus ipsorum subiecta, memorabat. Cum adierat Græcos, admonebat ab ijs gentibus illata Græciæ bella, Darii prius, deinde Xersis insolentiæ aquam ipsam terramq; postulantium, ut neque fontium haustum, nec solitos cibos relinquerent. Dein Deum templa ruinis & ignibus esse deleta. Vrbes eorum expugnatas, fœdera humani diuiniq; iuris uiolata, referebat. Illyricos uero & Thracas rapto uiuere assuetos, aciem hostium auro purpuráq; fulgentem, intueri iubebat, prædam non arma gestantem. Irent & imbellibus fœminis aurum uiri eriperent. Aspera montium suorum iuga nudosq; colles & perpetuo rigentes gelu, ditibus Persarum campis agrisq; mutarent. Iam ad teli iactum peruenerant, cum Persarum equites ferociter in leuum cornu hostium, inuecti sunt, quippe Darius

equestri prælio decernere optabat, Phalangem Macedonica exercitus robur esse coniectans. Iamq; etiam dexterum Alexandri cornu circuibatur, quod ubi Macedo conspexit, duabus alis equitum ad iugum montis iussis subsistere, cæteros in medium belli discrimen strenue transfert. Subductis deinde ex acie Thessalis equitibus, præfectum eorum occulte circuire tergum suorū iubet, Parmenioniq; coniungi, et quod is imperasset, impigre exequi. Iamq; ipsi in medium Persarum undiq; circunfusi egregie se tuebantur, sed conferti & quasi cohærētes tela uibrare non poterant. Simul ut erant emissa in eosdem concurrentia implicabantur, leuiq; & uano ictu pauca in hostem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo comminus pugnam coacti conserere, gladios impigre stringunt. Tum uero multum sanguinis fusum est, duæ quippe acies ita cohærebant, ut armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent, non timido, non ignauo cessare tum licuit, collato pede quasi singuli inter se dimicarent, in eodem uestigio stabant, donec uincendo locum sibi facerent. Tum demum ergo promouebant gradum, cum hostem prostrauerant. At illos nouus excipiebat aduersarius fatigatos, nec uulnerati, ut aliâs solent, acie poterant excedere, cum hostis instaret à fronte à tergo sui urgerent. Alexander non ducis magis quàm militis munera exequebatur, opimum decus cæso rege expetens, q̃ppe Darius curru sublimis eminebat, & suis ad se tuendum & hostibus ad incessendum, ingens incitamentum. Ergo frater eius Oxyatres cum Alexandrum instare ei cerneret, equites, quibus præerat, ante ipsum currum regis obiecit, armis & ro

bore corporis multum super cæteros eminens, animo ue ro & pietate in paucissimus. Illo utiq; prælio clarus alios improuide instantes prostrauit, alios in fugam auertit. At Macedones ut circa regẽ erant mutua adhor tatione firmati, cum ipso in equitum agmen irrumpũt. Tum uero similis ruinæ strages erat. Circa currum Da rii iacebant nobilissimi duces, ante oculos regis egre gia morte defuncti, omnes in ora proni sicut dimicantes procubuerant, aduerso corpore uulneribus acceptis. In ter hos Aticyes, & Trountes, & Sabaces prætor Aegy pti magnorum exercituum præfecti, noscitabantur, cir ca eos cumulata erat peditum equitumq; obscurior tur ba. Macedonum quoq; non quidem multi, sed prom- ptissimi tamen cæsi sunt. Inter quos Alexandri dex- terum femur leuiter mucrone perstrictum est. Iamq; qui Darium uehebant equi confossi hastis & dolore efferati, iugum quatere & regem curru excutere cœ- perant. Cum ille, ueritus ne uiuus ueniret in hostium potestatem, desilit, & in equum, qui ad hoc sequeba- tur, imponitur. Insignibus quoq; imperij ne fugam pro derent indecore abiectis. Tum uero cæteri dissipan- tur metu, & quæ cuiq; patebat, ad fugam uia erum- punt, arma iacientes, quæ paulo ante ad tutelam cor porum sumpserant, adeo pauor etiam auxilia formi dabat. Instabat fugientibus eques à Parmenione mis- sus, & forte in id cornu omnes fuga abstulerat. At in dextero Persæ Thessalos equites uehementer urge- bant. Iamq; una ala ipso impetu proculcata erat, cum Thessali strenue circumactis equis dilapsi, rursus in prælium redeunt, sparsosq; incompositos uictoriæ fidu

uia Barbaros, ingenti cæde prosternunt. Equi pariter eqtesq; Persarũ, serie laminarum ob id genus graue, agmen quod celeritate maxime constat, ægre moliebantur, quippe in circumagendis equis suis Thessali multos occupauerant. Hac tam prospera pugna nũciata Alexãder non ante ausus persequi Barbaros, utrinque iam uictor instare fugientibus cœpit. Haud amplius regem quàm mille equites sequebantur, cum ingens multitudo hostium caderet. Sed quis aut in uictoria, aut in fuga copias numerat? Agebantur ergo à tam paucis pecorum modo, & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur. At Græci, qui in Darii partibus steterant Amyntha duce, prætor hic Alexandri fuit nunc transfuga, abrupti à cæteris haud sanè fugientibus similes euaserant. Barbari longe diuersam fugam intenderunt, alij qua rectum iter in Persidem ducebat, quidam circuitus rupis saltusq; montium occultos petiuere, pauci castra Darii. Sed iam illa quoq; hostis uictor intrauerat, omni qdem opulẽtia ditia. Ingens auri argentiq; pondus non belli, sed luxuriæ apparatum diripuerant milites. Cumq; plus raperent, passim strata erant itinera uilioribus sarcinis, quas in comparatione meliorum auaritia contempserat. Iamq; ad fœminas peruentum erat, quibus, quo cariora ornamenta sunt, uiolentius detrahebantur, nec corporibus quidem uis ac libido parcebat. Omnia planctu tumultuq;, prout cuique fortuna erat, castra repleuerant, nec ulla facies mali deerat, cum per omnes ordines ætatesq; uictoris crudelitas ac licentia uagaretur. Tunc uero impotens fortunæ species conspici po-

ndit, cum ij, qui tum Dario tabernaculum exornaue-
rant omni luxu & opulentia instructum, eadem illa
Alexandro quasi uenturo domino reseruabant. Nanq;
id solum intactum omiserant milites, ita tradito mo-
re, ut uictorem uicti regis tabernaculo exciperent. Sed
omnium oculos animosq; in semet conuerterant capti-
uæ mater coniuxq; Darii. Illa non maiestate solum,
sed etiam ætate uenerabilis, hæc formæ pulchritudi-
ne, nec illa quidem sorte corrupta, acceperat in sinum
filium nondum sextum ætatis annum egressum, in
spem tantæ fortunæ, quantam paulo ante pater eius
amiserat, genitum. At ingremio anus auiæ iacebant
adultæ uirgines duæ, non suo tantum, sed illius mœ
rore etiam confectæ. Ingens circa eã nobiliũ fœmina-
rum turba constiterat, laceratis crinibus, abscissáq;
ueste, pristini decoris immemores, Reginas domi-
nasq; ueris quondam, tunc alienis nominibus inuo-
cantes. Illæ suæ calamitatis oblitæ utro cornu Dari-
us stetisset, quæ fortuna discriminis fuisset, require-
bant. Negabant se captas, si uiueret rex. Sed illum
equos subinde mutantem longius fuga abstulerat. In
acie autem cæsa sunt Persarum peditum centum mil-
lia, decem uero millia interfecta equitum. At ex par
te Alexandri quatuor & quingenti saucij fuere, trigin
ta omnino & duo ex peditibus desyderati sunt, Equi-
tum centum quinquaginta interfecti. Tantulo impen-
dio ingens uictoria stetit. Rex, qui diu Darium per-
sequendo fatigatus erat, posteaquam & nox appare-
bat, & eum assequendi spes non erat, in castra pau
lo ante à suis capta peruenit. Inuitari deinde ami-

cos, quibus maxime assueuerat, iussit, quippe summa duntaxat cutis in fœmore perstricta non prohibebat interesse conuiuio, tum repente e proximo tabernaculo lugubris clamor Barbaro ululatu planctuq; permixtus epulantes conterruit. Cohors quoq;, quæ excubabat ad tabernaculum regis, uerita ne maioris motus principium esset, armare se cœperat. Causa pauoris subiti fuit, quod mater uxorq; Darii cum captiuis mulieribus nobilibus regem, quem interfectum esse credebant, ingenti gemitu eiulatuq; deflebant. Vnus nãq; e captiuis spadonibus, qui forte ante ipsarum tabernaculum steterat, amiculum, quod Darius (sicut paulo ante dictum est) ne cultu proderetur, abiecerat in manibus eius, qui repertũ ferebat, agnouit, ratusq; interfecto detractum esse, falsum nuncium mortis eius attulerat. Hoc muliĕrum errore comperto, Alexander fortunæ Darii et pietati earum lachrymasse fertur. Ac primo Mithrenem, qui Sardis prodiderat, peritum Persicæ linguæ, ire ad consolandas eas iusserat. Veritus deinde ne proditor captiuarum iram doloremq; grauaret, Leonatum ex purpuratis suis misit, iussum indicare falso lamentari eas, Darium uiuum. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum, in quo captiuæ erant, peruenit, missumq; à rege se nunciare iubet. At ij, q in uestibulo erant, ut armatos conspexere, rati actum esse de dominis in tabernaculum currunt, uociferantes adesse supremam horam, missosq; qui occiderent captas. Itaq;, ut quæ nec prohibere, nec admittere auderent, nullo responso dato tacite opperiebantur uictoris arbitrium. Leonatus expectato diu, qui se intromitteret, posteaquam nemo producere

audebat, relictis in uestibulo satellitibus, intrat in taber nacu lum. Ea ipsa res turbauerat fœminas, quod irrupisse non admissus uidebatur. Itaq; mater & coniux prouolutæ ad pedes orare cœperunt, ut prius quàm interficerentur, Darii corpus ipsis patrio more sepelire permitteret, functas supremo in regem officio se impigre morituras. Leonatus & uiuere Darium, & ipsas non incolumes modo, sed etiam apparatu pristinæ fortunæ reginas fore. Tum mater Darii alleuari se passa est. Alexander postera die cum curam sepeliẽdis militibus impenderet, quorum corpora inuenerat, Persarum quoq; nobilissimis eundem honorẽ haberi iubet, matriq; Darii permittit, quos uellet, patrio more sepeliret. Illa paucos arcta propinquitate coniunctos pro habitu præsentis fortunæ humari iussit, apparatum funerum, quo Persæ suprema officia celebrarent, inuidiosum fore existimans, cum uictores haud pretiose cremarentur. Iamq; iustis defunctorum corporibus solutis præmittit ad captiuas, qui nunciarent ipsum uenire. Inhibitaq; comitantium turba tabernaculum cum Hephestione intrat. Is longe omniũ amicorum carissimus erat regi, cum ipso pariter educatus, secretorum omnium arbiter libertatis quoq; in admonendo eo non alius ius habebat, quod tamen ita usurpabat, ut magis à rege permissum, quàm uendicatum ab eo uideretur. Et sicut ætate par erat regi, ita corporis habitu præstabat. Ergo reginæ illum regem esse ratæ, suo more ueneratæ sunt. Inde ex Spadonibus captiuis, quis Alexander esset, monstrantibus, Sysigambis aduoluta est pedibus eius, ignorationem nunquã antea uisi regis excusans. Quam manu alleuans

rex non errasti, inquit, mater, nam & hic Alexander est. Equidem si hac continentia animi si ad ultimum uitæ perseuerare potuisset, feliciorem fuisse crederem quàm uisus est esse, cum liberi patris imitaretur triumphum, ab Hellesponto usq; ad Oceanum omnes gentes uictoria emensus, si uicisset profecto superbiam atq; iram mala inuicta, si abstinuisset inter epulas cædibus amicorum, egregiosq; bello uiros & tot gentium secum domitores indicta causa ueritus esset occidere. Sed nondum fortuna se animo eius infuderat. Itaq; Orientem eam moderate & prudenter tulit, ad ultimum magnitudinem eius non cæpit, tum quidem ita se gessit, ut omnes ante eum reges & continentia & clementia uincerentur. Virgines & reginas excellentis formæ tam sancte habuit, quàm si eodem quo ipse parente genitæ forent. Coniugem eiusdem quam nulla ætatis suæ pulchritudine corporis uicit, adeo ipse non uiolauit, ut summam adhibuerit curam, nequis captiuo corpori illuderet. Omnem cultum reddi fœminis iussit, nec quicquam ex pristinæ fortunæ magnificentia captiuis præter fiduciam defuit. Itaq; Sysigambis rex inquit mereris, ut ea precemur tibi, quæ Dario nostro quondam precatæ sumus, & (ut uideo) dignus es, qui tantum regem nō felicitate solum, sed etiam æquitate superaueris. Tu quidem matrem me & reginam uocas, sed ego me tuá famulam esse confiteor. Et præteritæ fortunæ fastigium capio, & præsentis iugum pati possum. Tua interest quantum in nos licuerit, si id potius clementia quàm sæuitia uis esse testatum. Rex bonum animum habere eas iussit. Darii deinde filium collo suo admo-

nit. Atque nihil ille conspectu tunc primum à se uisi conterritus, ceruicem eius manibus amplectitur. Motus ergo rex constantia pueri, Hephestionem intuens, quam uellem inquit Darius aliquid ex hac indole hausisset. Tum tabernaculo egressus tribus aris in ripa Pyrami amnis Ioui, atque Herculi, Mineruæq; sacratis Syriam petit, Damascum, ubi regis gaza erat, Parmenione præmisso. Atque is cum præcessisse Darii Satrapen comperisset, ueritus ne paucitas suorum sperneretur, accersere maiorem manum statuit. Sed forte in exploratores ab eo præmissos incidit nomine Mardus, qui ad Parmenionem perductus literas ad Alexandrum à præfecto Damasci missas tradit ei, nec dubitare eum, quin omnem regiam supellectilem cum pecunia traderet, adiecit. Parmenio adseruari eo iusso literas aperit, in queis erat scriptum, ut mature Alexander aliquem ex ducibus suis mitteret cum manu exigua. Itaque re cognita Mardum datis comitibus ad proditorem remittit. Ille è manibus custodientium lapsus, Damascum ante lucem intrat. Turbauerat ea res Parmenionis animum insidias timentis, & ignotum iter sine duce non audebat ingredi, felicitati tamen regis sui confisus agrestes, qui duces itineris essent, excipi iussit, quibus celeriter repertis quarto die ad urbem peruenit, iam metuente præfecto, ne sibi fides habita non esset. Igitur quasi parum munimentis oppidi fidens, ante Solis ortum pecuniam regiam, quàm gazam Persæ uocant, cum pretiosissimis rerum efferri iubet, fugam simulans re uera ut prædam hosti offerret.

Multa millia uirorum fœminarumq; excedētem oppido sequebātur, omnibus miserabilis turba, præter eum, cuius fidei commissa fuerat, quippe quo maior proditoris merces foret, obijcere hosti parabat gratiorē omnī pecunia prædam, nobiles uiros, prætorum Darij coniuges, liberosq;, præter hos urbium græcarum legatos, quos Darius uelut in arce tutissima in proditoris reliquerat manibus, Cangabas Persæ uocant humeris onera portantes. Ii cum frigus tolerare nō possent, quippe et procella subito niuem effuderat, & humus rigebat gelu, tum astrictas uestes, quas cum pecunia portabant, auro & purpura insignes induunt, nullo prohibere auso, cum fortuna regis etiam humillimis in ipsum licentiam faceret. Præbuere ergo Parmenioni non spernēdi agminis speciem, qui intentiore cura suos quasi ad iustū præliū paucis adhortatus, equis calcaria subdere iubet, et acri impetu in hostem inuehi. At illi qui sub oneribus erant omissis illis ꝑ metum capessunt fugam. armati quoq;, qui eos ꝑsequebātur, eodē metū arma iactare, ac nota diuerticula petere cœperunt. Præfectus quasi & ipse conterritus simulans, cuncta pauore compleuerat. Iacebant totis cāpis opes regiæ. Illa pecunia stipēdio ingenti militum præparata. Ille cultus tot nobilium uirorum, tot illustrium fœminarum, aurea uasa, aurei freni, tabernacula regali magnificentia ornata. Vehicula quoq; à suis destituta ingentis opulentiæ plena, facies etiam prædantibus tristis, si qua res auaritiā moraretur, quippe tot annorum incredibili & fidem excedente fortuna cumulata, tunc alia stirpibus lacerata, alia in cœnum demersa eruebantur, non sufficiebant prædantium manus

tium manus

tium manus prædæ. Iamq; etiam ad eos, qui primi fugerant, uentum erat. Fœminæ pleræque paruos trahentes liberos ibant, inter quas tres fuere uirgines Ochi, qui ante Darium regnauerat filiæ, olim quidem ex fastigio paterno rerum mutatione detractæ, sed tum sortem earũ crudelius aggrauante fortuna. In eodẽ grege uxor quoq; eiusdem Ochi fuit, Oxyartesq; frater hic erat Darii filia & coniux Artabazi principis purpuratorum, & filius, cui Ilioneo fuit nomen. Pharnabazi quoq;, cui summũ imperiũ maritimæ oræ rex dederat, uxor cum filio excepta est. Mentoris filiæ tres, ac nobilissimi ducis Memnonis coniux & filius. Vixq; ulla domus purpurati fuit tantæ cladis expers. Lacedæmonij quoq; & Athenienses erant societatis fide uiolata Persas sequuti. Aristogiton Dropidas et Eleutherius inter Athenienses genere famaq; longe clarissimi. Lacedæmonij Perisippus & Onomastorides cum Omaio & Calicratide, ij quoq; domi nobiles. Summa pecunia signata fuit talentorum duo millia & sexaginta, facile argenti pondus, quingenta æquabat. Præterea triginta millia hominũ cum septem millibus iumentorum dorso onera portantium capta sunt. Cæterum Dij tantæ fortunæ proditorem sepulturæ celeriter debita pœna persequuti sunt. Nãq; unus e conscijs eius, credo, regis uicem etiam in illa sorte reueritus, interfecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum solatium prodito, quippe & ultus inimicum erat, & nondum in omnium animis memoriam maiestatis suæ exoleuisse cernebat.

FRAGMENTORVM Q. CVRTII DE REBVS ALEXANDRI REGIS MACEDONVM LIBER QVARTVS.

d ARIVS Tanti modo exercitus rex, qui triumphantis magis, quàm dimicantis more curru sublimis inierat prælium, per loca, quæ propè immensis agminibus compleuerat, iam inania & ingenti solitudine uasta fugiebat. Pauci regem sequebantur, nam nec eodē omnes fugam intenderant, & deficientibus equis cursum eorū, quos rex subinde mutabat, æquare non poterant. Vnchas deinde peruenit, ubi excepere eum Græcorum quatuor millia, quibus ad Euphratem contendit, id demum credens fore ipsius quod celeritate præripere potuisset. At Alexander Parmenionem, per quem apud Damascum recepta erat præda, iussum eam ipsam & captiuos diligenti adseruare custodia, Syriæ, quam Coelen uocant, præfecit. Nouum imperium Syri nondum belli cladibus satis domiti aspernabantur, sed celeriter subacti obedienter imperata fecerunt. Arrhodus quoque insula deditur regi. Maritimam tamen oram & pleraq; longius etiam à mari recedentia rex eius insulæ Strato possidebat, quo in fidem accepto castra mouit ad urbem Marathon. Ibi illi literæ à Dario redduntur, quibus ut superbe scriptis uehementer of-

sensus est. præcipue eum mouit, quod Darius sibi regis titulum, nec eundem Alexandri nomini adscripserat. Postulabat autem magis quàm petebat, ut accepta pecunia quantamcunq; tota Macedonia caperet, matrem sibi ac coniugem liberosq́; restitueret, de regno æquo, si uellet, Marte contenderet. Si saniora consilia tandem pati potuisset, contentus patrio, cederet alieni imperij finibus, socius amicusq́; esset, in ea se fidem & dare paratum, & accipere. Contra Alexander in hunc ma-
» xime modum rescripsit. REX ALEXAN-
» DER DARIO. Celes, cuius nomen sumpsisti
» Darius græcos, qui oram Hellesponti tenent, Coloni-
» asq́; Græcorum Ionas omni clade uastauit, cum ma
» gno deinde exercitu mare traiecit, illato Macedoniæ
» & Græciæ bello. Rursus rex Xerses gentis eiusdem
» ad oppugnandos nos cum immanium Barbarorum
» copijs uenit, qui nauali prælio uictus, Mardonium
» tamen reliquit in Græcia, ut absens quoque populare
» tur urbes, agros ureret. Philippum uero parentem me-
» um quis ignorat ab ijs interfectum esse? quos ingentis
» pecuniæ spe solicitauerant uestri? impia enim bella
» suscipitis, & cum habeatis arma, licitamini hostium ca
» pita, sicut tu proxime talentis mille tanti exercitus rex
» percussorē in me emere uoluisti. Repello igitur bellum,
» non infero. Et Dijs quoq; pro meliore stantibus causa,
» magnam partem Asiæ in ditionem redegi meam, te
» ipsum acie uici, quem & si nihil à me impetrare opor
» tebat, quod petieras, utpote qui ne belli quidem in me
» iura seruaueris, tamen si ueneris supplex, & matrem,
» & coniugem, & liberos sine precio recepturum te

» esse promitto. Et uincere & consulere uictis scio. quod si
» te nobis committere times, dabimus fidem impune uen
» turum. De cætero cum mihi scribes, memento non solũ
» regi te, sed etiam tuo scribere. Ad hanc perferendam Thersippus missus, Ipse in Phœnicem deinde descendit, et oppidum Byblon traditum recepit. Inde ad Sydóna uẽtum est, urbem uetustate famaq́; conditorum inclytã. Regnabat in ea Strato Darii opibus adiutus, sed quia deditionem magis popularium, quàm sua sponte fece= rat, regno uisus indignus. Hephestioniq́; permissum, ut quem eo fastigio Sydónes dignissimum arbitrarẽtur, cõ stitueret regem. Erãt Hephestioni hospites clari inter su os iuuenes, qui facta ipsis potestate regnandi, negauerũt quenquam patrio more in id fastigium recipi nisi regia stirpe ortum. Admiratus Hephestio magnitudinem ani= mi spernentis, quod alij per ignes ferrumq́; peterent.
» Vos quidem macti uirtute, inquit, estote, qui primi intel
» lexistis quanto maius esset regnum fastidire quàm acci
» pere. Cæterum date aliquem regiæ stirpis, qui memine
» rit à uobis acceptum habere se regnum. At illi cum multos imminere tantæ spei cernerent singulis amico- rum Alexandri ob nimiam regni cupiditatem adulã tes, statuunt neminem esse potiorem, quàm Abdolomi num quendam longa quidem cognatione stirpi regiæ annexũ, sed ob inopiam suburbanum hortum exigua colentem stipe. Causa ei paupertatis sicut plerisq́; pro bitas erat, intentusq́; operi diurno strepitum armorũ, qui totam Asiam concusserat, non exaudiebat. Subito deinde, de quibus ante dictum est, cum regiæ uestis insignibus hortum intrant, quem forte steriles herbas

" eligens Abdolominus repurgabat. Tunc rege eo saluta-
" to, alter ex his habitus, inquit, hic quem cernis in meis
" manibus cum isto squallore permutandus tibi est. Ablue
" corpus illuuie, æternisq; sordibus squallidum, Cape re-
" gis animum, & in eam fortunam, qua dignus es, istam
" continentiam profer. Et cum in regali solio residebis, ui
" tæ necisq; omnium ciuium dominus, caue obliuiscaris
" huius status, in quo accipis regnum, immo hercule, pro
" pter quem. Somnio similis res Abdolomino uideba-
tur. Interdum satis ne sani essent, qui tam proterue sibi
illuderent, percunctabatur. Sed ut cunctanti squallor
ablutus est, et iniecta uestris purpura auroq; distincta,
& fides à iurantibus facta serio, iam rex iisdem comi
tantibus in regiam peruenit. Fama ut solet, strenue to-
tas urbes discurrit, aliorum studium, aliorum indigna
tio eminebat. Ditissimus quisque humilitatem inopiáq;
eius apud amicos Alexãdri criminabatur. Admitti eũ
" rex protinus iussit, diúq; contemplatus, corporis inquit
" habitus famæ generis non repugnat, sed libet scire ino
" piam, qua patientia tuleris. Tum ille utinam, inquit, eo=
" dem animo regnum pati possim. Hæ manus suffecere
" desiderio meo, nihil habenti nihil defuit. Magnæ indo
lis specimen ex hoc sermone Abdolomini cœpit. Itaq;
non Stratonis modo regiam supellectilem attribui ei
iussit, sed pleraque etiam ex persica præda, regionem
quoque urbi appositam ditioni eius adiecit. Interea
Amyntas, quem ad Persas ab Alexandro transfugisse
diximus, cum quatuor millibus Græcorum ipsum ex
acie persecutis fuga Tripolim peruenit. Inde in naues
militibus impositis Cyprum transmisit, & cum in

illo statu rerum id quenq;, quod occupasset, habiturum arbitraretur, uelut certo iure possessum, Aegyptum petere decreuit utriq; regi hostis, & semper ex ancipiti mutatione temporum pendens, hortatusq; milites ad spem tantæ rei, docet Sabacem prætorem Aegypti cecidisse in acie, Persarum præsidium & sine duce esse & inualidum. Aegyptios semper prætoribus eorum infensos pro socijs ipsos non pro hostibus æstimaturos. Omnia experiri necessitas cogebat, quippe cum primas spes fortuna destituit, futura præsentibus uidentur esse potiora. Igitur conclamant, duceret, quò uideretur. Atq; ille utendum animis dum spe calerent ratus, ad Pelusij hostium penetrat, simulans à Dario se esse præmissum. Potitus ergo Pelusij Mēphim copias promouit, ad cuius famam Aegyptij uana gens & nouandis quàm gerendis aptior rebus, ex suis quisque uicis urbibusq; ad hoc ipsum concurrunt ad delenda præsidia Persarum, qui territi tamen spem obtinendi Aegyptum non amiserunt. Sed eos Amyntas prælio superatos in urbem compellit, castrisq; positis uictores ad populandos agros eduxit, ac uelut in medio positis omnibus hostium cuncta agebantur. Itaque Mazeces quanquam infelici prælio suorum animos territos esse cognouerat, tamen palantes & uictoriæ fiducia incautos ostentans perpulit, ne dubitarent ex urbe erumpere, & res amissas recuperare. Id consilium non ratione prudentius, quàm euentu felicius fuit. Ad unum omnes cum ipso duce occisi sunt. Has pœnas Amyntas utriq; regi dedit, nihilo magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quàm illi, quem deseruerat Darii prætores, qui

prælio apud Iſſon ſuperfuerant, cum omni manu, quæ fugientes ſecuta erat, aſſumpta etiam Cappadocum & Paphlagonũ iuuentute Lydiam recuperare tentabant. Antigonus prætor Alexandri Lydiæ præerat, qui quã quam pleroſq; militum ex præſidijs ad regem dimiſerat, tamen Barbaris ſpretis in aciem ſuos eduxit. Eadẽ illic quoq; fortuna partium fuit, tribus prælijs alia atq; alia regione commiſſis Perſæ funduntur. Eodem tempore claſſis Macedonum ex Græcia accita Ariſtomenẽ, qui ad Helleſponti oram recuperandam à Dario erat miſſus, captis eius aut euerſis nauibus ſuperat. À Mileſijs deinde Farnabazus præfectus Perſicæ claſſis pecunia exacta, & præſidio in urbem Chium introducto centum nauibus Andrum, & inde Syphnum petijt, is quoq; inſulas præſidijs occupat, pecunia multat. Magnitudo belli quod ab opulentiſſimis Europæ Aſiæq; regibus in ſpem totius orbis occupandi gerebatur, Græciæ quoq; & Cretæ arma commouerat. Agis Lacedæmoniorum rex octo millibus Græcorum, qui ex Cilicia profugi domos repetierant, contractis, bellum Antipatro Macedoniæ præfecto moliebatur. Cretenſes has aut illas partes ſecuti nunc Spartanorum, nunc Macedonum præſidijs occupabantur. Sed leuiora inter illos fuere diſcrimina, unum certamen, ex quo cætera pendebant, intuente fortuna. Iam tota Syria, iam Phœnice quoque excepta Tyro Macedonum erant, habebat'que rex caſtra in continenti, à quo urbem anguſtum fretum dirimit. Tyrus & claritate & magnitudine ante omnes urbes Syriæ Phœnicis'que memorabilis, facilius ſocietatem Alexandri acce-

ptura uidebatur quàm imperium. Coronam igitur auream legati donum afferebant, commeatusq; large & hospitaliter ex oppido adduxerãt. Ille dona ut ab amicis accipi iussit, benigneq; legatos allocutus Herculi, quẽ præcipue Tyrij colerent, sacrificare uelle se dixit. Macedonum reges credere ab illo Deo ipsos genus ducere, se uero ut id faceret etiam oraculo monitum. Legati respondẽt esse templum Herculis extra urbem in eam sedem, quam Palætyron ipsi uocant. Ibi regem Deo sacrum rite facturum. Non tenuit iram Alexander, cuius alioqui potens non erat. Itaq; uos quidé, inquit, fiducia loci, quod insulam incolitis, pedestrem hunc exercitum spernitis, sed breui ostendam incontinenti uos esse. Proinde sciatis licet, aut intraturum me urbem, aut oppugnaturum. Cum hoc responso dimissos monere amici cœperunt, ut regem, quem Syria, quem Phœnicæ recepisset, ipsi quoq; urbem intrare paterentur. At illi loco satis fisi: obsidionem ferre decreuerunt, nãq; urbem à continenti quatuor stadiorum fretum diuidit Africo maxime obiectum, crebros ex alto fluctus in litus euoluens, nec accipiendo operi, quo Macedones continenti insulam iungere parabant, quicq̃ magis q̃ ille uentus obstabat, quippe uix leni et tranquillo mari moles agi possunt. Africus uero prima quæq; congesta pulsu illiso mari subruit, nec ulla tam firma moles est, q̃ non excidant undæ per nexus operum manantes, & ubi acrior flatus extitit summi operis fastigio superfusæ. Præter hanc difficultatem haud minor alia erat, muros, turresq; urbis præaltum mare ambiebat. Nõ tormenta nisi è nauibus procul excussa emitti, non scalæ mœnibus applica-

ri poterant. Præceps in salum murus pedestre interce-perat iter, naues nec habebat rex & si admouisset, pendentes & instabiles missilibus arceri poterant. Inter quæ haud parua dictu res, Tyriorum fiduciam accendit. Carthaginensium legati ad celebrandum anniuersarium sacrum more patrio tunc uenerant, quippe Carthaginem Tyrij condiderunt, semper parentum loco culti. Hortari ergo Pœni cœperunt, ut obsidionem forti animo paterentur, breui Carthagine auxilia uentura. nanque ea tempestate magna ex parte Punicis classibus maria obsidebantur. Igitur bello decreto per muros turresq; tormenta disponunt, arma iunioribus diuidunt, opificesq; quorum copia urbs abundabat, in officinas distribuunt. Omnia belli apparatu strepunt, ferreæ quoque manus Harpagonas uocant, quas operibus hostium inijcerent, Corui & alia tuendis urbibus excogitata præparabantur. Sed cum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impositum esset, admotisq; follibus ignem flatu accenderent, sanguinis riui sub ipsis flammis extitisse dicuntur, idq; omen in Macedonum metum uerterunt Tyri. Apud Macedonas quoq; cum forte panem quidam militum frangeret, manantis sanguinis guttas notauerunt. Territoq; rege Aristander peritissimus uatum respondit, si extrinsecus cruor fluxisset, Macedonibus id triste futurum ait. Contra cum ab interiore parte manauerit, urbi quam obsidere destinassent, exitium portendere. Alexander cum & classem procul haberet, & longam obsidionem magno sibi ad cætera impedimento uideret fore, Caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, misit, quos Tyrij contra ius

gentium ociosos præcipitauerunt in altum. Atq; ille suorum iam indigna nece commotus, urbẽ obsidere statuit. Sed ante iacienda moles erat, quæ urbem continenti committeret. Ingens ergo animos militum desperatio incessit, cernentium profundum mare, quod uix diui=
" na ope posset impleri, quæ saxa tam uasta, quas tam
" proceras arbores posse reperiri, exhauriendas esse regio
" nes, ut illud spatiũ aggeraretur, & exæstuare semper
" fretum, quóq; arctius uolutetur inter insulam, & conti
" nentem hoc acrius furere. At ille hauquaquá rudis tra
ctandi militares animos speciem sibi Herculis in so=
" mno oblatam esse pronunciat dextram porrigentis, illo
" duce, illo aperiente in urbẽ intrare se uisum. Inter hæc
" Caduceatores interfectos, gentium iura uiolata refere-
" bat. Vnam esse urbem, quæ cursum uictoris morari au
" sa esset. Ducibus deinde negocium datur, ut suos quisq; castiget, satisq; omnibus stimulatis opus orsus est. Magnaus saxorum ad manum erat Tyro uetere præbente, materies ex Libano monte ratibus & turribus faciendis uehebatur. Iamq; à fundo maris in altitudinẽ montis opus excreuerat, nondum tamen aquæ fastigium æquabat, & quo longius moles agebatur à litore, hoc magis quicquid ingerebatur præaltum absorbebat mare, cum Tyrij paruis nauigijs admotis, per ludibrium exprobrabant illos armis inclytos Dorso sicut iumenta onera gestare, interrogabant etiam num maior Neptuno esset Alexander? Hæc ipsa insectatio alacritatem militum accendit. Iamq; paululum moles aquam eminebat, & simul aggeris latitudo crescebat, urbiq; admouebatur, tum Tyrij magnitudine mo-

lis, cuius incrementum eos ante fefellerat, conspecta, le
uibus nauigijs nondum commissum opus circuire cœperunt, missilibus eos quoque, qui pro opere stabant, incessere, multis ergo impune uulneratis, cum & remouere & appellere Scaphas inexpedito non esset, ad curam semetipsos tuendi ab opere converterant. Igitur ex iumentis coria uelaq; iussit obtendi, ut extra teli iactum essent, duasq; turres ex capite molis erexit, è quibus in subeuntes Scaphas tela ingeri possent. Contra Tyrij nauigia procul à conspectu hostium litori appellunt, expositisq; militibus eos, qui saxa gestabāt, obtruncant. In Libano quoque Arabum agrestes incompositos Macedonas aggressi triginta fere interficiunt, paucioribus captis. Ea res Alexandrum diuidere copias coegit, & ne segniter assidere uni urbi uideretur, operi Perdiccam Crateronq; præfecit, ipse cū expedita manu Arabiam petijt. Inter hæc Tyrij nauem magnitudine eximia saxis harenaq; à puppi onεratam, ita ut multum prora emineret, bitumine ac sulphure illitam remis concitauerunt, & cum magnam uim uenti uela quoque concepissent, celeriter ad molem successit. Tunc prora eius accensa remiges desilire in Scaphas, quæ ad hoc ipsum præparatæ sequebantur, nauis autem igne concepto latius fundere incendium cœpit, quod priusquam posset occurri, turres & cætera opera in capite molis posita comprehendit. At qui desilierant in parua nauigia, faces et quicquid alendo igni aptum erat, in eadem opera ingerunt. Iamq; non modo Macedonum turres, sed etiam summa tabulata conceperant ignem, cum ij, qui in turribus erant,

partim haurirentur incendio, partim armis omissis, in mare semetipsi immitterent. At Tyrij, qui capere eos, quàm interficere mallent, natantium manus stipitibus saxisq; lacerabant, donec debilitati impune nauigijs excipi possent, nec incendio solum opera consumpta, sed forte eodem die uehementior uentus totum ex profundo mare, illisit in molem, crebrisq; fluctibus compages operis uerberatæ se laxauere, saxáq; interfluens unda medium opus rupit. Proruptis igitur lapidum cumulis, quibus iniecta terra sustinebatur, præceps in profundũ ruit, tantæq; molis uix ulla uestigia inuenit Arabia rediens Alexander. Hic, quod in aduersis rebus solet fieri, alius in alium culpam referebat, cum omnes uerius de sæuitia maris queri possent. Rex noui operis molem orsus, in aduersum uentum non latĕre, sed recta fronte direxit, quod cætera opera uelut sub ipso latentia tuebatur. Latitudinem quoq; aggeri adiecit, ut turres in medio erectæ procul teli iactu abessent. Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum iaciebant, déinde saxis onerabant, rursus cumulo eorum alias arbores inijciebant. Tũ humus aggerebatur, super quæ alia strue saxorum arborumq; cumulata uelut quodam nexu continens opus iunxerant. Nec Tyrij quicquid ad impediendam molem excogitari poterat, segniter exequebantur. Præcipuum auxilium erat, qui procul hostium conspectu subibant aquam, occultóq; lapsu ad molem usq; penetrabant, falcibus palmites arborum eminentium ad se trahentes. Quæ ubi sequutæ erant, pleraque secum in profundum dabant, tum leuatos onere stipites truncosq; arborum haud ægre moliebantur.

Deinde totum opus, quod stipitibus fuerat innixum, fundamento lapso sequebatur. Aegro animi Alexandro & utrum perseueraret, an abiret, satis incerto, classis Cypro aduenit. Eodemq; tempore Cleander cum Graecis militibus in Asiam nuper aduectus, centum & octoginta nauium classem in duo diuidit cornua. Leuum Pythagoras rex Cypriorum cum Cratero tuebatur, Alexandrum in dextero quinqueremis regia uehebat. Nec Tyrij, quanquam classem habebant, ausi nauale inire certamen, triremes omnes ante ipsa moenia opposuerunt, quibus rex inuectus ipsas demersit. Postera die classe ad moenia admota undiq; tormentis & maxime arietum pulsu muros quatit, quos Tyrij raptim obstructis saxis refecerunt, interiorem quoq; murum ut si prior fefellisset, illo se tuerentur, undiq; orsi, sed undiq; uis mali urgebat, moles intra teli iactum erat, classis moenia circumbat, terrestri simul naualiq; clade obruebantur, quippe binas quadriremes Macedones inter se ita iũxerant, ut prorae cohaererent, puppes interuallo, quantum capere poterant, distarent. Hoc puppium interuallum antennis asseribusq; ualidis deligatis, superq; eos pontibus stratis, qui militem sustinerent, impleuerant, sic instructas quadriremes ad urbem agebant, inde missilia in propugnantes ingerebãtur tuto, quia proris miles tegebatur. Media nox erat, cum classem sicuti dictum est, paratam circumire urbem iubet, iamq; naues urbi undiq; admouebantur, & Tyrij desperatione torpebant, cum subito spissae nubes intendere se coelo, & quicquid lucis internitebat, effusa caligine extinctum est. Tum inhorrescens ma-

re paulatim leuari, deinde acriori uento concitatum fluctus ciere, & inter se nauigia collidere. Iamq; scindi cœperant uincula, quibus connexæ quadriremes erant, ruereq; tabulata, & cum ingenti fragore in profundum secum milites trahere. Neq; enim conserta nauigia ulla ope in turbido regi poterant. Miles ministeria nautarum, remiges militis officia turbabant, & quod in huiusmodi casu accidit, periti ignaris parebāt, quippe gubernatores aliâs imperare soliti, tum metu mortis iussa exequebantur. Tandem remis pertinacius euerberatum mare, ueluti eripientibus nauigia classicis cessit, appulsaq; sunt litori lacerata pleraque. Iisdem diebus forte Carthaginensium legati XXX superueniunt, magis obsessis solatium quàm auxilium allaturi, quippe domestico bello Pœnos impediri, nec de imperio, sed pro salute dimicare nunciabant. Syracusani tunc Africam urgebant, & haud procul Carthaginis muris locauerant castra. Non tamen defecere animis Tyrij, quanquam ab ingenti spe destituti erant, sed coniuges liberosq; deuehendos Carthaginem tradiderunt, fortius quicquid accideret laturi, si charissimam sui partem extra communis periculi sortem habuissent. Cumq; unus è ciuibus concione indicasset, oblatam esse per somnum sibi speciem Apollinis, quem eximia religione colerent, urbem deserentis, molemq; à Macedonibus iactam in salo in syluestrem saltum esse mutatam, quāquā author leuis erat, tamen ad deteriora credenda proni, metu aurea cathena deuinxere simulacrū, aræq; Herculis, cuius numini urbē dicauerāt, inseruere uinculū, quasi illo Deo Apollinem retenturi. Sy

racusis id simulacrum deuexerant Pœni, & in maiore locauerant patria, multisq; alijs spolijs urbium à semet captarum non Carthaginem magis quàm Tyrum ornauerant. Sacrum quoque, quod quidem Dijs minime cordi esse crediderim, multis sæculis intermissum repetendi authores quidã erant, ut ingenuus puer Saturno imolaretur, quod sacrilegium uerius, quàm sacrum Carthaginenses à conditoribus traditum usq; ad excidium urbis suæ fecisse dicuntur, ac nisi seniores obstitissent, quorum consilio cuncta agebantur, humanitatem dira superstitio uicisset. Cæterum efficatior omni arte imminens necessitas, non usitata modo præsidia, sed quædam etiam noua admouit. Nãq; ad implicanda nauigia, quæ muros subibant, ualidis asseribus Coruos & ferreas manus cum uncis ac falcibus illigauerant, ut cum tormento asseres promouissent, subito laxatis funibus inijcerent. Vnci quoq; & falces ex ijsdem asseribus dependentes, aut propugnatores, aut ipsa nauigia lacerabant. Clypeos uero æneos multo igne torrebant, quos repletos feruida harena, cœnoq; decocto, è muris subito deuoluebant, nec ulla pestis magis timebatur, quippe ubi loricam corpusq; feruens harena penetrauerat, nec ulla ui excuti poterat, & quicquid attigerat, perurebat, iacientesq; arma, laceratis omnibus, queis protegi poterant, uulneribus inulti patebant. Corui uero & ferreæ manus tormentis emissæ plerosque rapiebant. Hic rex fatigatus statuerat soluta obsidione Aegyptum petere, quippe cum Asiam ingenti celeritate percurrisset, circa muros unius urbis hærebat, tot maximarum rerum opportunitate dimissa. Cæterum tam

discedere irritum, quàm morari pudebat. Famã quoq;, qua plura, quàm armis euerterat, ratus leuiorem fore, si Tyrum quasi testem se posse uinci reliquisset. Igitur ne quid inexpertum omitteret, plures naues admoueri iubet, delectosq; militum imponi. Et forte belua inusitatæ magnitudinis super ipsos fluctus dorso eminens ad molem, quam Macedones iecerant, ingens corpus applicuit, diuerberatisq; fluctibus alleuans semet utrinq; cõspecta est. Deinde à capite molis rursus alto se immersit, ac modo super undas eminens magna sui parte, modo superfusis fluctibus condita, haud procul munimentis urbis emersit. Vtrisq; lætus fuit beluæ aspectus. Macedones iter iaciendo operi monstrasse eam augurabantur. Tyrij Neptunum occupati maris uindicem arripuisse beluam, ac molem breui profectò ruituram, lætiq; omne eo ad epulas dilapsi onerauere se uino, quo graues orto sole nauigia conscendunt, redimita coronis floribusq;, adeo uictoriæ non omen modo, sed etiam gratulationem perceperant. Forte rex classem in diuersam partem agi iusserat, XXX. minoribus nauigijs relictis in litore, è quibus Tyrij duobus captis, cætera ingenti terruerant metu, donec suorum clamore audito Alexander classem litori, à quo fremitus acciderat, admouit. Prima è Macedonum nauibus quinqueremis uelocitate inter cæteras eminens occurrit, quam ut conspexere Tyrij, duæ è diuerso in latera eius inuectæ sunt, in quarum alteram quinqueremis eadem concitata & ipsa rostro icta est, & illam inuicem tenuit. Iamq; ea, quæ non cohærebat, libero impetu euecta in aliud quinqueremis latus inuehebatur, cum opportunitate mi

ra triremis è classe Alexandri in eam ipsam, quæ quinquerem imminebat, tanta ui impulsa est, ut Tyrius gubernator in mare excuteretur è puppi. Plures deinde Macedonum naues superueniunt, & rex quoq; aderat, cum Tyrij inhibentes remis ægre euellunt nauem, quæ hærebat, portumq; omnia simul nauigia repetunt. Confestim rex insequutus portum quidem intrare non potuit, cum procul e muris missilibus submoueretur. Naues autem omnes ferè aut demersit, aut cœpit. Biduo deinde ad quietem dato militibus, iussisq; & classem & machinas pariter admouere, ut utrinq; territis instaret, ipse in altissimam turrem ascendit ingenti animo periculo maiore, quippe regio insigni & armis fulgentibus conspicuus unus præcipue telis petebatur, & digna prorsus spectaculo edidit, multos è muris propugnatores hasta transfixit, quosdam etiam cominus gladio clypeoq; impulsos præcipitauit, quippe turris, ex qua dimicabat, muris hostium propemodum cohærebat. Iamq; crebris arietibus saxorum compage laxata munimenta defecerant, & classis intrauerat portum, & quidam Macedonum in turres hostium desertas euaserant, cum Tyrij tot simul malis uicti alij supplices in templa confugiunt, alij foribus ædium obseratis occupant liberum mortis arbitriũ, nonnulli ruunt in hostem haud inulte tamẽ perituri. Magna pars summa tectorum obtinebat, saxa et quicquid manibus sors dederat ingerẽtes subeuntibus. Alexander exceptis, qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemq; tectis inijci iubet, his per præcones pronunciatis, nemo tamen armatus opẽ à Dijs petere sustinuit. Pueri uirginesq; templa compleuerãt,

uiri in uestibulo suarum quisq; ædium stabant, parata sæuientibus turba. Multis tamen saluti fuere Sydonij, qui intra Macedonum præsidia erant. Hi urbem quidẽ inter uictores intrauerant, sed cognationis cum Tyrijs memores, quippe utranq; urbem Agenorem condidisse credebant, multos Tyriorum etiam protegentes ad sua perduxere nauigia, quibus occultatis Sydona deuecti sunt, quindecim millia hoc furto subducta sæuitiæ sunt, quantumq; sanguinis fusum sit, uel ex hoc existimari potest, quod intra munimenta urbis sex millia armatorum trucidata sunt. Triste deinde spectaculum uictoribus ira præbuit regis. Duo millia, in quibus occidendi defecerat rabies, crucibus affixi per ingens litoris spatium pependerunt. Carthaginensium legatis pepercit, addita denunciatione belli, quod præsentium rerum necessitas moraretur. Tyrus oppugnari septimo mense quàm cœpta erat, capta est. Vrbs & uetustate originis, & crebra fortunæ uarietate ad memoriam posteritatis insignis, condita ab Agenore, diu mare non uicinum modo, sed quodcunq; classes eius adierunt, ditionis suæ fecit, & si famæ libet credere, hæc gens literas prima aut docuit, aut didicit. Coloniæ certe eius penè orbe toto diffusæ sunt. Carthago in Africa, in Bœotia Thebæ, Gades ad Oceanum, credo libero commeantes mari sæpiusq; adeundo cæteris incognitas terras, elegisse sedes iuuentuti, qua tunc abundabant, seu quia crebris motibus terræ (nam hoc quoq; traditur) cultores eius fatigati, noua & externa domicilia armis sibimet quærere cogebantur. Multis ergo casibus defuncta, & post excidium renata, nunc tamen longa pace cun-

cta refouente, sub tutela Romanæ mansuetudinis acquie
scit. Iisdem fermè diebus Darii literæ allatæ sunt, tan
dem ut regi scriptæ. Petebat uti filiam suam, Satipnæ
erat nomen, nuptijs Alexander sibi adiungeret. Dotem
fore omnem regionem inter Hellespontum & Alyn
amnem sitam, inde Orientem spectantibus terris con-
tentum. Si forte dubitaret quod offerretur, accipere, nun
quam diu eodem uestigio stare fortunam, semperq́; ho=
mines, quantamcunq; fœlicitatem habeant, inuidiam
tamen sentire maiorem. Vereri se ne auium modo,
quas naturalis leuitas ageret, ad sydera inani ac pue=
rili mentis affectu efferret. Nihil difficilius esse, quàm
in illa ætate tantam capere fortunam, multas se adhuc
reliquias habere, nec semper in angustijs posse deprehē
di, transeundum esse Alexandro Euphratem, Ty-
grimq́;, & Araxem, & Hydaspem magna munimen
ta regni sui. Veniendum in campos, ubi paucitate suo-
rum erubescendum sit. In Mediam, Hyrcaniam, Ba-
ctra, & Indos, Oceani accolas, quando se aditurum
Sogdianos & Arachosios nomine tantum notos cæte
rasq́; gentes ad Caucasum, & Tanaim pertinentes. Se=
nescendum fore tantum terrarum uel sine prælio obe
unti. Se uero ad ipsum uocare desineret, nāq; illius exi
tio se esse uenturum. Alexander ijs illis, qui literas at=
tulerāt, respondit Darium sibi aliena promittere, quod
totum amiserat, uelle partiri. Doti sibi dari Lydiam, Io
nas, Aeolidem Hellesponti oram uictoriæ suæ præmia,
leges autem à uictoribus dici, accipi à uictis. In utro
statu ambo essent, si solus ignoraret, quamprimum Mar
te decerneret, se quoq; cum transisset mare non Cili-

» ciam, aut Lydiam ignorare, quippe tanti belli exiguã
» hanc esse mercedem, sed Persepolim caput regni eius.
» Bactra deinde & Ecbatana ultimaq; Orientis oram
» imperio suo destinasse, quocunque ille fugere potuisset,
» ipsum sequi posse, desineret terrere fluminibus, quem sci
» ret maria transisse. Reges quidem inuicem hæc scripserant. Sed Rhodij urbẽ suam portusq; debebant. Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat. Philotæ regioni circa Tyrum iusso præsidere, Syriam, quæ Cœle appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat, ab illo quod supererat, iter facturus. Rex Hephestione Phœnices oram classe præteruehi iusso, ad urbem Gazam cum omnibus copijs uenit. Iisdem fere diebus solenne erat ludicrum Isthmiorum, quod conuentu totius Græciæ celebratur. In eo concilio, ut sunt Græcorum temporalia ingenia, decernunt ut duodecim legarentur ad regem, qui ob res pro salute Græciæ ac libertate gestas, coronam auream donum uictoriæ ferrent. Iidem paulo ante incertæ famæ captauerant auram, ut quocunq; pẽdentes, animus tulisset, fortunam sequerentur. Cæterum non ipse modo rex obibat urbes imperij iugum adhuc recusantes, sed prætores quoq; ipsius egregij duces pleraq; inuaserant. Chalas Paphlagoniam, Antigonus Lycaoniam, Balacrus Idarne prætore Darii superato Hegelochus Amphoterus & Miletum cepit. centum sexaginta nauium classe insulas inter Achaiam, atq; Asiã in ditionem Alexandri redegerunt. Tenedon quoq;, hostium receptaculum, incolis ultro uocantibus statuerant occupare. Sed Pharnabazus Darii prætor comprehensis, qui res ad Macedones trahebant, rursus Apol-

lonidi & Athanagoræ, suarum partium uiris, urbem cum modico præsidio militum tradit. Præfecti Alexandri in obsidione urbis perseuerabant, non tam suis uiribus, quàm ipsorum qui obsidebantur uoluntate, Nec fefellit opinio, náq; inter Apollonidem & duces militum orta seditio, irrumpendi in urbem occasionem dedit. Cumq; porta effracta cohors Macedonum intrasset, oppidani olim consilio proditionis agitato aggregant se Amphotero & Hegelacho, Persarumq; præsidio cæso Pharnabazus cum Apollonide & Athanagora uincti traduntur. XII. triremes cum suo milite ac remige, præter eas XXX naues & Piratici Lembi, Græcorumq; tria millia à Persis mercede conducta. His in supplementum copiarum suarum distributis, Piratisq; supplicio affectis, captiuos remiges adiecere classi suæ. Forte Aristonicus Methymneorum tyrannus, cum Piraticis nauibus ignarus omnium, quæ ad Tyrum acta erant, prima uigilia ad portus claustra successit. Interrogatusq; à custodibus quis esset, Aristonicum ad Pharnabazum uenire respondit. Illi Pharnabazum quidem iam quiescere, & non posse tum adiri, cæterum patere socio atq; hospiti portum, & postero die Pharnabazi copiam fore affirmant. Nec dubitauit Aristonicus primus intrare. Secuti sunt ducem Piratici Lembi, ac dum applicant nauigia crepidini portus, obijcitur à uigilibus claustrum, & qui proximi excubabant, ab ijsdem excitantur, nulloq; ex his auso repugnare omnibus cathenæ iniectæ sunt, Amphotero deinde Hegelochoq; traduntur. Hinc Macedones transiere Mithylenem, quam Chares Atheniẽsis nuper occupatam duo-

rum millium Persarum præsidio tenebat, sed cum obsidionem tolerare non posset, urbe tradita pactus ut incolumi abire liceret. Imbrum petit, deditis Macedones pepercerunt. Darius desperata pace, quam per literas legatosq; impetrari posse crediderat, ad reparandas uires bellumq; impigre renouandum intendit animum. Duces ergo copiarum Babyloniam conuenire. Bessum quoq; Bactrianorum ducem, perquam maximo posset exercitu coacto, descendere ad se iubet. Sunt autem Bactriani inter illas gentes promptissimi, horridis ingenijs, multumq; à Persarum luxu abhorrentibus, siti haud procul a Scytharum bellicosissima gente, & rapto uiuere assueta, semperq; in armis erant. Sed Bessus suspecta perfidia haud sane æquo animo in secundo se continēs gradu, regem terrebat. Nam cum regnum affectaret proditio, qua sola id assequi poterat, timebatur. Cæterum Alexander, quam regionem Darius petisset, omni cura uestigans, tamen explorare non poterat more quodam Persarum arcana regum mira celantium fide, nō metus, non spes elicit uocem, qua prodantur occulta, uetus disciplina regum silentium uitæ periculo sanxerat. Lingua grauius castigatur, quàm ullum probrum, nec magnam rem sustineri posse credunt ab eo, cui tacere graue sit, quod homini facillimum uoluerit esse natura. Ob hanc causam Alexāder omnium, quæ apud hostem gererentur, ignarus, urbem Gazam obsidebat. Præerat ei Betis eximiæ in regem suum fidei, modicoq; præsidio muros ingentis operis tuebantur. Alexander æstimato locorum situ agi cuniculos iussit, facili ac leui humo acceptante occultum opus, quippe multam ha-

renam uicinum mare euomit, nec saxa cotesq́;, quae interpellent specus, obstabant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conspicere non possent, opus orsus, ut à sensu eius auerteret, turres muris admoueri iubet. Sed eadem humus admouendis inutilis turribus desidente sabulo, agilitatem rotarum morabatur, & tabulata turrium perfringebat, multiq́; uulnerabantur impune, cum idẽ recipiendis, qui admouendis turribus labor eos fatigaret. Ergo receptui signo dato, postero die muros corona circundari iussit. Ortoq́; Sole prius quàm admoueret exercitum, opem Deûm exposcens, sacrum patrio more faciebat. Forte praeteruolans coruus glebam, quam unguibus ferebat, subito omisit, quae cum regis capiti incidisset, resoluta defluxit. Ipsa autem auis in proxima turre consedit. Illita erat turris bitumine ac sulphure, in qua alis haerentibus frustra se alleuare conatus à circunstantibus capitur, digna res uisa, de qua uates consuleretur, & erat non intactus ea superstitione mentis. Ergo Aristander, cui maxima fides habebatur, urbis quidem excidium augurio illo portendi, caeterum periculum esse inquit, ne rex uulnus acciperet. Itaque monuit, ne quid eo die inciperet. Ille quanquam unam urbem sibi, quo minus securus Aegyptum intraret, obstare aegreferebat, tamen paruit uati, signumq́; receptui dedit. Hinc animus creuit obsessis, egressiq́; porta recedentibus inferunt signa, cunctationem hostium fore suam occasionem rati. Sed acrius quàm constantius praelium inierunt, quippe ut Macedonum signa circumagi uidere, repente sistunt gradum. Iamq́; ad regem

prælianti um clamor peruenerat, cum denunciati periculi haud sanè memor, loricam tamen, quam raro induebat, amicis orantibus sumpsit, & ad prima signa peruenit. Quo conspecto Arabs quidam Darii miles maius fortuna sua facinus ausus, clypeo gladium tegẽs, quasi transfuga genibus regis aduoluitur. Ille assurgere supplicem recipiq; inter suos iussit. At gladio Barbarus strenue in dexteram translato ceruicem appetit regis, qui exigua corporis declinatione euitato ictu in uanum manum Barbari lapsam amputat gladio, denunciato in illum diem periculo, ut arbitrabatur ipse, defunctus. Sed, ut opinor, ineuitabile est fatum, quippe dũ inter primores promptius dimicat, sagitta ictus est, quã per loricam adactam stantem in humero medicus eius Philippus euellit, plurimus deinde sanguis manare cœpit, omnibus territis, quia, non quàm alte penetrasse telum, lorica obstante cognouerant. Ipse nec oris quidem colore mutato, supprimi sanguinem, et uulnus obligari iussit. Diu ante ipsa signa uel dissimulato, uel uicto dolore perstiterat, cum suppressus paulo ante sanguis medicamento, quo retentus erat, manare latius cœpit, & uulnus, quod recens adhuc dolorem non mouerat, frigente sanguine intumuit. Linqui deinde animo & submitti genu cœpit, quem proximi exceptum in castra receperunt. Et Betis interfectum ratus urbem ouans uictoria repetit. At Alexander nondum percurato uulnere, aggerem, quo mœnium altitudinem æquaret, extruxit, & pluribus cuniculis muros subrui iussit. Oppidani ad pristinum fastigium mœnium nouum extruxere munimentum, sed ne id quidem turres aggeri im-

positas æquare poterat. Itaque interiora quoq; urbis infesta telis erant. Vltima pestis urbis fuit cuniculo subrutus murus, per cuius ruinas hostis intrauit. Ducebat ipse rex antesignarios, & dum incautius subit, saxo crus eius affligitur. Innixus tamen telo nondum prioris uulneris obducta cicatrice, inter primores dimicat, ira quoque accensus quod duo in obsidione urbis eius acceperat uulnera. Betim egregia edita pugna, multisq; uulneribus confectum deseruerant sui, nec tamen segnius prælium capessebat lubricis armis suo pariter atque hostium sanguine. Sed cum undiq; telis est circunductus, insolenti gaudio iuuenis elatus alias uirtutes
» etiam in hoste miratur. Tunc inquit Alexander, non,
» ut uoluisti, morieris Beti, sed quicquid tormentorum
» in captiuum inueniri potest, passurum esse te cogita.
Ille non interrito modo sed contumaci quoq; uultu intuens regem, nullam ad minas eius reddidit uocem.
» Tum Alexander, uidetis ne obstinatum ad tacendum
» inquit? num genu posuit? num supplicem uocem mi-
» sit? Vincam tamen silentium, & si nihil aliud certe
» gemitu interpolabo. Iram deinde uertit in rabiem, iam tum peregrinos ritus noua subeunte fortuna. Per talos enim spirantis lora traiecta sunt, religatumq; ad currũ traxere circa urbem equi, gloriante rege Achillem à quo genus ipse deduceret, imitatum se esse pœna in hostem capiẽda. Cecidere Persarum Arabumq; circa decem millia, nec Macedonibus incruẽta uictoria fuit. Obsidio certe non tam claritate urbis nobilitata est, quàm geminato periculo regis, qui Aegyptum adire festinans Amyntam cum decem triremibus in Macedoniam ad

inquisitionem nouorum militum misit. Nanq; prælijs etiam secundis atterebantur copiæ, deuictarumq́; gentiũ militi minor q̃ domestico fides habebatur. Aegyptij olim Persarum opibus infensi, quippe auare & superbe imperitatum sibi esse credebant, ad spem aduentus eius erexerant animos, utpote qui Amyntam quoq; transfugam & cum precario imperio uenientem læti recepissent. Igitur ingens multitudo Pelusium, qua intraturus rex uidebatur, conuenerat. Atq; ille septimo die, posteaquam à Gaza copias mouerat, in regionem Aegypti, quam nunc castra Alexandri uocant, peruenit. Deinde pedestribus copijs Pelusium petere iussit, ipse cum expedita delectorum manu Nilo amne uectus est, nec sustinuere aduentum eius Persæ, defectione quoq; perterriti. Iamq́; haud procul Memphi erat, in cuius præsidio Astaces prætor Darii relictus, Orio amne superato, octingenta talenta Alexandro omnemq́; regiã supellectilem tradidit. A' Memphi eodem flumine uectus ad interiora Aegypti penetrat, compositisq́; rebus, ita ut nihil ex patrio Aegyptiorum more mutaret, adire Iouis Hammónis oraculum statuit. Iter expeditis quoque & paucis uix tolerabile ingrediendum erat, terra cœloq́; aquarum penuria est, steriles harenæ iacent, quas ubi uapor Solis accendit, feruido solo exurente uestigia, intolerabilis æstus existit, luctandumq́; est non tamen cum ardore & siccitate regionis, sed etiã cum tenacissimo sabulo, quod præaltum & uestigio cedens ægre moliuntur pedes. Hæc Aegyptij uero maiora iactabant. Sed ingens cupido animum stimulabat adeundi Iouem, quem generis sui authorem haud con-

tentus, mortali fastigio aut credebat esse, aut credi uolebat. Ergo cum ijs, quos ducere secum statuerat, secundo amne descendit ad Mareotin paludem. Eò legati Cyrenensium dona attulere, pacem & ut adiret urbes suas petentes. Ille donis acceptis, amicitiaq; coniuncta, destinata exequi pergit. Ac primo quidem & sequenti die tolerabilis labor uisus, nondum tam uastis nudisq; solitudinibus aditis, iam tamen sterili & emoriente terra. Sed ut aperuere se campi alto obruti sabulo, haud secus quàm profundum æquor ingressi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti soli occurrebat uestigium. Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli deuexerant, & in arido solo ac feruido sabulo nulla erat. Ad hæc sol omnia incenderat, siccaq; & adusta erant omnia, cum repente siue illud Deorum munus, siue casus fuit, obductæ cælo nubes condidere solem, ingens æstu fatigatis etiam si aqua deficeret, auxilium. Enimuero ut largum quoq; imbrem excusserunt procellæ, pro se quisque excipere eum, quidam ob sitim impotentes sui ore quoque hianti captare cœperunt. Quatriduum per uastas solitudines absumptum est. Iamq; haud procul oraculi sede aberant, cum complures corui agmini occurrunt, modico uolatu prima signa antecedentes, & modo humi residebant, cum lentius agmen incederet, modo se pennis leuabant antecedentium iterq; monstrantium ritu. Tandem ad sedem consecratam Deo uentum est, incredibile dictu, inter uastas solitudines, ita undique ambientibus ramis uix in densam umbram cadente Sole contecta est. Multi'que fontes dulcibus aquis passim manantibus

alunt ſyluas. Cœli quoq; mira temperies, uerno tempo ri maxime ſimilis, omnes anni partes pari ſalubritate pcurrit. Accolæ ſedis ſunt ab Oriente proximi Aethiopum in Meridiem uerſi Arabes ſpectant, Troglodytis cognomen eſt, horum regio uſq; ad rubrum mare excurrit. At quæ uergit ad occidentem, alij Aethiopes colunt, quos Scenitas uocant, à Septentrione Naſamones ſunt, gens nutrita nauigiorum ſpolijs, quæſtuoſa, quippe obſident litora, & æſtu deſtituta nauigia notis ſibi uadis occupant. Incolæ nemoris, quos Hammonios uocant, diſperſis Tugurijs habitant, medium nemus pro arce habent triplici muro circundatum. Prima munitio tyrannorum ueterem regiam clauſit, in proxima coniuges eorum cum liberis & pellicibus habitant, hic quoq; Dei oraculum eſt. Vltima munimenta ſatellitum armigerorumq; ſedes erant. Eſt etiam aliud Hammonis nemus, in medio habet fontem, aquam Solis uocant, ſub lucis ortum tepida manat, medio die, cum uehementiſſimus eſt calor, frigida eadē fluit, inclinato in ueſperam caleſcit, media nocte feruida exæſtuat, quoque propius nox uergit ad lucem, multum ex nocturno calore decreſcit, donec ſub ipſum diei ortum aſſueto tepore langueſcat. Id, quod pro Deo colitur, non eădem effigiem habebat, quam uulgo Dijs artifices accommodauerunt. Vmbilico maxime ſimilis eſt habitus, ſmaragdo & gemmis coagmentatus. Hunc, cum reſpōſum petitur, nauigio aurato geſtant ſacerdotes cum multis argenteis pateris ab utroque nauigij latere pendentibus. Sequuntur matronæ uirgineſq; patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Io

uem credunt, ut certum edat oraculum. At tum quidem regem propius adeuntem maximus natu e sacerdotibus filium appellat, hoc nomen illi parentem Iouem redddere affirmans. Ille se uero ait & accipere et agnoscere humanæ sortis oblitus, consuluit deinde an totius orbis imperium fatis sibi destinaret. Pater æque in adulationem compositus, terrarum omnium rectorem fore ostendit. Post hæc instituit quærere, an omnes parentis sui interfectores pœnas dedissent. Sacerdos parentem eius negat ullius scelere posse uiolari. Philippi autem omnes interfectores luisse supplicia, adiecit, inuictum fore donec excederet ad Deos. Sacrificio deinde facto, dona & sacerdotibus & Deo facta sunt, permissumq; amicis ut ipsi quoq; consulerent Iouem. Nihil amplius quæsiuerunt, quàm an author esset sibi diuinis honoribus colendi suum regem. Hoc quoq; acceptum fore Ioui Vates respondit, ut ipsi uictorem regem diuino honore colerent. Vera & salubri æstimatione fides oraculi. Vana profecto responsa uideri potuissent, sed fortuna, quos uni sibi credere coegit, magna ex parte auidos gloriæ magis quàm capaces facit. Iouis igitur filium se non solum appellari passus est, sed etiam iussit, rerumq; gestarum famam dum augere uult, tali appellatione corrumpit. Et Macedones assueti quidem regio imperio, sed maiore libertatis umbra quàm cæteræ gentes, immortalitatem affectantem contumacius q̃ aut ipsis expediebat, aut regi, aduersati sunt. Sed hæc suo quæque tempore reseruentur. Nunc cætera exequi pergam. Alexãder ab Hammóne rediens, ut à mari ad Mareotim paludem haud procul insula Pharo sitam uenit, contem-

platus loci naturam primum in ipsa insula statuerat urbem nouam condere. Inde ut apparuit magnæ sedis insulam haud capacem, elegit urbi locum, ubi nunc est Alexandria, appellationem trahens ex nomine authoris, complexus qui quicquid loci est inter paludem, et mare octoginta stadiorum muris ambitum destinat, et qui ædificandæ urbi præessent relictis Mēphim petit. Cupido haud iniusta quidem cæterum intempestiua incesserat, nō interiora modo Aegypti, sed etiā Aethiopiam inuisere. Memnonis Tithoniq; celebrata regia cognoscendæ uetustatis auidum trahebat pene extra terminos Solis. Sed imminens bellum, cuius multo maior supererat moles, ociosæ peregrinationi tempora exemerat. Itaq; Aegypto præfecit Aeschylum Rhodium, & Peucesten Macedonem, quatuor millibus militum in præsidium regionis eius datis, claustra Nili fluminis Polemonem tueri iubet, XXX ad hoc triremes datæ. Africæ deinde, quæ Aegypto iuncta est, præpositus Apollonius, uectigalibus eiusdem Africæ Aegyptiq; clemens, ex finitimis urbibus commigrare Alexādriam iussis nouam urbem magna multitudine impleuit. Fama est, cum rex urbis futuris muris Polentam, ut Macedonum mos est, destinasset auium greges aduolasse, & Polenta esse pastas. Cumq; id omen pro tristi à plerisq; esset acceptum, respondisse Vates, magnam illam urbem aduenarum frequentiam culturam, multisq; eam terris alimenta præbituram. Regem cum secundo amne deflueret, assequi cupiens Hector Parmenionis filius, eximio ætatis flore in paucis Alexandro carus, paruum nauigium conscendit, pluribus quàm ca-

pere posset impositis. Itaq; mersa nauis omnes destituit. Hector diu flumini obluctatus, cum madens uestis & astricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen semianimis euasit, & ut primum fatigatus spiritũ laxauit, quem metus & periculum intenderant, nullo adiuuante (quippe in diuersum euaserant alij) exanimatus est. Rex amissi eius desiderio uehementer afflictus est, repertumq́; corpus magnifico extulit funere. Onerauit hunc dolorem nuncius mortis Andromachi, quem præfecerat Syriæ; uiuum Samaritæ cremauerant, ad cuius interitum uindicandum, quanta maxime celeritate potuit, contendit. Aduenientiq́; sunt traditi tanti sceleris authores. Andromacho deinde Memnona substituit, affectis supplicio, qui prætorem interemerant. Tyrannos inter eos Methymneorum Aristonicũ, & Chrysolaum popularibus suis tradidit, quos illi è muris ob iniurias tortos necauerunt. Atheniensium deinde Rhodiorumq́; & Chiorum legatos audit. Athenienses uictoriam gratulabantur, &, ut captiui Græcorum suis restituerentur, orabant. Rhodij & Chij de præsidio querebantur, omnes ea, quæ desiderare uisi impetrauerũt. Mithylenæis quoq; ob egregiã in partes suas fidem & pecuniam, quam in bellum impenderant obsides, reddidit, & magnam regionem finibus eorum adiecit. Cypriorum quoq; regibus, qui et à Dario defecerant ad ipsum, & oppugnanti Tyrum miserant classem, pro merito honos habitus est. Amphoterus deinde classis præfectus ad liberandam Cretam missus, nãq; et Persarum & Parthorum armis pleraq; eius insulæ obsidebantur. Ante omnia mare à Piraticis classibus uen

dicatre iussus, quippe obnoxium prædonibus erat, in bellum utroq; rege conuerso. His compositis Herculi Tyrio ex auro crateram cum XXX pateris dicauit, immunensq; Dario iter ad euphraten pronunciari iussit. At Darius cum ab Aegypto diuertisse in Africam hostem comperisset, dubitauerat, utrum ne circa Mesopotamiam subsisteret, an interiora regni sui peteret, haud dubie potentior author præsens futurus ultimis gentibus impigre bellum capessendi, quas ægre per præfectos suos moliebatur. Sed ut idoneis authoribus fama uulgauit, Alexandrum cũ omnibus copijs, quácunq; ipse adisset regionem, petiturum, haud ignarus quàm cum strenuo res esset, omnia longinquarum gentium auxilia Babyloniam contrahi iussit, Bactriani Scythæq;, & Indi conuenerant, nam & cæterarum gentium copiæ partibus simul adfuerunt. Cæterum cum dimidio fermè maior esset exercitus quàm in Cilicia fuerat, multis arma deerant, quæ summa cura comparabantur. Equitibus equisq; tegumenta erant ex ferreis laminis serie inter se connexis. quels antea præter iacula nihil dederat, scuta gladijq; adijciebantur. Equorũq; domandi greges peditibus distributi sunt, ut maior pristino esset equitatus, ingensq; , ut crediderat, terror hostium ducentæ falcatæ quadrigæ unicum illarum gentium auxilium secutæ sunt. Ex summo temone hastæ præfixæ ferro eminebant. Vtrinq; à iugo ternos direxerant gladios, rotarum plura spicula eminebant in aduersum. Aliæ deinde falces submissæ rotarum orbibus hærebant, et aliæ in terram dimissæ, quicquid obuium concitatis equis fuisset, amputaturæ. Hoc modo instructo exercitu

cto exercitu ac perarmato Babylone copias mouit. A parte dextera erat Tigris nobilis fluuius, leuam tegebat Euphrates. Agmen Mesopotamiæ campos impleuerat. Tigri deinde superato cum audisset haud procul abesse hostem, Satropacem equitum præfectum cum mille delectis præmisit. Mazæo prætori sex millia data, quibus transitu amnis arceret. Eidem mandatum, ut regionem, quam Alexander esset aditurus, popularetur, atq; ureret, quippe credebat inopia debellari posse nihil habentem, nisi quod rapiendo occupasset. Ipsi autem commeatus alij terra, alij Tigri amne subuehebantur. Iam peruenerat ad Arbellam uicum, nobilem sua clade facturus, hic commeatuum sarcinarumq; maiore parte deposita, Lycum amnem ponte iunxit, & per dies quinq; sicut ante Euphratem traiecit exercitum. Inde octoginta fere stadia progressus ad alterum amnem, Bumodo nomen est, castra posuit. Opportuna explicandis copijs regio erat, equitabilis & uasta planicies, ne stirpes quidem & breuia uirgulta operiunt solum, liberq; prospectus oculorum etiam quæ procul recessere, permittitur. Itaq; si qua campi eminebant, iussit æquari, totumq; fastigium extendi. Alexandro, qui numerum copiarum eius, quantum coniectari poterant, æstimabant, uix fecerunt fidem tot millibus cæsis maiores copias esse reparatas. Cæterum omnis periculi & maxime multitudinis contemptor undecim castris peruenit ad Euphraten, quo pontibus iuncto equites primos ire Phalangem sequi iubet. Mazæo, qui ad inhibendum transitum eius cum sex millibus equitum occurrerat, non auso periculum sui facere, paucis deinde non ad

» ciam, aut Lydiam ignorare, quippe tanti belli exiguã
» hanc esse mercedem, sed Persepolim caput regni eius.
» Bactra deinde & Ecbatana ultimaq; Orientis oram
» imperio suo destinasse, quocunque ille fugere potuisset,
» ipsum sequi posse, desineret terrere fluminibus, quem sci
» ret maria transisse. Reges quidem inuicem hæc scripserant. Sed Rhodij urbẽ suam portusq; debebant. Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat. Philotæ regioni circa Tyrum iusso præsidere, Syriam, quæ Cœle appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat, ab illo quod supererat, iter facturus. Rex Hephæstione Phœnices oram classe præteruehi iusso, ad urbem Gazam cum omnibus copijs uenit. Iisdem fere diebus solenne erat ludicrum Isthmiorum, quod conuentu totius Græciæ celebratur. In eo concilio, ut sunt Græcorum temporalia ingenia, decernunt ut duodecim legarentur ad regem, qui ob res pro salute Græciæ ac libertate gestas, coronam auream donum uictoriæ ferrent. Iidem paulo ante incertæ famæ captauerant auram, ut quocunq; pẽdentes, animus tulisset, fortunam sequerentur. Cæterum non ipse modo rex obibat urbes imperij iugum adhuc recusantes, sed prætores quoq; ipsius egregij duces pleraq; inuaserant. Chalas Paphlagoniam, Antigonus Lycaoniam, Balacrus Idarne prætore Darii superato Hegelochus Amphoterus & Miletum cepit. centum sexaginta nauium classe insulas inter Achaiam, atq; Asiã in ditionem Alexandri redegerunt. Tenedon quoq;, hostium receptaculum, incolis ultro uocantibus statuerant occupare. Sed Pharnabazus Darii prætor comprehensis, qui res ad Macedones trahebant, rursus Apol-

lonidi & Athanagoræ, suarum partium uiris, urbem cum modico præsidio militum tradit. Præfecti Alexandri in obsidione urbis perseuerabant, non tam suis uiribus, quàm ipsorum qui obsidebantur uoluntate, Nec fefellit opinio, nāq; inter Apollonidem & duces militum orta seditio, irrumpendi in urbem occasionem dedit. Cumq́; porta effracta cohors Macedonum intrasset, oppidani olim consilio proditionis agitato aggregant se Amphotero & Hegelacho, Persarumq́; præsidio cæso Pharnabazus cum Apollonide & Athanagora uincti traduntur. XII. triremes cum suo milite ac remige, præter eas XXX naues & Piratici Lembi, Græcorumq́; tria millia à Persis mercede conducta. His in supplementum copiarum suarum distributis, Piratisq́; supplicio affectis, captiuos remiges adiecere classi suæ. Forte Aristonicus Methymneorum tyrannus, cum Piraticis nauibus ignarus omnium, quæ ad Tyrum acta erant, prima uigilia ad portus claustra successit. Interrogatusq́; à custodibus quis esset, Aristonicum ad Pharnabazum uenire respondit. Illi Pharnabazum quidem iam quiescere, & non posse tum adiri, cæterum patere socio atq; hospiti portum, & postero die Pharnabazi copiam fore affirmant. Nec dubitauit Aristonicus primus intrare. Secuti sunt ducem Piratici Lembi, ac dum applicant nauigia crepidini portus, obijcitur à uigilibus claustrum, & qui proximi excubabant, ab ijsdem excitantur, nulloq́; ex his auso repugnare omnibus cathenæ iniectæ sunt, Amphotero deinde Hegelochoq́; traduntur. Hinc Macedones transiere Mithylenem, quam Chares Atheniēsis nuper occupatam duo-

rum millium Persarum præsidio tenebat, sed cum obsidionem tolerare non posset, urbe tradita pactus ut incolumi abire liceret. Imbrum petit, deditis Macedones pepercerunt. Darius desperata pace, quam per literas legatosq; impetrari posse crediderat, ad reparandas uires bellumq; impigre renouandum intendit animum. Duces ergo copiarum Babyloniam conuenire. Bessum quoq; Bactrianorum ducem, perquam maximo posset exercitu coacto, descendere ad se iubet. Sunt autem Bactriani inter illas gentes promptissimi, horridis ingenijs, multumq; à Persarum luxu abhorrentibus, siti haud procul a Scytharum bellicosissima gente, & rapto uiuere assueta, semperq; in armis erant. Sed Bessus suspecta perfidia haud sane æquo animo in secundo se continēs gradu, regem terrebat. Nam cum regnum affectaret proditio, qua sola id assequi poterat, timebatur. Cæterum Alexander, quam regionem Darius petisset, omni cura uestigans, tamen explorare non poterat more quodam Persarum arcana regum mira celantium fide, nō metus, non spes elicit uocem, qua prodantur occulta, uetus disciplina regum silentium uitæ periculo sanxerat. Lingua grauius castigatur, quàm ullum probrum, nec magnam rem sustineri posse credunt ab eo, cui tacere graue sit, quod homini facillimum uoluerit esse natura. Ob hanc causam Alexāder omnium, quæ apud hostem gererentur, ignarus, urbem Gazam obsidebat. Præerat ei Betis eximiæ in regem suum fidei, modicoq; præsidio muros ingentis operis tuebantur. Alexander æstimato locorum situ agi cuniculos iussit, facili ac leui humo acceptante occultum opus, quippe multam ha-

renam uicinum mare euomit, nec saxa cotesq;, quæ interpellent specus, obstabant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conspicere non possent, opus orsus, ut à sensu eius auerteret, turres muris admoueri iubet. Sed eadem humus admouendis inutilis turribus desidente sabulo, agilitatem rotarum morabatur, & tabulata turrium perfringebat, multiq; uulnerabantur impune, cum idẽ recipiendis, qui admouendis turribus labor eos fatigaret. Ergo receptui signo dato, postero die muros corona circundari iussit. Ortoq; Sole prius quàm admoueret exercitum, opem Deûm exposcens, sacrum patrio more faciebat. Forte præteruolans coruus glebam, quam unguibus ferebat, subito omisit, quæ cum regis capiti incidisset, resoluta defluxit. Ipsa autem auis in proxima turre consedit. Illita erat turris bitumine ac sulphure, in qua alis hærentibus frustra se alleuare conatus à circunstantibus capitur, digna res uisa, de qua uates consuleretur, & erat non intactus ea superstitione mentis. Ergo Aristander, cui maxima fides habebatur, urbis quidem excidium augurio illo portendi, cæterum periculum esse inquit, ne rex uulnus acciperet. Itaque monuit, ne quid eo die inciperet. Ille quanquam unam urbem sibi, quo minus securus Aegyptum intraret, obstare ægreferebat, tamen paruit uati, signumq; receptui dedit. Hinc animus creuit obsessis, egressiq; porta recedentibus inferunt signa, cunctationem hostium fore suam occasionem rati. Sed acrius quàm constantius prælium inierunt, quippe ut Macedonum signa circumagi uidere, repente sistunt gradum. Iamq; ad regem

prælianti um clamor peruenerat, cum denunciati periculi haud sanè memor, loricam tamen, quam raro induebat, amicis orantibus sumpsit, & ad prima signa peruenit. Quo conspecto Arabs quidam Darii miles maius fortuna sua facinus ausus, clypeo gladium tegẽs, quasi transfuga genibus regis aduoluitur. Ille assurgere supplicem recipiq; inter suos iussit. At gladio Barbarus strenue in dexteram translato ceruicem appetit regis, qui exigua corporis declinatione euitato ictu in uanum manum Barbari lapsam amputat gladio, denunciato in illum diem periculo, ut arbitrabatur ipse, defunctus. Sed, ut opinor, ineuitabile est fatum, quippe dũ inter primores promptus dimicat, sagitta ictus est, quã per loricam adactam stantem in humero medicus eius Philippus euellit, plurimus deinde sanguis manare cœpit, omnibus territis, quia, non quàm alte penetrasse telum, lorica obstante cognouerant. Ipse nec oris quidem colore mutato, supprimi sanguinem, et uulnus obligari iussit. Diu ante ipsa signa uel dissimulato, uel uicto dolore persiterat, cum suppressus paulo ante sanguis medicamento, quo retentus erat, manare latius cœpit, & uulnus, quod recens adhuc dolorem non mouerat, frigente sanguine intumuit. Linqui deinde animo & submitti genu cœpit, quem proximi exceptum in castra receperunt. Et Betis interfectum ratus urbem ouans uictoria repetit. At Alexander nondum percurato uulnere, aggerem, quo mœnium altitudinem æquaret, extruxit, & pluribus cuniculis muros subrui iussit. Oppidani ad pristinum fastigium mœnium nouum extruxere munimentum, sed ne id quidem turres aggeri im-

positas æquare poterat. Itaque interiora quoq; urbis in festa telis erant. Vltima pestis urbis fuit cuniculo subrutus murus, per cuius ruinas hostis intrauit. Ducebat ipse rex antesignarios, & dum incautius subit, saxo crus eius affligitur. Innixus tamen telo nondum prioris uulneris obducta cicatrice, inter primores dimicat, ira quoque accensus quod duo in obsidione urbis eius acceperat uulnera. Betim egregia edita pugna, multisq; uulneribus confectum deseruerant sui, nec tamen segnius prælium capessebat lubricis armis suo pariter atque hostium sanguine. Sed cum undiq; telis est circunductus, insolenti gaudio iuuenis elatus alias uirtutes
» etiam in hoste miratur. Tunc inquit Alexander, non,
» ut uoluisti, morieris Beti, sed quicquid tormentorum
» in captiuum inueniri potest, passurum esse te cogita.
Ille non interrito modo sed contumaci quoq; uultu intuens regem, nullam ad minas eius reddidit uocem.
» Tum Alexander, uidetis ne obstinatum ad tacendum
» inquit? num genu posuit? num supplicem uocem mi-
» sit? Vincam tamen silentium, & si nihil aliud certe
» gemitu interpolabo. Iram deinde uertit in rabiem, iam tum peregrinos ritus noua subeunte fortuna. Per talos enim spirantis lora traiecta sunt, religatumq; ad currū traxere circa urbem equi, gloriante rege Achillem à quo genus ipse deduceret, imitatum se esse pœna in hostem capiēda. Cecidere Persarum Arabumq; circa decem millia, nec Macedonibus incruēta uictoria fuit. Obsidio certe non tam claritate urbis nobilitata est, quàm geminato periculo regis, qui Aegyptum adire festinans Amyntam cum decem triremibus in Macedoniam ad

inquisitionem nouorum militum misit. Nanq; prælijs etiam secundis atterebantur copiæ, deuictarumq; gentiũ militi minor q̃ domestico fides habebatur. Aegyptij olim Persarum opibus infensi, quippe auare & superbe imperitatum sibi esse credebant, ad spem aduentus eius erexerant animos, utpote qui Amyntam quoq; transfugam & cum precatrio imperio uenientem læti recepissent. Igitur ingens multitudo Pelusium, qua intraturus rex uidebatur, conuenerat. Atq; ille septimo die, posteaquam à Gaza copias mouerat, in regionem Aegypti, quam nunc castra Alexandri uocant, peruenit. Deinde pedestribus copijs Pelusium petere iussit, ipse cum expedita delectorum manu Nilo amne uectus est, nec sustinuere aduentum eius Persæ, defectione quoq; perterriti. Iamq; haud procul Memphi erat, in cuius præsidio Astaces prætor Darii relictus, Orio amne superato, octingenta talenta Alexandro omnemq; regiã supellectilem tradidit. À Memphi eodem flumine uectus ad interiora Aegypti penetrat, compositisq; rebus, ita ut nihil ex patrio Aegyptiorum more mutaret, adire Iouis Hammõnis oraculum statuit. Iter expeditis quoque & paucis uix tolerabile ingrediendum erat, terra cœloq; aquarum penuria est, steriles harenæ iacent, quas ubi uapor Solis accendit, feruido solo exurente uestigia, intolerabilis æstus existit, luctandumq; est non tamen cum ardore & siccitate regionis, sed etiã cum tenacissimo sabulo, quod præaltum & uestigio cedens ægre moliuntur pedes. Hæc Aegyptij uero maiora iactabant. Sed ingens cupido animum stimulabat adeundi Iouem, quem generis sui authorem haud con-

tentus, mortali fastigio aut credebat esse, aut credi uolebat. Ergo cum ijs, quos ducere secum statuerat, secundo amne descendit ad Mareotin paludem. Eò legati Cyrenensium dona attulere, pacem & ut adiret urbes suas petentes. Ille donis acceptis, amicitiaq; coniuncta, destinata exequi pergit. Ac primo quidem & sequenti die tolerabilis labor uisus, nondum tam uastis nudisq; solitudinibus aditis, iam tamen sterili & emoriente terra. Sed ut aperuere se campi alto obruti sabulo, haud secus quàm profundum æquor ingressi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti soli occurrebat uestigium. Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli deuexerant, & in arido solo ac feruido sabulo nulla erat. Ad hæc sol omnia incenderat, siccaq; & adusta erant omnia, cum repente siue illud Deorum munus, siue casus fuit, obductæ cœlo nubes condidere solem, ingens æstu fatigatis etiam si aqua deficeret, auxilium. Enimuero ut largum quoq; imbrem excusserunt procellæ, pro se quisque excipere eum, quidam ob sitim impotentes sui ore quoque hianti captare cœperunt. Quatriduum per uastas solitudines absumptum est. Iamq; haud procul oraculi sede aberant, cum complures corui agmini occurrunt, modico uolatu prima signa antecedentes, & modo humi residebant, cum lentius agmen incederet, modo se pennis leuabant antecedentium iterq; monstrantium ritu. Tandem ad sedem consecratam Deo uentum est, incredibile dictu, inter uastas solitudines, ita undique ambientibus ramis uix in densam umbram cadente Sole contecta est. Multi'que fontes dulcibus aquis passim manantibus

alunt syluas. Cœli quoq; mira temperies, uerno tempo ri maxime similis, omnes anni partes pari salubritate percurrit. Accolæ sedis sunt ab Oriente proximi Aethiopum in Meridiem uersi Arabes spectant, Troglodytis cognomen est, horum regio usq; ad rubrum mare excurrit. At quæ uergit ad occidentem, alij Aethiopes colunt, quos Scenitas uocant, à Septentrione Nasamones sunt, gens nutrita nauigiorum spolijs, quæstuosa, quippe obsident litora, & æstu destituta nauigia notis sibi uadis occupant. Incolæ nemoris, quos Hammonios uocant, dispersis Tugurijs habitant, medium nemus pro arce habent triplici muro circundatum. Prima munitio tyrannorum ueterem regiam clausit, in proxima coniuges eorum cum liberis & pellicibus habitant, hic quoq; Dei oraculum est. Vltima munimenta satellitum armigerorumq; sedes erant. Est etiam aliud Hammonis nemus, in medio habet fontem, aquam Solis uocant, sub lucis ortum tepida manat, medio die, cum uehementissimus est calor, frigida eadē fluit, inclinato in uesperam calescit, media nocte feruida exæstuat, quoque propius nox uergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrescit, donec sub ipsum diei ortum assueto tepore languescat. Id, quod pro Deo colitur, non eādem effigiem habebat, quam uulgo Dijs artifices accommodauerunt. Vmbilico maxime similis est habitus, smaragdo & gemmis coagmentatus. Hunc, cum respōsum petitur, nauigio aurato gestant sacerdotes cum multis argenteis pateris ab utroque nauigij latere pendentibus. Sequuntur matronæ uirginesq; patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Io

uem credunt, ut certum edat oraculum. At tum quidem regem propius adeuntem maximus natu e sacerdotibus filium appellat, hoc nomen illi parentem Iouem redddere affirmans. Ille se uero ait & accipere et agnoscere humanæ sortis oblitus, consuluit déinde an totius orbis imperium fatis sibi destinaret. Pater æque in adulationem compositus, terrarum omnium rectorem fore ostendit. Post hæc instituit quærere, an omnes parentis sui interfectores pœnas dedissent. Sacerdos parentem eius negat ullius scelere posse uiolari. Philippi autem omnes interfectores luisse supplicia, adiecit, inuictum fore donec excederet ad Deos. Sacrificio déinde facto; dona & sacerdotibus & Deo facta sunt, permissumq; amicis ut ipsi quoq; consulerent Iouem. Nihil amplius quæsiuerunt, quàm an author esset sibi diuinis honoribus colendi suum regem. Hoc quoq; acceptum fore Ioui Vates respondit. ut ipsi uictorem regem diuino honore colerent. Vera & salubri æstimatione fides oraculi. Vana profecto responsa uideri potuissent, sed fortuna, quos uni sibi credere coegit, magna ex parte auidos gloriæ magis quàm capaces facit. Iouis igitur filium se non solum appellari passus est, sed etiam iussit, rerumq; gestarum famam dum augere uult, tali appellatione corrumpit. Et Macedones assueti quidem regio imperio, sed maiore libertatis umbra quàm cæteræ gentes, immortalitatem affectantem contumacius q̃ aut ipsis expediebat, aut regi, aduersati sunt. Sed hæc suo quæque tempore reseruentur. Nunc cætera exequi pergam. Alexāder ab Hammóne rediens, ut à mari ad Mareotim paludem haud procul insula Pharo situm uenit, contem-

platus loci naturam primum in ipsa insula statuerat urbem nouam condere. Inde ut apparuit magnæ sedis insulam haud capacem, elegit urbi locum, ubi nunc est Alexandria, appellationem trahens ex nomine authoris, complexus qui quicquid loci est inter paludem, et mare octoginta stadiorum muris ambitum destinat, et qui ædificandæ urbi præessent relictis Mēphim petit. Cupido haud iniusta quidem cæterum intempestiua incesserat, nō interiora modo Aegypti, sed etiā Aethiopiam inuisere. Mēnonis Tithoniq; celebrata regia cognoscendæ uetustatis auidum trahebat pene extra terminos Solis. Sed immunens bellum, cuius multo maior supererat moles, ociosæ peregrinationi tempora exemerat. Itaq; Aegypto præfecit Aeschylum Rhodium, & Peucesten Macedonem, quatuor millibus militum in præsidium regionis eius datis, claustra Nili fluminis Polemonem tueri iubet, XXX ad hoc triremes datæ. Africæ deinde, quæ Aegypto iuncta est, præpositus Apollonius, uectigalibus eiusdem Africæ Aegyptiq; demens, ex finitimis urbibus commigrare Alexādriam iussis nouam urbem magna multitudine impleuit. Fama est, cum rex urbis futuris muris Polentam, ut Macedonum mos est, destinasset auium greges aduolasse, & Polenta esse pastas. Cumq; id omen pro tristi à plerisq; esset acceptum, respondisse Vates, magnam illam urbem aduenarum frequentiam culturam, multisq; eam terris alimenta præbituram. Regem cum secundo amne deflueret, assequi cupiens Hector Parmenionis filius, eximio ætatis flore in paucis Alexandro carus, paruum nauigium conscendit, pluribus quàm ca-

pere posset impositis. Itaq; mersa nauis omnes destituit. Hector diu flumini obluctatus, cum madens uestis & astricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen semanimis euasit, & ut primum fatigatus spiritũ laxauit, quem metus & periculum intenderant, nullo adiuuante (quippe in diuersum euaserant alij) exanimatus est. Rex amissi eius desiderio uehementer afflictus est, repertumq́; corpus magnifico extulit funere. Onerauit hunc dolorem nuncius mortis Andromachi, quem præfecerat Syriæ; uiuum Samaritæ cremauerant, ad cuius interitum uindicandum, quanta maxime celeritate potuit, contendit. Aduenientiq́; sunt traditi tanti sceleris authores. Andromacho déinde Memnona substituit, affectis supplicio, qui prætorem interemerant. Tyrannos inter eos Methymneorum Aristonicũ, & Chrysolaum popularibus suis tradidit, quos illi è muris ob iniurias tortos necauerunt. Atheniensium déinde Rhodiorumq́; & Chiorum legatos audit. Athenienses uictoriam gratulabantur, &, ut captiui Græcorum suis restituerentur, orabant. Rhodij & Chij de præsidio querebantur, omnes ea, quæ desiderare uisi impetrauerũt. Mithylenæis quoq; ob egregiá in partes suas fidem & pecuniam, quam in bellum impenderant obsides, reddidit, & magnam regionem finibus eorum adiecit. Cypriorum quoq; regibus, qui et á Dario defecerant ad ipsum, & oppugnanti Tyrum miserant classem, pro merito honos habitus est. Amphoterus déinde classis præfectus ad liberandam Cretam missus, nãq; et Persarum & Parthorum armis pleraq; eius insulæ obsidebantur. Ante omnia mare à Piraticis classibus uen

diatre iussus, quippe obnoxium prædonibus erat, in bellum utroq; rege conuerso. His compositis Herculi Tyrio ex auro crateram cum XXX pateris dicauit, imminensq; Dario iter ad euphraten pronunciari iussit. At Darius cum ab Aegypto diuertisse in Africam hostem comperisset, dubitauerat, utrum ne circa Mesopotamiam subsisteret, an interiora regni sui peteret, haud dubie potentior author præsens futurus ultimis gentibus impigre bellum capessendi, quas ægre per præfectos suos moliebatur. Sed ut idoneis authoribus fama uulgauit, Alexandrum cũ omnibus copijs, quãcunq; ipse adisset regionem, petiturum, haud ignarus quàm cum strenuo res esset, omnia longinquarum gentium auxilia Babyloniam contrahi iussit, Bactriani Scythæq;, & Indi conuenerant, nam & cæterarum gentium copiæ partibus simul adfuerunt. Cæterum cum dimidio fermè maior esset exercitus quàm in Cilicia fuerat, multis arma deerant, quæ summa cura comparabantur. Equitibus equisq; tegumenta erant ex ferreis laminis serie inter se connexis. queis antea præter iacula nihil dederat, scuta gladijq; adijciebantur. Equorũq; domandi greges peditibus distributi sunt, ut maior pristino esset equitatus, ingensq; , ut crediderat, terror hostium ducentæ falcatæ quadrigæ unicum illarum gentium auxilium secutæ sunt. Ex summo temone hastæ præfixæ ferro eminebant. Vtrinq; à iugo ternos direxerant gladios, rotarum plura spicula eminebant in aduersum. Aliæ deinde falces submissæ rotarum orbibus hærebant, et aliæ in terram dimissæ, quicquid obuium concitatis equis fuisset, amputaturæ. Hoc modo instru-

cto exercitu ac perarmato Babylone copias mouit. A parte dextera erat Tigris nobilis fluuius, leuam tegebat Euphrates. Agmen Mesopotamiae campos impleuerat. Tigri deinde superato cum audisset haud procul abesse hostem, Satropacem equitum praefectum cum mille delectis praemisit. Mazaeo praetori sex millia data, quibus transitu amnis arceret. Eidem mandatum, ut regionem, quam Alexander esset aditurus, popularetur, atq; ureret, quippe credebat inopia debellari posse nihil habentem, nisi quod rapiendo occupasset. Ipsi autem commeatus alij terra, alij Tigri amne subuehebantur. Iam peruenerat ad Arbellam uicum, nobilem sua clade facturus, hic commeatuum sarcinarumq; maiore parte deposita, Lycum amnem ponte iunxit, & per dies quinq; sicut ante Euphratem traiecit exercitum. Inde octoginta fere stadia progressus ad alterum amnem, Bumodo nomen est, castra posuit. Opportuna explicandis copijs regio erat, equitabilis & uasta planicies, ne stirpes quidem & breuia uirgulta operiunt solum, liberq; prospectus oculorum etiam quae procul recessere, permittitur. Itaq; siqua campi eminebant, iussit aequari, totumq; fastigium extendi. Alexandro, qui numerum copiarum eius, quantum coniectari poterant, aestimabant, uix fecerunt fidem tot millibus caesis maiores copias esse reparatas. Caeterum omnis periculi & maxime multitudinis contemptor undecim castris peruenit ad Euphraten, quo pontibus iuncto equites primos ire Phalangem sequi iubet. Mazaeo, qui ad inhibendum transitum eius cum sex millibus equitum occurrerat, non auso periculum sui facere, paucos deinde non ad

quietem, sed ad reparandos animos diebus datis militi, strenue hostem insequi cœpit, metuens ne interiora regni sui peteret, sequendusq; esset per loca omni solitudine, atq; inopia uasta. Igitur quarto die præter Arbellam penetrat ad Tigrim. Tota regio ultra amnem recenti fumabat incendio, quippe Mazæus quæcunq; adierat, haud secus, quàm hostis urebat. Ac primo caligine, quam fumus effuderat, obscurante lucem insidiarum metu substitit. Deinde ut speculatores præmissi tuta omnia nunciauerunt, paucos equitum ad tentandum uadum fluminis præmisit, cuius altitudo primo summa equorum pectora, mox ut in medium alueum uentum est, ceruices quoq; æquabat, nec sane alius ad Orientis plagam tam uiolentus inuehitur, multorum torrentium non aquas solum, sed etiam saxa secum trahens. Itaq; à celeritate, qua defluit Tigri nomen est inditum, quia Persica lingua Tigrim sagittam appellant. Igitur pedes uelut diuisus in cornua circundato equitatu, leuatis sup capita armis haud ægre ad ipsum alueum penetrat. Primus inter pedites rex egressus in ripam uadum militibus manu, quando uox exaudiri non poterat, ostendit, sed gradum firmare uix poterant, cum modo saxa lubrica uestigium fallerent, modo rapidior unda subduceret. Præcipuus erat labor eorum, qui humeris onera portabant, quippe cum semetipsos regere non possent, in rapidos gurgites in commodo onere auferebantur. Et dum sua quisq; spolia consequi studet, maior inter ipsos quàm cum amne orta luctatio est, cumuliq; sarcinarum passim fluitantes plerosque perculerant. Rex monere, ut satis haberent arma

retinere, cætera se redditurum. Sed neque consilium, neque imperium accipi poterat. Obstrepebat hinc metus, præter hunc inuicem natantium mutuus clamor. Tandem qua leniore tractu amnis aperit uadum, emersere, nec quicquam præter paucas sarcinas desideratum est. Deleri potuit exercitus, siquis ausus esset uincere. Sed perpetua fortuna regis auertit inde hostem. Sic Granicum tot millibus equitum peditumq; in ulteriore stantibus ripa superauit, sic angustis in Ciliciæ calli bus tantam multitudinem hostium. Audaciæ quoq;, qua maxime uiguit, ratio minui potest, quia nunquam in discrimen uenit an temere fecisset. Mazæus, qui si transeuntibus flumen superuenisset, haud dubie oppressurus fuit incompositos in ripa, demum etiam per armatos adequitare cœpit. Mille admodum equites præmiserat, quorum paucitate Alexander explorata, déinde contempta, præfectum Pæonum equitum Aristonia laxatis habenis inuehi iussit. Insignis eo die pugna equitum & præcipue Aristonis fuit. Præfectum equitatus Persarum Satropacem directa in gutture hasta transfixit, fugientemq; per medio hostes consecutus, ex equo præcipitauit, & obluctanti caput gladio dempsit, quod relatum magna cum laude ante regis pedes posuit. Biduo ibi rex statiua habuit, in proximum dé inde iter pronunciari iussit. Sed prima ferè uigilia luna deficiens primum nitorem syderis sui condidit. Déinde sanguinis colore suffuso lumen omne fœdauit, solicitisque sub ipsum tanti discriminis casum ingens religio & ex ea formido quædam incussa est, Dijs inuitis in ultimas terras trahi se quæ-

» rebantur. Iam nec flumina posse adiri, nec sydera pri-
» stinum præstare fulgorem. Vastas terras deserta omnia
» occurrere, in unius hominis iactationem tot militum san
» guinem impendi. Fastidio esse patriam, abdicari Philip
» pum patrem, cœlum uanis cogitationibus petere. Iam
pro seditione res erat, cum ad omnia interritus duces
principesq́; militum frequentes adesse prætorio iubet.
Aegyptiosq́; uates, quos cœli ac syderum peritissimos
» esse credebat, quid sentirent, exponere iubet. At illi,
» qui satis scirent, temporum orbes implere destinatas ui
» ces, lunamq́; deficere cum aut terram subiret, aut So-
» le premeretur, rationem quidem ipsis perceptam non
» edocent uulgus. Cæterum affirmant Solem Græco-
» rum, lunam esse Persarum, quotiesq́; illa deficiat, rui-
» nam stragemq́; illis gentibus portendi. Veteraq́; exem-
pla percensent Persidis regum, quos aduersis dijs pu-
gnasse lunæ ostendisset defectio. Nulla res efficacius mul
titudinem regit quam superstitio, alioqui impotens, sæ-
ua, mutabilis. Vbi uana religione capta est, melius ua-
tibus, quàm ducibus suis paret. Igitur edita in uulgus
Aegyptiorum responsa, rursus ad spem & fiduciam
erexere torpentes. Rex impetu animorum utendum ra
tus, secunda uigilia castra mouit. Dextera Tigrim ha
bebat, à leua montes, quos Gordei uocant. Hoc in-
gresso iter speculatores, qui præmissi erant, sub lucis
ortum Darium aduentare nunciauerunt. Instructo igi-
tur milite, & composito agmine, antecedebat. Sed Per-
sarum exploratores erant mille ferme, qui speciem
agminis magni fecerant, quippe ubi explorare uera
non possunt, falsa per metum augurantur. His cognitis

rex cum paucis suorum assecutus agmen refugientium ad suos, alios cecidit, alios cepit, equitesq; praemisit simul speculatum, simul ut ignem, quo Barbari cremauerant uicos, extinguerent, quippe fugientes raptim tectis aceruisq; frumenti, iniecerant flammas, quae cum in summo haesissent, ad inferiora nondum penetrauerant. Extincto igitur igne plurimum frumenti repertum est. Copia aliarum quoq; rerum abundare coeperunt. Ea res ipsa militi ad persequendum hostem animum incendit, quippe urente & populante eo terram festinandum erat, ne incendio cuncta praeriperet. In rationem ergo necessitas uersa, quippe Mazaeus, qui antea per otium uicos incenderat iam fugere contentus, pleraq; inuiolata hosti reliquit. Alexander haud longius centum quinquaginta stadijs Darium abesse compererat. Itaq; ad satietatem quoq; copia commeatuum instructus, quatriduo in eodem loco substitit. Interceptae déinde Darii literae sunt, quibus Graeci milites solicitabantur, ut regem interficerent, aut proderent, dubitauitq; an eas pro concione recitaret, satis confisus Graecorum quoq; erga se beneuolentiae, ac fidei. Sed Parmenio deterruit esse talibus promissis imbuendas aures militum, affirmans patere uel unius insidijs regem, nihil nefas esse auaritiae. Secutus consilij authorem castra mouit. Iter facienti Spado unus ex captiuis, qui Darii uxorem comitabantur, deficere eam nunciat, & uix spiritum ducere. Itineris continui labore animiq; aegritudine fatigata, inter socrus & uirginum filiarum manus collapsa erat, déinde & extincta. Id ipsum nuncians alius superuenit. Et rex haud secus, quàm

ſi parentis ſuæ mors nunciata eſſet, crebros edidit gemitus, lachrymisq́; obortis quales Darius profudiſſet, in tabernaculum, in quo mater erat Darii, defuncto aſſidens corpori uenit. Hic uero renouatus eſt mœror, ut proſtratam humi uidit, recenti malo priorum quoq; admonita receperat in gremium adultas uirgines magna quidem mutui doloris ſolatia, ſed quibus ipſa deberet eſſe ſolatio. In conſpectu erat nepos paruulus ob id ipſum miſerabilis, quod nondum ſentiebat calamitatem maxima ex parte ad ipſum redundantem. Crederes Alexandrum inter ſuas neceſſitudines flere, & ſolatia non adhibere ſed quærere, cibo certe abſtinuit, omnemq́; honorem funeri, patrio Perſarum more ſeruauit, dignus hercule, qui nunc quoq; tantum manſuetudinis & continentiæ ferat fructum. Semel omnino eam uiderat, quo die capta eſt, nec ut ipſam, ſed ut Darii matrem uideret, eximiamq́; pulchritudinem formæ eius non libidinis habuerat incitamentum, ſed gloriæ. E` Spadonibus, qui circa reginam erant, Tyriotes inter trepidationem lugentium elapſus, per eam portam, quæ quia ab hoſte auerſa erat, leuius cuſtodiebatur, ad Darii caſtra peruenit, exceptusq́; à uigilibus in tabernaculum regis perducitur, gemens & ueſte lacerata, quem ut conſpexit Darius multiplici doloris expectatione commotus, &, quid potiſſimum, timeret, incertus.

" Vultus tuus, inquit, neſcio, quod ingens malum præ-
" fert, ſed caue miſeri hominis auribus parcas, didici enim
" eſſe infelix, & ſæpe calamitatis ſolatium eſt noſſe ſor-
" tem ſuam. Num quid, quod maxime ſuſpicor, & loqui
" timeo, ludibria meorum nunciaturus es mihi, &, ut cre

" do, ipsis quoq; omni grauiora supplicio? Ad hæc Tyriotes, istud quidem procul abest, inquit. Quantuscunq; enim reginis honor ab ijs qui parent, haberi potest, tuis à uictore seruatus est, sed uxor tua paulo ante excessit e uita. Tum uero non gemitus modo, sed etiam eiulatus totis castris exaudiebantur, nec dubitauit Darius, quin interfecta esset, quia nequisset contumeliam pati. Exclamatq; amens dolore. Quod ego tantum nefas commisi Alexander? quem tuorum propinquorum necaui, ut hanc uicem sæuitiæ meæ reddas? Odisti me non quidem prouocatus, sed finge iustum intulisse te bellum. Cum fœminis ergo agere debueras? Tyriotes affirmare per Deos patrios, nihil in eá grauius esse consultum. Ingemuisse etiam Alexandrum morti, & non parcius fleuisse, quàm ipse lachrymaretur. Ob hæc ipse amantis animus in soliciitudinem suspitionemq; reuolutus est, desiderium captiuæ profecto à consuetudine stupri ortum esse coniectans. Submotis igitur arbitris, uno duntaxat Tyriote retento, iam non flens sed suspirans, uides'ne in te Tyriote locum mendacio non esse? Tormenta iam hic erunt, sed ne expectaueris per Deos, siquid tibi tui regis reuerentiæ est, num quod & scire expeto, & quærere pudet, ausus est & dominus & iuuenis? Ille quæstioni, corpus offerre, deos testes inuocare, caste sancte'que habitam esse reginam. Tandem ut fides facta est, uera esse quæ affirmaret Spado, capite uelato diu fleuit, manibus'que adhuc lachrymis ueste ab ore reiecta ad cœlum manus tendens. Dij patrij, inquit, primum mihi stabilite regnum, deínde si de me iam transactum

est,precor ne quis Asiæ rex sit,quàm iste tam iustus hostis,tam misericors uictor. Itaq; quanquam pace frustra bis petita omnia in bellum consilia conuerterat, uictus tamen continentia hostis ad nouas pacis conditiones ferendas decem legatos cognatorum principes misit,quos Alexander consilio aduocato introduci iussit, è quibus maximus natu,Darium,inquit,ut pacem à te iam hoc tertio peteret, nulla uis subegit, sed iustitia & continentia tua expressit. Matrem, coniugem, liberosq; eius, nisi quod sine illo sunt, captos esse non sensit,pudicitiæ earum, quæ supersunt,curam haud secus quàm parens agens,reginas appellas,speciem pristinæ fortunæ retinere pateris. Vultum tuum uideo,qualis Darii fuit,cum dimitteremur ab eo,& ille tamen uxorem,tu hostem luges. Iam in acie stares,nisi cura te sepulturæ eius moraretur. Ecquid mirum est,si tam ab amico animo pacem petit? Quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt? Antea imperio tuo finem destinabat Alym amnem,qui Lydiam terminat. Nunc quicquid inter Hellespontum & Euphraten est, in dotem filiæ offert,quam tibi tradit. Ochum filium,quem habes, pacis & fidei obsidem retine. Matrem & duas uirgines filias redde, pro tribus corporibus. XXX millia talentûm auri,precatur,accipias. Nisi moderationem animi tui notam haberem, non dicerem hoc esse tempus,quo pacem non dare solum,sed etiam occupare deberes. Respice quantum post te reliqueris,intuere quantum petas. Periculosum est prægraue imperium, difficile est continere, quod capere non possis. Vidésne ut nauigia, quæ modum excedunt, re-

" gi nequeant? Nescio an Darius ideo tam multa amiserit, quia nimiæ opes magnæ iacturæ locum faciunt. Facilius est quædam uincere, quàm tueri. Quàm hercule expeditius manus nostræ rapiunt quàm continent? Ipsa mors uxoris Darii te admonere potest, minus iam misericordiæ tuæ licere quàm licuit. Alexander legatis excedere tabernaculo iussis, quid placeret, ad consilium refert. Diu nemo, quid sentiret, ausus est dicere, incerta regis uoluntate. Tandem Parmenio, ante suasissem, ait, aut captiuos apud Damascum redimentibus redderes, ingentem pecuniam potuisse redigi ex iis, qui multi uincti uirorum fortium occupauerant manus. Et nunc magnopere censerem, ut unam anum, & duas puellas itinerum agminumq; impedimenta. XXX millbus talentis auri permutes. Opimum regnum occupari posse conditione non bello, nec quenquam alium inter Istrum, & Euphraten possedisse terras ingenti spatio interualloq; desertas Macedoniam quoque respiceret potius, quàm Bactra & Indos intueretur. Ingrata oratio regi fuit. Itaque ut finem dicendi fecit. Et ego, inquit, pecuniam quàm gloriam mallem, si Parmenio essem. Nunc Alexander de paupertate securus sum, & me non mercatorem memini esse, sed regem. Nihil quidem habeo uenale, sed fortunam meam utiq; non uendo. Captiuos, si placet reddi, honestius dono dabimus, quàm precio remittemus. Introductis deinde legatis, ad hunc modum respondit. Nunciate Dario gratiarum actionem apud hostem superuacaneam esse, & me, quæ fecerim, clementer & liberaliter, non amicitiæ eius tribuisse, sed naturæ meæ,

nec aduerſus calamitates, ſed aduerſus hoſtium uires contendere. Bellum cum captiuis & fœminis gerere non ſoleo. Armatus ſit, oportet, quem oderim. Quod ſi ſaltem pacem bona fide peteret, deliberarem forſitan an darem. Verum enim uero cum modo milites meos literis ad proditionem, modo amicos ad perniciem meã pecunia ſolicitet, ad internitionem mihi perſequendus eſt; non ut iuſtus hoſtis, ſed ut percuſſor ueneficus. Conditiones uero pacis, quas fertis, ſi accepero, uictorem eum faciunt. Quæ poſt Euphraten ſunt, liberaliter donat. Vbi igitur me affamini? nempe obliti eſtis, nam ultra Euphraten ſum. Summum ergo dotis, quam promittit, terminum caſtra mea tranſeunt. Hinc me depellite, ut ſciam ueſtrum eſſe, quod ceditis. Eadem liberalitate dat mihi filiam ſuam, nempe quam ſcio alicui ſeruorum ſuorum nupturam. Multum uero mihi præſtat, ſi me Mazæo generum præponit. Ite, nunciate regi ueſtro, & quæ amiſit, & quæ adhuc habet, præmia eſſe belli. Hoc regente utrinſq; terminos regni id quenq; habiturum, quod proximæ lucis aſſignatura fortuna eſt. Et me in Aſiam non ueniſſe, ut ab alijs acciperem, ſed ut alijs darem. Si ſecundus & non par mihi uellet haberi, facerem forſitan, quæ petit. Cæterum nec mundus duobus Solibus poteſt regi, nec duo ſumma regna ſaluo ſtatu terrarum poteſt habere. Proinde aut deditionem hodie, aut in craſtinum bellum paret, nec aliam ſibi, quàm expertus eſt, polliceatur fortunam. Legati reſpondent, cum bellum in animo ſit, facere eum ſimpliciter, quod ſpe pacis non fruſtrarentur, ipſos petere quamprimum dimittantur ad regem,

» eum quoq; bellum parare debere. Dimissi nunciant adesse certamen. Ille quidem confestim Mazæum cum tribus millibus equitum ad itinera quæ hostis petiturus erat, occupanda præmisit. Alexander corpori uxoris eius iustis persolutis, omniq́; grauiore comitatu intra eadem munimenta cum modico præsidio relicto, ad hostem contendit. Duo cornua dimserat peditum in utrũq; latus equite circundato, impedimenta sequebãtur agmen præmissum. Deinde concitis equitibus Menidam iubet explorare, ubi Darius esset. At ille cum Mazæus haud procul consedisset non ausus ultra procedere, nihil aliud quàm fremitum hominum, hinnitumq́; equorum exaudisse nunciat. Mazæus quoque conspectis procul exploratoribus in castra se recipit, aduentus hostium nuncians. Igitur Darius, qui in patentibus campis decernere optabat, armari militem iubet, aciemq́; disponit. In leuo cornu Bactriani ibant equites mille admodum. Dahæ uero totidem, & Arachosij Susij quatuor millia explebant. Hos L falcati currus sequebantur. Proximus quadrigis erat Bassus, cum VIII millibus equitum item Bactrianis. Massagetæ II millibus agmen eius claudebant, pedites plurimum his gentium non mixtas, sed suæ quisq; nationis iunxerant copias. Persas deinde cum Mardis, Sogdianisq; Ariobarzanes & Orobates ducebant. Illi partibus copiarum, summæ Orsines præerat à septem Persis Oriundus. Ad Cyrum quoque nobilissimum regem originem sui referens. Hos aliæ gentes ne socijs satis quidem notæ sequebantur. Post quas quinquaginta quadrigas Bradates magno Caspianorum agm-

ne antecedébat. Indi cæteriq; rubri maris accolæ, nomina uerius, quàm auxilia post currus erant. Claudebatur hoc agmen alijs falcatis curribus quinquaginta, quecis peregrinum militem adiunxerat. Hunc Armenij, quos minores uocant. Armenios Babylonij, utrosq; Bellitæ, & qui montes Quosseorum incolunt, sequebãtur. Post hos ibant Gortuæ, gentes quidem Euboicæ Medos quondam secuti, sed iam degeneres & patrij moris ignari. Applicuerat his Phrygas et Cathaonas. Parthorum déinde gens incolentium terras, quas nunc Parthi Scythia profecti tenent, claudebant agmen. Hæc sinistri cornu acies fuit, dexterum tenebat natio maioris Armeniæ. Cadusijq; Cappadoces, & Syrij, & Medi, his quoque falcati currus erant quinquaginta, summa totius exercitus equites XLV millia, pedestris acies CC millia expleuerat. Hoc modo instructi decem stadia procedunt, iussiq; subsistere armati hostem expectabant. Alexandri exercitum pauor, cuius causa non suberat, inuasit, quippe lymphati trepidare cœperunt, omnium pectora occulto metu percurrente. Cœli fulgor tempore æstiuo ardenti similis internitens ignis præbuit speciem, flammasq; ex Darii castris splendere uelut illati temere præsidijs credebant. Quod si perculsis Mazæus, q præsidebat itineri superuenisset, ingens clades accipi potuit. Ille segnis in eo, quem occupauerat, tumulo sedet, contentus non lacessi. Alexander cognito pauore exercitus signum ut consisterent dari, ipsos arma deponere, ac leuare corpora iubet, admonẽs nullam subiti causam esse timoris, hostem procul stare. Tandem compotes sui pariter arma & animos re-

cepere, nec quicquam ex præsentibus tutius uisum est, quàm eodem loco castra munire. Postero die Mazæus qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum prospiciebantur castra, consederat siue metu, siue quia speculari modo iussus erat, ad Darium rediit. Macedones eum ipsum collem, quem deseruerat, occupauerunt, nam & tutior planitie erat, & inde acies hostium, quæ in campo explicabatur, conspici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effuderant montes, uniuersam quidem rei faciem non abstulit. Cæterum agminum discrimina atq; ordinem prohibuit perspici. Multitudo inundauerat campos, fremitusq́; tot millium etiam procul stantiũ aures impleuerat. Fluctuari animo rex, & modo suum, modo Parmenionis consilium sera æstimatione perpendere, quippe eò uentum erat, unde recipi exercitus nisi uictor aut sine clade non posset. Mouebat etiam eum multitudo hostium respectu paucitatis suæ gentis. Sed interdum reputabat quantas res cum hac gente gessisset, quantosq́; populos fudisset. Itaque cum spes metum uinceret, periculosius bellum differre ratus, ne desperatio suis cresceret, dissimulato eo mercenarium equitem ex Pæonia præcedere iubet. Ipse Phalangem, sicut antea dictum est, in duo cornua extenderat. utrunque cornu equites tegebant. iam'que nitidior lux discussa caligine aciem hostium ostenderat. & Macedones siue alacritate, siue tædio expectationis ingentem pugnantium more edidere clamorem. Redditus & à Persis, nemora uallesq́; circumiectas terribili sono impleuerat. Nec iam contineri Macedones poterant, quin cursu quoq; ad hostem

contenderent. Melius adhuc ratus in eodem tumulo castra munire, uallum iaci iussit. strenueq; opere perfecto in tabernaculum, ex quo tota acies hostium conspiciebatur, secessit. Tum uero uniersa futuri discriminis facies in oculis erat, armis insignibus equi uiri'que splendebant, & omnia intentiore cura praeparari. Apud hostem solicitudo praetorum agmina sua inter equitantium ostendebatur, ac pleraq; inania, sicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, solicitam expectatione mentem turbauerant. Igitur siue dubius animi, siue ut suos experiretur, consilium
" adhibet, quid optimum factu esset exquirens, Parme-
" nio peritissimus inter duces artium belli, furto non prae
" lio opus esse censebat, intempesta nocte opprimi posse
" hostes discordes moribus, linguis, ad haec somno et im
" prouiso periculo territos, quando in nocturna trepida-
" tione coituros? At interdiu primum terribiles occursu
" ras facies Scytharum Bactrianorumq;, hirta illis ora,
" & intonsas comas esse, praeterea eximiam uastorum
" magnitudinem corporum uanis & inanibus, militem
" magis quàm iustis formidinis causis moueri, déinde
" tantam multitudinem circunfundi paucioribus posse.
" Non in Ciliciae angustijs & inuijs callibus, sed in
" aperta & lata planicie dimicandum fore. Omnes ferme Parmenioni assentiebant. Polypercon haud dubie in eo consilio positam uictoriam arbitrabatur, quem intuens rex, nanq; Parmenionem nuper acrius quàm uel
" let increpitum rursus castigare non sustinebat, latrun-
" culorum, inquit, et furum ista solertia est, quam praecipi
" tis mihi, quippe illorum uotum unicum est, fallere. Meae

» uero gloriæ semper aut absentiam Darii, aut angustias
» locorum, aut furtum noctis obstare non patiar, palàm
» luce aggredi certum est. Malo me fortunæ pœniteat,
» quàm uictoriæ pudeat. Ad hæc illud quoque accedit ui
» gilias agere Barbaros, & in armis stare, ut ne decipi
» quidem possint, compertum habeo. itaque ad prælium
» uos parate. Sic incitatos ad corpora curanda dimisit.
Darius illud, quod Parmenio suaserat, hostem factu-
rum esse coniectans, frenatos equos stare, magnamq́;
exercitus partem in armis esse, ac uigilias intentiore cu
ra seruari iusserat. Ergo ignibus tota eius castra fulge=
bant. Ipse cum ducibus propinquisq́; agmina in ar-
» mis stantium circumibat, Solem & Martem sacrumq́;
» & æternum inuocans ignem, ut illis dignam uetere
» gloria maiorumq́; monimentis fortitudinem inspira=
» rent, & profecto siqua diuinæ opis auguria humana
» mente concipi possent Deos stare secum, illos nuper Ma=
» cedonum animis subitam incussisse formidinem, adhuc
» lymphatos ferri agiq; arma iaciētes. Expetere præsides
» Persarum imperij Deos debitas è uecordibus pœnas,
» nec ipsum ducem saniorem esse, quippe ritu ferarum
» prædā modo, quam expeteret intuētem in pernitiē, quæ
» ante prædam posita esset, incurrere. Similis apud Ma=
» cedones quoq; solicitudo erat, noctemq́; uelut in ea cer
» tamine edicto metu egerunt. Alexander non aliâs ma
» gis territus, ad uota & preces Aristandrum uocari iu=
» bet. Ille in candida ueste uerbenas manu præferēs capi
» te uelato præibat, preces regis Ioue Mineruaq; uictori
» am propitiante. Tunc quidem sacrificio rite perpetrato,
» reliquum noctis acquieturus in tabernaculum rediijt.

Sed nec somnum capere, nec quietem pati poterat, modo è iugo montis aciem in dextrum Persarum cornu dimittere agitabat, modo rectà fronte concurrere hosti, interdum hæsitare an potius in leuum torqueret agmen, tandem grauatum animi anxietate corpus altior somnus oppressit. Iamq; luce orta duces ad accipienda imperia conuenerant insolito circa prætorium silentio attoniti, quippe aliâs accersire ipsos & interdum morātes castigare assueuerat, tunc ne ultimo qdē rerū discrimine excitatum esse mirabantur, et non somno quiescere, sed pauore marcere credebant, nō tamen quisquam è custodibus corporis intrare tabernaculum audebat, & iam tempus instabat, nec miles iniussu ducis aut arma capere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio cūctatus, cibum ut caperent, ipse pronunciat. Iamq; exire necesse erat, tunc demum intrat tabernaculū, sæpiusq; nomine compellatum cum uoce non posset, tactu excitauit. Multa lux, inquit, est. Instructam aciem hostis admouit, tuus miles adhuc inermis expectat imperium. Vbi est uigor ille animi tui? nempe excitare uigiles soles. Ad hæc Alexander credis ne me prius somnum capere potuisse, quàm exonerarem animum solicitudine, quæ quietem morabatur? signumq; pugnæ tuba dari iussit, & cum in eadem admiratione Parmenio perseueraret, quod securus somnum cœpisset, minime, inquit, mirum est. Ego enim cum Darius terras ureret, uicos excideret, alimenta corrumperet, potens mei non eram. Nunc uero quid metuam, cum acie decernere paret? Hercule uotum meum impleuit, sed huius quoque consilij ratio postea reddetur. Vos ite ad copias, quibus

quisq;

quisq; præest, ego iam adero, & quid fieri uelim, expo nam. Raro admodum admonitu amicorum, cum metus discriminis aderat, uti solebat. Tunc quoq; munimento corporis sumpto processit ad milites. Haud aliâs tam alacrem uiderant regem, & uultu eius interrito, certam spem uictoriæ augurabantur, atq; ille prorupto uallo exire copias iubet, aciem'q; disponit. In dextro cornu locati sunt equites, quos agmina appellant. Præerat his Clytus, cui iunxit Philotæ turmas, cæteros'q; præfectos equitum lateri eius applicuit. Vltima Meleagri ala stabat, quam Phalanx sequebatur. post Phalangem Argyraspides erant. His Nicanor Parmenionis filius præerat, in subsidijs cum manu sua Cœnos, post eum Horestes Lincestæ'q;. Post illos Polypercon dux peregrini militis, huius agminis Amyntas princeps erat. Philagus Balacros regebat in societatem nuper ascitos, hæc dexteri cornu facies erat. In leuo Craterus peloponnensium equites habebat, Acheorum'q; & Locrensium & Maleon turmis sibi adiunctis, hos Thessali equites claudebant. Philippo duce peditum acies equitatu tegebatur, frons leui cornu hæc erat. Sed ne circuiri posset à multitudine, ultimum agmen ualida manu cinxerat. Cornua quoq; subsidijs firmauit non recta frõte, sed à latere positis, ut si hostis circumuenire aciem tentasset, parata pugnæ forent. Hic Agriani erant, quibus Attalus præerat adiunctis sagittarijs Cretensibus, ultimos ordines auertit à fronte, ut totam aciem orbe muniret. Illyrici hic erant, adiuncto milite mercede cõ ducto. Thracas quoq; simul obiecerat leuiter armatos, adeoq; aciem uersatilem posuit, ut qui ultimi sta-

bant, ne circuirentur, uerti tamen & in frontem circumagi possent. Itaq; non prima quàm latera, non latera munitiora fuere quàm terga. His ita ordinatis præcipit, ut si falcatos currus cum fremitu Barbari emitterent, ipsi laxatis ordinibus impetum occurrentium silentio exciperent, haud dubius sine noxia trascursuros, si nemo se opponeret. Sin autem sine fremitu immisissent, eos ipsi clamore terrerent, pauidosq; equos telis utrinq; suffoderent. Qui cornibus præerant extendere ea iussi, ita ut nec circunuenirentur, si arctius starent, nec tamen mediam aciem exinanirent. Impedimenta cum captiuis, inter quos mater liberiq; Darii custodiebãtur, haud procul ab acie in edito colle constituit, modico præsidio relicto leuum cornu sicut aliâs Parmenioni tuendum datum. Ipse in dextero stabat. Nondum ad teli iactum peruenerant, cum Bio quidam transfuga, quanto maximo cursu potuerat, ad regem peruenit, nũcians murices ferreos in terram defodisse Darium, qa hostem equites emissurum esse credebat, notatumq; certo signo locum, ut fraus euitari à suis posset, asseruari transfuga iusso, duces conuocat, expositoq; quod nunciatum erat, monet, ut regionẽ monstratam declinent, equitemq; periculum edoceant. Cæterum hoc tandẽ exercitus exaudire non poterat, usum aurium intercipiente fremitu duorum agminum. Sed in conspectu omnium duces & proximum quenq; interequitans alloquebatur. Emensis tot terras in spem uictoriæ, de qua dimicandum foret, hoc unum superesse discrimen. Granicum hic amnem, Ciliciæq; montes, & Syriam, Aegyptumq; præeuntibus raptas ingentia spei gloriæq; inci-

" tamenta referebat, reprehensos ex fuga Persas pugnatu " ros, quia fugere non possent, tertium diem iam metu ex " angues armis suis oneratos in eodem uestigio hærere, " nullum desperationis illorum maius inditium esse, " quàm urbes agros suos urerent, quicquid non corru " pissent, hostium esse confessi. Nomina uero uana genti " um ignotarum ne extimescerent, neq; enim ad belli di " scrimen pertinere qui ab his Scytharum, qui'ue Cadusij " appellētur. Ob id ipsum, quod ignoti cēnt, ignobiles eē, " nunquam ignorari uiros fortes. At imbelles ex late " bris suis erutos, nihil præter nomina afferre. Macedones " uirtute assecutos, ne quis toto orbe locus esset, qui taleis " uiros ignoraret, intuerentur Barbarorum inconditum " agmen, alium nihil præter iaculum habere, aliū funda " saxa librare, paucis iusta arma esse, itaq; illinc plures " stare, hinc plures dimicaturos, nec postulare se ut for " titer capessérent prælium, ni ipse cæteris fortitudinis fu " isset exemplum, se ante prima signa dimicaturum spon " dere, pro se, quot cicatrices, totidem corporis decora, sci " re ipsos unum penè se prædæ communis exortem, in " illis colendis ornandisq; usurpare uictoriæ præmia, " hæc se fortibus uiris dicere. Siqui dissimiles eorum es " sent, illa fuisse dicturum peruenisse eò, unde fuge " re non possent, tot terrarum spatia emensis, tot amni " bus montibusq; post tergum obiectis, iter in pa " triam, & Penates manu esse faciendum. Sic duces, sic proximi militum instructi sunt. Darius in læuo cornu erat, magno agmine suorum delectis equitum peditumq; stipatus, contempserat'que paucitatem hostis, uanam aciem esse extentis cornibus ra-

tus. Cæterum sicut curru eminebat, dextera leuáq; ad circunstantium agmina oculos manusq; circunferens. Terrarum, inquit, quas Oceanus hinc alluit, illinc claudit Hellespontus, paulo ante domini iam non de gloria, sed de salute, & quod saluti præponitis, de libertate pugnandum est, hic dies imperium, quo nullum amplius uidit ætas, aut constituet, aut finiet, apud Granicum minima uirium parte cum hoste certauimus. In Cilicia uictos Syria poterat excipere. Magna munimenta regni Tigris atq; Euphrates erant. Ventum est eò, unde pulsis ne fugæ quidem locus est. Omnia tam diutino bello exhausta post tergum sunt. Non incolas suos urbes, non cultores habent terræ. Coniuges quoq; & liberi sequuntur hanc aciem, parata hostibus præda, nisi pro carissimis pignoribus corpora opponimus. Quod mearum fuit partium, exercitum, quem penè immensa planicie uix caperet, comparaui, equos, arma distribui, commeatus, ne tantæ multitudini deessent prouidi, locũ, in quo acies explicari posset, elegi. Cætera in uestra potestate sunt, audete modo uincere, famamq; infirmissimũ aduersus fortes uiros telum contemnite. Temeritas est, quam adhuc pro uirtute timuistis, quæ ubi primum impetum effudit uelut quædam animalia amisso aculeo torpet. Hi uero campi deprehendere paucitatem, quam Ciliciæ montes absconderant. Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem uanam & exhaustam. Nam ultimi, quos locauit auersos, terga iam præbent, obteri mehercule equorum ungulis possunt, etiam si nil præter falcatos currus emisero, et bello uicerimus, si uincimus prælio. Nam ne illis quidem ad fugam locus est.

Hinc Euphrates, illinc Tigris prohibet inclusos, & quæ antea pro illis erant, in contrarium conuersa sunt. Nostrum mobile & expeditum agmen est, illud præda graue. Implicatos ergo spolijs nostris trucidabimus, eademq; res & causa uictoriæ erit, & fructus, quod si quem è uobis nomen gentis mouet, cogitet Macedonum illic arma esse non corpora, multum enim sanguinis inuicem hausimus, & semper grauior in paucitate iactura est. Nam Alexander quantuscunq; ignauis et timidis uideri potest, unum animal est, & siquid mihi creditis, temerarium & uecors, adhuc nostro pauore, quàm sua uirtute felicius. Nihil autem potest esse diuturnum, cui non subest ratio. Licet felicitas aspirare uideatur, tamen ad ultimum temeritati non sufficit. Præterea breues & mutabiles uices rerum sunt, & fortuna nunquam simpliciter indulget. Forsitan ita Dij fata ordinauerunt, ut Persarum imperium, quod secundo cursu per CCXXX annos ad summum fastigium euexerant, magno motu concuterent, magis quàm affligerent, admonerentq; nos fragilitatis humanæ, cuius nimia in prosperis rebus obliuio est. Modo Græcis ultro bellum inferebamus, nunc in sedibus nostris propulsamus illatum. Iactamur inuicem uarietate fortunæ. Videlicet imperium, quod mutuo affectamus, una gens nõ capit. Cæterũ etiam si spes non subesset, necessitas tamen stimulare deberet, ad extrema peruentum est. Matrem meam, duas filias, Ochum in spem huius imperij genitum, illos principes, illam sobolem regiæ stirpis, duces uestros regum instar uinctos habet. Nisi quod in uobis est, ipse ego maiore parte captiuus sum. Eripite uiscera

" mea ex uinculis, restituite mihi pignora, pro q̃bus ipse
" mori non recuso. Parentem, liberos (nam coniugem
" in illo carcere amisi) credite nunc omnes extendere ad
" uos manus, implorare patrios Deos, opem uestram, mi
" sericordiam, fidem exposcere, ut seruitute, ut compedi-
" bus, ut precario uictu ipsos liberetis. An creditis æquo
" animo ijs seruire, quorum reges esse fastidiunt? Video
" admoueri hostium aciem, sed quo propius discrimen acce
" do, hoc minus ijs, quæ dixi, possum esse contentus. Pre-
" cor uos per Deos patrios, æternumq́; ignem, qui præfer
" tur altaribus, fulgorẽq; Solis ĩtra fines regni mei Oriẽ
" tis, per æternam memoriam Cyri, qui ademptum Me=
" dis, Lydisq́; imperium primus in Persidem intulit, uẽ
" dicate ab ultimo dedecore nomen gentemq́; Persarum.
" Ite alacres, & spe pleni, ut quam gloriam accepistis à
" maioribus uestris, posteris relinquatis. In dextris ue-
" stris iam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis.
" Effugit mortem quisquis contempserit, timidissimum
" quenq; consequitur. Ipse non patrio more solum, sed etiã
" ut conspici possim, curru uehor, nec recuso, quo minus
" imitemini me, siue fortitudinis exemplum, siue ignauiæ
" fuero. Interim Alexander, ut est demonstratum à
transfuga, cum insidiarum locum circuiret, & Dario,
qui leuum cornu tuebatur, occurreret, agmen obliquum
incedere iubet. Darius quoq; eodem suum obuertit, Bes=
so admonito, ut Massagetes equites in leuum Alexan-
dri cornu inuehi iuberet. Ipse ante se falcatos currus ha
bebat, quos signo dato uniuersos in hostem effudit. Rue
bant laxatis habenis aurigæ, quo plures nondum satis
prouiso impetu obtererent. Alios ergo hastæ multum

ſupra temones eminentes, alios ab utroque latere dimiſſæ falces lacerauere. Nec ſenſim Macedones cedebant, ſed effuſa turbauerant fuga ordines. Mazæus quoq; perculſis metum incuſſit, mille equitibus ad diripienda hoſtis impedimenta circumuehi iuſſis, ratus captiuos quoq;, qui ſimul aſſeruabantur, rupturos uincula, cum ſuos appropinquantes uidiſſent. non fefellerat Parmenionem, qui in leuo cornu erat. Propere igitur Polydamanta mittit ad regem, qui & periculum oſtenderet, & quid fieri iuberet, conſuleret. Ille audito Polydamante, abi, nuncia, inquit, Parmenioni, ſi acie uicerimus, non noſtra ſolum nos recuperaturos, ſed omnia, quæ hoſtium ſunt, occupaturos. Próinde non eſt, quod quicquam uirium ſubducat ex acie. Sed ut me & Philippo patre dignum eſt, contempto ſarcinarum damno, fortiter dimicet. Interim Barbari impedimenta turbauerant, cæſisq; pleriſque cuſtodum captiui uinculis ruptis quicquid obuium eſt, quo armari poſſent, rapiunt, & aggregati ſuorum equitibus Macedonas ancipiti circumuentos malo inuadunt, lætiq; circa Siſigambim uiciſſe Darium, ingenti cæde proſtratos hoſtes, ad ultimum etiam impedimentis exutos eſſe nunciant, quippe eandem fortunam ubiq; eſſe credebant, & uictores Perſas ad prædam diſcurriſſe. Siſigambis hortantibus captiuis, ut animum à mœrore alleuaret, in eodem, quo antea fuit, perſeuerauit, non uox ulla excidit ei, non oris color uultus'ue mutatus eſt, ſed ſedit immobilis, credo præcoque gaudio uerita fortunam irritare, adeo ut quid mallet intuentibus eam, fuerit incertum. Inter hæc Amyntas

præfectus equitum Alexandri cum paucis turmis opem impedimentis laturus aduenerat, & incertum suó ne cô silio, an regis imperio, sed non substinuit Caucasiorum Scytharumq; impetum, quippe uix tentato certamine effugit ad regem, amissorum impedimentorum testis magis q̃ uindex. Iam consilium Alexandri uicerat dolor, & ne cura recuperandi sua militem à prælio auerteret, non immerito uerebatur. Itaq; Areten ducem hastatorũ, quos Σαρισσοφόρους uocabant, aduersus Scythas mittit. Inter hæc currus, qui circa prima signa turbauerant aciem, in Phalangem inuecti erant. Macedones cô firmatis animis in medium agmen accipiunt. Vallo simi lis acies erat, iunxerant hastas & ab utroq; latere temere incurrentium ilia suffodiebant, circuire déinde currus, & propugnatores præcipitare cœperunt. Ingens ruina quorum aurigarumq; aciem compleuerat. Hi territi regi non poterant, q crebra iactatione ceruicum, non iugum modo excusserant, sed ẽt currus euerterant uulnerati interfectos trahebant, nec consistere territi, nec progredi debiles poterant. Paucæ tamen euasere quadrigæ in ultimam aciem, ijs, quibus inciderunt, miserabili morte consumptis, quippe amputata uirorum membra humi iacebant, & quia calidis adhuc uulneribus aberat dolor, trunci quoq; & debiles arma non omittebant, donec multo sanguine effuso exanimati procumberent. Interim Aretes Scytharum qui impedimenta diripiebant duce occiso, grauius territis instabat. Superuenere deinde missi à Dario Bactriani, pugnæq; uertere fortunam. Multi ergo Macedonum primo impetu obtriti sunt, plures ad Alexandrum refugerunt. Tum

Persæ clamore sublato, qualem uictores solent edere, ferociter in hostem quasi ubiq; profligatum incurrunt. Alexander territos castigare, adhortari, prælium, quod iam elanguerat, solus accendere, confirmatisq; tandem animis ire in hostem iubet. Rarior acies erat in dextero cornu Persarum, nanq; inde Bactriani decesserant ad opprimenda impedimenta. Itaq; Alexander laxatos ordines inuadit, & multa cæde hostium inuehitur. At q in leuo cornu erant Persæ, spe posse eum includi, agmen suum à tergo dimicantis opponunt. Ingensq; periculum in medio hærens adisset, ni equites Agriani calcaribus subditis fusos regi Barbaros adorti essent, auersosq; cædendo in se conuerti coegissent. turbata erat utraq; acies. Alexander à fronte, & à tergo hostem habebat, qui auerso ei instabant, ab Agrianis militibus premebãtur, & Bactriani impedimentis hostium direptis reuersi, ordines suos recuperare non poterant, plura simul abrupta à cæteris agmina, ubicunq; alium alij, sors miscuerat, dimicabat, duo reges iunctis propè agminibus prælium accendebant. Plures Persæ cadebant, par fermè utrinq; numerus uulnerabatur. Curru Darius, Alexander equo uehebatur, utrunq; regem delecti tuebantur sui immemores, quippe amisso rege nec uolebant salui esse, nec poterant, ante oculos sui quisq; regis mortem occumbere ducebat egregium. Maximũ tamen periculum adibat, qui maxime tuebatur, quippe sibi quisq; cæsi regis expetebat decus. Cæterum siue ludibriũ oculorum siue uera species fuit, qui circa regem Alexandrum erant, uidisse se crediderunt paululum super caput regis placide uolantem Aquilam,

nec sonitu armorum, nec gemitu morientium territum, diuq; circa equum Alexandri pendenti magis, quàm uolanti similis apparuit. Certe uates Aristander alba ueste indutus, & dextra præferens lauream, militibus in pugnam intentis auem monstrauit, haud dubium uictoriæ auspicium. Ingens ergo alacritas ac fiducia paulo ante territos, accendit ad pugnam, utiq; posteaquam auriga Darii, qui ante ipsum sedens equos regebat, hasta transfixus est. Nec aut Persæ, aut Macedones dubitare, quin ipse rex esset occisus. Lugubri ergo ululatu & incondito clamore gemituq; totam fere aciem adhuc æquo Marte pugnantium turbauere. Cognati Darii & armigeri leuumq; tuentes cornu, in fugam effusum destituerant currum, quem à dextera parte stipati in medium agmen receperunt. Dicitur acynace stricto Darius dubitasse, an fugæ dedecus honesta morte uitaret. Sed eminẽs curru nondum omnem suorum aciem prælio excedentem destituere erubescebat, dũq; inter spem & desperationem hæsitat, sensim Persæ cedebant, & laxauerant ordines. Alexander mutato equo, quippe plures fatigauerat, resistentium aduersa ora fodiebat, fugientium terga. Iamq; non pugna, sed cædes erat. Cum Darius quoq; currum suum in fugam uertit, hærebat in tergis fugientium uictor, & prospectum oculorum nubes pulueris, quæ ad cœlum ferebatur, abstulerat. Ergo haud secus quàm in tenebris errabant ad sonitum notæ uocis, ut signum subinde coeuntes. Exaudiebantur tantum strepitus habenarum, quibus equi currum trahẽtes idẽtidem uerberabãtur, hæc sola fugientis uestigia excepta sunt. At in leuo Macedonum cornu, quod Parmenio,

sicut ante dictum est, tuebatur, longe alia fortuna utriusq; partis res gerebatur, Mazæus cum omni suorum equitatu uehementer inuectus urgebat Macedonum alas. Iamq; abundans multitudine aciem circunuehi cœperat, cũ Parmenio equites nunciare iubet Alexandro, in quo discrimine ipsi essent, nisi mature subueniretur, non posse sisti fugam. Iam multum uiæ processerat Rex imminens fugientium tergis, cum à Parmenione tristis nuncius uenit. refrenare equos iussit, qui uehebantur, agmen constitit. Frendente Alexandro eripi sibi uictoriam è manibus, & Darium felicius fugere q̃ sequi se, interim ad Mazæũ superati regis fama peruenerat. Itaq; quanquam ualidior erat, fortuna, tamen partium territus perculsis languidius instabat. Parmenio ignorabat quidem causam sua sponte pugnæ remissæ, sed occasione uincendi strenue est usus. Thessalos equites ad se uocari iubet. Ecquid, inquit, uidetis istos, qui ferociter modo instabant, pedem referre, subito pauore perterritos? Nimirum nobis quoq; regis nostri fortuna uincit, omnia Persarum cæde strata sunt, quid cessatis? an'ne fugientibus quidem pares estis? Vera dicere uidetur, & spes languentes quoque erexerat, subitis calcaribus proruere in hostem, & illi iam non sensim, sed citato gradu recedebant, nec quicquam fugæ, nisi quod terga nondum uerterant, deerat. Parmenio tamen ignarus, quæ nam in dextero cornu fortuna regis esset, repressit suos. Mazæus dato fugæ spatio, non recto itinere, sed maiore & ob id tutiore circuitu Tigrim superat, & Babyloniam cum reliquijs deuicti exercitus intrat. Darius paucis fugæ comi

tibus ad Lycum amnem contenderat, quo traiecto dubitauit an solueret pontem, quippe hostem iam affore nũciabatur. Sed tot millia suorum, quæ nondum ad amnẽ peruenerant, ponte reciso, prædam hostis fore uidebat. Abeuntem, cum intactum sineret pontem, dixisse constat. Malle se insequentibus iter dare, quàm auferre fugientibus. Ipse ingens spatium fuga emensus media ferè nocte Arbellam peruenit. Quis tot ludibria fortunæ ducum agminumq; cædem multiplicem, deuictorum fugam, clades nunc singulorum, nunc uniuersorum, aut animo assequi queat, aut oratione complecti? Propemodum seculi res in unum illum diem fortuna cumulauit. Alij qua breuissimum patebat iter, alij diuersos saltus & ignotos sequẽtibus calles petebant. Eques pedesq; cõfusi sine duce, armatis inermes, itegris debiles implicabantur. Deinde misericordia in metum uersa, qui sequi non poterant, inter mutuos gemitus deserebantur. Sitis præcipue fatigatos & saucios exurebat, passimq; omnibus uijs prostrauerant corpora præterfluentem aquam hianti ore captantes, quam cum diu auidi turbidam hausissent, tendebantur extemplo præcordia premente limo, resolutisq; & torpentibus membris, cum superuenisset hostis, nouis uulneribus excitabantur. Quidam occupatis proximis riuis diuerterant longius, ut, quicquid occulti humoris usquam manaret, exciperent. Nec ulla adeo auia & sicca lacuna erat, quæ uestigantium sitim falleret. E proximis uero itineri uicis senũ ululatus fœminarumq; exaudiebantur, Barbaro ritu Darium adhuc regem clamantium. Alexander, ut supra dictum est, inhibito suorum cursu ad Lycum amnem peruene

rat,ubi ingens multitudo fugientium onerauerat pontem,& pleriq; cum hostis urgeret,in flumen se præcipitauerant,granosq; armis et prælio ac fuga defatigati gurgitibus hauriebantur. Iamq; non pons modo fugientes,sed ne amnis qdē capiebat,agmina sua improuidæ fugæ subinde cumulantes,quippe ubi intrauit animos pauor,id solum metuunt,quod primum formidare cœperunt. Alexander instantibus suis ne impune abeuntem hostem inde permitteret sequi,hebetia tela esse,& manus fatigatas,tantoq; cursu corpora exhausta,et præceps in noctem dici tempus causatus est. Re uera de leuo cornu,quod adhuc in acie stare credebat,solicitus, reuerti ad ferendam opem suis statuit. Iamq; signa conuerterat,cum equites à Parmenione missi illius quoq; partis uictoriam nunciant. Sed nullum eo die maius periculum fuit,quàm dum copias reducit in castra. Pauci eum & incompositi sequebantur ouantes uictoria,quippe omnes hostes aut in fugam effusos,aut in acie credebant cecidisse,cum repente ex aduerso apparuit agmen equitum,qui primo inhibuere cursum déinde Macedonum paucitate conspecta turmas in obuios concitauerũt. Ante signa rex ibat dissimulato magis periculo,quàm spreto. Nec defuit ei perpetua in dubijs rebus felicitas, nanq; præfectum equitatus auidum certaminis,& ob id ipsum incautius in se ruentem hasta transfixit. Quo ex equo lapso,proximum ac déinde plures eodem telo confodit. Inuasere turbatos amici quoque,nec Persæ inulti cadebant,quippe non uniuersæ acies,quàm hæ tumultuariæ manus uehementius iniere certamen. Tandem Barbari cum obscura luce fuga tutior uideretur

esse quàm pugna diuersis agminibus abiere. Rex extra-
ordinario periculo defunctus, incolumes suos reduxit
ad castra, Cecidere Persarum, quorum numerum uicto
res finire potuerunt, millia XL Macedonum minus q̃
CCC desiderati sunt. Cæterũ hanc uictoriam rex ma
iore ex parte uirtuti quàm fortunæ suæ debuit, animo
non ut anteá loco uicit. Nam et aciem peritissime instru
xit, & promptissime ipse pugnauit, & magno consilio
iacturam sarcinarum impedimentorumq́; contempsit,
cum in ipsa acie summum rei uideret esse discrimen, du
bioq́; adhuc pugnæ euentu pro uictore se gessit, percul-
sos deinde hostes fudit, fugientes, quod in illo ardore ani
mi uix credi potest, prudentius quàm auidius persecu-
tus est. Nam si parte exercitus adhuc in acie stante insta
re cedentibus perseuerasset, aut sua culpa uictus esset,
aut aliena uirtute uicisset, iam si multitudinem equitum
occurrentium extimuisset uictor, aut fœde fugiendum,
aut miserabiliter cadendum fuit. Nec duces quidem co
piarum sua laude fraudandi sunt, quippe uulnera, quæ
quisq; excepit, inditia uirtutis sunt. Ephestionis brachiũ
hasta ictum est. Perdiccas, ac Cenos, & Menidas sagit-
tis propè occisi. Et si uere æstimare Macedonas, qui tunc
erant, uolumus, fatebimur & regem talibus ministris,
& illos tanto rege fuisse dignissimos.

FRAGMENTORVM Q. CVRTII LIBER QVINTVS.

QVAE INTERIM Ductu imperioq; Alexandri uel in Græcia, uel in Illyrias ac Thracia gesta sunt, si quæq; suis tēporibus reddere uoluero, interrumpendæ sunt res Asiæ, quas utiq; ad fugam mortemq; Darii uniuersas in conspectu dari, & sicut inter se cohærent tempore, ita opere ipso coniungi, haud paulo aptius uideri potest. Igitur ante, quæ prælio apud Arbellam conuicta sunt, ordiar dicere. Darius media fere nocte Arbellam peruenit, eodemq; magnæ partis amicorum eius ac militum fugam fortuna compulerat, quibus conuocatis exponit haud dubitare se, quin Alexander celeberrimas urbes agrosq; omni copia rerum abundantes petiturus esset, prædam opimam paratamq; ipsum & milites eius spectare. Id suis rebus tali in statu saluti fore, quippe se deserta cū expedita manu petiturum. Vltima regni adhuc intacta esse, inde bello uires haud ægre reparaturū. Occuparet sanè Gazam auidissima gens, & ex longa fame saciaret se auro, mox futura prædæ sibi, didicisse usu pretiosam supellectilem pellicesq;, & Spadonum agmina nihil aliud fuisse, quàm onera & impedimenta. Eadem trahentem Alexandrum quibus antea uicisset, inferiorem fore. Plena omnibus desperationis uidebatur oratio, quippe Babyloniam urbem opulentissimam dedi cernentibus iam Susam, iam cætera ornamenta regni, causamq; belli uictorem occupaturum. At ille docere pergit, non

» ſpecioſa dictu, ſed uſu neceſſaria in rebus aduerſis ſe=
» quenda eſſe. Ferro geri bella non auro, uiris non urbi=
» um tectis, omnia ſequi armatos. Sic maiores ſuos percul
» ſos in principio rerum celeriter priſtinam recuperaſſe
» fortunam. Igitur ſiue confirmatis eorum animis, ſiue imperium magis quàm conſilium ſequẽtibus, Mediæ fines ingreſſus eſt. Paulo poſt Alexandro traditur Arbella regia ſupellectili, Dariiq; Gaza repleta quatuor millia talentum fuere, præterea pretioſæ ueſtes totius, ut ſupra dictum eſt, exercitus, opibus in illam ſedem congeſtis. Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadauerum totis iacentium campis uulgauerat, maturius caſtra mouit. Euntibus à parte leua Arabia odorum fertilitate nobilis regio, campeſtre iter eſt. Inter Tigrim et Euphraten iacentia tam uberi et pingui ſolo ſunt, ut à paſtu repelli pecora dicantur, ne ſatietas perimat. Cauſa fertilitatis eſt humor, qui ex utroq; amne manat, toto ferè ſolo per uenas aquarum reſudante. Ipſi amnes ex Armeniæ montibus profluunt, & magno deinde aquarum diuortio iter, quod cœpere percurrunt. ij. millia, & .D. ſtadia emenſi ſunt, qui ampliſſimum interuallum circa Armeniæ montes notauerunt. Idem cum Mediæ & Gordianorum terras ſecare cœperunt, paulatim in arctius coeunt, & quo longius manant, hoc anguſtius inter ſe ſpaciũ terræ relinquunt. Vicini maxime ſunt his campis, quos incolæ Meſopotamiam uocant. Mediá namq; ab utroq; latere concludunt. Eadem per Babyloniorum fines in Rubrum mare prorumpunt. Alexander quartis caſtris ad Memnium urbem peruenit. Cauerna ibi eſt, ex qua fons ingentem uim Bituminis

effundit,

effundit, adeo, ut satis constat, Babylonios muros in gentis operis huius fontis bitumine interlitos esse. Cæterum Babyloniam procedenti Alexandro Mazæus, qui ex acie in urbem eam confugerat, cum adultis liberis supplex occurrit, urbem seq; dedens. Gratus aduentus eius fuit regi, quippe magni operis futura erat obsidio tam munitæ urbis. Ad hæc uir illustris, & manu promptus, famaq; etiam proximo prælio celebris, & cæteros ad deditionem sui incitaturus exemplo uidebatur. Igitur hunc quidem benigne cum eius liberis excepit. Cæterum quadrato agmine, quod ipse ducebat, uelut in aciem irent, ingredi suos iubet. Magna pars Babyloniorum constiterat in muris, auida cognoscendi nouum regem. Plures obuiã egressi sunt, inter quos Bagophanes arcis et regiæ pecuniæ custos, ne studio à Mazæo uinceretur, totum iter floribus coronisq; constrauerat, argenteis altaribus ab utroq; latere dispositis, quæ non ture modo, sed omnibus odoribus cumulauerat. Eum dona sequebantur, greges pecorum equorumq;, leones quoq; & pardales caueis præferebantur. Magi déinde suo more patrium carmen canentes. Post hos Chaldæi, Babyloniorumq; non uates modo, sed etiam artifices cum fidibus sui generis ibant. Laudes. II. regum canere soliti. Chaldæi syderum motus & statutas temporum uices ostendere. Equites déinde Babylonij suo atq; equorum cultu ad luxuriam magis, quàm ad magnificentiam exacto ultimi ibant. Rex armatis stipatus oppidanorum turbã post ultimos pedites ire iussit. Ipse cum curru urbem, ac déinde regiam intrauit. Postero die supellectilem Darii, & omnem pecuniam recognouit. Cæterum ipsius ur-

bis pulchritudo ac uetustas, non regis modo, sed etiam omnium oculos in semet haud immerito conuertit. Semiramis eam condiderat, uel, ut pleriq; credidere, Belus, cuius regia ostenditur. Murus instructus laterculo coctili bitumine interlitus. Spatium. XXX. & duorum pedum latitudinem amplectitur, quadrigæ inter se occurrentes sine periculo commeare dicuntur. Altitudo muri C cubitorum eminet spatio. Turres denis pedibus quàm murus altiores sunt. Totius operis ambitus CCC LXVIII stadia complectitur, singulorum stadiorum structuram singulis diebus perfectam esse memoriæ proditum est. Aedificia nõ sunt admota muris, sed fere spatium unius iugeris absunt. Ac ne totam quidem urbem tectis occupauerunt, per XC stadia habitatur, nec omnia continua sunt, credo, quia tutius uisum est pluribus locis spargi. Cætera serunt coluntq;, ut si externa uis ingruat, obsessis alimenta ex ipsius urbis solo subministrent. Euphrates interfluit, magnæq; molis crepidinibus cohercetur. Sed omnium operum magnitudinem circumueniunt cauernæ ingentes in altitudinem pressæ ad accipiendum impetum fluminis, quod ubi appositæ crepidinis fastigium excessit, urbis tecta corriperet, nisi essent specus lacusque, qui exciperent. Coctili laterculo structi sunt, totum opus bitumine astringitur. Pons lapideus flumini impositus iungit urbẽ, hic quoq; inter mirabilia Orientis opera numeratus est, q̃ppe Euphrates altum limum uehit, quo penitus ad fundamenta iacienda egesto, uix sufficiendo operi firmum reperiunt solum. harenæ autem subinde cumulatæ, & saxis, quibus pons sustinetur, annexæ morantur amnem, qui re-

tentes acrius, quàm si libero cursu mearet, illiditur. Arcem quoq; ambitu XX stadia complexam habent. XXX pedes in terram turrium fundamenta demissa sunt, ad LXXX summum munimenti fastigium peruenit. Super arce uulgatum Græcorum fabulis, miraculum pensiles orti sunt, summam murorum altitudinem æquantes multarumq; arborum umbra & proceritate amœni. Saxo Pilæ, quæ totum onus sustinent, instructæ sunt. Super Pilas lapide quadrato solum stratum est, patiens terræ quam altam inijciunt & humoris, quo rigant terras, adeoq; ualidas arbores sustinent moles, ut stipites earum VIII cubitorum spatium crassitudine æquent, in L pedum altitudinem emineant, & frugiferæ sint, ut si terra sua alerentur. Et cum uetustas non opera solum manu facta, sed etiam ipsam naturam paulatim exedendo perimat, hæc moles, quæ tot arborum radicibus premitur, tantiq; nemoris pondere onerata est, inuiolata durat, quippe XX lati parietes sustinent XI pedum interuallo distantes, ut procul uisentibus syluæ montibus suis immunere uideantur. Syriæ regem Babyloniæ regnantem, hoc opus esse molitum memoriæ proditum est, amore coniugis uictum, quæ desiderio nemorum syluarumq; in campestribus locis uirum compulit amœnitatem naturæ genere huius operis imitari. Diutius in hac urbe quàm usquam constitit rex, nec ullus locus disciplinæ militari magis nocuit. Nihil urbis eius corruptius moribus, nec ad irritandas illiciendasq; immodicas uoluptates instructius. Liberos coniugesq; cum hospitibus stupro coire modo pretium flagitij detur, parentes mari-

tiq; patiuntur. Coniugales ludi tota Persïde regibus pur puratisq; cordi sunt. Babylonij maxime in uinum, & quæ ebrietatem sequuntur, effusi sunt. Fœminarum conuiuia ineuntium in principio modestus est habitus, deinde summa quæq; amicula exuunt, paulatimq; pudorem profanant. Ad ultimum opus (honos auribus habitus sit) ima corporum uelamenta proijciunt, nec meretricum hoc dedecus est, sed matronarum uirorumq;, apud quos comitas habetur uulgati corporis uilitas. Inter hæc flagitia exercitus ille domitor Asiæ per XXXIIII dies saginatus, ad ea, quæ sequebantur discrimina, haud dubie debilior futurus fuit, si hostem habuisset. Cæterum quo minus damnum sentirent, identidem incremento nouabantur. Nãq; Amyntas Andromenis ab Antipatro Macedonum peditum sex millia abduxit. D. præterea eiusdem generis equites. Cum his. DC Thracas, adiunctis peditibus suæ gentis III millibus, & .D. & ex Peloponneso mercennarius miles ad IIII millia aduenerant cum CCC. LXXX militibus. Idem Amyntas adduxerat. L. principum Macedoniæ liberos adultos ad custodiam corporis, quippe inter epulas hi sunt ministri. Iidemq; equos ineunti prælium admouent, uenantemq; comitantur, & uigiliarum uices ante cubiculi fores seruant, magnorumq; præfectorum, & ducum hæc incrementa sunt & rudimenta. Igitur arci Babyloniæ rex Agathone præsidere iusso cum DCC. Macedonum. CCCq; mercede cõductis, prætores, qui regioni Babyloniæ & Ciliciæ præessent, Menetam & Apollodorum reliquit, his duo millia peditum dat cum mille talentis. Vtrique præceptum,

ut in supplementum milites legerent. Mazæum transfugam Satrapea Babyloniæ donat. Bagophanem, qui arcem tradiderat, se sequi iussit. Armenia Mythreni Sardium proditori data est. Ex pecunia deinde Babyloniæ Macedonibus equitibus sexceni denarij tributi, peregrinus eques quingenos accepit. Ducenis pedestrium stipendium mensum est. His ita compositis, in regionem quæ Satrapene uocatur, peruenit, fertilis terra, copia rerum & omni commeatu abundans. Itaq; diutius ibi substitit, ac ne desides ocio dimitterent animos, iudices dedit, præmiaq; proposuit de uirtute militari certantibus. Nouem, qui fortissime iudicati essent, singulis militum millibus præfuturi erant. Chiliarcas uocabant. Tum primum in hunc numerum copijs distributis, nanq; antea quingenariæ cohortes erant, nec fortitudinis præmia gesserant. Ingens militum turba conuenerat egregio inter futura certamini, testis eadem cuiusq; factorum, & de iudicibus latura sententiã, quippe uero'ne, an falsò honos cuiq; haberetur, ignorari non poterat. Primus omnium uirtutis causa donatus est Adarchias senior, qui omissum apud Alicarnason à iunioribus prælium, unus maxime accenderat. Proximus ei Antigonus iussus est. Tertiũ locum Philotas Angetheus obtinuit. Quartus Amyntæ datus est. Post hos Antigonus et ab eo Lyncestes Amyntas fuit. Septimum locum Theodotus. * Vltimum obtinuit Hellanicus. In disciplina quoq; militaris rei pleraq; à maioribus summa utilitate mutauit. Nam cum ante equites in suam quisq; gentem describerentur seorsum à cæteris exẽpto nationum discrimine, præfectis nõ utiq; suarũ gentiũ,

ſed delectos attribuit. Tuba cum castra mouere uellet, ſignum dabat, cuius ſonus plerunq; tumultuantiũ fremitu exoriente haud ſatis exaudiebatur. Ergo perticam, quæ undiq; conſpici poſſet, ſupra prætorium ſtatuit, ex qua ſignum eminebat pariter omnibus conſpicuum, obſeruabatur ignis noctu, fumus interdiu. Iamq́; Suſam adituro Abulites regionis eius præfectus ſiue Darii iuſſu, ut Alexandrum præda retineret, ſiue ſponte filium obuiam miſit, traditurum ſe urbem promittens. Benigne iuuenem excepit rex, & eo duce ad Hydaſpin amnem peruenit, delicatam, ut fama eſt, uehentem aquam. Hic Abulites cum donis regalis opulentiæ occurrit, Dromades cameli inter dona erant uelocitatis eximiæ, XII Elephanti à Dario ex India aciti, non iam terror, ut ſperauerant, Macedonum, ſed auxilium, opes uicti ad uictorem transferente fortuna. Vt uero urbem intrauit, incredibilem ex theſauris ſummam pecuniæ egeſſit L talentum argenti non ſignati forma, ſed rudi pondere. Multi reges tantas opes longa ætate cumulauerant liberis poſteriſq́;, ut arbitrabantur, quas una hora in externi regis manus intulit. Conſedit deinde in regia ſella multo excelſiore, quàm pro habitu corporis. Itaq; pedes cum imum gradum non contingerent, unus ex regis pueris menſam ſubdidit pedibus, & cum Spadonem, qui Darii fuerat, ingemiſcentem conſpexiſſet. Rex cauſam mœſtitiæ requiſiuit. Ille indicat Darium ueſci in ea ſolitum, ſeq́; ſacram eius menſam ad ludibrium recidentem ſine lachrymis conſpicere non poſſe. Subiit ergo regem uerecundia uiolandi hoſpitales Deos. Iamq́; ſubduci iubebat, cum Philotas minime ue

ro hæc feceris rex, sed omen quoq; accipe, mensam, ex qua libauit hostis epulas, tuis pedibus esse subiectam. Rex Persidis fines aditurus, Susam urbem Archelao & præsidium III milliū tradidit. Xenophilo arcis cura mandata est. Macedonum ætate graues, præsidere arcis custodiæ iussit. Thesaurorū Callicrati tutela permissa. Satrapea regionis Susiæ restituta Albuliti. Matrem quoq; Darii & liberos in eadem urbe deponit. Ac forte Macedonicas uestes multamq; purpuram dono ex Macedonia sibi missam cum ijs, qui eam confecerāt, tradi Sisigambi iussit. Omni nāq; honore eā et filij quoq; pietate prosequebatur. Admoneriq; iussit, ut si cordi quoq; uestis esset, conficere eam neptes suas assuefaceret, donoq; se doceret dare. ad hanc uocem lachrymæ obortæ prodidere animum aspernantis id munus, quippe non aliud magis in contumeliam Persarum fœminæ accipiunt, quàm admouere lanæ manus. Nunciant, qui dona tulerant, tristem esse Sisigambim, dignaq; res excusatione & consolatione uisa. Ipse ergo peruenit ad eam, & mater inquit, hanc uestem, qua indutus sum, sororum non solum donum, sed etiam opus uides, nostri decepere me mores. Caue, obsecro, in contumeliam accipias ignorationē meam. Quæ tui moris esse cognoui, ut spero, abunde seruata sunt. Scio apud uos filiū in conspectu matris nefas esse considere, nisi cum illa permisit. Quotiescunq; ad te ueni, donec, ut cōsiderē, annueres, restiti, procūbens uenerari me sæpe uoluisti, inhibui. Dulcissimæ matri Olympiadi nomen debitum tibi reddo. Mitigato animo eius rex quartis castris peruenit ad Tigrim fluuiū. Phasim Tigrim incolæ uocant, oritur in

montibus Vxiorum, & per L. stadia syluestribus ripis præceps inter saxa deuoluitur. Accipiunt deinde eũ campi, quos clementiore alueo præterit. Nam nauium patiens. DC. stadia sunt mollioris soli, quod per leui tractu aquarum Persico mari se insinuat. Alexander amne superato cum IX millibus peditum, & Agrianis Satrianisq; Græcorum mercennarijs III millibus additis Thracum, in regionem Vxiorum peruenit. Finitima Susis est, & in primam Persidem excurrit, arctum inter se & Susianos aditum relinquens. Madathes erat huius regionis præfectus, haud sanè temporum multorum homo, quippe ultima, pro fide experiri decreuerat. Sed periti locorum Alexandrum docent occultum iter esse per calles, & auersum ab urbe. Si paucos immisisset leuiter armatos, super capita hostium euasuros. Cum consilium placuisset, ijdem itinerum fuerũt duces. M. & D. mercede conducti & Agriani ferè M. Tauroni præfecto dati, ac post Solis occasum iter ingredi iussi. Ipsa tertia uigilia castris motis circa lucis ortũ superauerat angustias, cæsaq; materia cratibus & pluteis faciendis, ut q turres admouerent, extra teli iactum essent, urbem obsidere cœpit. Prærupta erant omnia, saxis & cotibus impedita. Multis ergo uulneribus depulsi, ut quibus non cum hoste solum, sed etiam cum loco dimicandum esset, subibant tamen, quia rex inter primos constiterat, interrogans tot urbium uictores, an erubescerent hærere in obsidione castelli exigui & ignobilis, simul admonens iam inter hæc eminus petebatur, quem testudine obiecta milites, ut inde discederet, pellere nequiuerant, tuebantur. Tandem Tauron super

arcem urbis se cum suo agmine ostendit, ad cuius conspectum & animi hostium labare, et Macedones acrius praelium inire coeperunt. Anceps oppidanos malum urgebat, nec sisti uis hostium poterat. Paucis ad moriendum, pluribus ad fugam animus fuit. Magna pars in arcem concessit. Inde XXX oratoribus missis ad deprecandum, triste responsum à rege redditur, non esse ueniae locum. Itaq; suppliciorum metu perculsi, ad Sisigambim Darii matrem occulto itinere ignotoq; hostibus mittunt, qui peterent, ut ipsa regem mitigaret, haud ignari parentis eam loco diligi colique. Et Madathes sororis filiam secum matrimonio iunxerat Darium propinqua cognatione contingens. Diu Sisigambis supplicum precibus repugnauit, abnuens deprecationem pro illis non conuenire fortunae, in qua esset, adiecitq; metuere sese ne uictoris indulgentiam fatigaret, saepius cogitare captiuam esse se quàm reginam fuisse. Ad ultimum uicta literis Alexandrum ita deprecata est, ut ipsum excusaret quod deprecaretur, petere se ut illis quoq;, si minus sibi ignosceret, pro necessario ac propinquo suo iam non hoste, sed supplice tantum uitam precari. Moderationem clementiamq; regis, quae tunc fuit, uel una haec res possit ostendere, non Madathi modo ignouit, sed omnes & deditos & captiuos libertate atq; immunitate donauit, urbem reliquit intactam, agros sine tributo colere permisit. À uictore Dario plura mater nõ impetrasset. Vxiorum deinde gentem subactam Sosianorum Satrapae contribuit, diuisisq; cum Parmenione copijs illum campestri itinere procedere iubet, ipse cum expedito agmine iugum montium coe-

pit, quorum perpetuũ dorsum in Persidem excurrit. Omni hac regione uastata tertio die Persidem, quinto angustias, quas illi Susidas Pylas uocant, intrat. Ariobarzanes has cum XV millibus peditum occupauerat rupes, abscissas & undiq; præruptas, in quarum cacuminibus extra teli iactum Barbari stabant, de industria quieti & pauentibus similes, donec in arctissimas fauces penetraret agmen. Quod ubi contemptu sui pergere uident, tum uero ingentis magnitudinis saxa ꝑ montium prona deuoluunt, quæ incussa sæpius subiacentibus petris maiore ui incedebant, nec singulos modo, sed agmina proterebant. Fundis quoq; excussi lapides & sagittæ ingerebantur undiq;. Nec id miserrimum fortibus uiris erat, sed quod inulti quidem ferarum ritu uelut in fouea deprehensi cæderentur. Ira igitur in rabiem uersa eminentia saxa complexi ut ad hostem perueniant, alius alium leuantes conabantur ascendere. Et ea ipsa multorum simul manibus correpta & conuulsa in eos, qui commouerant, recidebant. Nec stare ergo nec niti, nec testudine quidem protegi poterant, cum tantæ molis onera propellerent Barbari. Regem non dolor modo, sed etiam pudor temere in illas angustias ciecti exercitus angebat. Inuictus ante eam diem fuerat, nihil frustra ausus, impune Ciliciæ fauces intrauerat. Mari quoq; nouũ iter in Pãphyliam aperuerat. Tunc hæsitabat deprehensa felicitas, nec aliud remediũ erat, quàm reuerti quà uenerat. Itaq; signo receptui dato densatis agminibus, scutisq; super capita consertis, retro euadere ex angustijs iubet, XXX fuere stadia, quæ remensi sunt. Tum castris undiq; aperto loco positis, nõ

consultare modo quid agendum esset, sed uates quoq; adhibere cœpit à superstitione animi. Sed quid tunc prædicere Aristander, cui tum plurimum credebatur ex uatibus, poterat? Itaque damnatis intempestiuis sacrificijs peritos locorum conuocari iubet, medium iter ostendebant tutum apertumq;. Sed rex dimittere milites insepultos erubescebat, ita tradito more, ut uix ullum militiæ tam solēne esset munus quàm humandi suos. Captiuos ergo, quos nuper exceperat, uocari iubet, inter quos erat quidam Græcæ Persicæq; linguæ peritus, qui frustra eum in Persidem montium dorso exercitum ducere affirmat, syluestres esse calles uix singulis peruios, omnia contegi frondibus, amplexosq; arborum ramos syluas committere. Nanq; Persis ab altero latere perpetuis montium iugis clauditur, quod in longitudinem M CC stadia in latitudinem C LXX percurrit. Hoc dorsum à Caucaso monte ad Rubrum mare pertinet, quaq; deficit mons, aliud munimentum, fretum obiectū est, Planicies deinde sub radicibus montium spatiosa procumbit, fertilis terra, multisq; uicis atq; urbibus frequens. Araxes amnis per hos campos multorum aquas torrentium euoluit in Medum, Inde Medus ad mare, & ad Meridiem uersus minor amnis eo, quem recipit euehitur, gignendæq; herbæ non alius est aptior, quicquid alluit floribus uestiens. Platani quoq; & populi contegunt ripas, ita ut procul uisentibus continua uideantur montibus nemora riparum, quippe obumbratus amnis presso in solum dilabitur alueo, imminentq; colles ipsi quaque frondibus læti radices eorum humore subeunte. Regio non alia tota Asia salubrior

habetur, temperatum cœlum, hinc perpetuum iugum opacum & umbrosum, quod æstus leuat, illinc mare adiunctum, quod modicum tepore terras fouet. His captiuus expositis interrogatus à rege auditu ne an oculis comperta haberet, quæ diceret. pastorem se fuisse, & omnes eos calles percurrisse respondit, bis captum, semel à Persis in Lycia, iterum ab ipso. Subit animum memoria regis oraculo editæ sortis, quippe consulenti responsum erat ducem in Persidem ferentis uiæ Lycium ciuem fore. Igitur promissis quanta & præsens necessitas exigebat, & ipsius fortuna capiebat, oneratum, armari iubet Macedonum more, & quod bene uerteret, monstraret iter quamuis arduum et præceps, euasurum se esse cum paucis, nisi forte crederet, quo ipse pecoris causa isset, Alexandrum pro gloria & perpetua laude ire non posse, etiam atq; etiam docere captiuus quàm difficile iter esset, maxime armatis. Tum Rex prædem me, inquit, accipe, neminem eorum, qui sequuntur, recusaturum ire qua duces. Cratero igitur ad custodiam castrorum relicto cum peditibus, queis assueuerat, et ijs copijs, quas Meleager ducebat, & sagittarijs equitibus. M. præcipit, ut castrorum specie manente, plures de industria ignes fieri imperet, quo magis Barbari crederēt ipsum regem in castris esse. Cæterum si forte Ariobarzanes cognouisset per callium anfractus eum intrare, & ad occupandum iter suum partem copiarum tentasset opponere, Craterus in eum illato terrore retineret ad propius periculum conuersum agmen. Sin autem ipse hostem fefellisset, & saltum occupasset, cum trepidantium Barbarorum tumultum exaudisset persequentium re-

gem, id ipsum iter, quo pridie pulsi fuerant, ne dubitaret ingredi, quippe uacuum fore hostibus in semet auersis. Ipse tertia uigilia silenti agmine, ac ne tuba quidem dato signo pergit ad demonstratum iter callium. Tridui alimenta portare militem iusserat leuiter armatum. Sed præter inuias rupes ac prærupta saxa uestigium subinde fallentia, nix cumulata uento ingredientes fatigabat, quippe uelut in foueas delati hauriebantur, & cum à commilitonibus leuarentur, trahebant magis adiuuantes, quàm sequebantur. Nox quoq; & ignota regio ac dux incertus an satis fidus, multiplicabant metum. Si custodes fefellissent, quasi feras bestias ipsos posse deprehendi. Ex unius captiui uel fide, uel animo pendere & regis salutem & suam. Tandem uenere in iugum. A` dextera iter ad ipsum Ariobarzanem erat, hic Philotam & Cœnon cum Amynta & Polypercонte expeditam habentes manum præmisit monitos, ut quia eques pediti erat mixtus, & quàm pinguissimum esse solum, & pabuli fertile, sensim procederent. Duces erant itineris de captiuis dati. Ipse cum armigeris & ala, quam Agema appellant, ardua semita, sed longius à` stationibus hostium remota, multa cum uexatione processit. Medius erat dies, & fatigatis necessaria quies, quippe tantundem itineris supererat, quantum emẽsi erant, sed minus præcipitis atque ardui. Ita refectis cibo somnoq; militibus, secunda uigilia surgit, & cætera quidem haud ægre præteriјt. Cæterũ qua se iugum montium paulatim ad planiora dimittit, ingens uorago concursu cauata torrentium iter ruperat. Ad hæc arborum rami alius alio implicati & coeuntes, ut perpetuã

obiecerant sepem. Desperatio igitur ingens adeo, ut uix lachrymis abstinerent incesserat, præcipue obscuritas terrori erat. Nam etiam siqua sydera internitebant, cō tinenti fronde tectæ arbores conspicere prohibebant. Ne aurium quidem usus supererat, syluas quatiente uē to, qui concutientibus ramis maiorem quàm pro flatu sonum edebat. Tandem expectata lux omnia, quæ ter ribiliora nox fecerat, minuit, circumiri breui spatio po terat eluuies, & sibi quisq; dux itineris cœperat fieri. Euadunt Ergo in æditum uerticem, ex quo hostium sta tione conspecta, strenue armati, à tergo se ostendunt ni hil tale metuentibus, quorum pauci, qui congredi ausi erant, cæsi sunt. Itaque hinc morientium gemitus, hinc ad suos recurrentium miserabilis facies, integros quoq; anteaquam discrimen experirentur, in fugam auertit. Fremitu deinde in castra, queis Craterus præerat, il lato, ad occupandas angustias, in quibus pridie hæsita rat, miles educitur. Simul Philotas cum Polyperconte Amyntaq; & Cœno diuersum iter ingredi iussus, alium terrorem intulit Barbaris. Ergo undique Mace donum armis fulgentibus ancipiti malo oppressi memo rabile tamen prælium edunt, ut opinor, gnauiam quoque necessitas acuit, & sæpe desperatio spei causa est. Nudi complectebantur armatos, & ingenti corpo rum mole secum ad terram detrahentes ipsorum telis plerosque fodiebant. Ariobarzanes tamen XL fer me equitibus & quinq; peditum stipatus per mediam aciem Macedonum cum multo suorum atque hostium sanguine erupit, Persepolim urbem caput regionis occu pare festinans. Sed à custodibus urbis exclusus consecu

tis strenue hostibus cum omnibus fugæ comitibus renouato prælio cecidit. Craterus quoq; raptim agmine acto superuenit. Rex eodem loco, quo hostium copias fuderat, castra communit. Quanquam enim undiq; fugati hostes uictoriam concesserant, tamen prealtæ præcipitesq; fossæ pluribus locis obiectæ abruperant iter, sensimq; & caute progrediendum erat, iam non hostium, sed locorum fraude suspecta. Procedenti ei literæ redduntur à Theridate custode regiæ pecuniæ, indicantes eos, qui in urbe essent, audito eius aduentu diripere uelle thesauros, properaret occupare thesauros dimissos. Expeditum iter esse, quanquam Araxes amnis interfluat. Nullam uirtutem regis istius magis, quàm celeritatem laudauerim, relictis enim pedestribus copijs, tota nocte cum equitibus itineris tanto spatio fatigatis ad Araxem prima luce peruenit. Vici erant in propinquo, quibus direptis ac dirutis põtem ex materia eorum subditis saxis strenue induxit. Iamq; haud procul urbe erant, cum miserabile agmen inter pauca fortunæ exẽpla memorandum, regi occurrit. Captiui erant Græci ad quatuor millia fere, quos Persænario suppliciorum modo affecerant. Alios pedibus, quosdam manibus auribusq; amputatis inustisq; Barbararum literarum notis, in longum sui ludibrium reseruauerant, & cum se quoq; alienæ ditionis esse cernerent, uolentes regi occurrere non prohibuerant. Inusitata simulacra non homines uidebantur, nec quicq̃ in illis præter uocem poterat agnosci. Plures igitur lachrymas commouere, q̃ profuderãt ipsi, qppe in tã multiplici uariaq; fortuna singulorũ intuentibus similes qdem, sed tamen dispares pœ

nas, quis maxime miserabilis esse, liquere non poterat. Vt uero Iouem illi tandem Graeciae ultorem aperuisse oculos conclamauere, omnes pari supplicio affecti sibi uidebantur. Rex abstersis, quas profuderat, lachrymis bonum habere animum iubet, uisuros urbes suas coniugesq́; & castra inde duo ab urbe stadia communit. Graeci excesserant uallo, deliberaturi quid potissimum à rege peterent, cúq; alijs sedes in Asia rogare, alijs reuerti domos placeret, Euthymo Cymaeus ita locutus ad eos fertur. Hi, qui modo ad opem petendam ex tenebris & carcere procedere erubuimus, ut nunc est, supplicia, quorum nos pudeat magis, an poeniteat, incertum est. Ostentare Graeciae uelut laetum spectaculũ cupimus. At ij optime miserias ferunt, qui abscondunt, nec ulla est tam familiaris infelicibus patria, quàm solitudo & status prioris obliuio. Nam qui multum in suorũ misericordia ponũt, ignorant quàm celeriter lachrymae inarescant. Nemo fideliter diligit, quem fastidit, nam & calamitas querula est et superba felicitas. Ita suã quisq; fortunam in consilio habet, cum de aliena deliberat, et nisi mutuo essemus miseri, olim alius alij potuissemus esse fastidio. Quid mirum est fortunatos semper parem quaerere? Obsecro uos, olim uita defuncti quaeramus locum, in quo haec semesa membra obruamus ubi horribiles cicatrices caelet exilium. Ingrati prorsus coniugibus, quas iuuenes duximus, reuertemur. Liberi in flore & aetatis et rerum agnoscent, & fratres ergastuli detrimenta & quota pars nostri tot obire terras potest? procul Europa in ultima Orientis relegati, senes debiles maiore membrorum parte mutilati, tolerabimus scilicet quae

licet, quæ armatos et uictores fatigauerūt? Cōiuges demū quas captis sors & necessitas unicum solatiū applicuit, paruosq; liberos trahimus nobiscum an relinquimus? Cum his uenientes nemo agnoscere uolet. Relinquemus ergo extemplo præsentium pignora, cum incertum sit, an uisuri simus ea, quæ petimus? Inter hos latendum est, qui nos miseros nosse cœperunt. Hæc Euthymo. Cōtra Theatus Atheniensis orsus est dicere. Nemunem piū habitu corporis suos æstimaturum, utiq; sæuitia hostis nō natura calamitosos. Dignum esse omni malo, qui erubesceret fortunæ, tristem enim de mortalitate ferre sententiam, & desperare misericordiam, quia ipse alteri denegaturus sit, Deos, quod ipsi nunquam ausi optare forent, offerre patriam, coniuges, liberos, & quicquid homines uel uita æstimant, uel morte redimunt, quin illi ex hoc carcere erumperent, alium domi esse cœli haustum, alium lucis aspectum, mores, sacra, linguæ commercium etiam à Barbaris expeti, quæ ingentia ipsi omissuri sunt sua sponte, non ob aliud tam calamitosi, q̃ quod illo carcere coacti essent, se certe rediturum ad Penates & in patriam, tantoq; beneficio regis usurum, si quos contubernij liberorūq;, quos seruitus coegisset agnoscere, amor detineret, relinquerent, quibus nil patria carius est. Pauci huius sententiæ fuere. Cæteros consuetudo natura potentior uicit. Consenserunt petendum esse à rege, ut aliquam ipsis attribueret sedem. Centum ad hoc electi sunt, quos Alexander ratus, quod ipse præstare cogitabat, petituros iumenta, inquit, assignari quæ uos ueherent, & singulis uestrum mille denarium dari iussi. Cum redieritis in Græciam præstabo, ne-

quis statum suum, si hæc calamitas absit, uestro credat esse meliorem. Illi obortis lachrymis terram intuebantur, nec aut erigere uultus, aut loqui audebant. Tandē rege tristitiæ causam exigente Euthymon similia ijs, quæ in consilio dixerat, respondit. Atq; ille non fortunæ solum eorum, sed etiam pœnitentiæ miseratus, terna millia denarium singulis dari iussit. Denæ uestes adiectæ sunt, & armenta cum pecoribus ac frumento data, ut coli seriq; attributus ijs ager posset. Postero die conuocatos duces copiarum docet nullam infestiorem urbem Græcis esse, quàm regiam ueterū Persidis regum. Hinc illa immensa agmina infusa, hinc Darium prius, déinde Xersem Europæ impium intulisse bellum. Excidio illius parentandum esse maioribus. Iamq; Barbari deserto oppido, qua quenq; metus agebat, diffugerant, cum rex Phalangem nil cunctatus inducit. Multas urbes refertas opulētia regia partim expugnauerat, partim in fidem acceperat. Sed urbis huius diuitiæ uicere præterita, in hac totius Persidis opes congesserant Barbari, aurum argentumq; cumulatum erat. Vestis ingens modus supellex non ad usum modo, sed ad ostentationem luxus comparata. Itaq; inter ipsos uictores ferro dimicabatur, pro hoste erat, qui pretiosiorem occupauerat prædam, & cum omnia, quæ recipiebātur, capere non possent, iam rés non occupabantur, sed æstimabantur. Lacerabant regias uestes, ad se quisq; partem trahentes. Dolabris pretiosæ artis uasa cædebant, nihil neq; intactum erat, nec integrum ferebatur. Abrupta simulachrorum membra, ut quisq; auellerat, trahebat, neq; auaritia solum, sed etiam crudelitas in capta urbe gras

ſitæ eſt. Auro argentoq; onuſti uilia captiuorum corpo ra trucidabant, paſſimq; obuij cædebantur, quos antea pretium ſui miſerabiles fecerat. Multi ergo hoſtium ma nus uoluntaria morte occupauerunt, pretioſiſſima ue- ſtium induti e muris ſemetipſos cum coniugibus ac li- beris in præceps iactantes. Quidã ignes, qđ paulopoſt facturus hoſtis uidebatur, ſubiecerant, ædibus, ut cum ſuis uiui cremarẽtur. Tandẽ ſuis rex corporibus et cul tu fœminarum abſtinere iuſſit. Ingens pecuniæ captiuæ modus traditur, prope ut fidem excedat. Cæterum aut de alijs quoq; dubitamus, aut credimus in huius urbis Gaza fuiſſe. C & XX millia talenta, ad quæ uehẽda, nanq; ad uſus belli ſecum portare decreuerat, iumenta et camelos à ſuis è Babylone contrahi iuſſit. Acceſſere ad hanc pecuniæ ſummam captis Perſagadis ſex millia talẽ torum. Cyrus Perſagadũ urbem condiderat, quam Ale xandro præfectus eius Globaris tradidit. Rex arcem Perſepolis III millibus Macedonum præſidio relictis Nicartidem tueri iubet. Theridati quoq;, qui Gazam tra diderat, ſeruatus eſt honos, quem apud Darium habue rat, magnaq; exercitus parte, & impedimentis ibi reli ctis Parmenionem Craterumq; præfecit. Ipſe cum mil le equitibus peditumq; expedita manu interiorem Per ſidis regionem ſub ipſum Vergiliarũ ſydus petijt. Mul tiſq; imbribus et prope intolerabili tempeſtate uexatus, procedere tñ, quo intenderat, perſeuerauit. Ventum erat ad iter perpetuis obſitum niuibus, quas frigoris uis gelu aſtrinxerat, locorumq; ſqualor & ſolitudines uiæ fa- tigatũ militẽ terrebãt, humanarũ rerũ terminos ſe uide re credentẽ. Oĩa uaſta, atq; ſine ullo humani cultus ueſti

gio attoniti intuebantur, & antequam lux quoq; & cœlum ipsos deficerent, reuerti uolebant. Rex castigare territos supersedit. Cæterum ipse equo desilijt, pedesq; per niuem & concretam glaciem ingredi cœpit. Erubuerunt non sequi primum amici, deinde copiarum duces, ad ultimum milites. Primusq; rex Dolabra glaciē perfringens iter sibi fecit. Exemplum regis cæteri imitati sunt. Tandem propemodum inuias syluas emensi, humani cultus rara uestigia & passim errantes pecorum greges repperere, & incolæ, qui sparsis tugurijs habitabant, cum se callibus inuijs septos esse credidissent, ut conspexere hostium agmen, interfectis, qui fugientes sequi non poterant, deuios montes, & obsitos niuibus petiuerunt. Inde per colloquia captiuorum paulatim feritate mitigata tradidere se regi, nec in deditos grauius consultum. Vastatis deinde agris Persidis uicisq; compluribus redactis in potestatem, uentum est in Mardorū gentem bellicosissimam, & multum à cæteris Persis cultu uitæ abhorrentem. Specus in montibus fodiunt, in quos se ac coniuges & liberos condunt, pecorum aut ferarū carne uescuntur. Ne fœminis quidem pro naturæ habitu molliora ingenia sunt. Comæ prominent hirtæ, uestis super genua est, funda uinciunt frontem, hoc & ornamētum capitis & telum est, sed hanc quoq; gentem idem fortunæ impetus domuit. Itaq; trigesimo die, posteaquam à Persepoli profectus erat, eodē redijt. Dona deinde amicis cæterisq; pro cuiusq; merito dedit, propemodum oīa, quæ in ea urbe cœperat, distributa. Cæterum ingentia animi bona, illam indolem, qua omnes reges antecessit, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus mo-

liendis efficiendisq; uelocitatem, in deditis fidem, in captiuis clementiam, in uoluptatibus permissis quoq; & usitatis temperantiam, haud tolerabili uini cupiditate fœdauit. Hoste & æmulo regni reparante tum maxime bellum, nuper subactis, quos uicerat, nouumq; imperium aspernātibus, de die inibat conuiuia, quibus fœminæ intererant, non quidem quas uiolari nefas esset, quippe pellices licentius q̃ decebat cum armato uiuere assuetæ. Ex his una Thais & ipsa temulenta maximā apud omnes Græcorum initurum gratiam affirmat, si regiam Persarum iussisset incendi, expectare hoc eos, quorum urbes Barbari delessent. Ebrio scorto de tanta referente sententiam unus & alter & ipsi mero onerati assentiunt. Rex quoq; fuit audior, q̃ patientior. Quin igitur ulciscimur Græciam, & urbi faces subdimus? Omnes incaluerant mero, itaq; surgunt temulenti ad incendendā urbem, cui armati pepercerant. Primus rex ignem regiæ iniecit, tum conuiuæ & ministri pellicesq;. Multa cedro ædificata erat regia, quæ celeriter igne concepto, late fudit incendium. Quod ubi exercitus, qui haud procul ab urbe tendebat, conspexit, fortuitum ratus ad opem ferendam concurrit. Sed ut ad uestibulum regiæ uentum est, uident regem ipsum adhuc aggerentem faces. Omissa igitur, quam portauerant aqua, igni aridam materiā in incendiū iacere cœperunt. Hunc exitum habuit regia totius Oriētis, unde tot gentes ante iura petebant. Patria tot regum, unicus quondā Græciæ terror, molita X millium nauium classem & exercitus, quibus Europa inundata est, contabulato mari molibus perfossisq; montibus, in quorū specus fretum immissum est. Ac ne lon-

qui quidem ætate, quæ excidium eius secuta est, resurrexit. Alias urbes habuere Macedonum reges, quas nunc habent Parthi. Huius uestigium non inueniretur, nisi Araxes amnis ostenderet. Haud procul mœnibus fluxerat, inde urbem fuisse XX stadijs distantem credũt magis quàm sciunt accolæ. Pudebat Macedones tam clarã urbem à commessabundo rege deletam esse. Itaq; res in serium uersa est, & impetrauerunt sibi, ut crederẽt illo potissimum modo fuisse delendam. Ipsum ut primũ grauatam ebrietate mentem quies reddidit, pœnituisse constat, & dixisse maiores pœnas Persas Græcis daturos fuisse, si ipsum in solio regiaq; Xersis respicere coacti essent. Postero die Lycio itineris, quo persidẽ intrauerat, duci XXX talenta dono dedit. Hinc in regionẽ Mediæ transijt, ubi supplementum nouorum militum è Cilicia occurrit. Peditum erant quinq; millia, equites mille. Vtrisq; Plato Atheniensis præerat, his copijs auctus; Darium persequi statuit. Ille iam Ecbatana peruenerat caput Mediæ. Vrbem hanc nunc tenent Parthi, eaq; æstiua agentibus sedes est. Adire deinde Bactra decreuerat, sed ueritus ne celeritate Alexandri occuparetur, cõsilium iterq; mutauit. Aberat ab eo Alexander stadia. M.D. sed iam nullum interuallum aduersus celeritatẽ eius satis longum uidebatur. Itaq; prælio magis quàm fugæ se præparabant XXX millia peditum sequebantur, in quibus Græcorum erant quatuor millia fideliter erga regem ad ultimum inuicta, funditorum quoq; & sagittariorum manus quatuor millia expleuerat, præter hos III millia & CCC equites erant maxime Parthienorum. Bessus præerat, Bactrianæ urbis regionisq;

præfectus. Cum hoc agmine Darius paulum declinauit uia militari, iussis præcedere Lyxis impedimentorum custodibus. Consilio deinde aduocato, Si me cum ignauis, inquit, & pluris qualemcunq; uitam honesta morte æstimantibus, fortuna iunxisset, tacerem potius, q̃ frustra uerba consumerem, sed maiore quàm uellem, documento & uirtutem uestram, & fidem expertus magis etiam conniti debeo, ut dignus talibus amicis sim, quàm dubitare an uestri similes adhuc sitis. Ex tot millibus, quæ sub imperio fuerunt meo, bis me uictum, bis fugientem persecuti estis. Fides uestra & constantia, ut regem me esse credam, facit. Proditores & transfugæ in urbibus meis regnant, non hercule qui tanto honore digni habeantur, sed ut præmijs eorum uestri solicitentur animi. Meam tamen fortunam quam uictoris maluistis sequi, dignissimi quibus, si ego nó possim, Dij pro me gratiam referant, & me hercule referent. Nulla erit tam surda posteritas, nulla tam ingrata fama, quæ non in cœlum uos debitis laudibus ferat. Itaq; etiam si consilium fugæ à qua multum abhorret animus, agitassem, uestra tamen uirtute fretus obuiam issem hosti. Quousq; enim in regno exulabo, & per fines imperij mei fugiam externum & aduenam regem, cum liceat experto belli fortunam aut reparare, quæ amisi, aut honesta morte defungi, nisi forte satius est expectare uictoris arbitrium, & Mazæi et Mithienis exemplo precarium accipere regnum nationis unius, ut iam malit ille gloriæ suæ, q̃ iræ obsequi. Nec Dij siuerint, ut hoc decus mei capitis aut demere mihi quisquam aut condonare possit, ne hoc imperium uiuus amittam. ideõq; erit

regni mei, qui & spiritus finis. Si hic animus, si hæc lex
nulli non parta libertas est, nemo è uobis fastidium Ma
cedonum, nemo uultum superbum ferre cogetur. Sua
cuiq; dextra aut ultionem tot malorum pariet, aut fi
nem. Equidem quàm uersabilis fortuna sit, documentum
ipse sum. Nec immerito mitiores uices eius expecto. Sed
si iusta ac pia Bella Dij aduersantur, fortibus tamen ui
ris licebit honeste mori. Per ego uos decora maiorum,
qui totius Orientis regna cum memorabili laude tenue
runt, per illos uiros, quibus stipendium Macedonia quon
dam tulit, per tot nauium classes in Græciam missas,
per tot trophæa regum oro & obtestor, ut nobilitate ue
stra gentisq; dignos spiritus capiatis, ut eadem constan
tia animorum, qua præterita tolerastis, experiamini, qc
quid deinde fors tulerit. Me certe in perpetuum aut ui-
ctoria egregia nobilitabit, aut pugna. Hæc dicente Da
rio præsentis periculi species omnium simul corda ani-
mosq; horrore perstrinxerat, nec aut consilium suppe-
tebat, aut uox, cum Artabazus uetustissimus amico-
rum, quem hospitem fuisse Philippi sæpe diximus. Nos
uero, inquit, preciosissimam uestem induti, armisq; quan
to maximo cultu possumus adornati, regem in aciem
sequemur, ea qdem mente, uictoriam ut speremus, mor
tem non recusemus. Assensu excepere cæteri hanc uo-
cem. Sed Nabarzanes, qui in eodem consilio erat cum
Besso, inauditi antea facinoris, societate inita regem su-
um per milites, quibus ambo præerant, comprehende-
re & uincire decreuerant, ea mente, ut si Alexander
ipsos insequutus foret, tradito rege uiuo, inirent gra-
tiam uictoris, magni profecto cepisse Darium æstimatu

ri. Sin autem eum effugere potuissent, interfecto Dario, regnum sibi occuparent, bellumq; renouarent. Hoc parricidium cum diu uolutassent, Nabarzanes aditum nefariæ spei præparans. Scio me, inquit, sententiam esse dicturum prima specie haudquaquam auribus tuis gratam. Sed medici quoq; grauiores morbos asperis remedijs curant, & gubernator, ubi naufragium timet, iactura quicquid seruari potest, redimit. Ego tamen, non ut damnum quidem facias, suadeo, sed ut te, ac regnum tuum salubri ratione conserues. Dijs aduersis bellum inimus, & pertinax fortuna Persas urgere non desinit. Nouis initijs & hominibus opus est. Auspicium & imperium alij trade interim, qui tandiu rex appelletur, donec Asia decedat hostis. Victor deinde regnum tibi reddat, hoc autem breui futurum ratio promittit. Bactra intacta sunt, Indi & Sagæ in tua potestate, tot populi, tot exercitus, tot equitum peditumq; millia ad renouandum bellum uires paratas habent, ut maior belli moles supersit, quàm exhausta sit. Quid ruimus belluarum ritu in perniciem non necessariam? Fortium uirorum est, magis mortem contemnere, quàm odisse uitam. Sæpe tædio laboris ad uilitatem sui compelluntur ignaui. At nihil uirtus inexpertum omittit. Itaq; ultimum omnium mors est, ad quam non pigre ire satis est. Proinde si Bactra, quod tutissimum receptaculum est, petimus præfectum regionis eius Bessum regem temporis gratia statuamus. Compositis rebus iusto regi tibi fiducia restituet imperium. Haud mirum est Darium non nunc temperasse animo, q̃q̃ tam impiæ uoci quantum nefas subesset, latebat. Itaq; pessimum, inquit, mancipiũ

" reperisti optatum tibi tempus, quo paricidium aperi-res. Strictoq; Acinăce interfecturus uidebatur, ni pro-pere Bessus Bactrianiq; tristium specie. Cæterum si per seueraret, uincturi circumstetissent. Nabarzanes interi elapsus mox & Bessus sequutus copias, quibus præerát à cætero exercitu secedere iubét, secretū inituri consiliū. Artabazus conuenientem præsenti fortunæ sententiam orsus, mitigare Darium temporum identidem admonés
" cœpit. Ferret æquo animo qualiumcunq; suorum uel
" stultitiam, uel errorem. Instare tamen Alexandrum
" grauem, etiam si omnes præsto essent. Quid futurū, si
" persecuti fugam ipsius alienentur à rege? Ea re pa-ruit Artabazo, et quanquam mouere castra statuerat, turbatis tamen omnium animis eodem in loco substi-tit. Sed attonitus mœstitia simul & desperatione, taber-naculo se inclusit. Ergo in castris, quæ nullius regeban tur imperio, uarij animorum motus erant, nec in com mune ut antea consulebatur. Dux Græcorum militum Patro arma capere suos iubet, paratosq; esse ad exequē dum imperium. Persæ secesserant. Bessus cum Bactria-nis erat, tentabatq; Persas abducere Bactra, & intactæ regionis opulentiam, simulq; quæ manentibus instarēt pericula ostentans Persarū omniū eadem ferè fuit uox, nefas esse deseri regem. Inter hæc Artabazus omnibus imperatorijs fungebatur officijs. Ille Persarum taberna-cula circumire, hortari, monere nunc singulos, nunc uni uersos non ante destitit, q̄ satis constaret imperata factu-ros. Idem ægre à Dario impetrauit, ut cibum caperet, animumq; regis aduerteret. At Bessus et Nabarzanes, olim agitatum scelus exequi statuunt, regni cupiditate

accensi. Dario autem incolumi tantas opes sperare non poterant, quippe in illis gentibus regum eximia maiestas est, ad nomen quoq; Barbari conueniunt, & pristinæ ueneratio fortunæ sequitur aduersam. Inflabat impios animos regio, cui præerant armis uirisq;, et spatio locorum nulli earum gentium secunda. Tertiam partem Asiæ tenet multitudo Iuniorum exercitus, quos amiserat Darius, æquabat. Itaq; non illum modo, sed etiam Alexandrũ spernebant. Inde uires imperij repetituri, si regionis potiri contigisset. Diu omnibus cogitatis placuit per milites Bactrianos ad omne obsequium destinatos regem comprehendere, mittíq; nuncium ad Alexandrum, qui indicaret uiuum asseruari eum. Si id, quod timebant, proditionem aspernatus esset, occisuri Darium, & Bactra cum suarum gentium manu petituri. Cæterum própalam, comprehendi Darius non poterat tot Persarum millibus laturis opem regi, Græcorum quoq; fides timebatur. Itaq; quod non poterant ui, fraude assequi tentant. Pœnitentiam secessionis simulare decreuerant, & excusare apud regem consternationem suam. Interim, qui Persas solicitarent, mittuntur hinc spe, hinc metu militares animos uersant, ruinæ rerum illos subdere capita, in perniciem trahi, cum Bactra pateant exceptura eos donis et opulẽtia quantam animis concipere non possint. Hæc agitantibus Artabazus superuenit siue regis iussu, siue sua sponte affirmans mitigatum esse Darium, & eundem illis amicitiæ gradum patere apud regem. Illi lachrymantes nunc purgare se, nunc Artabazum orare, ut causam ipsorum tueretur, precesq; perferret. Sic peracta nocte sub lucis or-

obiecerant sepem. Desperatio igitur ingens adeo, ut uix lachrymis abstinerent incesserat, praecipue obscuritas terrori erat. Nam etiam siqua sydera internitebant, cōtinenti fronde tectae arbores conspicere prohibebant. Ne aurium quidem usus supererat, syluas quatiente uēto, qui concutientibus ramis maiorem quàm pro flatu sonum edebat. Tandem expectata lux omnia, quae terribiliora nox fecerat, minuit, circumiri breui spatio poterat eluuies, & sibi quisq; dux itineris cœperat fieri. Euadunt Ergo in editum uerticem, ex quo hostium statione conspecta, strenue armati, à tergo se ostendunt nihil tale metuentibus, quorum pauci, qui congredi ausi erant, caesi sunt. Itaque hinc morientium gemitus, hinc ad suos recurrentium miserabilis facies, integros quoq; anteaquam discrimen experirentur, in fugam auertit. Fremitu déinde in castra, queis Craterus praeerat, illato, ad occupandas angustias, in quibus pridie haesitarat, miles educitur. Simul Philotas cum Polyperconte Amyntaq; & Cœno diuersum iter ingredi iussus, alium terrorem intulit Barbaris. Ergo undique Macedonum armis fulgentibus ancipiti malo oppressi memorabile tamen praelium edunt, ut opinor, gnauiam quoque necessitas acuit, & saepe desperatio spei causa est. Nudi complectebantur armatos, & ingenti corporum mole secum ad terram detrahentes ipsorum telis plerosque fodiebant. Ariobarzanes tamen XL fermè equitibus & quinq; peditum stipatus per mediam aciem Macedonum cum multo suorum atque hostium sanguine erupit, Persepolim urbem caput regionis occupare festinans. Sed à custodibus urbis exclusus consecu

tis strenue hostibus cum omnibus fugæ comitibus renouato prælio cecidit. Craterus quoq; raptim agmine acto superuenit. Rex eodem loco, quo hostium copias fuderat, castra communit. Quanquam enim undiq; fugati hostes uictoriam concesserant, tamen prealtæ præcipitesq; fossæ pluribus locis obiectæ abruperant iter, sensimq; & caute progrediendum erat, iam non hostium, sed locorum fraude suspecta. Procedenti ei literæ redduntur à Theridate custode regiæ pecuniæ, indicantes eos, qui in urbe essent, audito eius aduentu diripere uelle thesauros, properaret occupare thesauros dimissos. Expeditum iter esse, quanquam Araxes amnis interfluat. Nullam uirtutem regis istius magis, quàm celeritatem laudauerim, relictis enim pedestribus copijs, tota nocte cum equitibus itineris tanto spatio fatigatis ad Araxem prima luce peruenit. Vici erant in propinquo, quibus direptis ac dirutis pótem ex materia eorum subditis saxis strenue induxit. Iamq; haud procul urbe erant, cum miserabile agmen inter pauca fortunæ exẽpla memorandum, regi occurrit. Captiui erant Græci ad quatuor millia fere, quos Persæ uario suppliciorum modo affecerant. Alios pedibus, quosdam manibus auribusq; amputatis inustisq; Barbararum literarum notis, in longum sui ludibrium reseruauerant, & cum se quoq; alienæ ditionis esse cernerent, uolentes regi occurrere non prohibuerant. Inusitata simulacra non homines uidebantur, nec quicq̃ in illis præter uocem poterat agnosci. Plures igitur lachrymas commouere, q̃ profuderãt ipsi, q̃ppe in tã multiplici uariaq; fortuna singulorũ intuentibus similes q̃dem, sed tamen dispares pœ

nas, quis maxime miserabilis esse, liquere non poterat. Vt uero Iouem illi tandem Græciæ ultorem aperuisse oculos conclamauere, omnes pari supplicio affecti sibi uidebantur. Rex abstersis, quas profuderat, lachrymis bonum habere animum iubet, uisuros urbes suas coniugesq́; & castra inde duo ab urbe stadia communit. Græci excesserant uallo, deliberaturi quid potissimum à rege peterent, cúq; alijs sedes in Asia rogare, alijs reuerti domos placeret, Euthymo Cymæus ita locutus ad eos fertur. Hi, qui modo ad opem petendam ex tenebris & carcere procedere erubuimus, ut nunc est, supplicia, quorum nos pudeat magis, an pœniteat, incertum est. Ostentare Græciæ uelut lætum spectaculũ cupimus. At ij optime miserias ferunt, qui abscondunt, nec ulla est tam familiaris infelicibus patria, quàm solitudo & status prioris obliuio. Nam qui multum in suorũ misericordia ponũt, ignorant quàm celeriter lachrymæ inarescant. Nemo fideliter diligit, quem fastidit, nam & calamitas querula est et superba felicitas. Ita suã quisq; fortunam in consilio habet, cum de aliena deliberat, et nisi mutuo essemus miseri, olim alius alij potuissemus esse fastidio. Quid mirum est fortunatos semper parem querere? Obsecro uos, olim uita defuncti quæramus locum, in quo hæc semesa membra obruamus ubi horribiles cicatrices celet exilium. Ingrati prorsus coniugibus, quas iuuenes duximus, reuertemur. Liberi in flore & ætatis et rerum agnoscent, & fratres ergastuli detrimenta & quota pars nostri tot obire terras potest? procul Europa in ultima Orientis relegati, senes debiles maiore membrorum parte mutilati, tolerabimus scilicet quæ

licet, quæ armatos et uictores fatigauerũt? Cõiuges demũ quas captis sors & necessitas unicum solatiũ applicuit, paruosq; liberos trahimus nobiscum an relinquimus? Cum his uenientes nemo agnoscere uolet. Relinquemus ergo extemplo præsentium pignora, cum incertum sit, an uisuri simus ea, quæ petimus? Inter hos latendum est, qui nos miseros nosse cœperunt. Hæc Euthymo. Cõtra Theatus Atheniensis orsus est dicere. Neminem piũ habitu corporis suos æstimaturum, utiq; sæuitia hostis nõ natura calamitosos. Dignum esse omni malo, qui erubesceret fortunæ, tristem enim de mortalitate ferre sententiam, & desperare misericordiam, quia ipse alteri denegaturus sit, Deos, quod ipsi nunquam ausi optare forent, offerre patriam, coniuges, liberos, & quicquid homines uel uita æstimant, uel morte redimunt, quin illi ex hoc carcere erumperent, alium domi esse cœli haustum, alium lucis aspectum, mores, sacra, linguæ commercium etiam à Barbaris expeti, quæ ingentia ipsi omissuri sint sua sponte, non ob aliud tam calamitosi, q̃ quod illis carere coacti essent, se certe rediturum ad Penates & in patriam, tantoq; beneficio regis usurum, si quos contubernij liberorũq;, quos seruitus coegisset agnoscere, amor detineret, relinquerent, quibus nil patria carius est. Pauci huius sententiæ fuere. Cæteros consuetutudo natura potentior uicit. Consenserunt petendum esse à rege, ut aliquam ipsis attribueret sedem. Centum ad hoc electi sunt, quos Alexander ratus, quod ipse præstare cogitabat, petituros iumenta, inquit, assignari quæ uos ueherent, & singulis uestrum mille denarium dari iussi. Cum redieritis in Græciam præstabo, ne-

quis statum suum, si hæc calamitas absit, uestro credat esse meliorem. Illi obortis lachrymis terram intuebantur, nec aut erigere uultus, aut loqui audebant. Tandẽ rege tristitiæ causam exigente Euthymon similia ijs, quæ in consilio dixerat, respondit. Atq; ille non fortunæ solum eorum, sed etiam pœnitentiæ miseratus, terna millia denarium singulis dari iussit. Denæ uestes adiectæ sunt, & armenta cum pecoribus ac frumento data, ut coli seriq; attributus ijs ager posset. Postero die conuocatos duces copiarum docet nullam infestiorem urbem Græcis esse, quàm regiam ueterũ Persidis regum. Hinc illa immensa agmiña infusa, hinc Darium prius, déinde Xersem Europæ impium intulisse bellum. Excidio illius parentandum esse maioribus. Iamq; Barbari deserto oppido, qua quenq; metus agebat, diffugerant, cum rex Phalangem nil cunctatus inducit. Multas urbes refertas opulẽtia regia partim expugnauerat, partim infidem acceperat. Sed urbis huius diuitiæ uicere præterita, in hac totius Persidis opes congesserant Barbari, aurum argentumq; cumulatum erat. Vestis ingens modus supellex non ad usum modo, sed ad ostentatiõnem luxus comparata. Itaq; inter ipsos uictores ferro dimicabatur, pro hoste erat, qui pretiosiorem occupauerat prædam, & cum omnia, quæ recipiebãtur, capere non possent, iam rés non occupabantur, sed æstimabantur. Lacerabant regias uestes, ad se quisq; partem trahentes. Dolabris pretiosæ artis uasa cædebant, nihil neq; intactum erat, nec integrum ferebatur. Abrupta simulachrorum membra, ut quisq; auellerat, trahebat, neq; auaritia solum, sed etiam crudelitas in capta urbe gras

ſitu est. Auro argentoq; onuſti uilia captiuorum corpora trucidabant, paſſimq; obuij cædebantur, quos antea pretium ſui miſerabiles fecerat. Multi ergo hoſtium manus uoluntaria morte occupauerunt, pretioſiſſima ueſtium induti e muris ſemetipſos cum coniugibus ac liberis in præceps iactantes. Quidã ignes, qđ paulopoſt facturus hoſtis uidebatur, ſubiecerant, ædibus, ut cum ſuis uiui cremarẽtur. Tandẽ ſuis rex corporibus et cultu fœminarum abſtinere iuſſit. Ingens pecuniæ captiuæ modus traditur, prope ut fidem excedat. Cæterum aut de alijs quoq; dubitamus, aut credimus in huius urbis Gaza fuiſſe. C & XX millia talenta, ad quæ uehẽda, nanq; ad uſus belli ſecum portare decreuerat, iumenta et camelos à ſuis è Babylone contrahi iuſſit. Acceſſere ad hanc pecuniæ ſummam captis Perſagadis ſex millia talẽtorum. Cyrus Perſagadũ urbem condiderat, quam Alexandro præfectus eius Globaris tradidit. Rex arcem Perſepolis III millibus Macedonum præſidio relictis Nicartidem tueri iubet. Theridati quoq;, qui Gazam tradiderat, ſeruatus est honos, quem apud Darium habuerat, magnaq; exercitus parte, & impedimentis ibi relictis Parmenionem Craterumq; præfecit. Ipſe cum mille equitibus peditumq; expedita manu interiorem Perſidis regionem ſub ipſum Vergiliarũ ſydus petijt. Multiſq; imbribus et prope intolerabili tempeſtate uexatus, procedere tñ, quo intenderat, perſeuerauit. Ventum erat ad iter perpetuis obſitum niuibus, quas frigoris uis gelu aſtrinxerat, locorumq; ſqualor & ſolitudines uiæ fatigatũ militẽ terrebãt, humanarũ rerũ terminos ſe uidere credentẽ. Oia uaſta, atq; ſine ullo humani cultus ueſti

gio attoniti intuebantur, & antequam lux quoq; & cœlum ipsos deficerent, reuerti uolebant. Rex castigare territos supersedit. Cæterum ipse equo desiliit, pedes'q; per niuem & concretam glaciem ingredi cœpit. Erubuerunt non sequi primum amici, deinde copiarum duces, ad ultimum milites. Primus'q; rex Dolabra glaciẽ perfringens iter sibi fecit. Exemplum regis cæteri imitati sunt. Tandem propemodum inuias syluas emensi, humani cultus rara uestigia & passim errantes pecorum greges repperere, & incolæ, qui sparsis tuguriis habitabant, cum se callibus inuiis septos esse credidissent, ut conspexere hostium agmen, interfectis, qui fugientes sequi non poterant, deuios montes, & obsitos niuibus petiuerunt. Inde per colloquia captiuorum paulatim feritate mitigata tradidere se regi, nec in deditos grauius consultum. Vastatis deinde agris Persidis uicis'q; compluribus redactis in potestatem, uentum est in Mardorũ gentem bellicosissimam, & multum à cæteris Persis cultu uitæ abhorrentem. Specus in montibus fodiunt, in quos se ac coniuges & liberos condunt, pecorum aut ferarũ carne uescuntur. Ne fœminis quidem pro naturæ habitu molliora ingenia sunt. Comæ prominent hirtæ, uestis super genua est, funda uinciunt frontem, hoc & ornamẽtum capitis & telum est, sed hanc quoq; gentem idem fortunæ impetus domuit. Itaq; trigesimo die, posteaquam à Persepoli profectus erat, eodẽ rediit. Dona deinde amicis cæteris'q; pro cuiusq; merito dedit, propemodum oĩa, quæ in ea urbe cœperat, distributa. Cæterum ingentia animi bona, illam indolem, qua omnes reges antecessit, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus mo-

liendis efficiendisq; uelocitatem, in deditis fidem, in captiuis clementiam, in uoluptatibus permissis quoq; & usitatis temperantiam, haud tolerabili uini cupiditate fœdauit. Hoste & æmulo regni reparante tum maxime bellum, nuper subactis, quos uicerat, nouumq; imperium aspernantibus, de die inibat conuiuia, quibus fœminæ intererant, non quidem quas uiolari nefas esset, quippe pellices licentius q̃ decebat cum armato uiuere assuetæ. Ex his una Thais & ipsa temulenta maximã apud omnes Græcorum initurum gratiam affirmat, si regiam Persarum iussisset incendi, expectare hoc eos, quorum urbes Barbari delessent. Ebrio scorto de tanta referente sententiam unus & alter & ipsi mero onerati assentiunt. Rex quoq; fuit audior, q̃ patientior. Quin igitur ulciscimur Græciam, & urbi faces subdimus? Omnes incaluerant mero, itaq; surgunt temulenti ad incendendã urbem, cui armati pepercerant. Primus rex ignem regiæ iniecit, tum conuiuæ & ministri pellicesq;. Multa cedro ædificata erat regia, quæ celeriter igne concepto, late fudit incendium. Quod ubi exercitus, qui haud procul ab urbe tendebat, conspexit, fortuitum ratus ad opem ferendam concurrit. Sed ut ad uestibulum regiæ uentum est, uident regem ipsum adhuc aggerentem faces. Omissa igitur, quam portauerant aqua, igni aridam materiã in incendiũ iacere cœperunt. Hunc exitum habuit regia totius Oriẽtis, unde tot gentes ante iura petebant. Patria tot regum, unicus quondã Græciæ terror, molita. X millium nauium classem & exercitus, quibus Europa inundata est, contabulato mari molibus perfossisq; montibus, in quorũ specus fretum immissum est. Ac ne lon-

qui quidem ætate, quæ excidium eius secuta est, resurrexit. Alias urbes habuere Macedonum reges, quas nunc habent Parthi. Huius uestigium non inueniretur, nisi Araxes amnis ostenderet. Haud procul mœnibus fluxerat, inde urbem fuisse XX stadijs distantem credũt magis quàm sciunt accolæ. Pudebat Macedones tam clarã urbem a' commessabundo rege deletam esse. Itaq; res in serium uersa est, & impetrauerunt sibi, ut crederẽt illo potissimum modo fuisse delendam. Ipsum ut primũ grauatam ebrietate mentem quies reddidit, pœnituisse constat, & dixisse maiores pœnas Persas Græcis daturos fuisse, si ipsum in solio regiáq; Xersis respicere coacti essent. Postero die Lycio itineris, quo persidẽ intrauerat, duci XXX talenta dono dedit. Hinc in regionẽ Mediæ transijt, ubi supplementum nouorum militum e Cilicia occurrit. Peditum erant quinq; millia, equites mille. Vtrisq; Plato Atheniensis præerat, his copijs auctus, Darium persequi statuit. Ille iam Ecbatana peruenerat caput Mediæ. Vrbem hanc nunc tenent Parthi, eáq; æstiua agentibus sedes est. Adire déinde Bactra decreuerat, sed ueritus ne celeritate Alexandri occuparetur, cõsilium iterq; mutauit. Aberat ab eo Alexander stadia. M.D. sed iam nullum interuallum aduersus celeritatẽ eius satis longum uidebatur. Itaq; prælio magis quàm fugæ se præparabant XXX millia peditum sequebantur, in quibus Græcorum erant quatuor millia fideliter erga regem ad ultimum inuicta, funditorum quoq; & sagittariorum manus quatuor millia expleuerat, præter hos III millia & CCC equites erant maxime Parthienorum. Bessus præerat, Bactrianæ urbis regionisq;

præfectus. Cum hoc agmine Darius paulum decli-
nauit uia militari, iussis præcedere Lyxus impedimen
torum custodibus. Consilio deinde aduocato, Si me cum
ignauis, inquit, & pluris qualemcunq; uitam honesta
morte æstimantibus, fortuna iunxisset, tacerem potius, quàm
frustra uerba consumerem, sed maiore quàm uellem, do
cumento & uirtutem uestram, & fidem expertus ma
gis etiam conniti debeo, ut dignus talibus amicis sim,
quàm dubitare an uestri similes adhuc sitis. Ex tot mil
libus, quæ sub imperio fuerunt meo, bis me uictum, bis
fugientem persecuti estis. Fides uestra & constantia, ut
regem me esse credam, facit. Proditores & transfugæ
in urbibus meis regnant, non hercule qui tanto hono
re digni habeantur, sed ut præmijs eorum uestri solici-
tentur animi. Meam tamen fortunam quam uictoris ma
luistis sequi, dignissimi quibus, si ego nó possim, Dij pro
me gratiam referant, & me hercule referent. Nulla
erit tam surda posteritas, nulla tam ingrata fama, quæ
non in cœlum uos debitis laudibus ferat. Itaq; etiam
si consilium fugæ à qua multum abhorret animus, agi
tassem, uestra tamen uirtute fretus obuiam issem hosti.
Quousq; enim in regno exulabo, & per fines impe-
rij mei fugiam externum & aduenam regem, cum li
ceat experto belli fortunam aut reparare, quæ amisi, aut
honesta morte defungi, nisi forte satius est expectare ui
ctoris arbitrium, & Mazæi et Mithienis exemplo pre
carium accipere regnum nationis unius, ut iam malit
ille gloriæ suæ, quàm iræ obsequi. Nec Dij siuerint, ut hoc
decus mei capitis aut demere mihi quisquam aut condo
nare possit, ne hoc imperium uiuus amittam, idemq; erit

regni mei, qui & spiritus finis. Si hic animus, si hæc lex nulli non parta libertas est, nemo è uobis fastidium Macedonum, nemo uultum superbum ferre cogetur. Sua cuiq; dextra aut ultionem tot malorum pariet, aut finem. Equidem quàm uersabilis fortuna sit, documentum ipse sum. Nec immerito mitiores uices eius expecto. Sed si iusta ac pia Bella Dij aduersantur, fortibus tamen uiris licebit honeste mori. Per ego uos decora maiorum, qui totius Orientis regna cum memorabili laude tenuerunt, per illos uiros, quibus stipendium Macedonia quondam tulit, per tot nauium classes in Græciam missas, per tot trophæa regum oro & obtestor, ut nobilitate uestra gentisq; dignos spiritus capiatis, ut eadem constantia animorum, qua præterita tolerastis, experiamini, qcquid deinde fors tulerit. Me certe in perpetuum aut uictoria egregia nobilitabit, aut pugna. Hæc dicente Dario præsentis periculi species omnium simul corda animosq; horrore perstrinxerat, nec aut consilium suppetebat, aut uox, cum Artabazus uetustissimus amicorum, quem hospitem fuisse Philippi sæpe diximus. Nos uero, inquit, preciosissimam uestem induti, armisq; quanto maximo cultu possumus adornati, regem in aciem sequemur, ea qdem mente, uictoriam ut speremus, mortem non recusemus. Assensu excepere cæteri hanc uocem. Sed Nabarzanes, qui in eodem consilio erat cum Besso, inauditi antea facinoru, societate inita regem suum per milites, quibus ambo præerant, comprehendere & uincire decreuerant, ea mente, ut si Alexander ipsos insequutus foret, tradito rege uiuo, inirent gratiam uictoris, magni profecto cepisse Darium æstimatu

ri. Sin autem eum effugere potuissent, interfecto Dario,
regnum sibi occuparent, bellumq; renouarent. Hoc pa
ricidium cum diu uolutassent, Nabarzanes aditum ne=
fariæ spei præparans. Scio me, inquit, sententiam esse di
cturum prima specie haudquaquam auribus tuis gra-
tam. Sed medici quoq; grauiores morbos asperis reme-
dijs curant, & gubernator, ubi naufragium timet, ia-
ctura quicquid seruari potest, redimit. Ego tamen, non
ut damnum quidem facias, suadeo, sed ut te, ac regnum
tuum salubri ratione conserues. Dijs aduersis bellum
inimus, & pertinax fortuna Persas urgere non desi=
nit. Nouis initijs & hominibus opus est. Auspicium &
imperium alij trade interim, qui tandiu rex appelle-
tur, donec Asia decedat hostis. Victor deinde regnum
tibi reddat, hoc autem breui futurum ratio promittit.
Bactra intacta sunt, Indi & Sagæ in tua potestate, tot
populi, tot exercitus, tot equitum peditumq; millia ad re
nouandum bellum uires paratas habent, ut maior belli
moles supersit, quàm exhausta sit. Quid ruimus bellua
rum ritu in perniciem non necessariam? Fortium uiro
rum est, magis mortem contemnere, quàm odisse uitam.
Sæpe tædio laboris ad uilitatem sui compelluntur igna
ui. At nihil uirtus inexpertum omittit. Itaq; ultimum
omnium mors est, ad quam non pigre ire satis est. Pro=
inde si Bactra, quod tutissimum receptaculum est, peti-
mus præfectum regionis eius Bessum regem temporis
gratia statuamus. Compositis rebus iusto regi tibi fidu-
cia restituet imperium. Haud mirum est Darium non
nunc temperasse animo, q̃q̃ tam impiæ uoci quantum
nefas subesset, latebat. Itaq; pessimum, inquit, mancipiũ

" reperisti optatum tibi tempus, quo paricidium aperi- res. Strictoq; Acinace interfecturus uidebatur, ni pro- pere Bessus Bactrianiq; tristium specie. Cæterum si per seueraret, uincturi circumstetissent. Nabarzanes interī elapsus mox & Bessus sequutus copias, quibus præerát à cætero exercitu secedere iubét, secretū inituri consiliū. Artabazus conuenientem præsenti fortunæ sententiam orsus, mitigare Darium temporum identidem admonés " cœpit. Ferret æquo animo qualiumcunq; suorum uel " stultitiam, uel errorem. Instare tamen Alexandrum " grauem, etiam si omnes præsto essent. Quid futurū, si " persecuti fugam ipsius alienentur à rege? Ea re pa- ruit Artabazo, et quanquam mouere castra statuerat, turbatis tamen omnium animis eodem in loco substi- tit. Sed attonitus mœstitia simul & desperatione, taber- naculo se inclusit. Ergo in castris, quæ nullius regeban tur imperio, uarij animorum motus erant, nec in com mune ut antea consulebatur. Dux Græcorum militum Patro arma capere suos iubet, paratosq; esse ad exequē dum imperium. Persæ secesserant. Bessus cum Bactria nis erat, tentabatq; Persas abducere Bactra, & intactæ regionis opulentiam, simulq; quæ manentibus instarēt pericula ostentans Persarū omniū eadem ferè fuit uox, nefas esse deseri regem. Inter hæc Artabazus omnibus imperatorijs fungebatur officijs. Ille Persarum taberna cula circumire, hortari, monere nunc singulos, nunc uni uersos non ante destitit, q̄ satis constaret imperata factu ros. Idem ægre à Dario impetrauit, ut cibum caperet, animumq; regis aduerteret. At Bessus et Nabarzanes, olim agitatum scelus exequi statuunt, regni cupiditate

tiæ censi. Dario autem incolumi tantas opes sperare non poterant, quippe in illis gentibus regum eximia maiestas est, ad nomen quoq; Barbari conueniunt, & pristinæ ueneratio fortunæ sequitur aduersam. Inflabat impios animos regio, cui præerant armis uirisq;, et spatio locorum nulli earum gentium secunda. Tertiam partem Asiæ tenet multitudo Iuniorum exercitus, quos amiserat Darius, æquabat. Itaq; non illum modo, sed etiam Alexandrũ spernebant. Inde uires imperij repetituri, si regionis potiri contigisset. Diu omnibus cogitatis placuit per milites Bactrianos ad omne obsequium destinatos regem comprehendere, mittiq; nuncium ad Alexandrum, qui indicaret uiuum asseruari eum. Si id, quod timebant, proditionem aspernatus esset, occisuri Darium, & Bactra cum suarum gentium manu petituri. Cæterum própalam, comprehendi Darius non poterat tot Persarum millibus laturis opem regi, Græcorum quoq; fides timebatur. Itaq; quod non poterant ui, fraude assequi tentant. Pœnitentiam secessionis simulare decreuerant, & excusare apud regem consternationem suam. Interim, qui Persas solicitarent, mittuntur hinc spe, hinc metu militares animos uersant, ruinæ rerum illos subdere capita, in perniciem trahi, cum Bactra pateant exceptura eos donis et opulẽtia quantam animis concipere non possint. Hæc agitantibus Artabazus superuenit siue regis iussu, siue sua sponte affirmans mitigatum esse Darium, & eundem illis amicitiæ gradum patere apud regem. Illi lachrymantes nunc purgare se, nunc Artabazum orare, ut causam ipsorum tueretur, precesq; perferret. Sic peracta nocte sub lucis or-

tu & Nabarzanes cum Bactrianis militibus in uestibulo prætorij aderat, titulum solēnis officij occulto sceleri præferens. Darius signo ad eundum dato, currú pristino more conscendit. Nabarzanes cæteriq; paricidæ procumbentes humi, quem paulopost in uinculis habituri erant, sustinuere uenerari, lachrymas etiam pœnitentiæ indices profuderunt, adeo humanis ingenijs parata simulatio est. Preces deinde suppliciter admotæ. Darium natura simplicem & mitem non credere modo quæ affirmabant, sed etiam flere coegerunt. Ac ne tum quidem cogitati sceleris pœnituit, cum intuerentur qualem & regem & uirum fallerent. Ille quidem securus periculi, quod instabat, Alexandri manus, quas solas timebat, effugere properabat. Patro autem Græcorum dux, præcepit suis, ut arma, quæ in sarcinis antea ferebantur, induerent, ad omne imperium suum parati & intenti. Ipse currum regis sequebatur occasioni imminens alloquendi eum, quippe Bessi facinus præsenserat. Sed bessus id ipsum metuēs, custos uerius, quàm comes à curru non recedebat. Diu ergo Patro cunctatus ac sæpius sermone reuocatus inter fidem timoremq; hæsitans, regem intuebatur, qui ut tandem auertit oculos, Bubacem Spadonem inter proximos currum sequentem percunctari iubet, nunquid ipse uelit dicere. Patro uero se, sed remotis arbitris loqui uelle cum eo respondit. Iussusq; propius accedere sine interprete, nam haud rudis Græcæ linguæ Darius erat. Rex
" inquit ex L millibus Græcorum superstumus pauci,
" omnes fortunæ tuæ comites, & in hoc tuo statu ijdem,
" qui florente te fuimus, quascunque sedes elegeris,

pro patria & domesticis rebus petituri. Secundæ aduersæq; res tuæ copulauere nos tecum. Per hanc fidem inuictam oro & obtestor, in nostris castris tibi tabernaculum statue, nos corporis tui custodes esse patiaris. Amisimus Græciam, nulla Bactra sunt nobis, spes omnis in te utinam & in cæteris esset. Plura dici non attinet. Custodiam corporis tui externus & alienigena non deposcerem, si crederem alium posse præstare. Bessus, quanquam erat Græci sermonis ignarus, tamen stimulante conscientia indicium profecto Patronem detulisse credebat, & interpretis Græci relato sermone exempta dubitatio est. Darius autem, quantum ex uultu concipi poterat, haud sane territus, percunctari Patrona causam consilij, quod afferret, cœpit. Ille non ultra differendũ ratus, Bessus inquit, & Nabarzanes insidiantur tibi in ultimo discrimine & fortunæ tuæ & uitæ. Hic dies aut paricidis, aut tibi futurus ultimus. Et Patro quidẽ egregiam conseruati regis gloriam tulerat. Eludant uidelicet, quibus forte ac temere humana negocia uoluĩ agiq; persuasum est. Equidem æterna constitutione crediderim nexuq; causarum latentium, & multo ante destinatarum, suum quenque ordinem immutabili lege percurrere. Darius certe respondit, quanquã sibi Græcorum militum fides nota sit, nunquam tamen à popularibus suis recessurũ, difficilius sibi esse damnare, q̃ decipi, quicquid fors tulisset, inter suos perpeti malle, q̃ transfugam fieri. Sero se perire, si saluum esse sui milites nollent. Patro desperata salute regis ad eos, quibus præerat, rediјt, omnia pro fide experiri paratus. At Bessus occidendi protinus regis impetum conceperat.

Sed ueritus ne non gratiam Alexādri, ni uiuum eum tradidisset, inire non posset, dilato in proximam noctē sceleris consilio agere gratias incipit, quod perfidi hominis insidias iam Alexandri opes spectantis prudenter cautéq; uitasset, donum eum hosti laturum fuisse regis caput nec mirari hominem mercede conductum omnia habere uenalia, sine pignore, sine lare, terrarum orbis exulem, ancipitem hostem, ad nutum licentium circunferri. Arguenti deinde se, Deosq; patrios testes fidei suæ inuocanti Darius uultu assentiebat, haud dubius quin uera deferrentur à Græcis, sed eò rerum uentum erat, ut tam periculosum esset non credere suis, quàm decipi. XXX millia erant, quorum inclinata in scelus leuitas timebatur. IIII millia Patro habebat, quibus si credidisset salutem suam, damnata popularium fide parricidio excusationem uidebat offerri. Itaq; præoptabat immerito quàm iure uiolari Besso tamen insidiarum consi
» lium purganti respondit, Alexandri sibi non minus iu
» stitiam, q̄ uirtutem esse perspectam. Falli eos, q̄ proditio
» nis ab eo præmium expectent. Violatæ fidei neminem
» acriorē fore uindicē ultorēq;. Iamq; nox appetebat, cū Persæ more solito armis positis ad necessaria ex proximo uico ferēda discurrūt. At Bactriani, ut imperatū erat à Besso, armati stabant. Inter hæc Darius Artabazum acciri iubet, expositisq;, quæ Patro detulerat, haud dubitare Artabazus quin transeundum esset in castra Græcorum Persas quoq; periculo uulgato secuturos. Destinatus sorti suæ, & iam nullius salubris consilij patiens unicam in illa fortuna opem Artabazum ultimum illum uisurus amplectitur. Perfususq; mutuis la-

thrymis inhærentem sibi auelli iubet, capite deinde ue-
lato, ne inter gemitus digredientem uelut à rogo intue-
rentur, in humum pronum corpus abiecit. Tum uero cu-
stodiæ eius assueti, quos regis salutem uel periculis uitæ
tueri oportebat, dilapsi sunt cum armatis, quos iam ad-
uentare credebant, haud rati se futuros pares. Ingens
ergo in tabernaculo solitudo erat, paucis Spadonibus,
quia quo discederent, nõ habebant, circunstantibus re-
gem. At ille remotis arbitris, diu aliud atq; aliud consi
lium animo uolutabat. Iamq; solitudinem, quam pau-
loante pro solatio petiuerat, perosus, Bubacem uocari iu
" bet, quem, intuens. Ite, inquit, consulite uobis, ad ultimũ
" regi uestro, ut decebat, fide exhibita. Ego hic legem fati
" mei expecto. Forsitan mireris quod uitam non finiam,
" alieno scelere, quàm meo mori malo. Post hanc uocem
Spado gemitu non modo tabernaculum, sed etiam ca-
stra compleuit. Irrupere deinde alij, laceratisq; uestibus
lugũbri & Barbaro ululatu regem deplorare cœpe-
runt. Persæ ad illos clamore perlato attoniti metu, nec
arma capere, nec in Bactrianos inciderent, nec quiesce
re audebant, ne impie deserere regem uiderentur. Va-
rius ac dissonus clamor sine duce ac sine imperio totis
castris referebatur. Besso & Nabarzani nunciauerant
sui regem à semetipso interemptum esse. Planctus eos de
ceperat. Itaq; citatis equis aduolant, sequentibus quos ad
ministerium sceleris delegerant, & cum tabernaculum
intrassent, quia regẽ uiuere Spadones indicabant, com
prehendi uincirique iusserunt. Rex curru pauloante ue-
ctus, et Deorum auspicijs à suis honoribus cultus, nulla
externa ope admota, captiuus seruorũ suorũ in sordidũ

uehiculum pellibus undiq; contectum imponitur. Pecu-
nia regis & supellex quasi iure belli diripitur, onu-
stiq; præda per scelus ultimum parta fugam intendũt.
Artabazus cum iis, qui imperio parebant, Græcisq; mi
litibus Parthienem petebat, omnia tutiora paricidarũ
contuitu ratus. Persæ promissis Bessi onerati maxime,
quia nemo alius erat, quem sequerentur, coniũxere se
Bactrianis. Agmen eorum tertio assecuti die, ne tamen
honos regi non haberetur, aureis compedibus Darium
uinciunt, noua ludibria subinde excogitante fortuna. Et
ne forte cultu regio posset agnosci, sordibus pellibus ue
hiculum intexerant, ignoti iumenta agebant, ne per-
cunctantibus in agmine monstrari posset, custodes pro
cul sequebantur. Alexander audito Darium mouisse à
Bactrianis, omisso itinere, quod petebat, in Mediam fu-
gientem insequi pergit strenue. Tabas oppidum est in
parte Lacenæ ultima, quo ubi peruenit, ibi transfugæ
nunciant præcipitem fuga Bactra petere Darium. Cer-
tiora deinde cognoscit ex Bagistene Babylonio, non
equidem uinctum regem, sed in periculo esse aut mor-
" tis, aut uinculorum affirmabat. Rex ducibus conuoca-
" tis maximum, inquit, opus, sed labor breuissimus su-
" perest. Darius haud procul destitutus à suis aut uin-
" ctus, aut oppressus est. In illo corpore posita est uicto-
" ria nostra, & tanta res celeritatis est præmiũ. Omnes
" pariter conclamant paratos ipsos, sequi, nec labori, nec
" periculo parcere. Igitur raptim agmen cursus magis q̃
" itineris modo ducit, ne nocturna quidem quiete diur
" num laborem relaxante. Itaq; quingenta stadia proces
" sit, peruentumq; erat in uicum, in quo Darium Bessus

comprehenderat.

comprehenderat. Ibi Melo Darii interpres excipitur; corpore æger non potuerat agmen sequi, & deprehensus celeritate regis transfugam se esse simulabat. Ex hoc acta cognoscit, sed fatigatis necessaria quies erat. Itaq; delectis equitum sex millibus trecentos, quos Dimichas appellant, adiungit, dorso hi grauiora arma portabant, cæterum equis uehebantur, cum res locusq; posceret, pedestris acies erat. Hæc agentem Alexandrum adeunt Orsillos & Mythracenis, qui Bessi paricidium exosi transfugerant, nunciabantq; stadia D abesse Persas, ipsos breuius iter monstraturos. Gratus regi aduentus transfugarum fuit. Itaq; prima uespera ducibus iisdem cum expedita equitum manu monstratam uiam ingreditur, Phalange, quantum festinare posset, sequi iussa. Ipse quadrato agmine incedens ita cursum regebat, ut primi coniungi ultimis possent CCC stadia processerant, cum occurit Brocullus Mazæi filius Syriæ quondá prætor. Is quoq; transfuga nunciabat Bessum, haud amplius quám CC stadia abesse. Exercitum utpote qui nihil præcauerat incompositum inordinatumq; procedere, Hyrcaniam uideri petituros, si festinaret sequi, palantes superuenturum, Darium adhuc uiuere. Strenuo alioqui cupiditatem consequendi transfuga inieccerat. Itaq; calcaribus subditis effuso cursu eunt. iamq; fremitus hostium iter ingredientium exaudiebatur, sed prospectum ademerat pulueris nubes. Paulisper ergo inhibuit cursum, donec consideret puluis. iamq; conspecti á Barbaris erant, & abeuntium agmen conspexerant, nequaquam futuri pares, si Besso tantum animi fuisset ad prælium, quantum ad paricidium fuerat.

Nanq; & numero Barbari præstabant & robore. Ad hoc refecti cum fatigatis certamen inituri erant. Sed nomen Alexandri, & fama, maximum in bello utiq; momentum, pauidos in fugam conuertit. Bessus & cæteri facinoris eius participes uehiculum Darii assecuti, cœperunt hortari eum, ut conscenderet equum, & se hosti fuga eriperet. Ille Deos ultores adesse testatur, & Alexandri fidem implorans, negat se paricidas uelle comitari. Tum uero ira quoq; accensi tela iniiciunt in regem multisq; confossum uulneribus relinquunt, Iumenta quoq;, ne longius prosequi possent, cõuulnerantur, duobus seruis, qui regem comitabantur, occisis. Hoc edito facinore ut uestigia fugæ spargerent, NabarZanes Hyrcaniam, Bessus Bactra paucis equitum comitantibus petebant Barbari ducibus destituti, qua quenq; aut spes ducebat, aut pauor, dissipabantur, D. tantum eqtes congregauerãt se, incerti adhuc resistere'ne, melius esset, an fugere. Alexander hostium trepidatione comperta, Nicanorem cum equitum parte ad inhibendam fugam præmittit. Ipse cum cæteris sequitur III ferme millia resistentia occisa sunt, reliquum agmen more pecudum intactum agebatur, iubente rege, ut cædibus abstineretur. Nemo captiuorum erat, quin monstrare Darij uehiculum posset, singuli, ut quenq; prehenderent, scrutabantur, nec tamen ullum uestigium fugæ regis extabat. Festinantem Alexandrum uix tria millia equitum persequuta sunt. At in eos, qui lentius sequebantur, incidebant uniuersa fugientium agmina, uix incredibile dictu, plures captiui, q̃ qui caperent, erant, adeo omnem sensum territis fortuna penitus excusserat, ut nec hostiũ

paucitatem, nec multitudinem suam satis cernerent. Interim iumenta, quæ Darium uehebant, nullo regente decesserant militari uia, & errore delata per IIII stadia, in quadam ualle constiterant æstu simul'q; uulneribus fatigata. Haud procul erat fons, ad quem monstratum a peritis Polystratus Macedo siti maceratus accessit. Ac dum galea haustam aquam sorbet tela iumentorum deficientium corporibus infixa conspexit. Miratus'q; confossa potius, quàm abacta esse semiuiui hominis.

Hic extrema pars V Libri desideratur, quæ infelicem Darii exitum, & fugam Bessi, qui Regem suum prodiderat, continebat. in cuius supplicio tradendo Curtius à Plutarcho, & Arrhiano dissentit.

Hic etiam prima pars VI Libri intercidit, qua caussæ belli inter Macedonas & Lacedæmonios, & apparatus utriusque gentis referebantur.

FRAGMENTORVM Q. CVRTII LIBER SEXTVS.

PVGNAE Discrimen immisit, obtrũcatisq́;, qui promptius resistebant, magnam partem hostium propulit. Cœperant fugere uictores, donec auidius sequentes in planum deduxere. Multi cadebant, sed ut primum locus, in quo stare posset, fuit, æquis uiribus dimicatum est. Inter omnes tamen Lacedæmonios rex eminebat, non armorum modo & corporis specie, sed etiam magnitudine animi, quo uno uinci non potuit. Vndiq; nunc cominus, nunc eminus petebatur, diuq́; arma circunferens alia tela clypeo excipiebat, corpore alia uitabat, donec hasta femora perfossa plurimo sanguine effuso destituere pugnantem. Ergo clypeo suo exceptum armigeri raptim in castra referebãt, iactationem uulnerum haud facile tolerantem. Non tamen omisere Lacedæmonij pugnam, & ut primum sibi quam hosti æquiorem locum capere potuerunt, densatis ordinibus effusi fluentem in se aciem excepere, non aliud discrimen uehementius fuisse memoriæ proditum est. Duarum nobilissimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnabant. Lacedæmonij uetera, Macedones præsentia decora intuebantur. Illi pro libertate, hi pro dominatione pugnabant. Lacedæmonijs dux, Macedonibus locus deerat. Diei quoq; unius tam multiplex casus modo spem, modo metum utriusque partis augebat, uelut de industria inter fortissimos uiros certamen æquãte fortuna. Cæterum angustiæ loci, in quo hæserat pu-

gna, non patiebantur totis ingredi uiribus. Expectabāt ergo plures, qui inierant prælium, & qui extra teli iactum erant, clamore inuicem suos accendebant. Tandem Laconum acies languescere lubrica arma sudore uix sustinens, pedem deinde referre cœpit, ut urgente hoste apertius fugeret. Insequebatur dissipatos uictor, & emensus cursu omne spatium, quod acies Laconum obtinuerat, ipsum Agim persequebatur. Ille ut fugam suorum & proximos hostium aspexit, deponi se iussit, expertusq; membra an impetum animi sequi possent, postea quam deficere se sensit poplitibus, semet excepit, galeaq; strenue sumpta clypeo protegens corpus, hastam dextra uibrabat, ultro uocans hostem, siquis iacenti spolia demere auderet, nec quisquam fuit, qui sustineret cominus congredi. Procul missillibus appetebatur, ea ipsa in hostem retorquens, donec lancea nudo pectori infixa est, qua ex uulnere euulsa inclinatum ac deficiens caput clypeo paulisper excepit. Deinde linquente, spiritu pariter ac sanguine moribundus in arma procubuit. Cecidere Lacedæmoniorum V millia, & CCCLX. ex Macedonibus haud amplius CCC. Cæterum uix quisq̃ nisi saucius reuertit in castra. Hæc uictoria non Spartam modo, sociosq; eius, sed etiam omnes, qui fortunam belli spectauerant, fregit. Nec fallebat Antipatrum dissentire ab animis gratulantium uultus, sed bellum finire cupienti opus erat decipi, & quanquam fortuna rerum placebat, inuidiam tamen, quia maiores res erāt, quàm quas præfecti modus caperet, metuebat, quippe Alexander hostes uinci uoluerat. Antipatrum uicisse, ne tacitus quidem indignabatur, suæ demptum gloriæ

existimans, quicquid cessisset alienæ. Itaq; Antipater, qui probe nosset spiritum eius, non est ausus ipse agere arbitrio uictoriæ, sed concilium Græcorum, quid fieri placeret, consuluit. A quo Lacedæmonij nihil aliud quàm ut oratores mittere ad regem liceret precati, ueniam defectionis præter authores impetrauerunt. Megalopolitani, quorũ urbs erat obsessa, ad defectionis eius mulctam Achæis et Aetoli. CXX talenta dare iussi sunt. Hic fuit exitus belli, quod repente ortum, prius tamen finitum est, quàm Darium Alexander apud Arbellam superaret. Sed ut primum instantibus curis laxatus est animus, militarium rerum quàm quietis, otijq; patientior, excepere eum uoluptates, & quem arma Persarũ non fregerant, uitia uicerunt. Intempestiua conuiuia et perpotandi peruigilãdiq; insana dulcedo, ludiq; et greges pellicum omnia in externũ lapsa sunt morem, quẽ quasi æmulatus quasi potiorem suo, ita popularium animos oculosq; pariter offendit, ut plerisq; amicorũ pro hoste haberetur. Tenaces quippe disciplinæ suæ solitosq; parto ac parabili uictu ad implenda naturæ desideria defungi, in peregrina & euictarum gentium mala impulerat. Hinc sæpius comparatæ in caput eius insidiæ, secessio militum, et liberior inter mutuas querelas dolor. Ipsius déinde nunc ira, nunc suspitiones, quas excitabat inconsultus pauor cæteraq; his similia, quæ déinde dicentur. Igitur cum intempestiuis conuiuijs dies pariter noctesq; consumeret, satietatem epularum ludis interpolabat, nõ contentus artificum, quos è Græcia excitauerat, turbæ quippe captiuæ fœminarũ iubebantur suo ritu canere inconditũ, & abhorrens peregrinis auribus

carmen. Inter quas unam rex ipse conspexit mœstiorem quàm cæteras, & producentibus eas uerecunde reluctantem. Excellens erat forma, et formam pudor honestabat, deiectis in terram oculis, et quantum licebat, ore uelato suspitionem præbuit regi nobiliorem esse, q̃ ut inter conuiuales ludos deberet ostendi. Ergo interrogata quǽnam esset, neptem se Ochi, qui nuper regnasset in Persis, filio eius genitam esse respondit. Vxorem Histaspis fuisse. Propinquus hic Darii fuerat, magni, & ipse exercitus prætor. Adhuc in animo regis tenues reliquiæ pristini moris hærebant. Itaq; fortunam regia stirpe genitæ, & tam celebre nomen neptem Ochi reueritus, nõ dimitti modo captiuam, se etiam restitui ei suas opes iussit. Virum quoq; requiri, ut reperto coniugem redderet. Postero autem die præcepit Hephestioni, ut omnes captiuos in regiam iuberet adduci. Vbi singulorum nobilitate spectata, secreuit à uulgo, quorum eminebat genus. Decem hi fuerunt, inter quos repertus est Oxyatres Darii frater, nõ illius fortuna, q̃ indole animi sui clarior. Oxydates erat nobilis Perses, qui à Dario capitali supplicio destinatus cohibebatur in uinculis. Huic liberato Satrapeam Mediæ attribuit, fratremq; Darii recepit in cohortem amicorum omni uetustæ claritatis honore seruato. Hinc Parthienem peruentum est, tunc ignobilem gentem, nunc caput omnium, qui post Euphratem et Tygrim amnes siti rubro mari terminantur. Scythæ regionem campestrem ac fertilem occupauerunt, graues adhuc incolæ, sedes habent & in Europa, & in Asia. Qui super Bosphorum mare colunt, ascribuntur Asiæ. At qui in Europa sunt à leuo Thraciæ latere ad Bory

sthenen, atq; inde ad Tanaim alium amnem recta pla ga attinent Tanais Europam & Asiam medius interfluit, nec dubitatur, quin Scythæ, qui Parthos condidere, non à Bosphoro, sed ex regione Europæ penetrauerint. Vrbs erat ea tempestate clara Atomphilos condita à Græcis, ibi statiua rex habuit cōmeatibus undiq; aduectis. Itaq; rumor otiosi militis uiritim sine authore percrebruit, regem contentum rebus, quas gessisset, in Macedoniam protinus redire statuisse. Discurrunt lymphatis similes in tabernacula, & itineris sarcinas aptāt, signo dato crederes, ut uasa colligerent. Totis castris tumultus hinc contubernales suos requirentium, hinc onerantium plaustra perfertur ad regem. Fecerant fidem rumori temere uulgato Græci milites redire iussi domos, quorum equitibus singulis denariorum sena millia dono dederat. Ipsis quoq; finem militiæ adesse credebant. Haud secus, quàm par erat, territus Alexander qui Indos, atq; ultima Orientis peragrare statuisset, præfectos copiarum in prætorium contrahit. Obortisq; lachrymis ex medio gloriæ spatio reuocari, se uicti magis, q̄ uictoris fortunam in patriam relaturum conquestus est, nec sibi ignauiam militum obstare, sed Deorum inuidiam, qui fortissimis uiris subitum patriæ desiderium admouissent, paulopost in eandē cum maiore laude famaq; redituris. Tum uero pro se quisq; operam suam offerre, difficillima quæq; poscere, polliceri militum quoq; obsequium, si animos eorum leni & apta oratione permulcere uoluisset. Nunquam infractos & abiectos recessisse, quoties ipsius alacritatē et tanti animi spiritus haurire potuissent, ita se facturū esse respondit.

Illi uero uulgi aures præparent sibi, satisq; omnibus, quæ in rem uidebantur esse, compositis, uocari ad concionem exercitum iussit, apud quem talem orationem habuit. Magnitudinem rerum, quas gessimus milites, intuentibus uobis, minime mirum est & desiderium quietis, et satietatem gloriæ occurrere, ut omittam Illyrios, Triballos, Bœotiam, Thraciam, Spartam, Acheos, Peloponnesum, quorum alia ductu meo alia imperio auspicioq; perdomui. Ecce orsi bellum ad Hellespontum Ionas Aeolidē seruitio Barbariæ impotentis exemimus. Cariem, Lydiam Cappadociam, Phrygiam, Paphlagoniam, Pamphyliam, Pisides, Ciliciam, Syriam, Phœnicem, Armeniam, Persidem, Medos Parthienem habemus in potestate. Plures prouincias complexus sum, q̄ alij urbes ceperunt, & nescio an enumeranti mihi, quædam ipsarum rerum multitudo subduxerit. Itaq; si crederē satis certam esse possessionem terrarum, quas tanta uelocitate domuimus, ego uero milites ad penates meos, ad parentem sororesq; et cæteros ciues uel retinentibus uobis erumperem, ut ibi potissimum parta uobiscum laude & gloria fruerer, ubi nos uberrima uictoriæ præmia expectant, liberorum, coniugum, parentumq; lætitia, pax, quies, rerū p uirtutem partarum secura possessio. Sed in nouo, &, si uerum fateri uolumus, precario Imperio adhuc iugum eius rigida ceruice subeuntibus Barbaris, tempore milites opus est, dum mitioribus ingenijs imbuuntur, & efferatos mollior consuetudo permulcet. Fruges quoq; maturitatem statuto tempore expectant, adeo etiam illa sensus omnis expertia, tamen sua lege mitescunt. Quid creditis tot gentes alterius impe-

rio ac nomine assuetas non sacris, non moribus, non
commercio linguæ nobiscum cohærentes, eodem prælio
domitas esse, quo uictæ sunt? Vestris armis continentur,
non suis moribus, sed qui præsentes metuunt, in absen
tia hostes erunt. Cum feris bestijs res est, quas captas &
inclusas, quas ipsarum natura non potest, longior dies
mitigat. Et adhuc sic ago tanquam omnia subacta sint
armis, quæ fuerunt in ditione Darii. Hyrcaniam Na-
barzanes occupauit. Bactra nō possidet solum paricida
Bessus, sed etiam minatur. Sogdiani, Dacæ, Massagetæ,
Sagæ, Indi sui iuris sunt. Omnes hi simul, si terga no-
stra uiderint, sequentur. Illi enim eiusdem nationis sunt,
nos alienigenæ & externi. Suis autem quiq; parent pla
cidius, etiam cum is præest, qui magis timeri potest. Pro-
inde, aut quæ cæpimus, omittenda sunt, aut, quæ non ha
bemus, occupanda. Sicut in corporibus ægris milites, ni-
hil quod nociturum est, medici relinquunt, sic nos quic
quid obstat, imperio recidamus. Parua sæpe scintilla cō
tempta magnum excitauit incendiū. Nil tuto in hoste de
spicitur, quem spreueris, ualentiorem negligentia facies.
Ne Darius quidem hæreditarium Persarum accepit impe
rium. Sed in sedē Cyri beneficio Bagoe castrati hominis
admissus, ne uos magno labore credatis Bessum uacuū
regnum occupaturum. Nos uero peccauimus milites, si
Darium ob hoc uicimus, ut seruo eius traderemus im-
perium, qui ultimum ausus scelus, regem suum etiā ex-
ternæ opis egentem, certe, cui nos uictores pepercissemus,
quasi captiuum in uinculis habuit, ad ultimum ne à
nobis conseruari posset, occidit. Hunc uos regnare patie
mini? quem equidem crucifixū uidere festino, omnibus

regibus gentibusq; fidei, quam uiolauit, meritas pœnas soluentem. At hercule si mox eundem Græcorum urbes, aut Hellespontum uastare nunciatum erit uobis, quo dolore afficiemini, Bessum præmia uestræ occupasse uictoriæ? Tunc ad repetendas res festinabitis, tunc arma capietis. Quanto autem præstat territum adhuc et uix mentis suæ compotem opprimere? Quatridui nobis iter superest, qui tot proculcauimus niues, tot amnes superauimus, tot montium iuga transcurrimus, non mare illud, quod exæstuans iter fluctibus occupat euntes, nos moratur, non Ciliciæ fauces, et angustiæ includunt, plana omnia & prona sunt, in ipso limine uictoriæ stamus. pauci nobis fugitiui & domini sui interfectores supersunt. Egregium me hercule opus, & inter præmia gloriæ uestræ numerandum posteritati famæq; tradetis. Darium quoq; hostem finito post mortem eius odio paricidas esse uos ultos, neminem impium effugisse manus uestras. Hoc perpetrato, quanto creditis Persas obsequentiores fore, cum intellexerint uos pia bella suscipere, & Bessi sceleri non nomini suo irasci? Sūmam militum alacritate subeuntium, quocunq; uellet, duceret, oratio excepta est, nec rex moratus impetum, tertioq; p Parthienem die ad fines Hyrcaniæ penetrat, Cratero relicto cum ijs copijs, quibus præerat, & ex manu, quam Amyntas ducebat, additis sex millibus equitibus, & totidem sagittarijs, ut ab incursione Barbarorum Parthienem tueretur Phrygum impedimenta, modico præsidio dato, campestri itinere ducere iubet. Ipse cum Phalange & equitatu. CL stadia emensus, castra in ualle, qua Hyrcaniam adeunt, communit. Nemus præaltis den

ſisq; arboribus umbroſum eſt, pingue uallis ſolum rigantibus aquis, quæ ex petris eminentibus manant. Ex ipſis radicibus montium Zioberis amnis effunditur, qui tria ferè ſtadia in longitudinem uniuerſus fluit, deinde ſaxo, quod alueolum interpolat, repercurſus, duo itinera uelut diſpenſatis aquis aperit. Inde torrens & ſaxorum, per quæ incurrit aſperitate uiolentior, terram præceps ſubit. Per CCC ſtadia conditus labitur, rurſusq; uelut ex alio fonte conceptus editur, & nouum alueum intendit, priore ſui parte ſpatioſior, quippe in latitudinē XIII ſtadiorum diffunditur, rurſusq; anguſtioribus coercitus ripis iter cogit, tandem in alterū amnem cadit, cui Rhindaco nomen eſt. Incolæ affirmabant quicunq; dimiſſi eſſent in cauernam, quæ proprior eſt fonti, rurſus ſibi aliud os amnis apertum exiſtere. Itaq; Alexander duos tauros, qua ſubeūt aquæ terrā, præcipitari iubet, quorū corpora ubi rurſus erumpit, expulſa uidere, q̄ miſſi erant, ut exciperent. Quartū iam diem eodē loco qetem militi dederat, cum literas Nabarzanis, q̄ Darium cū Beſſo interceperat, accipit, quarū ſententia hæc erat.
" Se Dario non fuiſſe inimicum, immo etiam quæ
" credidiſſet utillima eſſe ſuaſiſſe, et quia fidele conſiliū re
" gi dediſſet propè occiſum ab eo. Agitaſſe Darium cuſto-
" diā corporis ſui cōtra ius fasq; peregrino militi tradere
" damnata populariū fide, q̄ per II et CCC annos inuio
" latā regibus ſuis præſtitiſſent. Se in præcipiti & lubrico
" ſtantē conſilium à præſenti neceſſitate repetiſſe, Darium
" quoq; cū occidiſſet Bagoan hac excuſatione ſatis feciſſe po
" pularibus, quod inſidiantē ſibi ītereuiſſet. Nihil eſſe mi
" ſeris mortalibus ſpiritu carius. Amore eius ad ultima eſ

" se propulsum. Sed ea magis esse secutum, quæ coegisset ne
" cessitas, quàm quæ optasset. In communi calamitate suã
" quenq; habere fortunam. Si uenire se iuberet, sine me-
" tu esse uenturum. Non timere, ne fidem datam tantus
" rex uiolaret. Deos à Deo falli non solere. Cæterum si
" cui fidem daret, uideretur indignus, multa exilia pa-
" tere fugienti. Patriam esse, ubicunq; uir fortis sedem ele
gerit. Nec dubitauit Alexander fidem quo Persæ mo
do accipiebant, dare. Inuiolatum, si uenisset, fore. Qua-
drato tamen agmine & composito ibat, speculatores sub-
binde præmittens, qui explorarent loca. leuis armatu-
ra ducebat agmen. phalanx eam sequebatur, post pedi
tes erant impedimenta & gens bellicosa, & natura si
tus difficilis aditu, curam regis intenderat. Nanq; perpe
tua uallis iacet usq; ad mare Caspium patens. Duo ter-
ræ eius uelut brachia excurrunt media flexu modico si
num faciunt, lunæ maxime similem, cum eminent cor
nua nondum totum orbem sydere implente. Cerce-
tæ, Mossini, & Calybes à leua sunt. Et ab altera parte
Leucosyri, & Amazonum campi, & illos qua uergit
ad Septentrionem, hos ad occasum conuersa prospectat.
Mare Caspium dulcius cæteris ingentis magnitudinis
pisces alit. Pisces longe diuersi ab aliis coloris, quidam
Caspium, quidam Hyrcanum appellant, alij sunt qui
Meotida paludem in id cadere putent, & argumentum
afferunt, aquam, quæ dulcior sit quàm cætera maria,
infuso paludis humore mitescere. À Septentrione igens
in litus mare incumbit, longéq; agit fluctus, & magna
parte exæstuans stagnat. Idem alio cœli statu recipit in
se fretum eodémq; impetu, quo effusum est, relabens ter

ram naturæ suæ reddit, & quidam credidere Caspiũ mare esse, sed ex India in Hyrcaniam cadere, cuius fastigium, ut supra dictum est, ꝑpetua ualle summittitur. Hinc rex XX stadia processit semita propemodum inuia, cui sylua immnebat. Torrentesq́; & eluuies iter morabantur, nullo tamen hoste obuio penetrauit, tandemq́; ad ulteriora peruentum est, præter alios commeatus, quorum tum copia regio abundabat, pomorum quoq; ingens modus nascitur, & uberrimum gignendis uuis solum est. Frequens arbor faciem quercus habet, cuius folia multo melle tinguntur, sed nisi solis ortum incolæ occupauerint, uel modico tepore succus extinguitur. XXX hinc stadia processerat, cum Phratapher nes ei occurrit, seq́; & eos, qui post Darii mortem profugerant, dedens, quibus benigne exceptis ad oppidum aruas peruenit. Hic ei Craterus & Erigonus occurrunt, præfectum Tapurorum gentis Phradatem adduxerát. Hic quoq; in fidem receptus multis exemplo fuit experiendi clementiam regis. Satrapem deinde Hyrcaniæ dedit Menapim, exul hic regnante Ocho ad Philippum peruenerat. Tapurorum quoq; gentem Phradati reddidit. Iamq́; rex ultima Hyrcaniæ intrauerat, cum Artabazus, quem Dario fidissimum fuisse supra diximus, cum propinquis Darii ac suis liberis modicaq́; Græcorum militum manu occurrit, dextram uenienti obtulit rex, quippe & hospes Philippi fuerat, cum Ocho regnante exularet, & hospitij pignora in regem suum ad ultimum fides conseruata uincebat. Comiter igitur exceptus. Tu quidem, inquit, rex perpetua fœlicitate floreas. Ego cæteris lætus hoc uno torqueor, quod præcipi

ti senectute diu frui tua bonitate non possum. XC & quintum annum agebat. Nouem iuuenes eadem matre geniti patrem comitabantur. Hos Artabazus dextræ regis admouit, precatus ut tam diu uiuerent, donec utiles Alexandro essent. Rex pedibus iter faciebat plerunq;. Tunc admoueri sibi & Artabazo equos iussit, ne ipso ingrediente pedibus senex equo uehi erubesceret. Deinde ut castra sunt posita, Græcos, quos Artabazus adduxerat, conuocari iubet. At illi nisi Lacedæmonijs fides daretur, respondent, se quid agendum ipsis foret, deliberaturos. Legati erant Lacedæmonioru missi ad Darium, quo uicto applicuerant se Græcis mercede apud Persas militantibus. Rex omissis sponsionum fideiq; pignoribus, uenire eos iussit, fortunam, quam ipse dedisset habituros. Diu cunctantis, plerisq; consilia uariantibus, tandem uenturos se pollicentur. At Democrates Atheniensis, qui maxime Macedonum opibus semper obstiterat, uenia desperata gladio se transfigit. Cæteri, sicut constituerant, ditioni Alexandri se ipsos permittunt X millia, & D milites erant. Præter hos legati ad Darium missi. XC. In supplementum distributus miles, cæteri remissi domum præter Lacedæmonios, quos tradi in custodiam iussit. Mardorum erat gens confinis Hyrcaniæ, cultu uitæ aspera, & latrocinijs assueta. Hæc sola nec legatos miserat, nec uidebatur impe rata factura. Itaq; rex indignatus, si una gens posset efficere, ne inuictus esset, impedimentis cum præsidio relictis inuicta manu comitante procedit. Noctu iter fecerat, & prima luce hostis in conspectu erat. Tumultus magis quàm prælium fuit. Deturbati ex collibus, quos

occupauerant Barbari, profugiunt, proximiq; uici ab incolis deserti capiuntur. Interiora regionis eius haud sane adire sine magna uexatione exercitus poterat. Iuga montium praealtae syluae rupesq; inuiae sepiunt, ea, quae plana sunt nouo munimenti genere impedierant Barbari. Arbores densae sunt ex industria consitae, quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos rursus inserunt terrae. Inde uelut ex alia radice laetiores uirent trunci, hos qua natura fert, adolescere non sinunt, quippe aliũ alij quasi nexu conserunt, q ubi multa fronde uestiti sunt, operiunt terram. Itaq; occultus nexus ramorum uelut laquei perpetua sepe iter claudit. Vna ratio erat caedendo aperire saltum. Sed hoc quoq; magni operis. Crebri nanq; nodi nudauerant stipites, & in se implicati arborum rami suspensis circulis similes lento uimine frustrabantur ictus. Incolae autem ritu ferarũ uirgulta subire soliti, tum quoq; intrauerant saltum, occultisq; telis hostem lacessebant. Ille uenantium modo latibula scrutatus plerosq; confodit, ad ultimum circũire saltem milites iubet, ut si qua paterent, irrumperent. Sed ignotis locis pleriq; oberrabant. Excepti sunt quidam, inter quos equus regis, Bucephalam uocabant, quem Alexander non eodem, quo caeteras pecudes animo aestimabat, nam ille nec in dorso insidere suo patiebatur alium, et regem, cum uellet ascendere, spõte sua genua summittens excipiebat, credebaturq; sentire quem ueheret. Maiore ergo quàm decebat, ira simul ac dolore stimulatus, equum uestigari iubet, & per interpretem pronunciari, ni reddidissent neminem esse uicturum. Hac denuncia-

tione territi, cum cæteris donis equum adducunt. Sed ne sic quidem mitigatus cædi syluas iubet, aggestáq; humo e montibus planiciem ramis impeditam exaggerari. Iam aliquantulum altitudinis opus creuerat, cum Barbari desperati regionem, quam occupauerant, posse retineri, gentem suam dedidere. Rex obsidibus acceptis Phradati tradere eos iussit. Inde quinto die in statiua reuertitur. Artabazum deinde geminato honore, quàm Darius habuerat ei, remittit domum. Iam ad urbem Hyrcaniæ, in qua regia Darii fuit, uentum erat. Ibi Nabarzanes accepta fide occurrit, dona ingentia ferens, Inter quæ Bagoas erat specie singulari Spado, atq; in ipso flore pueritiæ, cui & Darius fuerat assuetus, & mox Alexander assueuit, eiusq; maxime precibus motus Nabarzani ignouit. Erat, ut supra dictum est, Hyrcaniæ finitima gens Amazonum circa Thermodonta amnem Themiscyre incolentium campos Reginam habebant Thalestrim, omnibus inter Caucasum montem & Phasim amnem imperitantem. Hæc cupidine uisendi regis accensa finibus regni sui excessit, & cum haud procul abesset, præmisit indicantes uenisse reginam adeundi eius cognoscendiq; auidam. Protinus facta potestate ueniendi, cæteris iussis subsistere. CCC fœminarum comitatu processit. Atq; ut primum rex in conspectu fuit, equo ipsa desiluit duas lanceas dextra præferens. Vestis non toto Amazonum corpori obducitur, nam leua pars ad pectus est nuda, cætera deinde uelantur, nec tamen sinus uestis, quem modo colligunt, infra genua descendit. Altera papilla intacta seruatur, qua muliebris sexus liberos alant, aduritur dextra, ut arcus fa-

cilius intendant, & tela uibrent. Interrito uultu regem Thalestris intuebatur, habitum eius haudquaquam rerum famæ parem oculis perlustrans, quippe hominibus Barbaris in corporum maiestate ueneratio est, magnorumq; operum non alios capaces putant, quàm quos eximia specie donare natura dignata est. Cæterũ interrogata num aliquid petere uellet, haud dubitauit fateri ad communi candos cum rege liberos se uenisse, dignã ex qua ipse regni generaret hæredes. Fœminini sexus se retenturam, marem redditurã patri. Alexander, an cum ipso militare uellet, interrogat, & illa causata sine custode regnum reliquisse, petere perseuerabat, ne se irritam spei pateretur abire. Acrior ad Venerem fœminæ Cupido quàm regis. At ut paucos dies subsisteret, perpulit. XIII dies in obsequium desiderij absumpti sunt. Tum illa regnum suum, rex Parthienẽ, petiuerunt. Hic uero palàm cupiditates suas soluit, continentiamq; & moderationem in altissima quaq; fortuna eminentia bona, in superbiam ac lasciuiam uertit. Patrios mores disciplinamq; Macedonum regum salubriter temperatam, & ciuilem habitum uelut leuiora magnitudine sua ducens Persicæ regiæ par Deorum potentiæ fastigium æmulabatur. Iacere humi uenerabundos pati cœpit, paulatimq; seruilibus ministerijs tot uictores gentium imbuere, & captiuis pares facere expetebat. Itaq; purpureum diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circundedit, uestemq; Persicam sumpsit, ne omen qdem ueritus, quod à uictoris insignibus in deuicti transiret habitum, & ille se qdẽ Persarum spolia gestare dicebat. Sed cum illis quoq; mores

induerat, superbiamq; habitus animi insolentia seque-batur. Literas quoq;, quas in Europam mitteret, ueteris anuli gemma obsignabat, ijs quas in Asiam scriberet, Darii anulus imprimebatur, ut appareret unum animum duorum non capere fortunam. Amicos ueros & equites, cumq; his principes militum aspernätes quidem sed recusare non ausos, Persicis ornauerat uestibus. Pellices CCC & LX totidem, quot Darij fuerant, regiam implebant, quas spadonum greges & ipsi muliebria pati assueti sequebantur. Hoc luxu & peregrinis infecti moribus ueteres Philippi milites, rudis naturæ uoluptates palàm aduersabantur, totisq; castris unus omnium sensus ac sermo erat, plus amissum uictoria, quàm bello quæsitum esse. Tum maxime uinci ipsos, dediq; alienis moribus & externis, tantæ moræ pretium domos quasi in captiuo habitu reuersuros pudere iam sui, regem uictis quàm uictoribus similiorem ex Macedoniæ imperatore Darii Satrapen factum. Ille non ignarus et principes amicorum et exercitum grauiter offendi, gratiam liberalitate donisq; recuperare tentabat. Sed opinor liberis pretium seruitutis ingratum est. Igitur ne in seditionem res uerteretur, otium interpellandum erat bello, cuius materia opportune alebatur. Nanq; Bessus ueste regia sumpta Artaxerxen appellari se iusserat, Scythasq; & cæteros Tanais accolas contrahebat. Hæc Nabarzanes nunciabat, quem receptum in fidem regioni, quam antea obtinuerat, præfecit. Et cum graue spolijs apparatuq; luxuriæ agmen uix moueretur, suas primũ, deinde totius exercitus sarcinas exceptis admodum necessarijs, conferri iussit in mediũ. Planicies spatiosa erat,

in quam uehicula onusta perduxerat. Expectantibus cunctis, quid deinde esset imperaturus, iuméta iussit ab duci, suisq; primum sarcinis factae subducta caeteras incen di praecipit. Flagrabant exurentibus dominis, quae ut intacta ex urbibus hostium raperent, saepe flammas re strinxerant, nullo sanguinis pretiũ audente deflere, cum regias opes idem ignis exureret. Breuis deinde ratio mitigauit dolorem, habilesq; militiae & ad omnia pa rati laetabantur sarcinarum potius, quàm disciplinae fe cisse iacturam. Igitur Bactrianam regionem petebat. Sed Nicanor Parmenionis filius subita morte correptus, magno desiderio sui affecerat cunctos. Rex ante omnes moestus cupiebat quidem subsistere funeri affuturus, sed penuria commeatuum festinare cogebat. Itaq; Philotas cum II millibus, & DC relictus ut iusta fratri per solueret, ipse contendit ad Bessum. Iter facienti literae ei afferuntur à finitimis Satraparum, è quibus cognoscit Bessum quidẽ hostili animo occurrere cum exercitu. Cae terum SaribarZanem, quem Satrapem Ariorum ipse praefecisset, defecisse ab eo. Itaq; quanquã Besso imminebat, tamen ad SaribarZanem opprimendum praeuerti optimum ratus, leuem armaturam & equestres copias educit, totáq; nocte strenue facto itinere improuisus ho sti superuenit. Cuius cognito aduentu SaribarZanes cum II millibus equitum, nec enim plures subito contrahi po terant, Bactra perfugit, caeteri proximos montes occupa uerunt. Praerupta rupes erat, qua spectat Occidentem. Eadem qua uergit. Ad orientem leuiore submissa fasti gio. Multis arboribus obsita perennẽ habet fontẽ, ex quo large aquae manant. Circuitus eius. XXX. & II

ſtadia cõprehendit. In uertice herbidus campus. In hoc multitudinem imbellem conſidere iubent. Ipſi, qua rupes erat, arborum truncos et ſaxa obmoliuntur XIII millia armata erant, in horum obſidione Cratero relicto ipſe Saribarzanem ſequi feſtinat. Et quia longius eũ abeſſe cognouerat, ad expugnandos eos, q̃ edita montiũ occupauerant, redit. Ac primo expurgari iubet, ut quicquid ingredi poſſet, deinde ut occurrebant inuiæ cotes præruptæq; rupes, irritus labor uidebatur obſtante natura. Ille ut erat animi ſemper obluctantis difficultatibus, cum & progredi arduum, & reuerti periculoſum eſſet, uerſabat ſe ad omnes cogitationes, aliud atq; aliud ita ut fieri ſolet ubi prima quæq; damnamus, ſubijciente animo, hæſitanti quod ratio non potuit, fortuna conſilium ſubminiſtrauit. Vehemens Fauonius erat, & multam materiam cæciderat miles, aditum per ſaxa molitus. Hæc uapore torrida intrauerat. Ergo aggerari alias arbores iubet, & igni dari alimenta, celeriterq; ſtipitibus cumulatis faſtigium montis æquatum eſt. Tunc undiq; ignis iniectus cuncta comprehendit, flammam in ora hoſtium uentus ferebat, fumus ingens uelut quadam nube abſconderat cælum. Sonabant incendio ſyluæ, atq; ea quoq;, quæ incenderat miles concepto igne proxima quæq; adurebant. Barbari ſuppliciorum ultimum ſiqua intromitteret ignis, effugere tentabant, ſed qua flãma dederat locum, hoſtis obſtabat. Varia igitur cæde cõſumpti ſunt. Alij in medios ignes, alij in petris præcipitauere ſe, q̃dam manibus hoſtium ſe obtulerunt, pauci ſemiuſtulati uenere in poteſtatem. Hinc ad craterum, qui Artabazana cauea obſidebat, redit. Ille omnibus præ-

peratis regis expectabat aduentum, captæ urbis titulo, sicut par erat, cedens. Igitur Alexander turres admoueri iubet, ipsóq; aspectu territi Barbari è muris supinas manus tendentes orare cœperunt, iram in Saribarzanem defectionis authorem reseruaret, supplicibus semet dedentibus parceret. Rex data uenia non obsidioné modo soluit, sed omnia sua incolis reddidit. Ab hac urbe digresso supplementum nouorum militum occurrit. Zoilus D equites ex Græcia adduxerat III millia ex Illyrico Antipater miserat. Thessali eqtes C & XXX cum Philippo erant. Ex Lydia II millia, & DC peregrinus miles aduenerant CCC equites gentis eiusdē sequebātur. Hac manu adiecta Dracas peruenit. Bellicosa natio est. Satrapes erat Nabarzanes sceleris in regem suum particeps Besso. Is suppliciorum quæ meruerat metu profugit in Indiam. Iam nonum diem statiua erant, cum externa ui non territus modo rex, sed inuictus intestino facinore petebatur. Dymnus modicæ apud regem authoritatis & gratiæ, Exoleti, cui Nicomacho erat nomen, amore flagrabat, obsequio uni sibi deditì corporis uictus. Is quod ex uultu quoq; perspici poterat, similis attonito remotis arbitris cum iuuene secessit in templum, arcana se & silenda afferre præfatus. Suspensúmq; expectatione per mutuam caritatem & pignora utriusq; animi rogat, ut affirmet iureiurādo, quæ commisisset, silentio esse tecturum. Et ille ratus nihil quod etiam cum periuro detegendū foret, indicaturum, per præsentes Deos iurat. Tum Dymnus aperit in tertium diem insidias regi comparatas, séq; eius consilij fortibus uiris & illustribus esse participem, quibus

iuuenis auditis, se uero fidem in paricidio dedisse constanter abnuit, nec ulla religione, ut scelus tegit, posse cōstringi. Dymnus & amore & metu amens dextram Exoleti complexus & lachrymans orare primum cœpit, ut particeps consilij operisq; fieret. Si id sustinere non posset, attamen ne proderet se, cuius ergo ipsum beneuolentiæ præter alia hoc quoq; haberet fortissimum pignus, quod caput suum permisisset fidei adhuc inexpertæ. Ad ultimum aduersari scelus perseuerantem metu mortis terret. Ab illo capite coniuratos pulcherrimum facinus incohaturos. Aliâs deinde effœminatum et muliebriter timidum, aliâs proditorem amatoris appellás, nunc ingentia promittens, interdū'q; regnum, quoq; uersabat animum tanto facinore procul abhorrentem, strictum deinde gladium modo illius, modo suo admouens iugulo, supplex idem et infestus expressit, ut tandem nō solum silentium, sed etiam operā polliceretur, nanq; abūde constantis animi et dignus, qui pudicus esset, nihil ex pristina uoluntate mutauerat. Sed si captum Dymni amore simulabat nihil recusare. Sciscitari deinde pergit, cum quibus tantæ rei societatem iniisset. Plurimum referre quales uiri tam memorabili operi admoturi manus essent. Ille & amore & scelere male sanus, simul gratias agit, simul gratulatur, quod fortissimis iuuenum nō dubitasset se iungere, Demetrio corporis custodi, Peculao, Nicanori. Adijcit his Aphoebetum Locæum, Dioxenum, Archepolim, & Amyntam. Ab hoc sermone dimissus Nicomachus ad fratrem, Ceballino erat nomen, quæ acceperat, defert. Placet ipsum subsistere in tabernaculo, ne si regiā intrasset, non assuetus adire regem,

coniurati proditos se esse rescisscerent. Ipse Ceballinus ante uestibulum regiæ, neq; enim propius aditus ei patebat, consistit, operiens aliquem ex prima cohorte amicorum, quo introduceretur ad regem. Forte cæteris dimissis, unus Philotas Parmenionis filius, incertum quam ob causam, substiterat in regia. Huic Ceballinus ore confuso magnæ pturbationis notas præ se ferens aperit, quæ ex fratre compercrat, & sine cunctatione nunciare regi iubet. Philotas laudato eo protinus intrat ad Alexādrum, multoq; inuicem de aliis rebus consumpto sermone, nihil eorum, quæ ex Ceballino cognouerat, nunciat. Sub uesperam eum prodeuntem in uestibulo regiæ excipit iuuenis, an mandatum executus foret requirens. Ille non uacasse sermoni suo regem causatus discessit. Postero die Ceballinus uenienti in regiam præsto est. Intrantemq; admonet pridie cōmunicatæ cum ipso rei. Ille curæ sibi esse respondit, ac ne tum quidem regi, quæ audierat, aperit. Cœperat Ceballino esse suspectus. Itaq; non ultra interpolandum ratus nobili iuueni, Metron erat nomen ei, super armamētarium posito, quod scelus pararetur, indicat. Ille Ceballino in armamentorio abscondito protinus regi corpus forte curanti, quid ei index detulisset, ostendit. Rex ad comprehēdendum Dymnum missis satellitibus armamentarium intrat. Ibi Ceballinus gaudio elatus habeo te, inquit, incolumē ex impiorum manibus ereptum. Percunctatus deinde Alexander quæ noscenda erant, ordine cuncta cognoscit. Rursusq; institit quærere quotus dies esset, ex quo Nicomachus ad eum detulisset indicium. Atque illo fatente iam tertium esse, existimans haud incorru-

pta fide tanto poſt deferre quæ audierat, uinciri eum iuſ
ſit. Ille clamitare cœpit eodem temporis momento, quo
audiſſet, ad Philotam decurriſſe, ab eo percunctaretur.
Rex item quærens an Philotam adiſſet, an inſtitiſſet ei,
ut perueniret ad ſe, perſeuerante eo affirmare quæ di
xerat, manus ad cœlum tendens manantibus lachry-
mis, hanc ſibi à chariſſimo quondam amicorum rela-
tam gratiam querebatur. Inter hæc Dymnus haud
ignarus quàm ob cauſam accerſeretur à rege, gladio,
quo forte erat cinctus grauiter ſe uulnerat, occurſúq; ſa
» tellitum inhibitus perfertur in regiam. Quem intuens
» rex quod inquit in te Dymne tantum cogitaui ne fas, ut
» tibi Macedonum regno dignior Philotas me quoq; ipſo
» uideretur? Illum iam defecerat uox. Itaq; edito gemitu
uultúq; à conſpectu regis auerſo, ſubinde collapſus ex-
» tinguitur. Rex Philotæ uenire in regiam iuſſo Ceballi-
» nus, inquit, ultimum ſupplicium meritus eſt, ſi in caput
» meũ præparatas inſidias biduo texiſſet. Huius crimi-
» nis reum Pphilotam ſubſtituit, ad quem protinus indi-
» cium detuliſſe ſe affirmat, quo propiore gradu amici-
» tiæ me contingis, hoc maius eſt diſſimulationis tuæ fa-
» cinus, & ego Ceballino magis, quàm Philotæ id conue
» nire fateor. Fauentem habes iudicem, ſi quod admitti nõ
potuit, ſaltem negari poteſt. Ad hoc Philotas haud ſanè
» trepidus ſi animus uultu æſtimaretur, Ceballinum q̃dem
» ſcorti ſermonem ad ſe detuliſſe, ſed ipſum tam leui au-
» thori nihil credidiſſe reſpondit, ueritum ne iurgium in
» ter amatorem & exoletum non ſine riſu aliorum detu
» liſſet. Cum Dymnus interemerit ſe ipſum, qualiacunq;
» erant, non fuiſſe reticenda, complexusq; regem orare

" cœpit, ut præteritam uitam, potius quàm culpam silen-
" tij, tamen non facti ullius intueretur. Haud facile di-
xerim, crediderit ne ei rex, an altius iram suppresserit, dextrâ reconciliatæ gratiæ pignus obtulit, et contemptum, magis q̃ celatum indicium esse uideri sibi dixit. Aduocato tamen consilio amicorũ, cui tum Philotas adhi-
bitus non est, Nicomachũ introduci iubet. Is eadẽ, quæ detulerat ad regem, ordine exposuit. Erat Craterus regi carus in paucis, & eo Philotæ ob æmulationem dignitatis aduersus. Neq; ignorabat sæpe Alexandro auribus nimia actione uirtutis atq; opere grauem fuisse, et ob ea non quidẽ sceleris, sed contumaciæ tamen suspectum. Non aliã premendi inimici occasionem aptiorem futuram ratus, odio suo pietatis præferens speciem.
" Vtinam inquit in principio quoq; huius rei nobiscum
" deliberasses. Suasissemus, si Philotæ uelles ignoscere, pa
" tereris potius ignorare eum quantum deberet tibi,
" quàm usque ad mortis metum adductum, cogeres po
" tius de periculo suo, quàm de tuo cogitare beneficio. Ille
" enim semper insidiari tibi poterit. Tu non semper
" Philotæ poteris ignoscere. Nec est quod existimes, eum,
" qui tantum facinus ausus est, uenia posse mutari. Scit eos,
" qui misericordiam consumpserunt, amplius sperare nõ
" posse. At ego etiam si ipse uel pœnitentia, uel beneficio
" tuo uictus quiescere uolet, patrem eius Parmenionem tã
" ti ducem exercitus & inueterata apud milites tuos au-
" thoritate, haud multum infra magnitudinis tuæ fastigiũ
" positum, scio non æquo animo salutem filij sui debitu-
" rum tibi. Quædam beneficia odimus. Meruisse mor-
" tem confiteri pudet. Superest, ut malit uideri iniuriam

" accepisse, quàm uitam. Proinde scio tibi cum illis de sa
" lute esse pugnandum. Satis hostium superest, ad quos per
" sequendos ituri simus. Latus à domesticis hostibus mu-
" ni. Hos si summoueas, nihil metuo ab externo. Hæc Cra
" terus. Nec cæteri dubitabant, quin coniurationis in-
dicium suppressurus non fuisset, nisi author aut parti-
ceps. Quem enim pium & bonæ mentis non amicum
modo, sed ex ultima plebe, auditis quæ ad eum delata
erant, nòn protinus ad regem fuisse cursurum? Nec Ce
ballini quidem exemplo, qui ex fratre comperta ipsi
nunciasset. Parmenionis filium præfectum equitatus o-
mnium arcanorum regis arbitrum, simulasse etiam nõ
uacasse sermoni suo regem, ne index alium internun-
cium quæreret, Nicomachũ religione quoq; Deum astri
ctum, conscientiam suam exonerare properasse. Philo-
tam consumpto per ludum iocumq; pene toto die gra-
uatum esse, paucà uerba ad caput regis pertinentia tam
longo et forsitan superuacuo inserere sermoni. At enim
si nõ credidisset talia deferentibus pueris, cur igitur ex
traxisset biduum, tanquam indicio haberet fidem? Di-
mittendum fuisse Ceballinum, si delationem eius da-
mnabat. In suo quenq; periculo magnum animum ha-
bere, cum de salute regis timeretur credulos esse debe-
re, uana quoq; deferentis admittere. Omnes igitur quæ
stionem de eo, ut participes sceleris indicare cogeretur,
habendam esse decernunt. Rex admonitos ut consilium
silentio premerent, dimittit. Pronunciari deinde iter
in posterum diem iubet, ne qua noui initi consilij da-
retur nota. Inuitatus est etiam Philotas ad ultimas
ipsius epulas. Et non cœnare modo, sed etiam fami

liariter alloqui cum eo, quem damnauerat, sustinuit. Secunda deinde uigilia luminibus extinctis cum paucis in regiam coeunt Hephestion, & Craterus, & Coenus, & Erigonus. Hi ex amicis. Ex armigeris autem Perdiccas et Leonatus. Per hos imperatum, ut qui iuxta prætorium excubabant, armati uigilarent. Iam ad omnes aditus dispositi milites, equites itinera quoq; obsidere iussi, ne quis ad Parmenionem, qui tum Mediæ magnisq; copijs præerat, occultus euaderet. Tarrias autem cum trecentis armatis intrauerat regiam, huic decem satellites traduntur, quorum singulos deni armigeri sequebantur. Ii ad alios coniuratos cōprehēdendos distributi sunt. Tarrias cum trecentis ad Philotam missus clausum aditum domus moliebatur, L. iuuenum promptissimis stipatus. Nam cæteros cingere undiq; domum iusserat, ne occulto aditu Philotas posset elabi. Illum siue securitate animi, siue fatigatione resolutum somnus oppresserat, quem Tarrias torpentem adhuc occupat.

» Tandem ei sopore discusso cum inijcerentur cathenæ, ui-
» cit, inquit, bonitatem tuam Rex inimicorum acerbitas, nec plura locutum capite uelato in regiam abducunt. Postero die rex edixit, oēs armati coirēt sex millia ferè militū uenerant, præterea turba Lyxarū Calonumq; impleuerant regiā. Philotam armigeri agmine suo tegebant, ne ante conspici posset à uulgo, q̃ rex allocutus milites esset. De Capitalibus reges uetusto Macedonum modo inquirebant. Exercitus in parte erat uulgi, nihil potestas regum ualebat, nisi prius ualuisset authoritas. Igitur primū Dymni cadauer ifertur, plerisq; q̃d parasset, quoue casu extinctus esset, ignaris. Rex deinde in

concionem procedit, uultu præferens dolorē animi. Amicorum quoq; mœstitia expectationem haud paruam ei fecerat. Diu rex demisso in terram uultu attonito stupentiq; similis stetit. Tandē recepto animo. Pene inquit milites paucorū hominum scelere uobis ereptus sum, Deûm prouidentia & misericordia uiuo. Conspectusq; uester uenerabilis cogit, ut uehemētius parricidis irascerer, quoniam spiritus unus, unus uitæ meæ fructus est tot fortissimis uiris de me optime meritis referre adhuc gratiam posse. Interrupitq; orationem militum gemitus, obortæq; sunt omnibus lachrymæ. Tū rex, inquit, quāto maiorē in animis uestris motum excitabo, cum tanti sceleris authores ostendero, quorum mentionem adhuc reformido, & tanquam salui esse possint, nominibus abstineo? Sed uincenda est memoria pristinæ caritatis, & coniuratio impiorum ciuium detegenda. Quomodo autem tantum nefas sileam? Parmenio illa ætate tot meis, tot parentis mei meritis deuinctus omniū nobis amicorum uetustissimus ducem tanto sceleri se præbuit. Minister eius Philotas Leucolaum, & Demetrium, & hunc Dymnum, cuius corpus aspicitis, cæterosq; eius amentiæ comites in caput meum subornauit. Fremitus undiq; indignantium querentiumq; tota concione obstrepebat, qualis solet esse multitudinis & maxime militaris, ubi aut studio agitur, aut ira. Nicomachus deinde & Metron, & Ceballinus producti, quæ quisq; detulerat, exponunt, nullius eorum indicio Philotas in participes sceleris destinabatur. Itaq; indignatione pressa uox indicum silentio excepta est. Tum rex qualis inquit ergo animi uobis uidetur, qui huius rei delatum

indicium

indicium id ipsum suppressit? Quod non fuisse uanum Dymni exitus declarat, incertã rem deferens tormenta non timuit. Ceballinus ne momentum quidem temporis distulit exonerare se, ut eo, ubi lauabar irrumperet, Philotas solus nihil timuit, nihil credidit. O magni animi uirum, iste regis periculo cum moneretur, uultum non mutaret, indicem tantæ rei solicitus non audiret? Subest nimirum silentio facinus, & auida spes regni præcipitem animum ad ultimum nefas impulit. Pater mediæ præest. Ipse apud multos copiarum duces meis præpotens uiribus maiora, quàm capit sperat. Orbitas quoq; mea, quod sine liberis sum, spernitur. Sed errat Philotas. In uobis, liberos, parentes, consanguineos, habeo. Vobis saluis orbus esse non possum. Epistolam deinde Parmenionis interceptam, quam ad filios Nicanorem & Philotam scripserat, recitat, haud sanè indicium grauioris consilij ferentem. Nanq; summa eius hæc erat. Primum uestri curam agite, deinde uestrorum, sic enim quæ destinauimus, faciemus. Adiecitq; rex sic esse scriptam, ut siue ad filios peruenisset, à conscijs posset intelligi, siue intercepta esset, falleret ignaros. At enim Dymnus cum cæteros participes sceleris indicaret, Philotam non nominauit, hoc quidem illius non innocentiæ, sed potentiæ indicium est, quod sic ab ijs timetur etiam, à quibus prodi potest, ut dum de se fatentur, illum tamen cælent. Cæterum Philotam ipsius indicat uita. Amyntæ, qui mihi consobrinus fuit, & in Macedonia capiti meo impias comparauit insidias, socium se & conscium adiunxit. Hic Attalo, quo grauiorem inimicum non habui, sororem suam in matrimo-

nium dedit. Hic cum scripsissem ei pro iure tam familiaris usus atq; amicitiæ, qualis sors edita esset Iouis Ammônis oraculo, sustinuit scribere mihi, se quidem gratulari quod in numerum Deorum receptus essem. Cæterum misereri eorum, quibus uiuendum esset sub eo, qui modum hominis excederet. Hæc sunt etiam pridem animi alienati à me & inuidentis gloriæ meæ indicia, quæ equidem milites, quandiu licuit, in animo meo pressi. Videbar enim mihi partem uiscerum meorum abrumpere, si in quos tam magna contuleram, uiliores mihi facerem. Sed iá non uerba punienda sunt, linguæ temeritas peruenit ad gladios. Hos, si mihi creditis, Philotas in me acuit, si ipsum dimisi, quo me conferam milites? cui caput meum credam? Equitatui optimæ exercitus parti principibus nobilissimæ iuuentutis unum præfeci, salutem, spem, uictoriá meam fidei eius tutelæq; commisi, patrem in idem fastigium in quo me ipsi posuistis, admoui, Mediam, qua nulla opulentior regio est, tot ciuium sociorumq; millia imperio eius ditioniq; subieci. Vnde præsidium petieram, periculum extitit. quàm feliciter in acie occidissem potius hostis præda, quàm ciuis uictima? nunc seruatus ex periculis, quæ sola timui, in hæc incidi, quæ timere non debui. Soletis identidem à me milites petere, ut saluti meæ parcam. Ipsi mihi præstare potestis, quod suadetis ut faciam. Ad uestras manus, ad uestra arma confugio, inuitis uobis saluus esse nolo, uolentibus non possum, nisi uindicor. Tum Philotam religatis post tergum manibus obsoleto amiculo uelatum iussit induci. facile apparebat motus esse tam miserabili habitu nó sine in-

uidia pauloante conspecti. Ducem equitatus pridie uide rant, sciebant regis interfuisse conuiuio. Repente non re um quidem modo, sed etiam damnatum immo uinctū intuebantur. Subibat animos Parmenionis quoq; tanti ducis tam clari ciuis fortuna, qui modo duobus filijs He ctore & Nicanore orbatus cum eo, quem reliquum ca lamitas fecerat, absens diceret causam. Itaq; Amyntas regis prætor inclynatam ad misericordiam concionem, rursus aspera in Philotam oratione commouit. Proditos eos esse Barbaris, neminem ad coniugem suam, nemi nem in patriam & ad parentes fuisse rediturum, uelut truncum corpus dempto capite sine spiritu, sine nomine aliena terra ludibrium hostis futuros. Haudquaquam prospere ipsius Amyntæ oratio grata regi fuit, quod con iugum, quod patriæ admonitos pigriores ad cætera mu nia exequenda fecisset. Tunc Cœnus quanquam Philotæ sororē matrimonio secum coniunxerat, tamen acrius quàm quisquam in Philotam inuectus est, paricidam esse regis, patriæ, exercitus clamitans, saxumq́;, quod ante forte pedes iacebat, eripuit emissurus in eum, ut pleriq; credidere, tormentis subtrahere cupiens, sed rex manum eius inhibuit dicendæ prius causæ debere fie ri reo potestatem, nec aliter iudicari passurum se affirmans. Tum dicere rursu permissus Philotas siue consciē tia sceleris, seu periculi magnitudine, amens & attonitus non attollere oculos, non hiscere audebat. Lachrymis deinde manantibus linquente animo in eum, à quo tenebatur, incubuit. Abstersisq́; amiculo eius oculis paulatim recipiens spiritum ac uocem, dicturus uidebatur. Iam'que rex intuens eum Macedones, in-

quit, de te iudicaturi sunt, quæro an patrio sermone sis apud eos usurus. Tum Philotas præter Macedonas, inquit, pleriq; adsunt, quos facilius, quæ dicam, percepturos arbitror, si eadẽ lingua fuero usus, qua tu egisti, non ob aliud credo, quàm ut oratio tua intelligi posset à pluribus. Tum rex ecquid uidetis odio etiam sermonis patrij Philotam teneri? Solus quippe fastidit eum discere. Sed dicat sanè utcunq; cordi est, dum memineritis æque illum à nostro more atq; sermone abhorrere.

Atque ita concione excessit. Tum Philotas uerba inquit innocenti reperire facile est, modum uerborum misero tenere difficile. Itaq; inter optimam conscientiam, & iniquissimam fortunam destitutus ignoro, quo modo & animo meo & tempori paream. Abest quidem optimus causæ meæ iudex, qui cur me ipse audire noluerit, non me hercule excogito, cum illi utiq; cognita causa tam damnare me liceat quàm absoluere. Non cognita uero liberari absente, non possum, quin à præsente damnatus sum. Sed quanquam uincti hominis non superuacua solum, sed etiam inuisa defensio est, quæ iudicem non docere uidetur, sed arguere, tamen utcunq; licet me dicere, memet ipse non deseram, nec committam, ut damnatus etiam mea sententia uidear. Equidem cuius criminis reus sim, non uideo, inter coniuratos nemo me nominat. De me Nicomachus nihil dixit. Ceballinus plusquam audierat, scire non potuit. At qui coniurationis caput me fuisse credit Rex. Potuit ergo Dymnus eum præterire, quem sequebatur, presertim cum quærenti socios, uel falsò fuerim nominandus, quo facilius, qui uerebatur, posset impelli, non enim detecto facinore na

men meum præterijt, ut posset uideri socio pepercisse. Nicomachus, quem taciturum arcana de semetipso credebat confessus alijs nominatis me unum subtrahebat. Quæso commilitones si Ceballinus non me adisset, nihil me de coniuratis scire uoluisset, num hodie dicerem causam nullo me nominante? Dymnus sanè & uiuat adhuc, & uelit mihi parcere. Quid cæteri, qui de se confitebuntur? me uidelicet subtrahent. Maligna est calamitas, & ferè noxius cum suo supplicio cruacetur, ac quiescit alieno. Tot conscij ne in eculeum quidem impositi uerum fatebuntur? At qui nemo parcit morituro, nec cuiquam moriturus ut opinor. Ad uerum crimen & ad unum reuertendum mihi est. Cur rem delatam ad te, tacuisti? cur tam securus audisti? hoc qualecunq; est, confesso mihi ubicunq; es Alexander remisisti, dextram tuam amplexus reconciliati pignus animi conuiuio quoq; interfui. Si credidisti mihi, absolutus sum, si pepercisti dimissus, uel iudicium tuum serua. Quid hac proxima nocte, qua digressus sum à mensa tua feci? quod nouum facinus delatum ad te, mutauit animum tuum? graui sopore acquiescebam, cum me malis indormientem meis inimici uinciendo excitarunt. Vnde & paricidæ & proditori tam alti quies somni? Scelerati conscientia obstrepente cum dormire non possint, agitant eos furiæ non cogitato modo, sed & consumato paricidio. At mihi securitatem primum innocentia mea, deinde dextra tua obtulerant, non timui ne plus alienæ crudelitati apud te liceret, quàm clementiæ tuæ. Sed ne te mihi credidisse pœniteat, res ad me deferebatur à puero, qui non testem non pignus indicij exhibe-

re poterat, impleturus omnes metu si cœpisset audiri.
» Amatoris & scorti iurgio interponi aures meas credi
» di infelix, & fidem eius suspectam habui, quod non
» ipse deferret, sed fratrē potius subornaret. Timui, ne ne
» garet mandasse se Ceballino, et ego uiderer multis ami
» corum regis fuisse periculi causa. Sic quoq; cum læse=
» rim neminem, inueni, qui mallet perire me, quàm incο
» lumē esse. Quid inimicitiarum creditis accepturum fuis
» se? insontes lacessissem. At enim Dymnus se occidit. Nū
» igitur facturum eum diuinare potui? minime. Ita quod
» solum indicio fidem fecit, id me cum à Ceballino in=
» terpolatus sum, mouere non poterat. At hercule si con=
» scius Dymno tanti sceleris fuissem, biduo illo proditos
» esse nos dissimulare non debui. Ceballinus ipse tolli de
» medio nullo negotio potuit. Déinde post delatum indi-
» tium, quid opperiturus eram? Cubiculum regis solus in
» traui ferro quidem cinctus. Cur distuli facinus? An si=
» ne Dymno non sum ausus? Ille igitur princeps coniura
» tionis fuit. Sub illius umbra Philotas latebam, qui re-
» gnum Macedonum affecto. Ecquis è uobis corruptus est
» donis? quem ducem, quem præfectum impensius colui?
» Mihi quidem obijcitur, quod societatem patrij sermonis
» asperner, quod Macedonum mores fastidiá. Sic ego im-
» perio, quod dedignor, immineo, iam pridem natiuus
» ille sermo commercio aliarum gentium exoleuit, tam ui
» ctoribus, quàm uictis peregrina lingua discenda est. Nō
» me hercule ista me magis lædunt, quàm quod Amyn=
» tas Perdiccæ filius insidiatus est regi, cum quo amicitia
» fuerit mihi, non recuso defendere, si fratrem regis non
» oportuit diligi à nobis. Sin autem in illo fortunæ gra

» diu positum etiam uenerari necesse erat, utrum quæso
» quod non diuinaui reus sum? An impiorum amicis in
» sontibus quoq; moriendum est? Quod si æquum est, cur
» tandiu uiuo? si iniustum, cur nunc demum occider?
» At enim scripsi, misereri me eorum, quibus uiuendum
» esset, sub eo qui se Iouis filium crederet. Fides amici-
» tiæ, ueri consilij periculosa, libertas, me decepistis, uos,
» quæ sentiebam, ne reticerem, impulistis, scripsisse me hoc
» fateor regi non de rege, non enim faciebam inuidiam,
» sed pro eo timebam. Dignior mihi Alexander uideba-
» tur, qui Iouis stirpem tacitus agnosceret, quàm qui præ
» dicatione iactaret. Sed quoniam oraculi fides certa est,
» sit Deus causæ meæ testis. Retinete me in uinculis, dum
» consumitur admodum arcanum & occultum scelus. In
» terim qui regem nostrum dignatus est filium, nemi-
» nem eorum, qui stirpi suæ insidiati sunt latere pa-
» tietur. Si certiora oraculis creditis esse tormenta, ne
» hanc quidem exhibendæ ueritatis fidem deprecor. So
» lent rei capitis adhibere uobis parentes. Duos fratres
» ego nuper amisi, patrem nec ostendere possum, nec inuo
» care audeo, cum & ipse tanti criminis reus sit. Parum
» est enim tot modo liberorum parentem in unico filio
» acquiescentem, eo quoq; orbari, ni ipse in rogum meum
» imponitur. Ergo carissime pater, & propter me morieris
» & mecum. Ego tibi uitam adimo, ego senectutem tuam
» extinguo. Quid enim me procreabas infelicem ad-
» uersantibus dijs? an ut hos ex me fructus perciperes, qui
» te manent? Nescio adolescentia mea miserior sit, an se
» nectus tua. Ego in ipso robore ætatis eripior, tibi carni-
» fex spiritum adimet, quem si fortuna expectare uoluis-

» ſet, natura poſcebat. Admonuit me patris mei mentio,
» quàm timide & cunctanter, quæ Ceballinus detulerat
» ad me indicare debuerim. Parmenio enim cum audiſſet
» uenenum à Philippo medico regi parari, deterrere eum
» uoluit epiſtola ſcripta, quo minus medicamentum bibe-
» ret, quod medicus dare conſtituerat. Num creditum eſt
» patri meo? Num ullam authoritatem eius literæ habue
» runt? Ego ipſe quoties, quæ audieram, detuli, cum ludi-
» brio credulitatis repulſus ſum. Sic & cum indicamus
» inuiſi, & cum tacemus, ſuſpecti ſumus, quid facere nos
» oportet? Cumq; unus è circunſtantium turba exclamaſ
» ſet, benemeritis non inſidiari. Philotas recte, inquit, quiſ
» quis es dicis. Itaq; ſi inſidiatus ſum, pœnam non depre
» cor, & finem facio dicendi, quoniam ultima uerba gra
» uia ſunt uiſa auribus ueſtris. Abducitur deinde ab ijs,
qui cuſtodiebant eum. Erat inter duces manu ſtrenuus
Belon quidam pacis artium & ciuilis habitus rudis,
uetus miles ab humili ordine ad eum gradum, in quo
tunc erat promotus, qui tacentibus cæteris ſtolida auda
cia ferox, admonere eos cœpit, quoties quiſq; diuerſo-
rijs, quæ occupaſſent, deturbatus eſſet, ut purgamenta
ſeruorum Philotæ reciperentur eò unde cõmilitones ex
puliſſet, auro argentóq; uehicula eius onuſta totis uicis
ſtetiſſe, an ne in uicina quidem diuerſorij quenq; com-
militonum receptum eſſe, ſed per diſpoſitos, quos ad ſo-
mnum habebat, omnes procul relegatos, ne fremitu ullo
murmurantium inter ſe ſilentio uerius, quàm ſomno
excitaretur. Ludibrio ei fuiſſe ruſticos homines Phry-
gaſq; & Paphlagonas appellatos, qui non erubeſceret
Macedo natus homines linguæ ſuæ per interpretem au-

dire. Cum Ammonem consuli uellet, eundem Iouis arguisse mendacium Alexandrum filium agnoscentis, scilicet ueritum ne inuidiosum esset, quod Dij offerrent. Cum insidiaretur capiti regis & amici, non consuluisse eum Iouem. Nunc ad oraculum mittere, dum pater eius solicitetur, qui præsit in Media, & pecunia, quæ eius custodiæ commissa sit, perditos homines ad societatem sceleris impellat. Ipsos missuros ad oraculum, non qui Iouem interrogent, quod ex rege cognouerint, sed qui gratias agant, qui uota pro incolumitate regis optimi persoluant. Tum uero uniuersa concio accensa est, & à corporis custodibus initium factum clamantibus, discerpendum esse paricidam manibus eorum. Id quidem Philotas, qui grauiora supplicia metueret, haud sane iniquo animo audiebat. Rex in concionem reuersus, siue ut in custodia quoque torqueret, siue ut diligentius cuncta cognosceret, concilium in posterum diem distulit, quanquam in uesperam inclinabat dies, tamen amicos conuocari iubet, & cæteris quidem placebat Macedonum more obrui saxis. Hephestion autem & Craterus & Cœnus tormentis ueritatem exprimendam esse dixerunt, & illi quoque, qui aliud suaserant, in horum sententiam transeunt. Consilio ergo dimisso, Hephestion cum Cratero & Cœno ad quæstionem de Philota habendam consurgunt. Rex Cratero accersito, & sermone habito, cuius summa non edita est, in intimam diuersorij partem secessit, & remotis arbitris in multam noctem quæstionis expectauit euentum. Tortores in conspectu Philotæ omnia crude-
11 litatis tormenta proponunt. Et ille ultro, quid cessatis,

» inquit, regis inimicum, interfectorem, confitentem occi-
» dere? quid quæstione opus est? cogitaui, uolui. Craterus
» exigere, ut quæ confiteretur, in tormentis quoq; diceret.
» Dum corripitur, & dum obligantur oculi, dum uestis
» exuitur, gentium iura, Deos patrios nequicquam apud
» surdas aures inuocabat. Per ultimos deinde cruciatus, utpote damnatus & inimicis in gratiam regis torquẽtibus laceratur. Ac primo quanquam hinc ignis, illinc uerbera iam non ad quæstionem, sed ad pœnam ingerebantur, non uocem modo, sed etiam gemitus habuit in potestate. Sed posteaquam intumescens corpus ulceribus flagellorum ictus nudis ossibus incussos ferre non poterat, si tormentis adhibituri modum essent, dicturum se, quæ scire expeterent, pollicetur. Sed finem quæstioni fore, iurare eos per Alexandri salutem uolebat, re-
» mouerіq; tortores. Et utroq; impetrato. Cratero inquit,
» dic quid me uelis dicere. Illo indignante ludificarĩ
» eum, rursúsq; renouante tortores, tempus petere cœpit,
» dum reciperet spiritum, cuncta quæ sciret, indicaturus. Interim equites nobilissimus quisque & ij maxime, qui Parmenionem propinqua cognatione contingebant, posteaquam Philotam torqueri fama uulgauerat, legem Macedonum ueriti, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui regi insidiati erant, cum ipsis necarentur, alij se interficiunt, alij in deuios montes uastasq; solitudines fugiunt, ingenti per tota castra terrore diffuso, donec rex tumultu cognito legem se supplicio coniunctis sontium remittere edixit. Philotas uero ne an mendacio liberare se à cruciatu uolerit, anceps coniectura est, quoniam & uera confessis, & falsa dicen-

tibus idem doloris finis ostenditur. Cæterum pater, inquit, meus Hegelochus, quàm familiariter usus sit, non ignoratis. Illum dico Hegelochum, qui in acie cecidit, ille omnium malorum nobis causa fuit. Nam cum primum Iouis filium se salutari iussit rex, id indigne ferens ille hunc igitur regem agnoscimus, inquit, qui Philippum dedignatur patrem? Actum est de nobis, si ista perpeti possumus. Non homines solum, sed etiam Deos despicit, qui postulat Deus credi. Amisimus Alexandrũ, amisimus regem, incidimus in superbiam, nec Dijs, quibus se exæquat, nec hominibus, quibus se eximit, tolerabilem. Nostro ne sanguine Deum fecimus, qui nos fastidiat, qui grauetur mortalium adire concilium? Credite mihi, & nos, si uiri sumus, à Dijs adoptabimur. Quis proauum eius Alexandrum, quis deinde Archelaum, quis Perdiccam occisos ultus est? hic quidẽ interfectoribus patris ignouit. Hæc Hegelochus dixit supra cœnã, et postera die prima luce à patre accersor. Tristis erat, & me mœstum uidebat, audieramus enim, quæ solicitudinem incuterent. Itaque ut experiremur, utrum ne uino grauatus effudisset illa, an altiore concepta consilio, accersiri eum placuit ac uenire. Eodemq; sermone ultro petito adiecit, se siue auderemus duces esse proximas à nobis partes uindicaturum, siue deesset animus, consilium silentio esse tecturum. Parmenioni uiuo adhuc Dario intempestiua res uidebatur, non enim sibi, sed hosti esse occisuros Alexandrum, Dario uero sublato premium regis occisi Asiam, & totum Orientem interfectoribus esse cessurum. Approbatoq; consilio, in hæc fides data est & accepta. Quod ad Dy-

" mnum pertinet nihil ſcio, et hæc confeſſus intelligo non
" prodeſſe mihi, quod prorſus ſceleris expers ſum. Illi rur
" ſus tormentis admotis, cum ipſis quoq; haſtis os oculosq́;
" eius euerberarent, ut hoc quoq; crimen confiteretur, ex-
preſſere. Exigentibus deinde ut ordinem cogitati ſce
leris exponeret, cum diu Bactra retentura regem uide
" rentur, timuiſſe reſpondit, ne pater LXX natus annos
" tanti exercitus dux, tantæ pecuniæ cuſtos, interim ex-
" tingueretur, ipſiq; ſpoliato tantis uiribus occidendi regis
" cauſa non eſſet. Feſtinaſſet ergo ſe, dum præmium habe
" ret in manibus. Repræſentare conſilium, cuius patrem
" fuiſſe authorem niſi crederent, tormenta quanquam to-
" lerare non poſſet, tamen non recuſare. Illi collocuti ſa-
tis quæſitum uideri, ad regem reuertuntur, qui poſtero
die & quæ confeſſus erat Philotas recitari, & ipſum q̃a
ingredi nō poterat, iuſſit afferri omnia agnoſcente eo-
dem, Demetrius, qui proximi ſceleris particeps eſſe ar-
guebatur, producitur, multa affirmatione animiq; pari-
ter conſtantia & uultu abnuens quicquam ſibi in re-
gem cogitatum eſſe. Tormenta etiam depoſcebat in ſe-
metipſum, cum Philotas circumlatis oculis incideret in
Calin quendam, haud procul ſtantem, propius cum iuſ
ſit accedere. Illo perturbato & recuſanti tranſire ad
" eum. Patieris, inquit, Demetrium mentiri rurſusq; me
" excruciari? Calin uox ſanguisq; defecerant, & Ma-
cedones Philotam inquinare innoxios uelle ſuſpicaban
tur, quia nec à Nicomacho, nec ab ipſo Philota, cum
torqueretur, nominatus eſſet adoleſcens, qui ut præfectos
regis circunſtantes ſe uidit, Demetrium & ſemetipſum
id facinus cogitaſſe confeſſus eſt. Omnes ergo à Nicoma

cho nominatos more patrio dato signo saxis obruerũt. Magno non modo salutis, sed etiam uitæ periculo liberatus erat Alexander, qppe Parmenio & Philotas principes amicorum nisi palàm sontes sine indignatione totius exercitus non potuissent damnari. Itaq; anceps quæstio fuit, dum inficiatus est facinus, crudeliter torqueri uidebatur. Post confessionem, Philotas ne amicorum quidem misericordiam meruit.

FRAGMENTORVM Q. CVRTII LIBER SEPTIMVS.

P HILOTAM Sicut recentibus sceleris eius uestigijs iure affectum supplicio censuerant milites, ita posteaquá desierat esse, quem odissent, inuidia in misericordiam uertitur. Mouerat & claritas iuuenis, & patris eius senectus atq; orbitas. Primus Asiam aperuerat regi, omnium periculorum eius particeps, semper alterum aciei cornu defenderat. Philippo quoq; ante omnes amicus, & ipsi Alexandro tam fidus, ut occidendi Attalum non alio ministro uti mallet. Horum cogitatio subibat exercitum, seditiosæq; uoces referebantur ad regem, queis ille haud sanè motus satisq; prudens, otij uitia negotio discuti edicit, ut omnes in uestibulo regiæ præsto adforent, quos ubi frequentes adesse cognouit, in concionem processit, haud dubie ex composito Assarios postulare cœpit, ut Lincestes Alexander, qui multo antequam Philotas regem uoluisset occidere, exhiberetur. A duobus indicibus, sicut supra diximus, delatus tertium iam annum custodiebatur in uinculis. Eundem in Philippi quoq; cædem coniurasse cum Pausania pro comperto fuit, sed quia primus Alexandrum Regem salutauerat, supplicio magis quàm crimini fuerat exemptus. Tum quoque Antipatri soceri eius preces iustam regis iram morabantur. Cæterum recruduit soporatus dolor, quippe ueteris periculi memoriam præsentis cura renouabat. Igitur Alexander ex custodia educitur, iussusq; dicere quàm

toto triennio meditatus erat defensionem, hæsitans & trepidus pauca ex ijs, quæ composuerat, protulit, ad ultimum non memoria solum, sed etiam mens eum destituit. Nulli erat dubium, quin trepidatio conscientiæ indicium esset, non memoriæ uitium. Itaq; ex ijs, qui proxime astiterant, obluctantem adhuc oblivioni lanceis confoderunt, cuius corpore sublato, rex introduci iussit Amyntam & Simiam. Polemon uero minimus ex fratribus, cum Philotam torqueri comperisset, profugerat. Omnium Philotæ amicorum hi carissimi fuerant ad magna & honorata ministeria illius maxime suffragatione producti, memineratq; rex summo studio ab eo conciliatos sibi. Nec dubitabat huius quoq; ultimi cōsilij fuisse participes. Igitur olim sibi esse suspectos matris suæ literis, quibus esset admonitus, ut ab his salutem suam tueretur, cæterum se inuitum deteriora credentem, nunc manifestis indicijs uictum iussisse uinciri. Nam pridie, q̄ detegeretur Philotæ scelus, quin in secreto cum ipso fuissent, non posse dubitari. Fratrem uero, qui profugerit, cum Philotas torqueretur, aperuisse fugæ causam. Nuper præter consuetudinem officij specie amoris longius cæteris admouisse semetipsos lateri suo nulla probabili causa, seq; mirantem quod non uice sua tali fungerentur officio, ex ipsa trepidatione eorum perterritum strenue ad armigeros, qui proxime sequebantur, recessisse. Ad hoc accedere quod cum Antiphanes scriba equitum Amyntæ denunciasset, pridie quàm Philotæ scelus deprehensum esset, ut ex suis equis more solito daret ijs, qui amisissent suos, superbe respondisse, nisi incœpto desiste-

ret, breui sciturum quis ipse esset. Iam linguæ uiolentiam temeritatemq; uerborum, quæ in semetipsum iacularentur, nihil aliud esse, quàm scelesti animi indicem ac testem, quæ si uera essent, idem meruisse eos, quod Philotam. Si falsa exigere ipsum ut refellant. Productus deinde Antiphanes de equis non traditis & adiectis etiam superbe minis. Inde captus Amyntas facta dicendi potestate. Nihil, inquit, interest regis, peto, ut dum dico, uinculis liberer. Rex solui utrunq; iubet, desiderantiq; Amyntæ, ut habitus quoq; redderetur, armigeri lanceam dari iussit, quam ut leua comprehendit euitato eo loco, in quo Alexádri corpus paulo ante iacuerat. Qualiscunq;, inquit, exitus nos manet rex, confitemur prosperum euentum tibi debituros, tristiorem fortunæ imputaturos. Sine præiudicio dicimus causam, liberis corporibus animisq; habitum etiam in quo te comitari solemus, reddidisti. Causam nó possumus; fortunam timere desinemus. Te quæso, pmittas mihi id primum defendere, quod à te ultimum obiectum est. Nos rex sermonis aduersus maiestatem tuam habiti nullius conscij sumus nobis. Dicerem iampridem uicisse te inuidiam, nisi periculum esset, ne alia maligne dicta crederes blanda oratione purgari. Cæterum etiam si militis tui uel in agmine deficientis & fatigati, uel in acie periclitantis, uel in tabernaculo ægri et uulnera curantis, aliqua uox asperior esset accepta, merueramus fortibus factis, ut malles ea tempori nostro imputare, quàm animo, cum quid accidit tristius omnes rei sunt. Corporibus nostris, quæ utiq; non odimus, infestas admouemus manus. Parentes liberis si accurrant, & ingrati & inuisi sunt.

Cum donis

Cum donis honoramur, cum præmijs onusti reuerti-
mur, quis ferre nos potest? quis illam animorum alacri
tatem continere militantium? nec indignatio, nec læti-
tia moderata est. Ad omnes affectus impetu rapimur.
Vituperamus, laudamus, miseremur, irascimur. Vtcunq;
præsens mouit affectio, modo Indiam adire & Ocea
num libet, modo coniugum & liberorum patriæq; me
moria occurrit. Sed has cogitationes, has inter se collo-
quentium uoces, signum tuba datum finit. In suos ordi-
nes quisq; currimus, & quicquid irarum in tabernacu
lo conceptum est, in hostium effunditur capita. Vtinam
Philotas quoq; intra uerba peccasset. Proinde ad id re-
uertar, propter quod rei sumus. Amicitiam, quæ nobis
cum Philota fuit, adeo non eo inficias, ut expetisse quoq;
nos, magnosq; ex ea fructus percepisse confitear. An ue
ro Parmenionis, quem tibi proximum esse uoluisti, fi-
lium, omnes pene amicos tuos dignatione uincentem cul
tum à nobis esse miraris? Tu hercule, si uerum audire
uis, rex huius nobis periculi causa es. Quis enim alius
effecit, ut ad Philotam decurrerent, qui placere uellent
tibi? Ab illo traditi ad hunc gradum amicitiæ tuæ
ascendimus. Is apud te fuit, cuius gratiam expetere, &
iram timere possemus. Si non propemodum tuo uerbera
tu, ei omnes te præeunte iurauimus, eosdem nos inimi-
cos amicosq; habituros esse, quos tu haberes, hoc sacra-
mento pietatis obstricti aduersaremur, scilicet quem tum
omnibus præferebas. Igitur si hoc crimen est, tu paucos
innocentes habes, immo hercule neminem. Omnes
enim Philotæ amici esse uoluerunt, sed totidem, quot uo
lebant esse non poterant. Ita si à conscijs amicos non

diuidis, nec ab amicis quidem separabis illos, qui idem esse uoluerunt. Quod igitur conscientiæ affertur indicium, ut opinor, quia pridie familiariter & sine arbitris locutus est nobiscum. At ego purgare non possem, si pridie quicquam ex uetere uita ac more mutassem. Nunc uero si ut omnibus diebus illo quoq;, qui suspectus est, fecimus, consuetudo diluet crimē. Sed equos Antiphani non dedimus, & pridie quàm Philotas detectus est, hæc mihi cum Antiphane res erat, qui si nos suspectos facere uult, quod illo die equos non dedimus, semetipsum, quod eos desiderauerit, purgare nō poterit. Anceps enim crimen est inter retinentem & exigentem, nisi quod melior est causa suum non tradentis, quàm poscentis alienum. Cæterum rex equos decem habui, è queis Antiphanes octo iam distribuerat ijs, qui amiserant suos. Omnino duos ipse habebam, quos cum uellet abducere homo superbissimus, certe iniquissimus, nisi pedes militare uellem retinere cogebar. Nec inficias eo liberi hominis animo locutum esse me cum ignauissimo, & hoc unum militiæ suæ usurpante, ut alienos equos pugnaturus distribuat. Huc enim malorum uentum est, ut uerba mea eodem tempore, & Alexandro excusem, & Antiphani. At hercule mater de nobis inimicis tuis scripsit. Utinam prudentius esset solicita pro filio, & non inanes quoq; species anxio animo figuraret. Quare enim non ascribit metus sui causam? Deniq; nō ostendit authorem, quo facto dicto'ue nostro mota tam trepidas tibi literas scripsit. O' miseram conditionem meam, cui forsitan non periculosius est tacere quàm dicere. Sed utcunq; cessura res est, malo tibi defensionem meam

displicere, quàm causam. Agnosces autem quæ dicturus sum, quippe meministi, cum me ad perducendos ex Macedonia milites mitteres dixisse te multos integros iuuenes in domo tuæ matris abscondi. Præcepisti igitur mihi, ne quē præter te intuerer, sed detrectantes militiā perducerem ad te. Quod equidem feci, & liberius, quàm expediebat mihi, executus sum imperium tuum. Gorgian & Hegateum & Gorgatan, quorum bona opera uteris inde perduxi, qd igitur iniquius est, q̃ me, qui si tibi non paruissem, iure daturus fui pœnas, nunc perire quia parui? Neq; enim ulla alia matri tuæ persequendi nos causa est, quàm quod utilitatem tuam muliebri præposuimus gratiæ sex millia Macedonum peditum, & DC equites adduxi, quorum pars secutura me non erat, si militiam detrectantibus indulgere uoluissem. Sequitur ergo ut quia illa propter hanc causam irascitur nobis, tu mitiges matrem, qui iræ eius nos obtulisti. Dum hæc Amyntas agit, forte superuenerunt, qui fratrem eius Polemonem, de quo ante est dictum, fugientem consecuti uinctum reducebant. Infesta concio uix inhiberi potuit, quin protinus suo more, saxa in eum iaceret. Atq; ille sanè interritus nihil, inquit, pro me deprecor, modo ne fratrum innocentiæ fuga imputetur mea. Hoc si defendi non potest, meum crimen sit. Horum ob idipsum melior est causa, quod ego, qui profugi, suspectus sum. At hæc elocuto uniuersa concio assensa est. Lachrymæ deinde omnibus manare cœperunt, adeo in contrarium repente mutatis, ut solum pro eo esset, quod maxime læserat. Iuuenis erat primo ætatis flore pubescens, quem inter equites tormen-

tis Philotæ conturbatos alienus terror abstulerat. Desertum enim à comitibus & hæsitantem inter reuertendi fugiendiq; consilium, qui secuti erant, occupauerunt. Is tum flere cœpit, & os suum conuerberare, mœstus non suam uicem, sed propter ipsum periclitantium fratrum. Mouerat́q; iam regem non concionem modo, sed unus erat implacabilis frater, qui terribili uultu intuens eum. Tum ait demens, lachrymare debueras, cum equo calcaria subderes fratrum desertor, et desertorum comes. Miser quo & unde fugiebas? Effecisti ut reus capitis accusatoris uterer uerbis. Ille peccasse se, sed grauius in fratres, quàm in semetipsum fatebatur. Tum uero neq; lachrymis neq; acclamationibus, quibus studia sua multitudo profitetur, temperauerunt. Vna uox erat pari emissa consensu, ut insontibus & fortibus uiris parceret. Amici quoq; data misericordiæ occasione consurgunt, flenteśq; regem deprecantur. Ille silentio facto, & ipse, inquit, Amyntam mea sententia fratreśq; eius absoluo. Vos autem iuuenes malo beneficij mei obliuisci, quàm periculi uestri meminisse. Eadem fide redite in gratiá mecum, qua ipse uobiscum reuertor. Nisi quæ delata essent, excussissem, ualde dissimulatio mea suspecta esse potuisset. Sed satius est purgatos esse, quàm suspectos. Cogitate neminem absolui posse, nisi qui dixerit causam. Tu Amynta ignosce fratri tuo. Erit hoc semper etiam mihi reconciliati animi tui pignus. Concione deinde dimissa, Polydamanta uocari iubet. lóge acceptissimus Parmenioni erat, proximus lateri in acie stare solitus. Et quanquam conscientia fretus in regiam uenerat tamen ut iussus est, fratres suos exhibere admodum

iuuenes & regi ignotos ob ætatem, fiducia in solicitudinem uersa trepidare cœpit, sæpius quæ nocere posset, quàm quibus eluderetur reputans. Iam armigeri, quibus imperatum erat, produxerant eos, cum exanguem
" metu Polydamanta propius accedere iubet. Submotisq;
" omnibus, scelere, inquit, Parmenionis omnes pariter ap=
" petiti sumus. Maxime ego ac tu, quos amicitiæ specie fefel
" lit, ad quem persequendum puniendumq; uide quan-
" tum fidei tuæ credam, te ministro uti statui. Obsides, dū
" hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiscere in Mediam,
" et ad præfectos meos literas scriptas manu mea perfer.
" Velocitate opus est, qua celeritatem famæ antecedas. No
" ctu peruenire illuc te uolo, postero die, quæ scripta erūt,
" exequi. Ad Parmenionem quoq; epistolas feres, unam
" à me, alteram Philotæ nomine scriptam. Signum anu
" li eius in mea potestate est. Si pater credit à filio impres
" sum, cum te uiderit, nihil metuet. Polydamas tanto liberatus metu impensius etiam, quàm exigebatur, promittit operam. Collaudatusq; & premijs oneratus, deposita ueste, quam habebat, arabica induitur. Duo Arabes, quorum interim coniuges ac liberi uinculum fidei obsides apud regem erant, dati comites. Per deserta etiam ob siccitatem loca camelis. XI die, quo destinauerat, perueniunt. Et prius quàm ipsius nunciaretur aduentus, rursus Polydamas uestem Macedonicam sumit, & in tabernaculum Cleandri, prætor hic regius erat, quarta uigilia peruenit. Redditis deinde literis constituerunt prima luce ad Parmenionem coire. Nanq; cæteris quoque literas regis attulerat. Iam ad eum uenturi erant, cum Parmenioni Polydamanta uenisse

nunciauerunt, qui dum lætatur aduentu amici simulq; noscendi, quæ rex ageret, auidus, qppe longo interuallo nullam ab eo epistolam acceperat, Polydamanta requiri iubet, Diuersoria regionis illius magnos recessus habent, amœnosq́; nemoribus manu consitis. Ea præcipue regum Satraparumq́; uoluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenion medius inter duces, quibus erat imperatum literis Regis, ut occiderent. Agendæ autem rei constituerant tempus, cum Parmenion à Polydamante literas traditas legere cœpisset, Polydamas procul ueniens, ut à Parmenione conspectus uultu lætitiæ speciem præferente ad complectendum eum cucurrit, mutuáq; gratulatione functi, Polydamas epistolam ab rege scriptam ei tradidit. Parmenion uinculum epistolæ soluens, quid nam rex ageret, requirebat. Ille ex ipsis literis cogniturum esse respōdit. Quibus Parmenion lectis.

» Rex, inquit, expeditionē parat in Arachosios. Stre

» nuum hominem & nunquam cessantem. Sed tempus

» saluti suæ tanta iam parta gloria parcere. Alteram deinde epistolam Philotæ nomine scriptam lætus, quod ex uultu notari poterat, legebat. Tum eius latus gladio haurit Cleander, deinde iugulum ferit, cæteri exanimem quoq; confodiunt. Et armigeri, qui ad aditum nemoris astiterant, cognita cæde, cuius causa ignorabatur, in castra perueniunt, & tumultuoso nuncio milites concitant. Illi armati ad nemus, in quo perpetrata cædes erat, coeunt, & ni Polydamas cæteriq; eiusdem noxæ participes dedantur, murum circundatum nemori euersuros denunciant, omniumq́; sanguine duci parentaturos. Cleander priores eorum intromitti iubet, lite-

rasq; regis scriptas ad milites recitat, quibus insidiæ Parmenionis in regem, precesq; ut ipsum uindicarent, continebantur. Igitur cognita regis uoluntate, non quidem indignatio, sed tamen seditio compressa est. Dilapsis pluribus pauci remanserunt, qui saltem, ut corpus ipsius sepelire permitterent, precabantur. Diu id negatum est Cleandri metu, ne offenderet regem. Pertinacius deinde precantibus materiem consternationis subtrahendam ratus, capite deciso truncum humare permisit. Ad regem caput missum est. Hic exitus Parmenionis fuit militiæ domiq; clari uiri. Multa sine rege prospere. Rex sine illo nihil magnæ rei gesserat. Felicissimo regi & omnia ad fortunæ suæ exigenti modum satisfecit. LXX natus annos iuuenis, ducis, & sæpe etiam gregarij militis munera expliciuit. Acer consilio, manu strenuus, carus principibus, uulgo militum acceptior. Hæc impulerint illum ad regni cupiditatem, an tantum suspectum fecerint, ambigi potest. Quia Philotas ultimis cruciatibus uictus uera ne dixerit, quæ facta probari non poterant, an falsis tormentorum petierit finem, re quoq; recenti cum magis posset liquere, dubitatum est. Alexander quos mortem Parmenionis conquestos esse compererat, separandos à cætero exercitu ratus, in unam cohortem secreuit, ducemq; his Leonidam dedit, & ipsum Parmenioni quondam intima familiaritate coniunctum. Ferè ijdem erant, quos alioqui rex habuerat inuisos. Nam cum experiri uellet militum animos, admonuit qui literas in Macedoniam ad suos scripsisset; ijs, quos ipse mittebat, perlaturis, cum fide traderet, simpliciter ad necessarios suos quisq; scripserat, quæ sen

tiebat. Alijs grauis erat, plerisq; non ingrata militia. Ita & agentium gratias, & querentium literæ exceptæ sunt. Et qui forte tedium laboris per literas erant questi, hanc seorsum cohortem à cæteris tendere ignominiæ causa iubet, fortitudine usurus in bello, libertatem linguæ ab auribus credulis remoturus, & consiliũ temerarium forsitan, quippe fortissimi iuuenes contumelijs irritati erãt, sicut omnia alia felicitas regis excepit. nihil illis ad bella promptius fuit. Incitabat uirtutem & ignominiæ demendæ cupido, & quia fortiora facta in paucis latere non poterant. His ita compositis Alexander Arianorum Satrape constituto iter pronuntiari iubet in Agriaspas, quos iam tunc mutato nomine Euergetas appellant, ex quo frigore uictusq; penuria Cyri exercitum affectum, tectis & commeatibus iuuerant. Quintus dies erat, ut in eam regionem peruenerat, cognoscit Satibarzanem, qui ad Bessum defecerat, cum equitum manu irrupisse rursus in Aulicos. Itaq; Caranũ, et Erigyium cum Artabazo et Andronico, & sex millibus Græcorum peditum. DC equites, sequebantur. Ipse. LX diebus gentem Euergetarum ordinauit, magna pecunia ob egregiam in Cyrum fidem donata. Relicto deinde, qui ijs præesset, Amenide, scriba is Darii fuerat, Arachosios, quorum regio ad Põticum mare pertinet, subegit. Ibi exercitum, qui sub Parmenione fuerat, occupauit. Sex millia Macedonum erant, & CC nobiles, & quinq; millia Græcorum cum equitibus ducentis, haud dubie robur omnium uirium regis. Arachosiis datus Memnon prætor IIII millibus peditum, & DC equitibus in præsidium relictis. Ipse rex nationem

ne finitimis quidem satis notam, quippe nullo commercio uolentem mutuos usus, cum exercitu intrauit. Paramedesidæ appellantur, agreste hominum genus, & inter Barbaros maxime inconditum, locorum asperitas, hominum quoq; ingenia durauerat. Gelidissimum Septentrionis axem ex magna parte spectant, Bactrianis ad Occidentem coniuncti sunt, Meridiana regio ad mare Indicum uergit. tuguria latere primo struunt. Et quia sterilis est terra materia, in nudo etiam montis dorso usq; ad summum ædificiorum fastigium eodem laterculo utuntur. Cæterum structura latior ab imo paulatim incremento operis in arctius cogitur. Ad ultimum in carinæ maxime modum coit. Ibi foramine relicto superne lumen accipiunt ad medium uites & arbores, si quæ in tanto terræ rigore durare potuerunt, obruunt. Penitus hyeme defossæ latent. cum niue discussa aperiri humus cœpit, cœlo Soliq; reddũtur. Cæterum adeo altæ niues premunt terram, gelu & perpetuo penè rigore constrictæ, ut ne auium quidem, feræ'ue ullius uestigium extet. Obscura cœli uerius umbra, q̃ lux nocti similis premit terram, uix, ut quæ propè sunt, conspici possint. In hac tamen omnis humani cultus solitudine destitutus exercitus, quicquid malorum tolerari potest, pertulit, inopiam frigus, lassitudinem, desperationem. Multos exanimauit rigor insolitus niuis, multorum adussit pedes, plurimorũ oculis præcipue perniciabilis fuit, fatigati quippe in ipso gelu deficientia corpora sternebant, quæ cum moueri desissent, uis frigoris ita astringebat, ut rursus ad surgendum conniti non possent. A' commilitonibus torpentes excitabantur.

neq; aliud remedium erat, quàm ut ingredi cogerentur. Tum demum uitali calore moto, membris aliquis redibat uigor. Si qui Tuguria Barbarorum adire potuerunt, celeriter refecti sunt. Sed tanta caligo erat, ut ædificia nulla alia res quàm fumus ostenderet. Illi nũquam ante in terris suis aduena uiso, cum armatos repente cõspicerent, exanimati metu, quicquid in Tugurijs erat, afferebant, ut corporibus ipsorum parceretur orantes. Rex agmen circuibat pedes, iacentes quosdam erigens, & alios, cum ægre sequerẽtur, adminiculo corporis sui excipiens. Nunc ad prima signa, nunc in medium, nunc in ultimo agmine itineris multiplicato labore aderat. Tandem ad cultiora peruentum loca est, commeatúq; largo recreatus exercitus simul, & qui consequi non poterant, in illa castra uenerunt. Inde agmen processit ad Caucasum montem, cuius dorsum Asiam perpetuo iugo diuidit, hinc simul mare, quod Ciliciam subit, illinc Caspium fretum, & amnem Araxem, aliáq; regionis Scythiæ deserta spectat. Taurus secundæ magnitudinis mons committitur Caucaso, à Cappadocia se attollens Ciliciam præterit, Armeniæq; montibus iungitur, sic inter se tot iuga uelut serie cohærentia perpetuum habent dorsum, ex quo Asiæ omnia ferè flumina, alia in rubrum, alia in Caspium mare, alia in Hyrcanum et Ponticum decidunt. XVII dierum spatio Caucasum superauit exercitus. Rupes in eo. X in circuitu stadia complectitur, quatuor in altitudinẽ excedit, in qua uinctum Promethea fuisse antiquitas tradit. Condendæ in radicibus montis urbi sedes electa est. VII millia seniorum Macedonum & præterea militibus, quorum

opera uti desisset, permissum, in nouam urbem conside re. Hanc quoq; Alexandriam incolæ appellauerunt. At Bessus Alexandri celeritate perterritus, Dijs patrijs sacrificio rite facto, sicut illis gentibus mos est, cum ami cis ducibusq; copiarum inter epulas de bello consultabat. Graues mero suas uires extollere, hostium nunc temeritatem, nunc paucitatem spernere incipiunt. Præcipue Bessus ferox uerbis, & parto per scelus regno superbus, ac uix potens mentis, dicere orditur. Secordia Darii creuisse hostiū famam. Occurrisse enim in Ciliciæ angustissimis faucibus, cum retrocedendo posset perducere incautos in loca naturæ situ inuia, tot fluminibus obiectis, tot montium latebris, inter quas deprehensus hostis, ne fugæ qdem ne dum resistendi occasionem fuerit habiturus. sibi placere in Sogdianos recedere oxū amnē uelut murum obiecturum hosti, dum ex finitimis gentibus ualida auxilia concurrerent. Venturos autem Corasmios, & Dahas, Sagasq;, et Indos, es ultra Tanaim amnem colentes Scythas, quorum neminem adeo humi lem esse, ut humeri eius non possent Macedonis militis uerticem æquare. Conclamant temulenti unam hanc sen tentiam salubrem esse, & Bessus circunferri merum lar gus iubet, debellaturus super mensam Alexandrum. Erat in eo conuiuio Cobares natione Medus, sed magicæ artis, si modo ars est, non uanissimi cuiusq; ludibriū, magis professione quàm scientia celeber, alioqui moderatus & probus. Is cum præfatus esset, scire seruo utilius parere dicto, quàm afferre consiliū, cū illos, qui pareant, idem quod cæteros maneat, qui uero suadeát proprium sibi periculū, poculum etiam, quod habebat in

" manu, tradidit, quo accepto Cobares. Natura, inquit,
" mortalium hoc quoq; nomine parua & sinistra dici po
" test, quod in suo quisq; negocio habetior est quàm in alie
" no, turbida facta sunt consilia eorum, qui sibi suadent.
" Obstat metus, alijs cupiditas, nonnunquam naturalis eo
" rum, quæ cogitaueris, amor. nam in te superbia non ca
" dit. Expertus es unumquenq;, quod ipse repereris, aut
" solum aut optimum ducere. Magnum onus sustines capi
" te regium insigne. Hoc aut moderate perferendum est,
" aut quod abominor, in te ruet. Consilio nõ impetu opus
" est. adijcit deinde quod apud Bactrianos uulgo usur-
" pabant. Canem timidum uehementius latrare, quàm
" mordere. Altissima quæq; flumina minimo sono labi.
Quæ inserui, ut qualiscunq; inter Barbaros potuit esse,
prudentia traderetur. In his audientium suspẽsam de-
derat expectationem sui. Tum consilium aperit, utilius
" Besso quàm gratius. In uestibulo, inquit, regiæ tuæ ue-
" locissimus constat rex. Ante ille agmen, quàm tu men-
" sam istam mouebis. Nũc ab Tanai exercitum accerses,
" & armis flumina oppones. scilicet qua tu fugiturus es,
" hostis sequi non postest. iter utriq; commune est, uictori
" tutius. Licet strenuum metum putes esse, uelocior tamen
" spes est. Quin ualidioris occupas gratiam, dedisq; te.
" Vtcunq; cesserit, meliorem fortunam deditus quàm ho-
" stis habiturus. alienum habes regnum, quo facilius eo
" careas. Incipies forsitan iustus esse rex, cum ipse fecerit,
" qui tibi & dare potest regnum & eripere. consilium
" habes fidele, quod diutius exequi superuacuum est. No
" bilis equus umbra quoq; uirgæ regitur. Ignauus ne
" calcari quidem concitari potest. Bessus & ingenio &

multo mero ferox adeo exarsit, ut uix ab amicis, quo minus occideret eum, nam strinxerat quoq; acinácem, contineretur. Certe conuiuio prosiluit haudquaquam potens mentis. Cobares inter tumultum elapsus ad Alexādrum transfugit VIII millia Bactrianorum habebat armata Bessus, quæ quandiu propter cæli intemperiem, Indiam potius Macedonas petituros crediderant, obedienter imperata fecerunt. Posteaquam aduentare Alexandrum compertum est, in suos quisq; uicos dilapsi Bessum liquerunt. Ille cum clientum manu, qui non mutauerant fidem, Oxum amne superato exustisq; nauigijs, quibus transierat, ne ijsdem hostis uteretur, nouas copias in Sogdianis contrahebat. Alexander Caucasum quidem, ut supra dictum est, transierat, sed inopia frumenti prope ad famen uentum erat. Succo ex sisama expresso haud secus, quàm oleo artus perungebant. Sed huius succi ducenis quadragenis denarijs amphoræ singulæ, mellis denarijs. CCC. XC. CCC uini æstimabantur, tritici nihil aut admodum exiguū reperiebatur. Sirrhos uocabant Barbari. quos ita solerter abscondunt, ut nisi qui defoderunt, inuenire non possint. In ijs conditæ fruges erant. In quarum penuria milites fluuiatili pisce et herbis sustinebantur. Iamq; hæc ipsa alimenta defecerant, cum iumenta, quibus onera portabant, cædere iussi sunt, horum carne dum in Bactrianos peruentum, traxere uitam. Bactrianæ terræ multiplex et uaria natura est. alibi multa arbor & uitis largos mitesq; fructus alit. Solum pingue, crebri fontes rigant. Quæ mitiora sunt, frumento conseruntur. cætera armentorum pabulo cædunt. Magnam deinde partem eiusdem ter-

ræ steriles arenæ tenent. squallida siccitate regio non hominem, non frugem alit. Cum uero uenti à Pontico mari spirāt, quicquid sabuli in campis iacet, conuerrūt. Quod ubi cumulatum est, magnorū colliū procul species est, omniaq; pristini itineris uestigia intereunt. Itaq; qui trāseunt campos, nauigantium modo noctu sydera obseruant, ad quorū cursum iter dirigunt, & propemodum clarior est noctis umbra, quàm lux. Ergo interdiu inuia est regio, quia nec uestigium, quod sequantur, inueniunt, & nitor syderū caligine absconditur. Cæterum si quos ille uētus, quia à mari exoritur, deprehēdit, arena obruit. Sed qua mitior terra est, ingens hominū equorumq; multitudo gignitur. Itaq; Bactriani equites XXX millia expleuerant. Ipsa Bactra regionis eius caput sita sunt sub monte Parapanis. Bactrus amnis præterit mœnia. Is urbi et regioni dedit nomen, hic regi stati na habenti nunciatur ex Græcia Peloponnensium Laconumq; defectio. Nondum enim uicti erant, cū proficiscerentur tumultus eius principia nunciaturi, & alius præsens terror affertur, Scythas, q ultra Tanaim amnē colunt, aduentare Besso ferentes opem. Eodem tempore, quæ ingente Arionū Caramus, et Erigyius gesserāt, perferuntur. Cūmissum erat præliū inter Macedones Arionesq; Trāsfuga Satibarzanes Barbaris præerat, qui cum pugnam segnem utrinq; æquis uiribus stare uidisset, in primos ordines adequitauit, demptaq; galea inhibitis, qui tela iaciebant, siquis uiritim dimicare uellet, prouocauit ad pugnam, nudum se caput in certamine habiturum. Non tulit ferociam Barbari dux illius exercitus, grauis quidem ætate, sed & animi et cor

poris robore nulli iuuenum postferendus. Is galea dem
" pta caniciem ostentans. Venit, inquit, dies quo aut uicto-
" ria, aut morte honestissima, quales amicos & milites
" Alexander habeat, ostendam. Nec plura elocutus equum in hostem egit. Crederes imperatum, ut acies utræq; tela cohiberent. protinus certe recesserunt dato libero spatio, intenti in euentum non duorum modo, sed etiam suæ sortis, quippe alienum discrimen secuturi. Prior Barbarus emisit hastam, quam Erigyius modica capitis declinatione uitauit. At ipse infestam Sarissam equo calcaribus concito in medio Barbari gutture ita fixit, ut per ceruicem emineret. Præcipitatus ex equo Barbarus adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex uulnere hastam rursus in os dirigit. Satibarzanes hastam manu cõplexus, quo maturius interiret, ictum hostis adiuuit, & Barbari duce amisso, quẽ magis necessitate quàm sponte secuti erant, tunc haud immemores meritorum Alexandri arma Erigyio tradũt. Rex his quidem lætus de Spartanis haudquaquam securus magno tamen animo defectum eorum tulit dicens non ante ausos consilia nudare, q̃ ipsum ad fines Indiæ peruenisse cognouissent. Ipse Bessum persequẽs copias mouit, cui Erigyius spolia Barbari ceu opimum belli decus præferens, occurrit. Igitur Bactrianorũ regione Artabazo tradita, sarcinas & impedimenta ibi cũ præsidio reliquit. Ipse cũ expedito agmine loca deserta Suscitanorũ intrat, nocturno itinere exercitum ducẽs. Aquarũ, ut ante dictum est, penuria prius desperatiõe, q̃ desiderio bibendi sitim accendit. Per CCCC stadia, ne modicus quidem humor existit. Arenas uapor æstiui so

lis accendit, quæ ubi flagrare cœperunt, haud secus q̃ continenti incendio cuncta torrentur. Caligo déinde in modicœ terræ feruore excitata, lucem tegit. Camporumq; non alia quàm uasti & profundi æquoris species est. Nocturnum iter tolerabile uidebatur, quia rore & matutino frigore corpora leuabantur. Cæterum cum ipsa luce æstus oritur, omnemq; naturalem absorbet humorẽ siccitas, ora uisceráq; penitus uruntur. Itaq; primum anim, déinde corpora deficere cœperunt. Pigebat et cõsistere & progredi. Pauci à peritis regionis admoniti præpararunt aquam. Hæc paulisper repressit sitim. Déinde crescente æstu rursum desiderium humoris accensum est. Ergo quicquid uini oleiq; erat, hominibus ingerebatur. Tantáq; dulcedo bibendi fuit, ut in posterum sitis non timeretur. Graues déinde auide hausto humore non sustinere arma, non ingredi poterant, & feliciores uidebantur, quos aqua defecerat, cum ipsi
" sine modo infusam uomitu cogerentur egerere. Anxi-
" um regem tantis malis circunfusi amici ut meminisset
" sui, orabant. Animi sui magnitudinem unicum remedi-
" um deficiẽtis exercitus esse, cum ex ijs qui præcesserant
" ad capiendum locum castris, duo occurrunt utribus aquam gestantes, ut filijs suis, quos in eodem agmine esse & ægre pati sitim, non ignorabant, occurrerent, qui cum in regem incidissent, alter ex ijs utre resoluto uas, quod simul ferebat, implet porrigens regi. Ille accipit percunctatus quibus aquam portarent, filijs ferre
" cognoscit. Tunc poculo pleno, sicut oblatum est, reddito,
" nec solus, inquit, bibere sustineo, nec tam exiguum di-
" uidere omnibus possum. Vos currite, & liberis uestris,

quod propter

quod propter illos attulistis, date. Tandem ad flumen Oxum ipse peruenit prima fere uespera. Sed exercitus magna pars non poterat sequi. In edito monte ignes iubet fieri, ut ij, qui ægre sequebantur, haud procul castris eos abesse cognoscerent. Eos autem, qui primi agminis erant, mature cibo ac potione firmatos, implere alios utres, alios uasa, quibuscum aqua possit portari, iussit, ac suis opem ferre. Sed qui intemperantius hauserant, intercluso spiritu extincti sunt. Multoq; maior horum numerus fuit, quàm ullo amiserat prælio. At ille thoracem adhuc indutus, nec aut cibo refectus aut potu, qua ueniebat exercitus, constitit. Nec ante ad curandum corpus recessit, quàm præterierant, qui agmen sequebantur, totamq; eam noctem cum magno animi motu perpetuis uigilijs egit. Nec postero die lætior erat, quia nec nauigia habebat, nec pons erigi poterat circum amnem nudo solo & materia maxime sterili. Consilium igitur quod unum necessitas subiecerat, init. utres quàm plurimos stramentis refertos diuidit. His incubantes trásnauere amnem, quiq; primi transierant, in statione erant, dum traijcerent cæteri. Hoc modo VI demum die in ulteriore ripa totum exercitum exposuit. Iamq; ad persequendum Bessum statuerat progredi, cum ea, quæ in Susianis erant, cognoscit. Spitamenes erat inter omnes amicos præcipuo honore cultus à Besso. Sed nullis meritis perfidia mitigari potest, quæ tamen iam minus in eo inuisa esse poterat, quia nihil ulli nefas tum in Bessum interfectorem regis sui uidebatur. Titulus facinoris speciosus præferebatur, uindicta Darii. Sed fortunam non scelus oderant Bessi. Nã ut Alexandrum

flumen Oxum superasse cognouit Dataphernem et Catenem, quibus à Besso maxima fides habebatur, in societatem rei asciscit. Illi promptius adeunt, quàm rogabantur, assumptisq; octo fortissimis iuuenibus, talem dolũ intendunt. Spitamenes pergit ad Bessum, et remotis arbitris comperisse ait se insidiari ei Dataphernem et Catenem, ut uiuum Alexandro traderent, agitantes à semet occupatos esse, & uinctos teneri. Bessus tanto merito, ut credebat, obligatus partim gratias agit, partim auidus explendi supplicij adduci eos iubet. Illi manibus sua sponte religatis à participibus consilij trahebantur, quos Bessus truci uultu intuens consurgit manibus non temperaturus. At illi simulatione omissa circunsistunt eum, et frustra repugnantem uinciunt, direpto ex capite regni insigni, laceratáq; ueste, quam spolijs occisi regis induerat. Ille Deos sui sceleris ultores adesse confessus, adiecit non Dario iniquos fuisse, quem sic ulciscerentur, sed Alexandro propitios, cuius uictoriam semper etiam hostis adiuuisset. Multitudo an uindicatura Bessum fuerit, incertum est, nisi illi, qui uinxerant iussu Alexandri fecisse ipsos ementiti, dubios adhuc animos terruißẽt. In equum impositum Alexandroondituri ducunt. Inter hæc rex qbus matura erat missio relictis. DCCCC fere, equiti bina talenta dedit, pediti ter denariûm millia, monitosq; ut liberos generarent, remisit domũ. Cæteris gratiæ actæ, quod ad reliqua belli nauaturos operã pollicebantur. Tũ Bessus perducitur. Peruentũ erat in paruulũ oppidum, Brancidæ eius incolæ erant. Mileto quondã iussu Xerxis cũ è Græcia rediret, transierant, et in ea sede constiterant, q templũ, quod Didymaon ap-

pellatur, in gratiam Xerxis uiolauerant, mores patrij nondum exoleuerant, sed iam bilingues erant, paulatim à domestico externoq; sermone degeneres. Magno igitur gaudio regem excipiunt, urbem seq; dedentes. Ille Milesios, qui apud ipsum militarent, conuocari iubet. Vetus odium miles gerebat in Branciadarum gentem. Proditis ergo siue iniuriæ, siue originis meminisse mallent, liberum de Brancidis permittit arbitrium. Variãtibus deinde sententijs, seipsum consyderaturum quod optimum factu esset, ostendit. Postero die occurrentibus Branciadas secum procedere iubet. Cumq; ad urbẽ uentum esset, ipse cum expedita manu portam intrat. Phalanx mœnia oppidi circuire iussa, & dato signo diripere urbem proditorum receptaculum, ipsosq; ad unũ cædere. Illi inermes passim trucidantur, nec aut commercio linguæ, aut suppliciorum uelamentis precibusq; inhiberi crudelitas potest. Tandem ut deijcerent, fundamenta murorum ab imo moliuntur, ne quod urbis uestigium extaret. Nec mora, lucos quoq; sacros non cædũt modo, sed etiam extirpant, ut uasta solitudo, & sterilis humus excussis etiam radicibus linqueretur, quæ si in ipsos proditionis authores excogitata essent, iusta ultio esse non crudelitas uideretur. Nunc culpam maiorum posteri luere, qui ne uiderant quidem Miletum ideo & Xerxi non potuerant prodere. Inde processit ad Tanaĩ amnem. Quo productus est Bessus non uinctus modo, sed etiã omni uelamento corporis spoliatus. Spitamenes eũ tenebat collo inserta catena, tam Barbaris, q̃ Macedonibus gratum spectaculũ. Tum Spitamenes & te, inquit, & Darium reges meos ultus interfectorem dominĩ

» sui adduxi, eo modo captum, cuius ipse fecit exemplum.
» Aperiat ad hoc spectaculum oculos Darius. Existat ab
» inferis, qui illo supplicio indignus fuit, & hoc solatio
» dignus est. Alexander multum collaudato Spitamene
» conuersus ad bessum. Cuius, inquit, feræ rabies occupa
» uit animum tuum, cum regem de te optime meritum
» prius uincire, deínde occidere sustinuisti? Sed huius pari
» cidij mercedem falso regis nomine persoluisti. Ibi ille fa
» cinus purgare non ausus, regis titulum se usurpare di-
» xit, ut gentem suam tradere ipsi possit, qui si cessasset,
» alium fuisse regnum occupaturum. Et Alexander Oxy
artem fratrem Darii, quem inter corporis custodes ha-
bebat, propius iussit accedere, tradiq; Bessum, ei ut cru-
ci affixum mutilatis auribus naribusq; sagittis confige
rent Barbari, asseruarentq; corpus, ut ne aues quidem
contingerent. Oxyartes cætera sibi curæ fore pollicetur.
Aues non ab alio, quàm à Catene posse prohiberi adij
cit, eximiam eius artem cupiens ostendere. Nanq; adeo
certo ictu destinata feriebat, ut aues quoq; exciperet. Nā
si forsitan sagitandi tam celebri usu minus admirabi-
lis uideri hæc ars possit, tamen ingens uisentibus mira-
culum, magnoq; honori Cateni fuit. Dona deínde o-
mnibus, qui Bessum adduxerant, data sunt. Cæterum
supplicium eius distulit, ut eo loco, in quo Darium ipse
occiderat, necaretur. Interea Macedones ad petendum
pabulum incomposito agmine egressi, à Barbaris, qui
de proximis montibus decurrerunt, opprimuntur, plu-
resq; capti sunt quàm occisi. Barbari aūt captiuos præ
se agentes rursus in montem recesserunt XX millia la
tronum erant, fundis sagittisq; pugnam inuadunt,

quos dum obsidet rex inter promptissimos dimicans sagitta ictus est, quæ in medio crure fixa reliquerat spiculum. Illum quidem mœsti & attoniti Macedones in castra referebant. Sed nec Barbaros fefellit subductus ex acie rex, quippe ex edito monte cuncta prospexerãt. Itaq; postero die misere legatos ad regem, quos ille protinus iussit admitti, solutisq; fascijs magnitudinem uulneris dissimulans crus Barbaris ostendit. Illi iussi considere affirmant non Macedonas, quàm ipsos fuisse tristiores cognito uulnere ipsius, cuius si authorem reperissent, dedituros fuisse. Cum Dijs enim pugnare sacrilegos tantũ. Cæterum se gentem infidem dedere superatos uirtute illius. Rex fide data & captiuis receptis, gentem in deditionem accepit. Castris inde motis lectica militari ferebatur, quam pro se quisq; eques pedesq; subire certabant. Equites, cum quibus rex prælia inire solitus erat, sui muneris id esse censebant. Pedites contra cum saucios commilitones ipse gestare assueuisset, eripi sibi proprium officium tum potissimum, cum rex gestandus esset, querebantur. Rex in tanto utriusq; partis certamine & sibi difficilem & præteritis grauem electionem futuram ratus, inuicem subire eos iussit. Hinc quarto die ad urbem Marupenta peruentum est. LXX stadia murus urbis amplectitur. arx illinc cingitur. muro ac præsidio urbis relicto, proximos uicos depopulatur, atq; urit. Legati deinde Albiorũ Scytharum superueniunt, libero, ex quo decesserat Cyrus, tum imperata facturi. Iustissimos Barbarorum constabat. Armis abstinebant nisi lacessiti. Libertatis modico & æquali usu principibus humiliores pares fecerũt. Hos benigne allocutus, ad hos

Scythas, qui Europam incolunt, Penidam quẽdam mĩ
ſit ex amicis, qui denunciaret his me Tanaim amnem
regionis iniuſſu regis tranſirent, eidem mandatum, ut
contemplaretur locorum ſitum, & illos quoq; Scythas,
qui ſuper Boſphoro incolunt, uiſeret. Condendæ urbis ſe
dem ſuper ripam Tanais eligeret, clauſtrum etiam per
domiturum, & quod deinde adire decreuerat. Sed con
ſilium diſtulit Sogdianorum nunciata defectio, quæ
Bactrianos quoque traxit VII millia equitum erant,
quorum authoritatem cæteri ſequebantur. Alexander
Spitamenem & Catenem, à quibus ei traditus erat Beſ
ſus, haud dubius quin eorum opera redigi poſſent in
poteſtatem cohercendo eos, qui mouerant res, iuſſit accer
ſiri. At illi defectionis, ad quam cohercendam euocabã
tur, authores uulgauerant famam, Bactrianos equites à
rege omnes, ut occiderẽtur accerſiri. Idq; imperatũ ipſis,
non ſuſtinuiſſe tamen, exequi, ne inexpiabile in popula
res facinus admitterent, non magis Alexandri ſæui-
tiam, quàm Beſſi parricidium ferre potuiſſe. Itaq; ſua
ſponte iam motos, metu pœnæ haud difficulter concita-
uerunt ad arma. Alexander transfugarum defectione
comperta. Craterũ obſidere Cyropolin iubet. Ipſe aliam
urbem regionis eiuſdem corona capit, ſignóq;, ut pube-
res interficerentur, dato, reliqui in prædam ceſſere uicto
ris. Vrbs dirupta eſt, ut cæteri cladis exemplo contine
rentur. Memaceni ualida gens obſidionem non ut hone
ſtiorem modo, ſed etiam ut tutiorem ferre decreuerant.
Ad quorum pertinaciam mitigandam rex. L equites
præmiſit, qui clementiam ipſius in deditos ſimulq; exo
rabilem animum in deuictos oſtenderent. Illi nec de fi-

de,nec de potentia regis ipsos dubitare respondent,equi
tesq; tendere extra munimenta urbis iubent. Hospitali
ter deinde exceptos grauesq; epulis & somno intempe
sta nocte adorti interfecerunt. Alexander haud secus,
quàm par erat motus,urbem corona circundĕdit,muni
tiorem,quàm ut primo impetu capi posset. Itaq; Melea-
grum & Perdiccam in obsidionem iungit, Cyropolin
ut ante dictum est,obsidentes. Statuerat autem parcere
urbi conditæ à Cyro,quippe non alium gentium illa-
rum magis admiratus est,quàm hunc regem & Semy
ramim,in queis & magnitudinem animi,& clarita-
tem rerum longe emicuisse credebat. Cæterum pertina
cia Oppidanorũ eius iram accendit. Itaq; captam ur-
bem diripere iussit,delectos Macedones haud iniuria
infestos,et ad Meleagrũ et Perdiccam redit. Sed nó alia
urbs fortius obsidionem tulit,quippe & militum prom
ptissimi cecidere,& ipse rex ad ultimum periculum ue
nit. Nanq; ceruix eius saxo ita icta est,ut oculis caligi
ne offusa collaberetur ne mentis quidem compos. Exerci
tus certe uelut erepto eo ingemuit. Sed inuictus aduer-
sus ea,quæ cæteros terrent,nondum percurato uulnere,
acrius obsidioni instituit,naturalem celeritatem ira conci
tante. Cuniculo ergo suffosa mœnia ingens nudauere spa
tium,per quod irrupit,uictorq; urbē dirui iussit. Hinc
Menedemũ cũ III millibus peditum,et DCCC equi-
bus ad urbem Maracandam misit. Spitamenes transfu-
ga præsidio Macedonum inde deiecto,muris urbis eius
incluserat se,haud oppidanis consiliũ defectionis appro
bantibus. Sequi tamen uidebantur,quia prohibere nó po
terant. Interim Alexāder ad Tanaim amnē redit,&

quantũ soli occupauerant, castris muro circundedit LX stadiorum urbis murus fuit, hanc quoq; urbem Alexandream appellari iussit. Opus tanta celeritate perfectũ est, ut XVII die, qua munimenta excitata erant, tecta quoq; urbis absoluerentur. Ingens militum certamen inter ipsos fuerat, ut suum quisq; munus, nam diuisum erat, primus ostenderet. Incolæ nouæ urbi dati captiui, quos reddito precio dominis liberauit, quorum posteri nunc quoq; non apud eos tam longa ætate propter memoriam Alexandri exoluerunt, rex Scytharum, cuius tum ultra Tanaim imperium erat, ratus eam urbem, quàm in ripa amnis Macedones condiderant suis impositam esse ceruicibus, fratrem Characsim nomine cum magna equitum manu misit ad diruendam eam, proculq; amne ad summouendas Macedonum copias. Bactrianos Tanais ab Scythis, quos Europæos uocant, diuidit. Idem Asiam & Europam finis interfluit. Cæterũ Scytharum gens haud procul Thracia sita ab Oriente ad Septentrionem se uertit. Sarmatarumq;, ut quidam credidere, non finitima, sed pars est. Recta deinde regionem aliam ultra Istrũ iacentem colit. Vltima Asiæ, quæ Bactra sunt stringit, habitat, quæ Septentrioni proxima sunt. Profundæ inde syluæ, uastæq; solitudines excipiunt. Rursus quæ & Tanaim & Bactra spectant, humano cultu haud disparia sunt. Primus cum hac gente non prouisum bellũ Alexander gesturus, cum in conspectu eius obequitaret hostis, adhuc æger ex uulnere præcipue uoce deficiens, quam & modicus cibus et ceruicis extenuabat dolor amicos in consiliũ aduocari iubet. Terrebat eum non hostis, sed iniquitas temporis. Ba

ctriani defecerant. Scythæ etiam lacessebant. Ipse non insistere in terra, non equo uehi, non docere, non hortari suos poterat. Ancipiti periculo implicitus, Deos quoq; incusans querebatur, se iacere segnem, cuius uelocitatẽ nemo antea ualuisset effugere. Vix suos credere non simulari ualetudinem. Itaq; qui post Dariũ uictum Ariolos & Vates consulere desierat. Rursus ad superstitionem humanarum gentium ludibria reuolutus, Aristandrum, cui credulitatem suã addixerat, explorare euentum rerum sacrificijs iubet. Mos erat aruspicibus exta sine rege spectare, et quæ portenderentur referre. Inter hæc Rex dum fibris pecudum exploratur euentus latentium rerum prius ipsum considere, deinde amicos iubet, ne contentione uocis cicatricem infirmam adhuc rũperet. Hephæstio Craterus & Erigyius erant cum custodibus in tabernaculum admissi, discrimen inquit, me occupauit meliore hostium q̃ meo tempore. Sed necessitas ante rationem est maxime in bello, quod raro permittitur, tempore legere, defecere Bactriani, in quorum ceruicibus stamus, et quantum in nobis animi sit, alieno Marte experiuntur. Haud dubia fortuna si omiserimus Scythas ultro arma inferentes, contempti ad illos, qui defecerunt, reuertemur. Si uero Tanaim transierimus, & ubiq; inuictos esse nos Scytharum pernicie ac sanguine ostenderimus, quis dubitauit patere Europen uictoribus? fallitur, qui terminos gloriæ nostræ metitur spatio, quod transituri sumus. Vnus amnis interfluit, quem si traijcimus, in Europam arma proferimus. Et quanti æstimandum est, dum Asiam subigimus in alio quodammodo orbe trophæa statuere, & quæ tam longo interuallo na-

» tura uidetur diremisse, una uictoria subito committere?
» At hercule si paululum cessauerimus, in tergis nostris
» Scythæ hærebunt. An soli sumus, qui flumina transna
» re possumus? Multa in nosmeptisos recident, quibus ad=
» huc uicimus. Fortuna belli artem uictos quoq; docet.
» Vtribus amnem traijciendi exemplum fecimus nuper,
» hoc ut Scythæ imitari nesciant, Bactriani docebunt.
» Præterea unus gentis huius adhuc exercitus uenit, cæte
» ri expectantur? Ita bellum uitando alemus, et quod in
» ferre possemus, accipere cogemur. manifesta est consilij
» mei ratio. Sed an permissuri sint Macedones animo uti
» meo, dubito, quia ex quo hoc uulnus accepi, non equo ue
» ctus sum, non pedibus ingressus. Sed si me sequi uultis,
» ualeo amici. Satis uiriũ est ad toleranda ista. Aut si iã
» adest uitæ meæ finis, in quo tandem opere melius extin
» guar. Hæc quassa adhuc uoce subdeficiens uix proxi=
mus exaudientibus dixerat, cum omnes à tam præcipiti consilio regem deterrere cœperunt Erigyius maxime, qui haud sanè authoritate proficiens apud obstinatum animum, superstitionem, cuius potens non erat rex, incu tere tentauit, dicendo. Deos quoq; obstare consilio, ma=gnumq; periculũ, si flumen transisset, ostendi. Intranti Erigyius tabernaculum regis Aristander occurrerat, tristia exta fuisse significans, hæc ex uate comperta Erigyius nunciabat. Quo inhibito Alexander, non ira solũ, sed etiam pudore confusus, quod superstitio, quam cela=uerat, detegebatur, Aristandrum uocari iubet. Qui ut
» uenit intuens eum. Non rex, inquit, sed priuatus sum, sa
» crificium ut faceres, mandaui. Quid eo portenderetur,
» cur apud alium, quàm apud te professus es? Erigyius

» arcana mea & secreta te prodente cognouit. Quem
» certum me hercule habeo extorum interpretẽ metu suo,
» tibi autem sæpius quam potest denuncio, ipse mihi in-
» dices, quid extis cognoueris, ne possis infitiari dixisse,
» quæ dixeris. Ille exanguis attonitoq; similis stabat, p
metum etiam uoce suppressa. Tandemq; eodem metu sti-
» mulante, ne regis expectationem moraretur. Magni, in-
» quit, laboris non irriti discrimen instare prædixi. Nec
» mea ars magis quàm beneuolentia me perturbat. Infir-
» mitatem ualetudinis tuæ uideo, & quantum in uno te
» sit scio. Vereor ne non præsenti fortunæ tuæ sufficere
» possis. Rex iussum confidere felicitati suæ remisit. Si-
bi enim ad alia gloriam concedere Deos. Consultanti
deinde cum iisdem, quonam modo flumen transiret,
superuenit Aristander, non aliâs lætiora exta uidisse,
se affirmans, utiq; prioribus longe diuersa, tum solicitu-
dinis causas aperuisse, nunc prorsus egregie litatum es-
se. Cæterũ quæ subinde nunciata sunt regi, continuæ fe-
licitati rerum eius imposuerant labẽ. Menedemum, ut
supra dictum est, miserat ad obsidendum Spitamenem
Bactrianæ defectionis authorem. Qui comperto hostis
aduentu, ne muris urbis includeretur, simul fretus exci-
pi posse, quẽ uenturũ sciebat, consedit occultus. Syluestre
iter aptum insidiis tegendis erat. ibi Dahas condidit. Eq
binos armatos uehunt, quorũ inuicem singuli repente de-
siliunt. Equestris pugnæ ordinem turbant. Equorum ue-
locitati par est hominum pernicitas. Hos Spitamenes sal-
tum circuire iussos pariter & à lateribus, & à fronte,
et à tergo hosti se ostendit. Menedemus undiq; inclusus
ne numero qdẽ par diu tñ restitit, clamitans nihil aliud

supereſſe locorum fraude deceptis, quàm honeſtæ mortis ſolatium ex hoſtium cæde. Ipſum præualens equus uehebat, quo ſæpius in cuneos Barbarorum effuſis habenis euectus magna ſtrage eos fuderat. Sed cum unum omnes peterent multis uulneribus exanguis Hipſidem quendam ex amicis hortatus eſt, ut in equum ſuum aſcenderet, & ſe fuga eriperet. Hæc agentem anima defecit, corpusq; ex equo defluxit in terram. Hipſides poterat quidẽ effugere, ſed amiſſo amico mori ſtatuit. Vna erat cura, ne inultus occideret. Itaq; ſubditis calcaribus equo in medios hoſtes ſe immiſit, & memorabili edita pugna obrutus telis eſt. Quod ubi uidere, qui cædi ſuperérant, tumulum paulo quàm cætera editiorem capiũt, quos Spitamenes fame in deditionem ſubacturus obſedit. Cecidere eo prælio peditum II millia CCC eqtes. Quam cladem Alexander ſolerti conſilio texit, morte denunciata ijs, qui ex prælio uenerant, ſi acta uulgaſſent. Cæterum cum animo diſparem uultum diutius ferre non poſſet, in tabernaculum ſuper ripam fluminis de induſtria locatum ſeceſſit. Ibi ſine arbitris ſingula animi conſulta penſando noctem uigilijs extraxit, ſæpe pellibus tabernaculi alleuatis, ut conſpiceret hoſtium ignes, e quibus coniectare poterat quanta hominũ multitudo eſſet. Iamq; lux apparebat, cum thoracem indutus procedit ad milites, tum primum poſt uulnus proxime acceptum, tanta erat apud eos ueneratio regis, ut fatale periculi, quod horrebant, cogitationem præſentia eius excuteret. Læti ergo et manantibus præ gaudio lachrymis conſalutant eum, & quod ante recuſauerant bellum, feroces depoſcunt. Ille ſe ratibus equitum Phalã

gemq; transportaturum esse pronunciat, super utres iubet nare leuius armatos. Plura nec dici res desiderauit, nec rex dicere per ualetudinem potuit. Cæterum tanta alacritate militum rates iunctæ sunt, ut in triduum ad XII millia effectæ sint. Iamq; ad transeundũ omnia aptauerant, cum legati Scytharum. XX more gentis per castra equis uecti nunciare iubent regi, uelle ipsos ad eum mandata perferre. Ad missi in tabernaculũ, iussiq; considere in uultu regis defixerant oculos, credo queis magnitudine corporis animum æstimantibus modicus animus, haudquaquam famæ par uidebatur. Scythis autem non ut cæteris Barbaris rudis & incon ditus sensus est. Quidam eorum sapientiam capere dicuntur, quantamcunq; gens capit semper armata. Sicq; locutos esse apud regem memoriæ proditum est. Ab-
» horrent forsitan moribus nostris & tempora & inge
» nia cultiora sortitis. Sed ut possit oratio eorum sperni, tamen fides nostra non debet, quæ utcunq; tradita sint,
» incorrupta perferemus. Igitur unum ex his maximũ
» natu ita locutum accepimus. Si Dij habitum corporis tui
» auiditatis animi parem esse uoluissent, orbis te non ca-
» peret. Altera manu Orientem, altera Occidentem con-
» tingeres. Et hoc assecutus scire uelles, ubi tanti numinis
» fulgor conderetur. Sic quoq; concupiscis, quæ non capis.
» Ab Europa petis Asiam, ex Asia transis in Europam.
» Deinde si humanum genus omne superaueris, cum syl
» uis & niuibus & fluminibus ferisq; bestijs gesturus
» es bellum. Quid tu ignoras arbores magnas diu cresce
» re, una hora extirpari? Stultus est, qui fructus earũ spe-
» ctat, altitudinẽ nõ metitur. Vide ne dũ ad cacumen per-

uenire contendis, cum ipsis ramis, quos comprehenderis
decidis. Leo quoq; aliquãdo minimarum auium pabu
lum fuit, & ferrum rubigo consumit. Nihil tam firmũ
est, cui periculum non sit etiam ab inualido. Quid no
bis tecum est? Nunquam terram tuam attigimus. Qui
sis, unde uenias, licet ne ignorare in uastis syluis uiuen
tibus? Nec seruire ulli possumus, nec imperare deside-
ramus. Dona à nobis data sunt, ne Scytharum gentem
ignores, iugum boum, aratrum, & sagitta, & patera.
His utimur & cum amicis, & aduersus inimicos. Fru
ges amicis damus boũ labore quæsitas. Patera cum his
uinũ Dijs libamus. Inimicos sagitta eminus, hasta com-
minus petimus, sic Scythiæ regem, & postea Persarum,
Medorumq; superauimus, patuitq; nobis iter usq; in
Aegyptum. At tu, qui te gloriaris ad latrones persequẽ
dos uenire, omnium gentium, quas adisti latro es. Ly-
diam cœpisti Syriam occupasti, Persidem tenes Bactria
nos habes in potestate. Indos petisti. Iam etiam ad peco
ra nostra auaras & instabiles manus porrigis. Quid
tibi diuitijs opus est, quæ te esurire cogunt? Primus o-
mnium satietate parasti famem, ut quo plura haberes,
acrius, quæ non habes, cuperes. Non succurrit tibi, quan
diu circum Bactra hæreas? Dum illos subigis, Sogdia-
ni bellare cœperunt. Bellum tibi ex uictoria nascitur.
Nam ut maior fortiorq; sis quàm quisquam, tamen alie
nigenam dominum pati nemo uult. Transi modo Ta
naim, scies quàm late pateat, nunquam tamen consequẽ
ris Scythas. Paupertas nostra uelocior erit, quàm exer-
citus tuus, qui prædam tot nationum uehit. Rursus cum
procul abesse nos credes, uidebis in tuis castris. Eadem

uelocitate & sequimur, & fugimus. Scytharum solitudines Græcis etiam prouerbijs audio eludi. Nos deserta & humano cultu uacua, magis quàm urbes et opulentos agros sequimur. Próinde fortunam tuam pressis manibus tene. Lubrica est, nec inuita teneri potest. Salubre consilium sequens, quod præsens tempus ostendit melius, impone felicitati tuæ frenos, facilius illam reges. Nostri sine pedibus dicunt esse fortunam, quæ manus et pennas tantum habet, cum manus porrigit, pennas quoq; comprehendere non sinit. Deniq; si Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non sua eripere. Sin autem homo es, id quod es, semper esse te cogita. Stultum est eorum meminisse, propter quæ tui obliuiscaris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti. Nam & firmissima est inter pares amicitia, & uidentur pares, qui non fecerunt inter se periculum uirium. Quos uiceris, amicos tibi esse caue credas. Inter dominum & seruum nulla amicitia est etiam in pace, belli tamen iura seruantur. Iurando gratiam Scythas sancire ne credideris. Colendo fidem iurant. Græcorum ista cautio est, qui facta consignant, & Deos inuocant. Nos religionem in ipsa fide nouimus. Qui non reuerentur homines, fallunt Deos. Nec tibi amico opus est, de cuius beneuolentia dubites. Cæterum nos & Asiæ & Europæ custodes habes. Bactra, nisi diuidat Tanais, contingimus. Vltra Tanaim, & usq; ad Thraciam collibus Thraciæ Macedoniam coniunctam esse fama est. Vtriq; imperio tuo finitimos hostes an amicos uelis esse consydera. Hæc Barbarus. Contra rex fortuna sua & consilijs eorum se usurum esse respondet. Nam &

fortunam, cui confidat, & consilium suadentium, nè quid temere & audacter faciat secuturum. Dimissisq; legatis in præparatas rates exercitum imposuit. In prioris clypeatos locauerat, iussos in genua subsidere, quo tutiores essent aduersus ictus sagittarum. Post hos qui tormenta intenderent, stabant, & ab utroq; latere, & à fronte circundati armatis. Reliqui post eos, qui tormẽta intenderent, constiterant, remigem lorica indutum scutorum testudine armati protegebant. Idem ordo in illis quoq; ratibus, quæ equitem uehebant, seruatus est. Maior pars à puppe nãtes equos loris trahebat. At illos, quos utres stramento repleti uehebant, obiectæ rates tuebantur. ipse rex cum delectis primus ratem soluit, & in ripam dirigi iussit. Cui Scytæ admotos ordines equitum in primo ripæ margine opponunt, ut ne applicari quidem terræ rates possent. Cæterum præter hanc speciem ripis præsidentis exercitus, ingens nauigantes terror inuaserat. Nanq; cursum gubernatores cum obliquo flumine impellerentur, regere non poterant. uacillantesq; milites, & ne excuterentur soliciti, nautarum ministeria turbauerant. Nec tela quidem conati nixu uibrare poterant, cum prior standi sine periculo, quàm hostem incessendi cura esset. Tormenta saluti fuerunt, quibus in confertos ac temere se offerentes, haud frustra excussa sunt tela. Barbari quoq; ingentem uim sagittarum infudere ratibus. uixq; ullum fuit, quod non pluribus simul spiculis pforaretur. iamq; terræ rates applicabantur, cum acies clypeata consurgit, & hastas certo ictu, utpote libero nixu mittit è ratibus. Et ut territos recipientesq; equos uidere, alacres mutua adhortatione in

tione in terram desiliere. Turbatis acriter pedem inferre cœperunt. Equitum deinde turmæ, quæ frenatos uehebant equos, perfregere Barbarorum aciem. Interim cæteri agmine dimicantium tecti aptauere se pugnæ. Ipse rex, quod uigoris ægro adhuc corpore deerat, animi firmitate supplebat. Vox adhortantis nó poterat audiri, nondum bene obducta cicatrice ceruicis, sed dimicantem cuncti uidebant. Itaq; ipsi quidem ducum fungebantur officio, aliusq; alium adhortati in hostem salutis immemores ruere cœperunt. Tum uero non ora, non arma, non clamorem hostium Barbari tolerare potuerunt. Omnesq; effusis habenis, nanq; equestris acies erat, capessunt fugam, quos rex quanquam uexationem inualidi corporis pati non poterat, per LXXX tamen stadia insequi perseuerauit. Iamq; linquēte animo suis præcepit, ut donec lucis aliquid superesset, fugientium tergis inhærerent. Ipse exhaustis etiam animi uiribus in castra se recepit, reliquum substitit. Transierant iam Liberi patris terminos, quorum monumenta, lapides erāt crebris interuallis dispositi, arboresq; proceræ quarum stipites edera contexerat. Sed Macedonas ira longius prouexit, quippe media ferè nocte in castra redierunt multis interfectis, pluribus captis, equosq;. M. DCCC abegere. Ceciderunt autem Macedonum equites. LX pedites C ferè, mille saucij fuerunt. Hæc expeditio deficientem magna ex parte Asiam fama tam opportunæ uictoriæ domuit. Inuictos Scythas esse crediderant, quibus fractis nullam gentem Macedonum armis parem fore confitebantur. Itaq; Sagæ misere legatos, qui polli-

cerentur gentem mandata facturam. Mouerat eos regis non uirtus magis, quàm clementia in deuictos Scythas, quippe captiuos omnes sine pretio remiserat, ut fidem faceret sibi cum ferocissimis gentium de fortitudine non de ira fuisse certamen. Benigne igitur exceptis Sagarum legatis, comitem Excipinum dedit admodum iuuenem ætatis flore conciliatum sibi, qui cum specie corporis æquaret Hephestionem, lepôre haud sane uirili par nõ erat. Ipse Cratero cum maiore parte exercitus modicis itineribus sequi iusso ad Maracandam urbem peruenit, ex qua Spitamenes cognito eius aduentu Bactra perfugerat. Itaq; quatriduo Rex longum itineris spatium emensus peruenerat in eũ locum, in quo Menedemo duce II millia peditum, & CCC equites amiserat. horum ossa tumulo contegi iussit, & inferias more patrio dedit. Iam Craterus cum Phalange subsequi iussus ad regem peruenerat. Itaq; ut omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur, copias diuidit. uriq; agros et interfici puberes iussit. Sogdiana regio maiori ex parte deserta est. LXXX ferè stadia in latitudinem uastæ solitudines tenent. Ingens spatium rectæ regionis est, per quam amnis, Polytimetum uocant incolæ, fertur torrens. Eum ripæ in tenuem alueum cogunt, déinde cauerna accipit, & sub terram rapit. Cursus absconditi indicium est aquæ meantis sonus, cum ipsum solum, sub quo tantus amnis fluit, ne modico quidem resudet humore. Ex captiuis Sogdianorum ad regem XXX nobilissimi corporum robore eximio perducti erant, qui ut per interpretem cognouerunt iussu Regis ipsos ad sup-

plicium trahi, carmen lætantium more canere, tripudijs'q; & lasciuiori corporis motu gaudium quoddam animi ostentare cœperunt. Admiratus rex tanta magnitudine animi oppetere mortem euocari eos iussit, causam tam effusæ lætitiæ cum supplicium ante oculos haberēt, requirens. Illi si ab alio occiderentur, tristes morituros fuisse respondent. Nunc à tanto rege uictore omnium gentium maioribus suis redditos, honestam mortem, quā fortes uiri uoto quoq; expeterent, carminibus sui moris lætitia'q; celebrare. Tum rex admiratus magnitudinem
" animi, quæro itaq;, inquit, an uiuere uelitis nō inimici
" mihi, cuius beneficio uicturi estis. Illi nunquā se inimi
" cos ei, sed bello lacessitos hostes fuisse respondent. Si quis
" ipsos beneficio quàm iniuria experiri maluisset, certa-
" turos fuisse, ne uincerentur officio. Interogantiq; quo pi
" gnore fidē obligaturi essent, uitam, quam acciperent, pi
" gnori futuram esse dixerunt. reddituros quando repetis
" set. Nec promissum fefellerunt. Nam qui remissi domos ierant, fide continuere populares. Quatuor inter custodes corporis retenti, nulli Macedonum in Regem caritate cesserunt. In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum, neq; enim maiori præsidio indigebat relicto, Bactra peruenit. Inde Bessum Ecbatana duci iussit, interfecto Dario pœnas capite persoluturum. Iisdem ferè diebus Ptolemæus & Menidas peditum tria millia, & equites mille adduxerunt mercede militaturos. Alexander quoque ex Lycia cum pari numero peditum, & D equitibus uenit. Totidem è Syria Asclepiodorum sequebantur. Antipater Græco-

rum. VIII in queis D equites erant, miserat. Itaque exercitu aucto ad ea, quae defectione turbata erant, componenda processit, interfectisq; consternationis authoribus quarto die ad flumen Oxum peruētum est, hic quia limum uehit, turbidus semper et insalubris est potui. Itaq; puteos miles cœperat fodere. Nec tamen humo alte egesta existebat humor. Tum in ipso tabernaculo regis conspectus est fons, quem quia tarde notauerant, subito extitisse finxerunt. Rexq; ipse credi uoluit donum Dei id fuisse. Superatis deinde amnibus Ocho & Oxo, ad urbem Marginiam peruenit. Circa eam VI oppidis condendis electa sedes est. Duo ad Meridiem uersa, quatuor spectantia Orientem modicis inter se stadijs distabant, ne procul repetendum esset mutuum auxilium. Hæc omnia sita sunt in editis collibus, tum uelut freni domitarum gentium, nunc originis suæ oblita seruiunt, quibus imperauerunt. Et cætera quidem pacauerat rex. Vna erat Petra, quam Arimazes Sogdianus cum XXX millibus armatorum obtinebat, alimentis ante congestis, quæ tantæ multitudini uel per biennium suppeterent. Petra in altitudinem XXX eminet stadia, circuitu C & L complectitur. Vndiq; abscissa & abrupta semita perangusta aditur. In medio altitudinis spatio habet specum, cuius os arctum & obscurum est, paulatim deinde ulteriora panduntur. Vltima etiam altos recessus habent, fontes per totum ferè spatium manant, è quibus collatæ aquæ per prona montis flumen emittunt. Rex loci difficultate spectata statuerat inde abire. Cupido deinde incessit ani-

mo naturam quoq; fatigandi. Prius tamen quàm fortu-
nã obsidionis experiretur, Cophan Artabazi hic filius
erat, misit ad Barbaros, qui suaderet, ut dederent rupẽ.
Arimazes loco fretus superbe multa respondit. Ad ulti-
mum an Alexander uolare possit, interrogat. Quæ
nunciata regi sic accendêre animũ, ut adhibitis, cum qui-
bus consultare erat solitus, indicaret insolentiam Bar-
» bari eludentis ipsos, quia pennas non haberent. Se autẽ
» proxima nocte effecturum, ut crederet Macedones etiã
» uolare. Trecentos, inquit, ꝑniciosissimos iuuenes ex suis
» quisq; copijs perducite ad me, qui per calles & penè in-
» uias rupes domi pecora agere consueuerint. Illi præ-
stantes & leuitate corporum & ardore animorum stre-
» nue adducunt, quos intuens rex uobiscum, inquit, O
» iuuenes & me æquales urbium inuictarum ante mu-
» nimenta superaui, montium iuga perenni niue obruta
» emensus sum, angustias Ciliciæ intraui, Indiæ sine lassi-
» tudine uim frigoris sum ꝑpessus. Et mei documenta uo-
» bis dedi, & uestra habeo. Petra, quam uidetis, unum
» aditum habet, quẽ Barbari obsident, cætera negligũt.
» nullæ uigiliæ sunt, nisi quæ castra nostra spectant. inue-
» nietis uiã, si solerter rimati fueritis aditus ferentis ad ca-
» cumen. Nihil tam alte natura constituit, quo uirtus non
» possit eniti. Experiendo quæ cæteri desperauerint, Asiã
» habemus in potestate. Euadite in cacumen, quod cum coe-
» peritis, candidis uelis signum mihi dabitis. Ego copijs
» admotis hostem in nos à uobis conuertam. Præmium
» erit ei qui primus occupauerit uerticem, talẽta X. Vno
» minus accipiet, qui proximus ei uenit. eademq; ad de-

cem homines seruabitur portio. Cæterum iubeo uos non tam liberalitatem intueri meam, quàm uoluntatem. His animus regem audierunt, ut iam cœpisse uerticem uiderentur. Dimissíq; ferreos cuneos, quos inter saxa defigerent, ualidosq; funes parabant. Rex circumuectos Petrã, qua minime asper ac præruptus aditus uidebatur, secunda uigilia, quod bene uerteret, ingredi iubet. Illi alimentis in biduum sumptis, gladijs modo atq; hastis armati subire cœperunt. Ac primo pedibus ingressi sunt, deinde ut in prærupta peruentum est, alij manibus eminentia saxa complexi leuauere semet, alij adiectis funium laqueis euasere, cum cuneos inter saxa defigerent, quets gradus subinde insisterent, diem inter metum laboremq; consumpserunt. Per aspera enixis duriora restabant, & crescere altitudo Petræ uidebatur. Illa uero miserabilis erat facies, cum ij, quos in stabilis gradus fefellerat, ex præcipiti deuoluerentur. mox eadem in se patienda alieni casus ostendebat exemplũ. per has tamen difficultates enituntur in uerticem montis, omnes fatigatione continuati laboris affecti. Quidam mutilati parte membrorum, paritérq; eos & nox & somnus oppressit. Stratis passim corporibus in inuijs & in asperis saxorum periculi instantis obliti in lucem quieuerunt. tandemq; uelut ex alto sopore excitati, occultas subiectasq; ipsis ualles rimantes, ignari in qua parte Petræ tanta uis hostium condita esset, fumum specus infra se ipsos reuolutum notauerunt. Ex quo intellectum est, illam hostium latebram esse. Itaq; hastis imposuere, quod conuenerat signum, totoq; e nu

numero duos & XXX in ascensu interisse cognoscunt. Rex non cupidine magis potiundi loca quàm uicæ eorum, quos ad tam manifestum periculum miserat, solicitus, toto die cacumina montis intuens restitit. Noctu demum cum obscuritas conspectum oculorum ademisset, ad curandum corpus recessit. Postero die nondum satis clara luce primus uela signum capti uerticis conspexit. Sed ne falleretur acies, dubitare cogebat uarietas cœli, tunc internitente lucis fulgore conditi. Verum ut liquidior lux apparuit cœlo, dubitatio excempta est. uocatumq; Cophen, per quem Barbarorum animos tentauerat, mittit ad eos, qui moneret, nunc saltem salubrius consilium inirent. Sin autem fiducia loci perseuerarent, ostendi à tergo iussit, qui ceperant uerticem. Cophas ad eos missus suadere cœpit Arimazi Petram tradere, gratiam regis inituro, si tantas res molientem in unius rupis obsidione hærere non coegisset. Ille ferocius superbiusq; quàm antea locutus Abire Cophen iubet. At is prehensum manu Barbarum rogat, ut secum extra specum prodeat, quo impetrato iuuenes in cacumine ostendit. Eius superbiæ haud immerito illudens pennas ait habere milites Alexandri. Iamq; Macedonum castris signorum concentus & totius exercitus clamor audiebatur. Ea res sicut pleraq; belli uana & inania Barbaros ad deditionem traxit, quippe occupati metu paucitatem eorum, qui à tergo erant, æstimare non poterant. Itaque Cophen (nam trepidantes reliquerat) strenue reuocant, & cum eo XXX principes mittunt, qui Petram tradant,

& incolumibus abire liceat, paciscuntur. Ille quanquã uerebatur ne conspecta iuuenum paucitate deturbarent eos Barbari, tamen & fortunæ suæ confisus & Arimazi superbiæ infensus, nullam se conditionem deditionis accipere respondit. Arimazes desperatis magis quàm perditis rebus cum propinquis nobilissimisq; gẽtis suæ descendit in castra, quos omneis uerberibus affectos sub ipsis radicibus Petræ crucibus iussit affigi. Multitudo deditiorum incolis nouarum urbium cum pecunia capta dono data est. Artabazus in Petræ regionisq;, quæ apposita esset ei tutela, relictus est.

FRAGMENTORVM Q. CVRTII LIBER OCTAVVS.

A LEXANDER Maiore fama, quàm gloria in ditionem redacta Petra, cum propter uagum hostem spargendæ manus essent, in tres partes diuisit exercitum. Hephestionem uni, Cœnon alterî duces dederat. Ipse cæteris præerat. Sed non eadem mens omnibus Barbaris fuit. armis quidam subacti, plures ante certamen imperata fecerunt, quibus eorum, qui in defectione perseuerauerant, urbes agrosq; iussit attribui. At exules Bactriani cum DCCC equitibus Massagetarum proximos uicos uastauerunt. Ad quos coherœndos Attinas regionis eius præfectus. CCC equites insidiarum, quæ parabantur, ignarus eduxit. Nanq; hostis in syluis, quæ erant forte campo iunctæ, armatum militem condidit, paucis propellentibus pecora, ut improuidum ad insidias præda perducæret. Itaq; incomposito agmine, solutisq; ordinibus, Attinas prædabundus sequebatur, quem prætergressum syluam, qui in ea consederant, ex improuiso adorti cum omnibus interemerunt. Celeriter ad Craterum huius cladis fama perlata est, qui cum omni equitatu superuenit. Et Massagetæ quidem iam refugerant, Dacæ mille oppressi sunt, quorum clade totius regionis finita defectio. Alexander quoq; Sogdianis rursus subactis, Maracandam repetit. Ibi Berdes, quem ad Scythas super Bosphorum colentes miserat, cum legatis gentis occurrit, Phrataphernes quoq;, qui præerat Massagetis, & Dacis regionum

confinio adiunctis miserat, qui facturum imperata pollicerentur. Scythæ petebant, ut Regis sui filiam matrimonio sibi iungeret. Si dedignaretur affinitatem, principes Macedonum cum primoribus suæ gentis connubio coire pateretur. Ipsum quoq; regem uenturum ad eum pollicebantur. Vtraque legatione benigne audita Hephæstionem, & Artabazum opperiens statiua habuit, quibus adiunctis in regionem, quæ appellatur Bazaria, peruenit. Barbaræ opulentiæ in illis locis, haud ulla sunt maiora indicia, quàm magnis nemoribus saltibusq; nobilium ferarum greges clausi. Spatiosas ad hoc eligunt syluas, crebris perennium aquarum fontibus amœnas. Muris nemora cinguntur, turresq; habent uenantium receptacula. Quatuor continuis ætatibus intactum saltum fuisse constabat, quem Alexander cum toto exercitu ingressus agitari undiq; feras iussit. Inter quas cum Leo magnitudinis raræ ipsum regem inuasurus incurreret, forte Lysimachus, qui postea regnauit proximus Alexandro, uenabulum obijcere feræ cœperat. Quo rex repulso, & abire iusso, adiecit, tam à semet, quàm à Lysimacho Leonem interfici posse. Lysimachus enim quondam cum uenaretur in Syria, occiderat eximiæ magnitudinis feram solus. Sed leuo humero usq; ad ossa laceratus, ad ultimum periculi peruenerat. Id ipsum exprobrans ei rex, fortius quàm locutus est, fecit. Nam feram non excepit modo, sed etiam uno uulnere occidit. Fabulam, quæ obiectum Leoni à rege Lysimachum temere uulgauit, ab eo casu, quem supra diximus, ortam esse crediderim. Cæterum Macedones quanquam prospero euentu defunctus erat Alexander,

tum sciuere gentis suæ more, ne pedes uenaretur sine delectis principum amicorumq;. Ille IIII millibus ferarum deiectis in eodem saltu cum toto exercitu epulatus est. Inde Maracanda reditum est. acceptaq; ætatis excusatione ab Artabazo, prouinciam eius destinat Clyto. Hic erat, qui apud Granicum amnem nudo capite regem dimicantem clypeo suo texit. Rhosaceris manum capiti regis imminentem gladio amputauit. uetus Philippi miles multisq; bellicis operibus clarus Hẽlanice, quæ Alexandrum educauerat soror eius, haud secus quàm mater à rege diligebatur. Ob has causas ualidissimam imperij partem fidei eius, tutelæq; commisit. iamq; iter parare in posterum iussus, solenni & tempestiuo adhibetur conuiuio. In quo rex cũ multo incaluisset mero, immodicus æstimator sui celebrare, quæ gesserat, cœpit. Grauis etiam eorum auribus, qui sentiebant uera memorari. Silentium tum habuere seniores, donec Philippi res orsus obterere, nobilẽ apud Cheroneam uictoriã sui operis fuisse iactauit, ademptamq; sibi malignitate & inuidia patris tantæ rei gloriam. Illum quidem seditione inter Macedones milites, & Græcos mercenarios orta debilitatum uulnere, quod in ea consternatione acceperat, iacuisse, non aliâs quàm simulatione mortis tutiorem, se corpus eius protexisse clypeo suo, ruentesq; in illum sua manu occisos. Quæ patrem nunquam æquo animo esse confessum inuitum filio debentem salutem suam. Itaque post expeditionem, quam sine eo fecisset ipse, in Illyricos uictorem scripsisse se patri fusos fugatosq; hostes. nec affuisse unquam Philippum. Laude dignos esse non qui Samothracum

" initia uisferent, cum Asiam uri uastariq; oporteret,
" sed eos qui magnitudine rerũ fidem antecessissent. Hæc
" & his similia læti audiere iuuenes, ingrata senioribus
" erant, maxime propter Philippum, sub quo diutius uixe rant. Tum Clytus ne ipse quidem satis sobrius ad eos, qui infra ipsum cubabant, conuersus Euripidis retulit carmen, ita ut sonus magis, quàm sermo exaudiri posset
" à rege. Quo significabatur, male instituisse Græcos, quod
" trophæis regum duntaxat nomina inscriberentur. Alie
" no enim sanguine partam gloriam intercipi. Itaq; rex cum suspicaretur malignius habitum esse sermonem, percunctari proximos cœpit, quid ex Clyto audissent. Et illis ad silentium obstinatis, Clytus paulatim maiore uoce Philippi acta bellaq; in Græcia gesta commemorat, omnia præsentibus præferens. Hinc inter iuniores senesq; orta contentio est. Et Rex uelut patienter audiret, queis Clytus obterebat laudes eius, ingentem iram conceperat. Cæterum cum omnino uideretur imperaturus, ne finem procaciter orto sermoni Clytus imponeret, nihil eorum omittente magis exasperabatur. iamq; Clytus etiã Parmenionem defendere audebat, et Philippi de Atheniensibus uictoriam Thebarum præferebat excidio, non uino modo, sed etiam animi praua contentione
" prouectus. Ad ultimum si moriendum, inquit, est pro
" te, Clytus est primus. At uictoriæ arbitrium magis præ
" cipuum ferunt, qui procacissime patris tui memoriæ illu
" dunt, Sogdianam regionem mihi attribuis, toties rebel
" lem, & non modo indomitam, sed quæ ne subigi quidẽ
" possit. Mittor ad feras bestias præcipitia ingenita sorti-
" tas. Sed quæ ad me pertinent transeo. Philippi milites

sperniis oblitus, nisi hic Tarrhias senex iuniores pugnam detrectantes reuocasset, adhuc nos circa Alicarnasum hæsuros fuisse. Quo modo ergo Asiam etiam cum istis iunioribus subiecisti? Verũ est, ut opinor, quod auunculum tuum Alexandrũ in Italia dixisse constat, ipsum in uiros incidisse, te in fœminas. Nihil ex oĩbus incõsulte ac temere actis regẽ magis mouerat, quàm Parmenionis cũ honore mentio illata. Dolorem tamen rex pressit, contentus iussisse ut conuiuio excederet. Nec quicquam aliud adiecit, quàm forsitan eum, si diutius locutus foret exprobraturũ sibi fuisse uitam à semetipso datam, hoc enim superbe sæpe iactasse. Atq; illum cunctantem adhuc surgere, qui proximi ei cubuerant, iniectis manibus iurgantes monentesq; conabantur abducere. Clytus cum abstraheretur, ad pristinam uiolentiam ira quoq; adiecta, suo pectore tergum illius esse defensum, nunc posteaquam tanti meriti præterijt tempus, etiam memoriam inuisam esse proclamat. Attali quoq; cædem obijciebat, & ad ultimum Iouis, quem patrem sibi Alexander assereret, oraculum eludens, ueriora se regi, q̃ patrẽ eius respondisse dicebat. Iam tantum iræ conceperat rex, quantum uix sobrius ferre potuisset. Enimuero mero sensibus uictis ex lecto repente prosiluit. Attoniti amici ne positis quidem, sed adiectis poculis consurgunt in euentum rei, quam tanto impetu acturus esset intenti. Alexander rapta lancea ex manibus armigeri, Clytum adhuc eadem linguæ intemperantia furentem percutere conatus, à Ptolemæo & Perdicca inhibetur. medium complexi & obluctari perseuerantem morabantur. Lysimachus, et Leonatus etiam lanceam ab-

stulerant. Ille militum fidem implorans, comprehendi se à proximis amicorum, quod Dario nuper accidisset, exclamat. signumq; tuba dari, ut ad regiam armati coirent iubet. Tum uero Ptolemæus & Perdiccas genibus aduoluti orant, ne in tam præcipiti ira perseueret, spatiumq; potius animo det. Omnia postero die iustius executurum. Sed clausæ erant aures, obstrepente ira. Itaq; impotens animi percurrit in regiæ uestibulũ, & uigili excubanti hasta ablata constitit in aditu, quo necesse erat ijs, qui simul cœnauerant egredi. Abierant cæteri, Clytus ultimus sine lumine exibat Quem rex, quis nam esset, interrogat. Eminebat etiam in uoce, sceleris, quod parabat atrocitas. & ille iam non suæ, sed regis iræ memor, Clytum esse, & de conuiuio exire respondit. Hæc dicentis latus hasta transfixit, morientisq;
» sanguine aspersus. I, nunc, inquit, ad Philippum, &
» Parmenionem, & Attalũ. Male humanis ingenijs natura consuluit, quod plerũq; nõ futura, sed transacta ppẽdimus, quippe rex postea quam ira mente decesserat, etiam ebrietate discussa magnitudinem facinoris sera æstimatione perspexit. Videbat tunc immodica libertate abusum. Sed alioqui egregium bello uirum, & nisi erubesceret fateri, seruatorem sui occisum. Detestabile carnificis ministerium occupauerat rex. Verborum licentiam, quæ uino poterat imputari, nefanda cæde ultus. Manabat toto uestibulo cruor. Paulo ante conuiuæ, uigiles attoniti & stupentibus similes procul stabant, liberioremq; pœnitentiam solitudo excipiebat. Ergo hastam ex corpore iacentis euulsam retorsit in semet, iamq; admouerat pectori, cum aduolant

uigiles, & repugnanti è manibus extorquent, alleuatumq; in tabernaculum deferunt. Ille humi prostrauerat corpus, gemitu eiulatuq; miserabili tota personans regia. Laniare deinde os unguibus, & circũstantes rogare ne se tanto dedecori superstitem esse paterentur. in has preces tota nox exacta est. Scrutantemq; num ira deorum ad tantum nefas actus esset, subit anniuersariũ sacrificium Libero patri non esse redditum statuto tempore. Itaq; inter uinum & epulas cæde commissa irá Dei fuisse manifestam. Cæterum magis eo mouebatur, quod omnium amicorum animos uidebat attonitos. Neminem cum ipso sociare sermonem postea ausurum. Viuendum esse in solitudine uelut feræ bestiæ terrenti aliâs, aliâs timenti. Prima deinde luce tabernaculo corpus, sicut adhuc cruentum erat, iussit inferri. Quo posito ante ipsum lachrymis obortis, hanc, inquit, nutrici meæ gratiam retuli, cuius duo filij apud Miletum pro mea gloria occubuere mortem, hic frater unicum orbitatis solatium à me inter epulas occisus est. Quo nunc se conferet misera? Omnibus eius unus supersum, quẽ solum æquis oculis uidere non poterit. Et ego seruatorũ meorum latro, reuertar in patriam, ut ne dexteram quidem nutrici sine memoria calamitatis eius offerre possim? Et cum finis lachrymis querelisq; non fieret, iussu amicorum corpus ablatum est. Rex triduum iacuit inclusus. quem ut armigeri corporisq; custodes ad moriendum obstinatum esse cognouerunt, uniuersi in tabernaculum irrumpunt, diúque precibus ipsorum reluctatum ægre uicerunt, ut cibum caperet. quóque minus cædis puderet, iure interfectum Cly-

tum Macedones decreuunt, sepultura quoq; prohibitu-ri, ni rex humari iussisset. Igitur decem diebus maxime ad confirmandum pudorē apud Maracanda consumptis, cum parte exercitus Hephestionem in regionem Bactrianam misit, commeatus in hyemem paraturū. Quā Clyto autem destinauerat prouinciam Amyntæ dedit. Ipse Xenippa peruenit, Scythiæ confinis est regio, habitaturq; pluribus ac frequentibus uicis, quia ubertas terræ non indigenas modo detinet, sed etiam aduenas inuitat. Bactrianorum exulum, qui ab Alexandro defecerant, receptaculum fuerat. Sed posteaquam Regem aduentare compertum est, pulsi ab incolis II millia ferè & ducenti congregantur. Omnes equites erant etiam in pace latrocinijs assueti. Tum ferocia ingenia non bellum modo, sed etiā ueniæ desperatio efferauerat. Itaq; ex improuiso adorti Amyntam prætorem Alexandri, diu anceps prælium fecerant. Ad ultimum DCC suorum amissis, quorum CCC hostis cœpit, dedere terga uictoribus, haud sanè inulti, quippe LXXX Macedonum interfecerunt, præterq; eos CCC & L saucij facti sunt. Veniam tamen etiam post alteram defectionem impetrauerunt. His in fidem acceptis in regionem, quam Nautaciam appellant, rex cum toto exercitu uenit. Satrapes erat Sisimytres duobus ex sua matre filijs genitis, quippe apud eos parentibus stupro coire cum liberis fas est. II millibus armatis popularibus fauces regionis, qua in arctissimum cogitur, ualido munimento sepserant. Præterfluebat torrens amnis, qui terga Petræ claudebat, hanc manu peruiam incolæ fecerant. Sed aditus specus accipit lucem. Interiora nisi illato lumine obscura sunt. perpetuus

ra sunt. Perpetuus cuniculus iter præbet in campos igno tum nisi Indigenis. At Alexander quanquã angustias naturali situ munitas ac ualidas manu Barbari tuebantur, tamen arietibus admotis munimẽta, quæ manu ad iuncta erant, concussit, fundis'q; & sagittis propugnantium plerosq; deiecit, quos ubi dispersos fugauit, ruinas munimentorum supregressus ad Petram admouit exercitum. Cæterum interueniebat fluuius coeuntibus aquis ex superiore fastigio in uallem, magni'q; operis uidebatur tam uastam uoraginem explere. Cædi tamen arbores & saxa congeri iussit. Ingens'q; Barbaros pauor rudes ad talia opera concusserat, excitatam molem subito cernentes. Itaque rex ad deditionem metu posse compelli ratus, Oxyarten misit nationis eiusdem, sed ditionis suæ, qui suaderet duci, ut traderet Petram. Interim ad augendam formidinem & turres admouebantur, & excussa tormentis tela micabant. Itaq; uerticem Petræ omni alio præsidio damnato petiuerunt. At Oxyartes trepidum diffidentem'q; rebus suis Sisimytrem cœpit hortari, ut fidem, quàm uim Macedonũ mallet experiri, neu moraretur festinationem uictoris exercitus in Indiam tendentis. Cui quisquis semet offerret, in suum caput alienam cladem esse uersurum. & ipse quidem Sisimythres deditionem annuebat. Cæterum mater eadem'q; coniux morituram se ante denuncians, quàm in ullius ueniret potestatem. Barbari animum ad honestiora quàm tutiora conuerterat, pudebat'q; libertatis maius esse apud fœminas, quàm apud uiros pretium. Itaq; dimisso internuncio pacis, obsidionem ferre decreuerat. Sed cum hostis uires suasq; pen

staret, rursus muliebris cōsilij, quod præceps magis quàm necessarium esse credebat, pœnitere eum cœpit. Reuocatoq; strenue Oxyarte futurum se in regis potestate respondit, unum imprecatus, ne uoluntatem & consiliū matris suæ proderet, quo facilius uenia illi quoq; impetraretur. Præmissum igitur Oxyartem cum matre liberisq; & totius cognationis grege sequebatur, ne expectato quidem fidei pignore quod Oxartes promiserat. Rex equite præmisso, q reuerti eos iuberet, oppeririq; præsentiam ipsius, superuenit, & uictimus Mineruæ ac uictoriæ cæsis imperium Sisimythri restituit, spe maioris etiam prouinciæ facta si cum fide amicitiam ipsius coluisset. Duos illi iuuenes patre tradente secum militaturos sequi iussit. relicta deinde Phalange ad subigendos, qui defecerant, cum equite processit. Arduum & impeditum saxis iter primo utcunq; tolerabant. Mox equorum non ungulis modo attritis, sed corporibus etiā fatigatis sequi pleriq; non poterant, & rarius subinde agmen fiebat, pudorem, ut fere fit, immodico labore uincente. Rex tamen subinde equos mutans sine intermissione fugientes insequebatur. Nobiles iuuenes comitari eum soliti defecerant præter Philippū, Lysimachi erat frater tum primum adultus, & quod facile apparet indolis raræ, is pedes, incredibile dictu, per L stadia uectum regem comitatus est, sæpe equum suum offerente Lysimacho, nec tamen ut digrederetur à rege effici potuit, cum loricā indutus arma gestaret. Idem cum peruentum esset in saltum, in quo se Barbari abdiderant, nobilem edidit pugnam, regemq; cominus cum hoste dimicantem protexit. Sed postquam Barbari in

fugam effusi deseruere syluas, animus, qui in ardore pu gnæ corpus sustentauerat, liquit, subitoq; ex omnibus membris profuso sudore arboris proxime stipiti se appli cuit. Deinde ne illo quidem adminiculo sustinente ma- nibus regis exceptus est, inter quas collapsus extingui- tur. Mæstum regem alius, haud leuis dolor excepit. Eri gyius inter claros duces fuerat, quem extinctum esse paulo ante, quàm reuerteretur in castra cognouit. utri usq; funus omni apparatu atq; honore celebratum est. Dacas deinde statuerat petere, ibi nanq; Spitamenem esse cognouerat. Sed hanc quoq; expeditionem ut ple- raq; alia fortuna indulgendo ei, nunquam fatigata pro absente transegit. Spitamenes uxoris immodico amore flagrabat, quam ægre fugam, & noua subinde exilia tolerantem in omne discrimen comitem trahebat. Illa malis fatigata identidem muliebres adhibere blandi- tias, ut tandem fugam sisteret, uictorisq; Alexandri cle mentiam expertus placaret, quem effugere non posset. Tres adulti erant liberi ex eo geniti, quos cum pecto- ri patris admouisset, ut saltem eorum misereri uellet, orabat. Et quo efficaciores essent preces, haud procul erat Alexander. Ille se prodi non moneri ratus, & formæ profecto fiducia cupere eam quamprimum dedi Alexã dro, Acinacem strinxit, percussurus uxorem, nisi prohi bitus esset fratrum eius occursu. Cæterum abire e con- spectu iubet, addito metu mortis, si se oculis eius obtu- lisset, et ad desideriũ leuandũ noctes inter pellices age re cœpit. Sed penitus hærens amor fastidio præsentium accensus est. Itaq; rursus uni ei deditus orare nõ destitit, ut tali cõsilio abstineret, patereturq; sortẽ quãcunq; his

fortuna fecisset. Sibi mortem deditione esse leuiorem. At illa purgare se, quod quæ utilia esse censebat, muliebriter forsitan, sed fida tamen mente suasisset, de cætero futuram in uiri potestate. Spitamenes simulato captus obsequio de die conuiuium apparari iubet, uinoq́; & epulis grauis semisomnus in cubiculum fertur. Quem ut alto & graui somno sopitum esse sensit uxor, gladium, quem ueste occultauerat, stringit, caputq́; eius abscissum cruore respersa seruo suo conscio facinoris tradit. Eodẽ comitante, sicut erat cruenta ueste, in Macedonum castra peruenit, nunciariq́; Alexandro iubet adesse, quæ ex ipsa deberet agnoscere. Ille protinus Barbaram iussit admitti. Quam, ut aspersam cruore conspexit, ratus ad deplorandam contumeliam uenisse, dicere, quæ uellet, iubet. At illa seruum, quem stare in uestibulo iusserat, introduci desiderauit. Qui quia caput Spitamenis ueste tectum habebat, suspectus scrutantibus, quid occuleret, ostendit. Confuderat oris exanguis notas pallor, nec quis esset, nosci satis poterat. Ergo rex certior factus humanum caput afferre eum tabernaculo excessit, percunctatusq́; quid rei sit illo profitente cognoscit. Variæ hinc cogitationes inuicem animum diuersa agitantem cõmouerant. Meritũ ingens in semet esse credebat, quod transfuga & proditor, quiq́; tantis rebus, si uixisset, iniecturus moram fuisset, interfectus esset. Contra facinus ingens auersabatur, cum optime meritum de ipsa communium parentem liberorum per insidias interemisset. Vicit tamen gratiam meriti sceleris atrocitas, denunciariq́; iussit, ut excederet castris. Neu licentiæ Barbaræ exemplar in Græcorũ mores, et mitia ingenia

transferret, Dacæ Spitamenis cæde comperta Datapher nem defectionis eius participem uinctum Alexandro séq; dedunt. Ille maxima præsentium curarum parte liberatus, conuertit animum ad uindicandas iniurias eorum, quibus à prætoribus suis auare ac superbe imperabatur. Ergo Phratapherni Hyrcaniam Mardos cum Tapuris tradidit, mandauitq́; ut Phradatem, cui succedebat, ad se in custodiam mitteret. Arsami Dranarum præfecto substitutus est Stasanor. Arsaces in Mediam missus, ut Exodates inde discederet. Babylonia mortuo Mazæo Deditameni subiecta est. His compositis tertio mense ex hibernis mouit exercitum, regionem, quæ ba bas appellatur, aditurus. Primus dies quietum iter præbuit. Proximus ei nondum quidem procellosus & tristis, obscurior tamen pristino, non sine crescentis mali dãno præterijt. Tertio ab omni parte cœli emicare fulgura, & nunc internitente luce nunc condita non oculos modo meantis exercitus, sed etiam animos terrere cœperunt. Erat prope continuus cœli fragor, et passim cadẽtium fulminum species uisebatur. attonitisq́; auribus stupens agmen nec progredi, nec considere audebat. Tum repente imber grandinem incutiens torrentis modo effunditur. Ac primo quidem armis suis tecti exceperant. Sed iam nec retinere arma lubricæ, & rigentes manus poterant, nec ipsi destinare, in quam regionem obuerterent corpora, cum undiq; tempestatis uiolentia maior, quàm uitabatur, occurreret. Ergo ordinibus solutis per totum saltum errabũdum agmen ferebatur, multiq́; prius metu, quàm labore defatigati, prostrauerant humi corpora, quanquam imbrem uis

frigoris concreto gelu astrinxerat. Alij se stipitibus arborum admouerant. Id plurimis & adminiculum et suffugium erat. Nec fallebat ipsos morti locum eligere, cum immobilis uitalis calor linqueret. Sed grata erat pigritia corporum fatigatis, nec recusabant extingui quiescendo, quippe non uehemens modo, sed etiam pertinax uis mali insistebat, lucemq; naturale solatium præter tempestatem haud disparē nocti, syluarū quoq; umbra suppresserat. Rex unus tanti mali patiēs circuire milites contrahere dispersos, alleuare prostratos, ostendere procul euolutum ex Tugurijs fumum, hortariq; ut proxima quæq; suffugia occuparent. Nec ulla res magis saluti fuit, quàm quod multiplicato labore sufficientem malis, quibus ipsi cesserant, regem deserere erubescebant. Cæterū efficacior in aduersis necessitas, quàm ratio frigoris remedium inuenit. Dolabris enim syluas sternere aggressi, passim aceruos struesq; accenderunt. Continenti incendio ardere crederes saltum, & uix inter flammas agminibus relictum locum. Hic calor stupentia membra commouit, paulatimq; spiritus, quem continuerat rigor, meare libere cœpit. Excepere alios tecta Barbarorum, quæ in ultimo saltu abdita necessitas inuestigauerat. Alios castra, quæ in humido quidem, sed etiam cœli mitescente sæuitia locauerunt, mille militum, atq; Lyxarum Calonumq; pestis illa consumpsit. Memoriæ proditum est, quosdam applicatos arborum truncis, & non solum uiuentibus, sed & inter se colloquentibus similes esse conspectos, durante adhuc habitu, in quo mors quenq; deprehenderat. Forte Macedo gregarius miles seq; & arma sustentans, tandem in

castra peruenerat. Quo uiso rex quanquam ipse tunc maxime admoto igne refouebat artus, ex sella sua exiliuit, torpentemq́; militem & uix compotem mentis demptis armis in sua sede iussit considere. Ille diu nec ubi requiesceret, nec à quo esset exceptus, agnouit. Tandem recepto calore uitali, ut regiam sedem regemq́; uidit, territus surgit, quem intuens Alexander. Ecquid intelligis miles, inquit, quanto meliore sorte, quàm Persæ sub rege uiuatis? Illis enim in sella regis consedisse capitale foret, tibi saluti fuit. Postero die conuocatis amicis copiarumq́; ducibus, pronunciari iussit ipsum omnia, quæ amissa essent, redditurum, & promisso fides extitit. Nam Sisimythres multa iumenta & camelorum II millia adduxit, pecoraq́; & armenta, quæ distributa pariter militem & damno & fame liberauerunt. Rex gratiam sibi relatam à Sisimythre præfatus, sex dierum cocta cibaria ferre milites iussit. Sagas petens totam hanc regionem depopulatus. XXX millia pecorum ex præda Sisimythri dono dat, inde peruenit in regionem, cui Oxyartes Satrapes nobilis præerat, qui se regis potestati fideiq́; permisit. Ille imperio ei reddito, haud amplius quàm ut duo ex tribus filijs secum militarent, exegit. Satrapes etiam eum, qui penes ipsum relinquebatur, tradit. Barbara opulentia conuiuium, quo Regem accipiebat, instruxerat. id cum multa comitate celebraret, introduci XXX nobiles uirgines iussit. Inter quas erat filia ipsius Roxane nomine, eximia corporis specie & decore habitus in Barbaris raro. Quæ quanquam inter electas processerat, omnium

tamen oculos conuertit in se, maxime regis minus iam
cupiditatibus suis imperantis inter obsequia fortunæ, cō
tra quam non satis cauta mortalitas est. Itaq; ille, qui
uxorē Darii, qui duas filias uirgines, quibus forma præ
ter Roxanem comparari nulla poterat, haud alio ani-
mo, quàm parentis aspexerat, tunc in amore uirguncu-
læ, si regiæ stirpi comparetur ignobilis, ita effusus est,
ut diceret ad stabiliēdum regnum pertinere Persas, &
Macedones connubio iungi hoc uno modo & pudorem
uictis, & superbiam uictoribus detrahi posse. Achillem
quoq;, à quo genus ipse duceret, cum captiua coisse.
Ne inferri nefas arbitrarentur, ita matrimonij iure uel
le iungi, insperato gaudio lætus pater sermonem eius
excepit. & rex medio cupiditatis ardore iussit afferri
patrio more panem. Hoc erat apud Macedones sanctis-
simum coeuntium pignus. quem diuisum gladio uterq;
libabat. Credo eos, qui gentis mores condiderunt, parco
& parabili uictu ostendere uoluisse iungentibus opes,
quantulo contenti esse deberent. Hoc modo rex Asiæ et
Europæ introductam inter conuiuales ludos matrimo
nio sibi adiunxit, è captiua geniturus, qui uictoribus im
peraret. Pudebat amicos super uinum & epulas socerū
ex deditis esse electum. Sed post Clyti cædem libertate
sublata, uultu, qui maxime seruit, assentiebantur. Cæte
rum Indiā, & inde Oceanum petiturus, ne quid à ter
go, quod destinata impedire posset, moueretur, & ex o=
mnibus prouincijs XXX millia iuniorum legi iussit,
& ad se armata perduci, obsides simul habiturus &
milites. Craterum autem ad persequendos Haustanem
et Catenem, qui ab ipso defecerant, misit, quorum Hau

ſtanes captus eſt, Catenes in prælio occiſus. Polyperχon quoq; regionem, quæ Bubacenen appellatur, in deditionem redegit. Itaq; omnibus compoſitis cogitationes in bellum indicum uertit. Diues regio habebatur non auro modo, ſed gemmis quoq; margaritiſq; ad luxum magis quàm ad magnificentiam exculta. Periti militares auro & ebore fulgêre dicebantur. Itaq; necubi uinceretur, cum cæteris præſtaret, ſcutis argenteas laminas equis frenos aureos addidit, loricas quoq; alias auro, alias argento adornauit CXX millia armatorum erãt, quæ regem ad id bellum ſequebantur. Iamq; omnibus præparatis quod olim praua mente conceperat, tunc eſſe maturum, quo nam modo cœleſtes honores uſurparet, cœpit agitare. Iouis filium non dici tantum ſe, ſed etiam credi uolebat, tanquam périnde, animis imperare poſſet, ac linguis. Itaq; more Perſarum Macedonas uenerabundos ipſum ſalutare proſternentes humi corpora. Non deerat talia concupiſcenti pernitioſa adulatio perpetuum malum regum, quorum opes ſæpius aſſentatio, quàm hoſtis euertit. Nec Macedonum hæc erat culpa, nemo etiam illorum quicquam ex patrio more labare ſuſtinuit, ſed Græcorum, qui profeſſionem honeſtarũ artium malis corruperant moribus. Agis quidam Arguus peſſimorum carminum poſt Chœrilum conditor, & ex Sicilia Cleo, hic quidem non ingenij ſolum, ſed etiam nationis uitio adulator, & cætera urbium ſuarũ purgamenta, quæ propinquus etiam maximorumq; exercituum ducibus à rege præferebantur. Hi tum cœlum illi aperiebant, Herculemq; & patrem Liberum, & cũ Polluce Caſtorem nouo numini ceſſuros eſſe iactabant.

Igitur festo die omni opulentia conuiuiū exornari iubet, cui non Macedones modo & Græci principes amicorum, sed etiam nobiles adhiberentur. cum quibus cū discubuisset rex paulisper epulatus conuiuio egreditur. Cleo sicut præparauerat, sermonem cum admiratione laudum eius instituit. Merita deinde percensuit, quibus uno modo referri gratia posset, si quem intelligerent Deum esse confiterentur, exigua thuris impensa tanta beneficia pensaturi. Persas quidem non pie solum sed etiam prudenter reges suos inter Deos colere, maiestatem enim imperij salutis esse tutelam. Nec Herculem quidē & patrem Liberum prius dicatos Deos, quàm uicissent secum uiuentium inuidiam. Tantundem quoq; posteros credere quantum præsens ætas spopondisset. Quod si cæteri dubitent, semetipsum cum rex inisset conuiuium prostraturum humi corpus. debere idem facere cæteros, & in primis sapientia præditos. Ab illis enim cultus in regem esse prodendum exemplum. Haud perplexe in Chalisthenem dirigebatur oratio. Grauitas uiri & prompta libertas inuisa erat regi, quasi solus Macedonas paratos ad tale obsequium moraretur. Is tum silentio facto unum illum intuentibus cæteris. Si rex, inquit, sermoni tuo affuisset, nullius profecto uox respōsuri tibi desideraretur. Ipse enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare se cogeres, neu rebus fœlicissime gestis inuidiam tali adulatione contraheres. Sed quoniam abest, ego tibi pro illo respondeo, nullum esse eundem & diuturnū et præcōquem fructum, cælestesq; honores non dare te regi, sed auferre. interuallo enim opus est, ut credatur Deus, semperq; hanc gratiam magnis uiris po-

" steri reddunt. Ego autem seram immortalitatem precor
" regi, ut uita diuturna sit & æterna maiestas. Hominem
" consequitur aliquando nunquam comitatur diuinitas.
" Herculem modo & patrem Liberum consecratæ im
" mortalitatis exempla referebas. Credis'ne illos unius
" conuiuij decreto Deos factos? Prius ab oculis mortalium
" amolita natura est, quàm in cœlum fama perueheret. scî
" licet ego & tu Cleo Deos facimus. A' nobis diuinitatis
" suæ authoritatem accepturus est rex. potentiam tuam ex
" periri libet. fac aliquem regem. Si Deum potes facere, fa
" cilius est imperiũ dare quàm cœlum. Dij propitij sine
" inuidia, quæ Cleo dixit, audierint, eodemq; cursu, quo
" fluxere res, ire patiantur. Nostris moribus uelint nos es
" se contentos. Non pudet patriæ, nec desidero, ad quem
" modum rex mihi colendus sit, discere. quos equidem ui
" ctores esse confiteor, si ab illis leges queis uiuamus, acce
" pimus. Aequis auribus Calisthenes ueluti uindex pu
blicæ libertatis audiebatur. Expresserat non assensionẽ
modo, sed etiam uocem seniorum præcipue, quibus gra
uis erat inueterati moris externa mutatio. Nec quic-
quam eorum, quæ inuicem iactata erant, rex ignora-
bat, cum post auleam, quæ lectos obduxerat, staret. Igi
tur ad Agin & Cleonem misit, ut sermone finito Bar-
baros tantum cum intrasset, procumbere suo more pa-
terentur. & paulo post quasi potiora quædam egis-
set, conuiuium repetit. Quem uenerantibus Per-
sis Polypercon, qui cubabat super regem, unum ex
ex ijs mento contingentem humum per ludibrium cœ-
pit hortari, ut uehementius id quateret ad terram,
elicuit'que iram Alexandri, quam olim animo ca-

" pere non poterat. Itaq; rex. Tu autem, inquit, non ue-
" neraberis me? An tibi uni digni uidemur esse ludibrio?
" Ille nec regem ludibrio, nec se contemptu dignum es-
" se respondit. Tum detractum eum lecto rex præcipi tat in terram. Et cum is pronus corruisset. Vides ne, inquit, idem te fecisse quod in alio paulo ante ridebas? Et tradi eo in custodiam iusso conuiuium soluit. Polyperconti quidem postea castigato diu ignouit. In Calisthenē olim contumacia suspectum peruicacioris iræ fuit, cuius explendæ matura obuenit occasio. Mos erat, ut supra dictum est, principibus Macedonum adultos liberos regibus tradere ad munia, haud multum seruilibus ministerijs abhorrentia. Excubabant seruatis noctium uicibus proximi foribus ædis, in qua rex acquiescebat. per hos pellices introducebantur alio aditu, quàm quem armati obsidebant. Iidem acceptos ab Agasonibus equos cum rex ascensurus esset, admouebant, comitabanturq; & uenantem, & in prælijs, omnibus artibus studiorum liberalium exculti. Præcipuus honor habebatur, quod licebat sedentibus uesci cum rege. castigandi uerberibus eos nullius potestas præter ipsum erat. Hæc cohors uelut seminarium ducum præfectorūq; apud Macedonas fuit. Hinc habuere posteri Reges, quorum stirpi per multas ætates Romani opes ademerunt. Igitur Hermolaus puer nobilis ex regia cohorte cum aprum telo occupasset, quem rex ferire destinauerat, iussu eius uerberibus affectus est. quam ignominiam ægre ferens deflere apud Sopatrum cœpit, ex eadem cohorte erat, Sopater amore eius ardens. Qui cum laceratum corpus, in quo deperibat, intueretur, forsitan olim

ob aliam quoq; causam Regi infestus, iuuenem sua spon te iam motum data fide acceptaq; perpulit, ut occidendi regem consilium secum iniret. Nec puerili impetu rem executi sunt, quippe solerter, quos in societatem sceleris asciscerent, Nicostratum, antipatrũ, Asclepiodori filiũ, & Philotam placuit assumi. Per hos adiecti sunt Anticles & Epimenes. Caeterum agendae rei, haud sane facilis patebat uia. opus erat eadem omnes coniuratos nocte excubare, ne ab expertibus consilij impedirentur, forte autem alius alia nocte excubabat. Itaq; in permutandis stationum uicibus, caeteroq; apparatu exequendae rei XXX et II dies absumpti sunt. Aderat nox, qua coniurati excubare debebant, mutua fide laeti, cuius documentum tot dies fuerant. neminem metus spes'ue mutauerat. Tanta omnibus uel in Regem ira, uel fides inter ipsos fuit. Stabat igitur ad fores aedis eius, in qua rex uescebatur, ut conuiuio egressum in cubiculũ deducerent. Sed fortuna ipsius simulq; epulantium comitas prouexit omnes ad largius uinum, ludi etiam conuiuales extraxere tempus, nunc laetis coniuratis, quod sopitum aggressuri essent, nunc solicitis, ne in lucem conuiuium extraheretur, quippe alios in stationem oportebat prima luce succedere, ipsorum post VII diem redditura uice. Nec sperare poterant in illud tempus omnibus duraturam fidem. Caeterum cum iam lux appareret, & conuiuium soluitur, & coniurati exceperunt regem laeti occasionem exequendi sceleris admotam. Cum mulier attonitae, ut creditum est, mentis conuersari in regia solita, quia instinctu uidebatur futura praedicere, non occurit modo abeunti, sed etiam semet obiecit, uul

tuq; & oculis motum præferens animi, ut rediret in cõ uiuium monuit, & ille per ludum bene Deos suadere respondit, reuocatisq; amicis in horam diei ferme secun dam conuiuij tempus extraxit. Iam alij ex cohorte in stationem successerant, ante cubiculi fores excubituri. Adhuc tamen coniurati stabant uice officij sui expleta. adeo pertinax spes est, quam humanæ mentes, quam in gentes concupiscentiæ deuouerunt. Rex benignius quàm aliâs allocutus discedere eos ad curanda corpora, quoniam tota nocte perstitissent, iubet. Data sunt singulis. III Sex. collaudatisq;, quod etiam alijs tradita uice tamen excubare perseuerassent. Illi tanta spe destituti domos abeunt, & cæteri quidem expectabant stationis suæ noctem. Epimanes siue comitate regis, qua ipsum inter coniuratos exceperat, repente mutatus, siue quia cœptis Deos obstare credebat, fratri suo Euryloco, quem antea expertem esse consilij uoluerat, quid pararetur, aperit. omnibus Philotæ supplicium in oculis erat. Itaq; protinus inijcit frati manum, & in regiam peruenit. Excitatisq; custodibus corporis ad salutem regis pertinere, quæ afferret, affirmat, et tempus, quo uenerát, & uultus, haud sane securi animi index et mœstitia e duobus alterius, Ptolemæum, ac Leonatum excubantes ad cubiculi limen excitauerunt. Itaq; apertis foribus, & lumine illato, sopitum mero ac somno excitant regem. Ille paulatim mente collecta, quid afferrent, interrogat. Nec cunctatus Eurylocus non ex toto domum suam auersari Deos dixit, quia frater ipsius, quanquam impium facinus ausus foret, tamen & pœnitentiam eius ageret, & per se potissimum profiteretur indicium, in

eam ipsam noctem, quæ decideret, insidias comparatas fuisse. Authores scelesti consilij esse, quos minime crederet Rex. Tum Epimanes cuncta ordine, consciorumq́; nomina exponit. Calisthenem non ut participem facinoris nominatum esse constabat, sed solitum puerorum sermonibus uituperantium criminantiumq́; regem faciles aures præbere. Quidam adijciunt, cum Hermolaus apud eum quoq; uerberatum se à rege quereretur, dixisse Chalisthenem meminisse debere eos iam uiros esse. idq́; an ad consolandam patientiam uerberum, an ad incitandum iuuenum dolorem dictum esse, in ambiguo fuisse. Rex animi corporisq́; sopore discusso, cum tanti periculi, quo euaserat, imago oculis oberraret, Eurylocum L talentis & cuiusdam Theridatis opulentis bonis donat protinus, fratremq́;, ante quàm pro salute eius precaretur, restituit. Sceleris autem authores interq; eos Calisthenem uinctos asseruari iubet, quibus in regiam adductis toto die & nocte proxima mero ac uigilijs grauis acquieuit. Postero autem frequens consilium adhibuit, cui patres propinquiq; eorum, de quibus agebatur, intererant, ne de sua quidem salute securi, quippe Macedonum more perire debebát, omnium deuotis capitibus, qui sanguine contigissent eos. Rex introduci coniuratos præter Calisthenem iussit, atque quæ agitauerant, sine cunctatione confessi sunt. Increpantibus deinde uniuersis eos, ipse rex, quo suo merito tantum in semet cogitassent facinus, interrogat. Stupentibus cæteris, Hermolaus. Nos
» uero, inquit, quoniam, quasi nescias, quæris, occidendi te consilium iniuimus, quia non ut in genuis

" imperare cœpisti, sed quasi in mancipia dominaris. Primus ex omnibus pater ipsius Sopolis paricidam etiã parentis sui clamitans esse consurgit, & ad os manus obiecta scelere & malis insaniẽtem ultra negat audiẽdum. Rex inhibito patre dicere Hermolaum iubet, quæ
" ex magistro didicisset Calisthene, & Hermolaus, utor,
" inquit, beneficio tuo, & dico quæ nostris malis didici.
" Quota pars Macedonum sæuitiæ tuæ superest? Quotus
" quisq; non e uilissimo sanguine? Attalus & Philotas,
" & Parmenio, & Lyncestes, Alexander, & Clytus,
" quantum ad hostes pertinet, uiuunt. Stant in acie, te cly
" peis suis protegunt, & pro gloria tua pro uictoria uul-
" nera accipiunt, quibus egregiam gratiam retulisti. Ali-
" us mensam tuam sanguine suo aspersit. Alius ne simpli
" ci quidem morte defunctus est. Duces exercituum tuo-
" rum in eculeum impositi Persis quos uicerant, fuere spe
" ctaculo. Parmenio in dicta causa trucidatus est, per quem Attalum occideras. Inuicem enim miserorum uteris
" manibus ad expetenda supplicia. Et quos paulo ante mi
" nistros cædis habuisti, subito ab aliis iubes trucidari. Ob
" strepunt subinde cuncti Hermolao. Pater supremum strinxerat ferrum, percussurus haud dubie, ni inhibitus esset à rege, qppe Hermolaum dicere iussit, petitq; ut causas supplicii augentem patienter audirent. Aegre er
" go coercitus rursus Hermolaus, quàm liberaliter, inquit,
" pueris rudibus ad dicendum agere permittis, & Cali-
" sthenis uox carcere inclusa est, quia solus potest dicere.
" Cur enim non producitur, cum etiam confessi audiun-
" tur? Nempe quia liberam uocem innocentis audire me-
" tuis ac ne uultum qdem pateris. At qui nihil eum fecisse contendo.

» se contendo. Sunt hic, qui mecum rem pulcherrimam
» cogitauerunt. Nemo est, qui conscium fuisse nobis Ca-
» listhenem dicat, cum morti olim destinatus sit à iustis-
» simo & patientissimo rege. Hæc ergo sunt Macedonum
» premia, quorum ut superuacuo et sordido ab uteris san
» guine. At tibi XXX millia mulorum captiuum au-
» rum uehunt, cum milites nihil domum præter grauitas
» cicatrices relaturi sunt. Quæ tamen omnia tolerare po
» tuimus, antequam nos Barbaris dederes, & nouo mo-
» re uictores sub iugum mitteres Persarum te uestis &
» disciplina delectat. patrios mores exosus es. Persarum
» ergo non Macedonum regem occidere uoluimus, & te
» transfugam belli iure persequimur. Tu Macedonas uo-
» luisti genua tibi ponere, uenerariq; te ut Deum. Tu Phi
» lippum patrem auersaris, & siquis Deorum ante Io-
» uẽ haberetur, fastidires ẽt Ioué. Miraris, si liberi homi
» nes superbiam tuam ferre non possumus? Quid spera-
» mus ex te, quibus aut in sontibus moriendum est, aut
» quod tristius morte, est in seruitute uiuendum? Tu qui-
» dem, si emendari potes, multum mihi debes. Ex me enim
» scire cœpisti, quod ingenui homines ferre non possunt.
» De cætero parce, quorum orbam senectutem supplicijs
» ne onerauerις. Nos iube duci, ut quod ex tua morte petie
» ramus, consequamur ex nostra. Hæc Hermolaus. At
» Rex q̃ falsa sint, inquit, quæ iste tradita à magistro suo
» dixit, patientia mea ostendet. Confessum enim ultimum
» facinus, tamen ut uos quoq; non solum ipse audiretis ex
» pressi non imprudens, cum permisissem huic latroni di
» cere usurũ eum rabie, qua compulsus est, ut me, quẽ pa-
» rentis loco colere debet, uellet occidere. Nuper cum proca

» cius se in uenatione gessisset, more patrio, & ab antiquis
» simis Macedoniæ regibus usurpato, eum castigari iussi.
» Hoc & oportere fieri, & ut à tutoribus pupilli, à ma-
» ritis uxores, seruis quoq; huius pueros ætatis uerbera
» re concedimus. Hæc est sæuitia in ipsum mea, quam im
» pia cæde uoluit ulcisci. nam in cæteros, qui mihi permit
» tunt uti ingenio meo, quàm mitis sim, non ignoratis. Cõ
» memorare superuacuum est, Hermolao paricidarũ sup-
» plicia non probari, cum eadẽ ipse meruerit, minime her
» cule admiror. Nam cum Parmenionem & Philotam
» laudat, suæ seruit causæ, Lyncesten uero Alexandrum
bis insidiatum capiti meo à duobus indicibus liberaui.
» Rursus conuictum per biennium tamen distuli, donec
» uos postularetis, ut tandem debito supplicio scelus lueret
» Attalum, ante quàm rex essem, hostem meo capiti fuisse
» meministis. Clytus utinam non coegisset me sibi irasci.
» Cuius temerariam linguam probra dicentem mihi &
» uobis, diutius tuli, quàm ille eadem me dicentem tulis-
set. Regum ducumq; clementia, non in ipsorum modo,
sed etiam in illorum, qui parent, ingenijs sita est. Obse-
» quio mitigantur imperia. Vbi uero reuerentia excessit
» animis, & summa imis confundimus, ui opus est, ut uim
» repellamus. Sed quid ego mirer istum crudelitatem mi
» hi obiecisse, qui auaritiã exprobrare ausus sit? Nolo sin
» gulos uestrum excitare, ne inuisam libertatem meam fa
» ciam, si pudori uestro grauem fecero. Totum exercitum
» aspicite, qui paulo ante nihil præter arma habebat, nũc
» argenteis cubat lectis. Mensas auro onerant, greges ser
» uorum ducunt, spolia de hostibus sustinere non possunt.
» At enim Persæ, quos uicimus, in magno honore sunt

apud me qdē. Moderationis meæ certissimū indiciū est, quod ne uictis quidem superbe impero. Veni enim in Asiam, non ut funditus euerterem gentes, nec ut dimidiam partem terrarum solitudinem facerem, sed ut illos quoq;, quos bello subegissem, uictoriæ meæ non pœniteret. Itaq; militant uobiscum pro imperio uestro sanguinem fundunt, qui superbe habiti rebellassent. non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur. Beneficiorum gratia sempiterna est. Si habere Asiam non trāsire uolumus, cum his communicanda est nostra clemētia, horum fides stabile & æternum faciet imperium, & sanè plus habemus, quàm cupimus. Insatiabilis autem auaritiæ est, adhuc implere uelle, quod iam circumfluit. Veruntamen eorum mores in Macedonas transfundo, in multis enim gentibus esse uideo, quæ non erubescamus imitari, nec aliter tantum imperium apte regi potest, quàm ut quædā et tradamus illis, & ab iĳsdē discamus. Illud pene dignum risu fuit, quod Hermolaus postulabat à me, ut auersarer Iouem, cuius oraculo agnoscor. An etiam quid Diĳ respondeant, in mea potestate est? Obtulit nomen filiĳ mihi, recipere ipsis rebus, quas agimus, haud alienū fuit. Vtinā Indi quoq; Deum esse me credant. Fama enī bella cōstant, et sæpe etiā, qđ falsò creditū est, ueri uicē obtinuit. An me luxuriæ indulgētē putatis arma uestra auro argentoq; adornasse? Assuetis nihil uilius hac uideri materia, uolui ostendere Macedonas īuictos cæteris nec auro qdē uinci. Oculos ergo primū eorum sordida omnia et humilia spectantium capiā, et docebo nos nō auri aut argenti cupidos, sed orbem terrarū subacturos uenisse. Quam gloriā tu parici

" da intercipere uoluisti, & Macedonas Regẽ adempto de
" uictis gentibus dedere. At nunc mones me, ut uestris pa
" rentibus parcam. Non oportebat quidem uos scire, quid
" de his statuissem, quo tristiores periretis, si qua uobis pa
" rentum memoria & cura est. Sed olim istum morem
" occidendi cum scelestis insontes propinquos parentesq;
" solui. & profiteor in eodem honore futuros omnes eos,
" in quo fuerunt. Nam tuum Calisthenem, cui uni uir
" uideris, quia latro es, scio, cur produci uelis, ut coràm
" his probra, quæ modo in me iecisti, modo audisti, illius
" quoque ore referantur. Quem si Macedo esset tecum,
" introduxissem, dignissimum te discipulo magistrum.
" Nunc Olinthio non idem iuris est. Post hæc consiliũ dimisit, tradiq; damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant, iussit. Illi ut fidem suam sæuitia regi approbarent, excruciatos necauerunt. Calisthenes quoque tortus interijt, initi consilij in caput Regis innoxius, sed haudquaquam aulæ & assentantium accommodatus ingenio. Itaq; nullis cædes maiorem apud Græcos Alexandro excitauit inuidiam, quàm quod præditum optimis moribus, artibusq;, à quo reuocatus ad uitam erat, cum interfecto Clyto mori perseueraret, non tantum occiderit, sed etiam torserit indicta quidem causa. quã crudelitatem sera pœnitentia consecuta est. Sed ne otiũ serendis rumoribus natum aleret, in Indiam mouit, semper bello quàm post uictoriam clarior. India tota fermè spectat Orientem, minus in latitudinem, quàm recta regione spatiosa, quæ Austrum accipiunt, in altius terræ fastigium excedunt. Plana sunt cætera, multisq; inclytis amnibus Caucaso monte ortis placidũ per

campos iter præbent. Indus gelidior est quàm cæteri. Aquas uehit à colore maris, haud multum abhorrentes. Ganges omnium ab ortu fluuius eximius à Meridiana regione decurrit, & magnorum montium iuga recto alueo stringit. In eum obiectæ rupes inclinant ad Orientẽ. usq; rubro mari accipitur findens ripas, multas arbores cum magna soli parte exorbet. saxis quoq; impeditus, quibus crebro reuerberatur. Vbi mollius solum reperit, stagnat, insulasq; molitur. Acesines eum auget. Ganges decursurum in mare intercipit. magnoq; motu amnis uterq; colliditur, quippe Ganges asperum os influenti obijcit, nec repercussæ aquæ cedunt. Dyardenes minus celeber auditu est, quia per ultima Indiæ currit. Cæterum non Crocodilos modo uti Nilus, sed etiam delphines ignotasq; alijs gentibus beluas alit. Erimanthus crebris flexibus subinde curuatus ab accolis rigantibus carpitur. Ea causa est, cur tenues reliquias iam sine nomine in mare emittat. Multis præter hos amnibus tota regio diuiditur, sed ignobilibus, quia non adeo interfluunt. Cæterum quæ propiora sunt mari, Aquilones maxime deurunt. Ii cohibiti iugis montium ad interiora non penetrant, ita alendis frugibus mites. Sed adeo illa plaga mundus statutas temporum uices mutat, ut cum alia feruore solis exæstuant, Indiam niues obruant. rursusq; ubi cætera rigent, illic intolerandus æstus existat. Nec cur ulli se naturæ causa ingessit. Mare certe, quo alluitur ne colore quidẽ abhorret à cæteris, ab Erythro Rege inditum est nomen. propter quod ignari rubere aquas credunt. Terra lini ferax, inde plerisq; sunt uestes. Libri arborum teneri, haud secus

quàm ceræ literarum notas capiunt. Aues ad imitandum humanæ uocis sonum dociles sunt. Animalia inusitata cæteris gentibus, nisi inuecta. Eadem terra & Rhinocerotas alit, non generat. Elephantorum maior est uis, quàm quos in Africa domitant. & uiribus magnitudo respondet. Aurum flumina uehunt, quæ leni modicoq; lapsu segnes aquas ducunt. gemmas margaritasq; mare litoribus infundit. Neq; alia illis maior opulentiæ causa est, utiq; posteaquam uitiorum commercium uulgauere in exteras gentes, quippe æstimantur purgamenta æstuantis freti pretio, quod libido constituit. Ingenia hominum sicut ubiq; apud illos locorum quoq; situs format. Corpora usq; pedes carbasa uelant. Soleis pedes, capita linteis uinciunt. Lapilli ex auribus pendēt, brachia quoq; & lacertos auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas aut opes eminent. Capillum pectunt sæpius, quàm tondentur. Mentum semper intonsum est. Reliquam oris cutem ad speciem leuitatis exæquant. Regum tamen luxuria, quam ipsi magnificentiā appellant, super omnium gentium uitia, cum rex sane in publico conspici patitur. Thuribula argentea ministri ferunt, totumq; iter, per quod ferri destinauit, odoribus cōplent. Aurea lectica margaritis circumpendentibus recubat. Distincta sunt auro & purpura carbasa, quæ indutus est, lecticam, sequuntur armati corporisq; custodes. Inter quos ramis aues pendent, quas cantu serijs rebus obstrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet. Totas eas uitis auro cælata percurrit, auiumq; quarum uisu maxime gaudent, argenteæ effigies opera distinguunt. Regia adeuntibus patet. Cum capillum pecti-

atq; ornat, tunc responsa legationibus, tunc iura popula-
ribus reddit. Demptis soleis, odoribus illinunt pedes. Ve-
natus maximus labor est, inclusa uiuario animalia inter
uota cantusq; pellicum figere. Binorum cubitorum sa-
gittæ sunt, quas emittunt maiore nixu quàm effectu,
quippe telum, cuius in leuitate uis omnis est, inhabili
pondere oneratur. Breuiora itinera equo conficit. Lon-
gior ubi expeditio est, elephanti uehunt currum, & tan-
tarum beluarum corpora tota contegunt auro. Ac ne qd
perditis moribus desit, lecticis aureis pellicum longus
ordo sequitur. Separatum aliud reginæ ordine agmen
est, æquatq; luxuria. Fœminæ epulas parant. Ab ijsdẽ
uinum ministratur, cuius omnibus Indis largus est usus.
Regem mero somnoq; sopitum in cubiculum pellices re-
ferunt, patrio carmine noctiũ inuocantes Deos. Quis
credat inter hæc uitia curam esse sapientiæ? Vnum
agreste & horridum genus est, quos sapientes uocant.
Apud hos occupare fati diem pulchrum, & uiuos se cre-
mari iubent. Quibus autem segnis ætas aut incommo-
da ualitudo est, expectatam mortem pro dedecore ui-
tæ habent. Nec ullus corporibus, quæ senectus soluit, ho-
nos redditur. Inquinari putant ignem, nisi qui spiran-
tes recipit. Illi, qui in urbibus publicis moribus de-
gunt, syderum motus scite spectare dicuntur, & fu-
tura prædicere. Nec quenquam admouere leti diem cre-
dunt, cui expectare interrito liceat. Deos putant quic-
quid colere cœperunt, arbores maxime, quas uiolare
capitale est. Menses in quinos denos descripserunt dies.
Anni plena spatia seruantur. Lunæ cursu notant tem-
pora, non ut plerique cum orbem sydus impleuit, sed

cum se curuare cœpit in cornua, & idcirco breuiores habent menses, qui spatium eorum ad hunc lunæ modum dirigunt. Multa & alia traduntur, quibus morari ordinem rerum, haud sanè operæpretium uidebatur. Igitur Alexandro fines Indiæ ingresso gentium suarum reguli occurrerunt, imperata facturi, illum tertium Ioue genitum ad ipsos peruenisse memorantes. Patrem liberum atq; Herculem fama cognitos esse. Ipsum coràm adesse cerniq;. Rex benigne exceptos sequi iussit, iisdem itinerum ducibus usurus. Cæterum cum amplius nemo occurreret, Hephestionem & Perdiccam cum copiarum parte præmisit ad subigendos, qui auersarentur imperium. iussitq; ad flumen Indum procedere, & nauigia facere, queis in ulteriora transportari posset exercitus. Illi, quia plura flumina superanda erant, sic iunxere naues, ut solutæ plaustris uehi possent, rursusq; coniungi. Post se Cratero cum Phalange iusso sequi, equitatum ac leuem armaturam eduxit, eosq;, qui occurrerant, leui prælio in urbem proximam compulit. Iam superuenerat Craterus. Itaq; ut principio terrorem incuteret genti nondum arma Macedonum expertæ, præcipit ne cui parceretur, munimentis urbis quam obsidebat, incensis. Cæterum dum obequitabat mœnibus, sagitta ictus est. Cæpit tamen oppidum, & omnibus incolis eius trucidatis etiam in tecta sæuitum est. Inde domita ignobili gente, ad Nysam urbem peruenit. Forte castris ante mœnia ipsa in syluestri loco positis nocturnum frigus uehementius quàm aliàs horrore corpora affecit, opportunumq; remedium ignis oblatum est. Cæsis quippe syluis flammam excitauerunt, quæ igni alita Oppida-

norum sepulchra comprehendit. Vetusta cedro facta erant, conceptumq́; ignem late fudere donec omnia solo æquata sunt. Et ex urbe primum canum latratus, déinde etiam hominum fremitus auditus est. Tum & Oppidani hostem & Macedones ipsos ad urbem uenisse cognoscunt. iamq́; Rex eduxerat copias, mœnia obsidebat, cum hostium, qui discrimen tentauerant, obruti telis sunt. Alijs ergo deditionem, alijs pugnam experirī placebat, quorum dubitatione comperta circunsiderī tantum eos, & abstineri cædibus iussit tandemq́; obsidionis malis fatigati dedidere se. À Libero patre conditos se esse dicebant, & uera hæc origo erat. Sita est sub radicibus montis, quem Mœrum incolæ appellant. Inde Græci mentiēdi traxere licentiam, Iouis fœmine Liberum patrem esse cælatum. Rex situ montis cognito ex incolis cum toto exercitu præmissis commeatibus, uerticem eius ascendit, multa edera uitisq́; toto gignitur monte. Multæ perrennes aquæ manant. Pomorum quoq; uarij salubresq́; succi sunt, sua sponte fortuitorum seminum fruges humo nutriēte. Lauribaccæq́; et multa in illis rupibus agrestis est sylua. Credo equidem nō diuino instinctu, sed lasciuia esse prouectos, ut passim ederæ ac uitium folia decerperent, redimitiq́; fronde toto nemore similes Bacchantibus uagarentur. Vocibus ergo tot millium præsidem nemoris eius Deum adorantium iuga montis collesq́; resonabant, cum orta licentia à paucis, ut ferè fit, in omnes se repente uulgasset, quippe uelut in media pace per herbas congestamq́; frondem prostrauerant corpora. Et Rex fortuī tam licentiam non auersatus, large ad epulas omni-

bus præbitis, per decem dies Libero patri operatum habuit exercitum. Quis neget eximiam quoq; gloriā sæpius fortunæ quàm uirtutis esse beneficium? quippe ne epulantes quidem, & sopitos mero aggredi ausus est hostis, haud secus Bacchantium eiulantiúq; fremitu perterritus, quàm præliantium clamor esset auditus. Eadem fœlicitas ab Oceano reuertentes temulentos commessantésq; inter ora hostium texit. Hinc ad regionem, quæ Dædala uocatur, peruētum est. Deseruerant incolæ sedes, & in auios syluestrésq; montes confugerant. Ergo Adacas transit, atq; usta & destituta incolentium fuga. Itaq; rationem belli necessitas mutauit. Diuisis. n. copijs pluribus simul locis arma ostendit, oppressíq; urbe qui expectauerant hostem, omni clade perdomiti sunt. Ptolemæus plurimas urbes, Alexander maximas cæpit, rursúsq;, quas distribuerat, copias iunxit. Superato deinde Coaspe amne Cœnon in obsidione urbis opulentæ, Bazdram incolæ uocant, reliquit. Ipse ad Massagas uenit nuper Assacano, cuius regnum fuerat, demortuo. Regioni quoq; urbíq; præerat mater eius Cleophes XXXVIII millia peditum tuebantur urbem, non situ solum, sed etiam opere munitam. Nam qua spectat orientem, cingitur amne torrenti, qui præruptis utrinq; rupibus aditum ad urbem impedit. Ab Occidēte & à Meridie uelut de industria rupes præaltas admolita natura est. Infra quas cauernæ & uoragines longa uetustate in altum cauatæ iacent. quáq; desinunt, fossa ingentis operis obiecta est XXXV stadia murus urbem complectitur, cuius inferiora saxo, superiora crudo latere sunt structa. Lateri uinculum lapides sunt,

quos interposuere, ut duriori materiæ fragilis incumberet simulq; terra humore diluta. Ne tamen uniuersa cõsideret, impositæ erant trabes ualidæ, quibus iniecta tabulata muros & tegebant, & peruios fecerant. Hæc munimenta contemplantem Alexandrum, consilijq; incertum, quia nec cauernas nisi aggere poterat implere, nec tormenta aliter muris admouere, quidam e muro sagitta percussit. Tum forte in suram incidit telum, cuius spiculo euulso admoueri equũ iussit, quo uectus ne obligato quidem uulnere, haud segnius destinata exequebatur. Cæterum cum crus saucium penderet, & cruore siccato frigescens uulnus aggrauaret dolorem, dixisse fertur, se quidem Iouis filium dici, sed corporis ægri uitia sentire. Non tamen ante se recepit in castra, quàm cuncta prospexit, & quæ fieri uellet, edixit. Ergo sicut imperatum erat, alij extra urbem tecta demoliebantur, ingentemq; uim materiæ faciendo aggeri detrahebant. Alij magnarum arborum stipites cumulis ac moles saxorum in cauernas deijciebant. iamq; agger æquauerat summæ fastigium terræ. itaq; turres erigebãtur, quæ opera ingenti militum ardore intra nonum diem absoluta sunt. Ad ea uisenda rex nondum obducta uulneri cicatrice processit, laudatisq; militibus admoueri machinas iussit, e quibus ingens uis telorum in propugnatores effusa est, præcipue rudes talium operum terrebant mobiles turres, tantasq; moles nulla ope, quæ cerneretur, adductas Deorum numine agi credebant. Pila quoque muralia, excussas tormentis prægraues hastas negabant conuenire mortalibus. Itaque desperata urbis tutela concessere in ar-

tem. Inde quia nihil obsessis præter deditionem placebat, legati ad regem descenderunt ueniam petituri. Qua impetrata regina cum magno nobilium feminarum grege aureis pateris uina libantium processit. Ipsa genibus regis paruo filio admoto non ueniam modo, sed etiam pristinæ fortunæ impetrauit decus, quippe appellata regina est, & credidere quidam plus formæ quàm miserationi datum. puero quoq; certe postea ex ea utcunq; genito Alexandro fuit nomen. Hinc Polypercon ad urbem Oram cum exercitu missus inconditos oppidanos prælio uicit, intra munimenta compulsos secutus urbem in ditionem redegit. Multa ignobilia oppida deserta à suis uenêre in regis potestatem. Quorum incolæ armati Petram Aornon nomine occupauerunt. Hanc ab Hercule frustra obsessam esse, terræq; motu coactum absistere fama uulgauerat. Inopem consilij Alexandrum quia undiq; præceps & abrupta rupes erat, senior quidam peritus locorum cum duobus filijs adijt, si pretium operi esset, aditum se monstraturum esse promittens. LXXX talenta constituit daturum Alexander, & altero ex iuuenibus obside retento ipsum ad exequenda, quæ obtulerat, dimisit. Leuiter armatis dux datus est Mullinus scriba regis. Hos enim circuitu, qui fallerent hostem in summum iugum placebat euadere. Petra nô ut pleræq; modicis ac mollioribus cliuis in sublime fastigium crescit, sed in metæ maxime modum erecta est, cuius ima spatiosiora sunt, altiora in artius coeunt, summa in acutum cacumen exurgunt. Radices eius Indus amnis subit, præaltus utrinq; asperis ripis. ab altera parte uoragines eluuiesq; præruptæ sunt. Nec alia ex-

pugnandi patebat uia, quàm ut replerentur. Ad manum sylua erat, quam rex ita cædi iussit, ut nudi stipites iacerentur, quippe rami fronde uestiti impedissent ferentes. Ipse primus truncam arborem iecit, clamorq; exercitus index alacritatis secutus est, nullo detrectante munus, quod rex occupasset. Intra septimum diem cauernas expleuerant, cum rex sagittarios & Agrianos iubet per ardua niti. Iuuenesq; promptissimos ex sua cohorte XXX delegit. Duces his dati sunt Charus & Alexander, quem Rex nominis, quod sibi cum eo commune esset, admonuit. Ac primo, quia tam manifestum periculũ erat, ipsum Regẽ discrimẽ subire nõ placuit. Sed ut signum tuba datum est, uir audaciæ promptæ conuersus ad corporis custodes sequi se iubet, primusq; inuadit in rupem. Nec deinde quisquam Macedonum substitit, relictisq; stationibus sua sponte Regem sequebantur. Multorum miserabilis fuit casus, quos ex prærupta rupe lapsos amnis præterfluens hausit. Triste spectaculum etiam non periclitantibus, cum uero alieno exitio, quid ipsis timendum foret, admonerentur. In metum misericordia uersa non extinctos, sed semetipsos deflebant. Et iam eò peruentum erat, unde sine pernicie nisi authores redire non possent, ingentia saxa in subeuntes præuoluentibus Barbaris. Qui perculsi instabili & lubrico gradu præcipites recidebant. Euaserant tamen Alexander & Charus, quos cum XXX delectis præmiserat Rex, & iam pugnare comminus cœperant. Sed cum superne tela barbari ingererent, sæpius ipsi feriebantur quàm uulnerabant. Ergo Alexander & nominis sui & promissi memor, dum acrius

quàm cautius dimicat, confossus undiq; obruitur. Quē ut Charus iacentem conspexit, ruere in hostem omnium præter ultionem immemor cœpit. multosq; hasta, quosdam gladio interemit. Sed cum tot unum incesserent manus, super amici corpus procubuit exanimis. Haud secus, quàm par erat, promptissimorum iuuenum cæterorumq; militum interitu commotus Rex signum receptui dedit. saluti fuit, quod sensim & intrepidi se receperunt. Et Barbari hostem depulisse contenti, non institere cædentibus. Cæterum Alexander cum statuisset desistere incœpto, quippe nulla spes potiundæ Petræ offerebatur, tamen speciem ostendit in obsidione perseuerantis. Nam & itinera obsideri iussit, & turres admoueri, & fatigatis alios succedere. Cuius pertinacia cognita Indi per biduum quidem ac duas noctes cum ostentatione non fiduciæ modo, sed etiam uictoriæ epulati sunt, tympana suo more pulsantes. Tertia uero nocte tympanorū qdem strepitus desierat audiri. Cæterū ex tota Petra faces refulgebant, quas accenderant Barbari, ut tutior esset ipsis fuga obscura nocte per inuia saxa cursuris. Rex Balacro, qui specularetur, præmisso, cognoscit Petram fuga Indorum esse desertam. Tum dato signo, ut uniuersi conclamarent, incomposite fugientibus metum incussit. multiq;, tanquam adesset hostis, per lubrica saxa, perq; inuias cotes præcipitati ceciderunt. plures aliqua membrorum parte mutilati ab integris deserti sunt. Rex locorum magis quàm hostium uictor, tamen magnæ uictoriæ sacrificijs & cultu Dijs satisfecit. Aræ in Petra locatæ sunt Mineruæ Victoriæq;. Ducibus itineris, quos subire iusserat leuiter armatos & si pro-

missis minora præstiterant, precium cum fide redditum est. Petræ regionisq; ei adiunctæ Sisicotto tutela permissa. Inde processit Embolima, & cum angustias itineris obsideri XX millibus armatorum ab Eryce quodam comperisset, grauius agmen exercitus Pœno ducendum modicis itineribus tradidit. ipse prægressus funditores, ac sagittarios deturbat. Iis, quæ obsederant saltum, sequentibus se copijs uiam fecit. inde siue odio ducis, siue gratiam uictoris regis inituri, Erycem fugientē adorti interemerunt, caputq; eius atq; arma ad Alexādrum detulerunt. Ille facto impunitatem dedit, honorē denegauit exemplo. Hinc ad flumen Indum sextis decimis castris peruenit, omniaq; ut præceperat, ad traijciendum præparata ab Hephestione reperit. Regnabat in ea regione Omphis, qui patri quoq; fuerat author dedendi regnum Alexandro. Et post mortem parentis legatos miserat, qui consulerent num regnare se interim uellet, an priuatum opperiri eius aduentum. permissusq; ut regnaret, non tamen ius datum usurpare sustinuit. Is benigne quidem exceperat Hephestionem, gratuitum frumentum copijs eius admensus, non tamen ei occurrerat, ne fidem ullius nisi regis experiretur. Itaq; uenienti obuiam cum armato exercitu egressus est. Elephanti quoq; per modica interualla militum agmini immixti procul castellorum fecerant speciem. Ac primo Alexander non socium, sed hostem aduentare credebat. iam'que & ipse arma milites capere, & equites descendere in cornua iusserat paratos ad pugnam. At Indus cognito Macedonum errore, iussis subsistere cæteris ipse concitat equum, quo uehebatur.

Idem Alexander quoq; fecit, siue hostis, siue amicus occurreret, uel sua uirtute, uel illius fide tutus coiret, quod ex utriusq; uultu posset intelligi amicis animis. Cæterũ sine interprete non poterat conseri sermo. itaq; adhibito eo Barbarus occurrisse se dixit cum exercitu, totas imperij uires protinus traditurum, nec expectasse dum per nuncios daretur fides. Corpus suum & regnum permittere illi, quem sciret gloriæ militantem. nihil magis quàm famam timere perfidiæ. Lætus simplicitate Barbari Rex, & dextram fidei suæ pignus dedit, & regnum restituit. LVI Elephanti erant, quos tradidit Alexãdro, multáq; pecora eximiæ magnitudinis. Tauros ad III millia preciosum in ea regione, acceptumq; animis regnantium armentum. Quærenti Alexandro plures agricultores haberet an milites, cum duobus regibus bellanti sibi, maiore militum quàm agrestium manu opus esse respondit. Abiasares & porus erant. Sed in Poro eminebat authoritas. Vterq; ultra Hydaspen amnem regnabat, & belli fortunam, quisquis arma inferret, experiri decreuerat. Omphis permittente Alexandro, & regium insigne sumpsit, et more gentis suæ nomen quod patris fuerat. Taxilen appellauere populares, sequente nomine imperium in quẽcunq; transiret. Ergo cum per triduum hospitaliter Alexandrum accepisset, quarto die, & quantum frumenti copijs, quas Hephestion duxit, præbitum à se esset ostendit, & aureas coronas ipsi amicisq; omnibus præter hæc signati argenti LXXX talenta dono dedit. qua benignitate eius Alexander mire lætus, & quæ is dederat, remisit, & mille talenta ex præda, quam uehebat, adiecit, multáq;

cit, multáq;

cit, multaq; conuiualia ex auro & argento uasa, plurimum Persicæ uestis XXX equos ex suis cum iisdem insignibus, queis assueuerant, cum ipsum ueherent. Quæ liberalitas, sicut Barbarum obstrinxerat, ita amicos ipsius uehementer offendit. E quibus Meleager super cœnam largiore uino usus gratulari se Alexandro dixit, quod saltem in India repperisset dignum talentis mille. Rex haud oblitus quàm ægre tulisset, quod Clytum ob linguæ temeritatem occidisset, iram quidem tenuit, sed dixit. Inuidos homines nihil aliud, quàm ipsorum esse tormenta. Postero die legati Abisaris adiere regem, omnia ditioni eius ita ut mandatum erat permittebant, firmata inuicem fide remittuntur ad regem. Porum quoq; nominis sui fama ratus ad deditionem, posse compelli, misit ad eum Cleocharem, qui denunciaret ei, ut stipendium penderet, & in primo finium suorum aditu occurreret regi. Porus alterum ex his facturum sese respondit, ut intranti regnum suum præstò esset, sed armatus. Iam Hydaspen Alexander superare decreuerat, cum Barzentis defectionis Aracosiis author uinctus, XXXq; elephanti simul capti perducuntur, opportunum aduersus Indos auxiliũ, quippe plus in beluis, quàm in exercitu spei ac uirium illis erat. Gamaxusq; rex exiguæ partis Indorum, qui Barzenti se coniunxerat, uinctus adductus est. Igitur transfuga & Regulo in custodiam, elephantis autem Taxili traditis ad amnem Hydaspen peruenit. In cuius ulteriore ripa Porus consederat, transitu prohibiturus hostem. LXXXV elephantos obiecerat eximio corporum robore, ultraq; eos currus CCC.

& peditum XXX ferè millia. In quos erant sagittarij, sicuti ante dictum est, grauioribus telis, quàm ut apte excuti possent. Ipsum uehebat elephantus super cæteras beluas eminens, armáq; auro & argento distincta corpus raræ magnitudinis honestabant. Par animus robori corporis, & quanta inter rudes poterat esse sapientia. Macedonas non conspectus hostium solum, sed etiam fluminis, quod transeundum erat, magnitudo deterrebat. Quatuor in latitudinem stadia diffusum, profundo aluco, & nusquam uada aperiente, speciem uasti maris fecerat. Nec pro spatio aquarum late stagnantiũ impetum cohercebat. sed quasi in arctum coeuntibus ripis & torrens, & elisus ferebatur, occultáq; saxa inesse ostendebant pluribus locis undæ repercussæ. terribilior erat facies ripæ, quam equi uiriq; compleuerant. Stabant ingentes uastorum corporum moles, & de industria irritatæ horrendo stridore auras fatigabãt. Hinc hostis, hinc amnis capacia quidem bonæ spei pectora, & sæpe se experta improuiso tamen pauore percusserant, quippe instabiles rates, nec dirigi ad ripam, nec tutò applicari posse credebant. Erant in medio amne insulæ crebræ, in quas & Indi & Macedones nantes leuatis super capite armis transibant. Ibi leuia prælia conserebant, & uterq; rex paruæ rei discrimine summæ experiebatur euentum. Cæterum in Macedonum exercitu temeritate atq; audacia insignes fuere Symmachus & Nicanor nobiles iuuenes, & perpetua partium felicitate ad spernendum omne periculum accensi. quos ducibus promptissimi iuuenum lanceis modo armati transnauere in insulam, quam frequens hostis

tenebat, multosq; Indorum nulla re magis quàm auda cia armati interemerunt. Abire cum gloria poterant, si unquam temeritas infelix inueniret modum Sed dum superuenientes contempti & superbe quoq; expectant, circumuenti ab ijs, qui occulti enatauerant, eminus obruti telis sunt. Qui effugerant hostem, aut impetu amnis ablati sunt, aut uorticibus implicati. eaq; pugna multū fiduciam Pori erexit cuncta cernentis e ripa. Alexander inops consilij tandem ad fallendum hostem talem dolum intendit. Erat insula in flumine amplior cæteris, syluestris eadem & tegendis insidijs apta. Fossa quoq; præalta, haud procul ripa, quā tenebat ipse, non pedites modo, sed etiam cum equis uiros poterat abscondere. Igitur ut à custodia huius opportunitatis oculos hostium auerteret, Ptolemæum cum omnibus turmis obequitare iussit procul ab insula, & subinde Indos clamore terrêre quasi flumen transnaturus foret. Per complures dies Ptolemæus id fecit, eoq; consilio Porū quoq; agmen suum ei parti, quam se petere simulabat coegit aduertere. Iam extra conspectum hostis insula erat. Alexander in diuersa parte ripæ statui suum tabernaculum iussit, assuetamq; comitari ipsum cohortem ante id tabernaculum stare, & omnem apparatum regiæ magnificentiæ, hostium oculis de industria ostendi, Attalum & æqualem sibi, & haud disparem habitu oris et corporis, utiq; cum procul uiseretur, ueste regia exornat præbiturum speciem ipsum Regem illi ripæ præsidere, nec agitare de transitu. Huius consilij effectum primo morata tempestas est, mox adiuuit, incommoda quoque ad bonos euentus uertente fortuna. Traijce-

re amnem cum cæteris copijs in regionem insulæ, de qua ante dictum est, parabat, auerso hoste in eos, qui cum Ptolemæo inferiorem obsederant ripam, cum procella imbrem uix sub tectis tolerabilem effudit. Obrutiq; milites nymbo in terram refugerunt, nauigijs ratibusq; desertis. Sed tumultuantium fremitus obstrepentibus ripis ab hoste non poterat audiri. Deinde momento temporis repressus est imber. Cæterum adeo spissæ intendêre se nubes, ut conderent lucem, uixq; colloquentium inter ipsos facies noscitaretur. Terruisset aliũ obducta nox cœlo, cum ignoto amne nauigandum esset, forsitan hoste eam ipsam ripam, quam cæci atque improuidi, & ex periculo gloriam accersentes petebant occupante, obscuritatem, quæ cæteros terrebat, suam occasionem ratus, dato signo, ut omnes silentio ascenderent in ratem, eam, qua ipse uehebatur, primam iussit expelli. Vacua erat ab hostibus ripa, quæ petebatur, quippe adhuc Porus Ptolemæum tantum intuebatur. Vna ergo naui, quam Petræ fluctus illiserat, hærente, cæteræ euadunt, armaq; capere milites, & ire in ordinem iussit. iamq; agmen in cornua diuisum ipse ducebat, cum Poro nunciatur armis, uirisq; ripam obtineri, & rerum adesse discrimen. Ac primo humani ingenij uitio spei suæ indulgens, Abisarem belli socium, & ita conuenerat, aduentare credebat. Mox liquidiore luce aperiente hostem. C quadrigas, & IIII millia equitum uenienti agmini Porus obiecit. Dux erat copiarum, quas præmisit, Hages frater ipsius. Summa uirium in curribus, senos uiros singuli uehebant, duos clypeatos, duos sagittarios ab utroque latere dispositos,

cæteri aurigæ erant, haud ſanè inermes, quippe iacula complura, ubi comminus præliandum erat, omiſſis habenis in hoſtem ingerebant. Cæterum uix ullus uſus huius auxilij eo die fuit. nanq;, ut ſupra dictum eſt, imber uiolentius quàm aliâs fuſus campos lubricos, & inequitabiles fecerat. grauesq;, & propemodum immobiles currus illuuie & uoragine hærebant. Contra Alexander expedito ac leui agmine ſtrenue inuectus eſt. Scythæ et Dahæ primi omnium inuaſere Indos. Perdiccam déinde cum equitibus in dexterum cornu hoſtium emiſit. Iam undiq; pugna ſe mouerat, cum ij, q. currus agebant, illud ultimum auxilium ſuorum rati effuſis habenis in mediũ diſcrimen ruere cœperunt. Anceps id malum utriſq; erat. nam & Macedonum pedites primo impetu obterebantur, & per lubrica atq; inuia immiſſi currus excutiebant eos, à quibus regebantur. Aliorum turbati equi non in uoragines modo lacunasq;, ſed etiã in amnem præcipitauere curricula. Pauci tamen hoſtium exacti penetrauere ad Porum acerrime pugnam cientem. Is ut diſſipatos tota acie currus uagari ſine rectoribus uidit, proximis amicorum diſtribuit elephantos. Poſt eos poſuerat pedites ac ſagittarios tympana pulſare ſolitos. Id pro cantu tubarum Indis erat, nec ſtrepitu eorũ mouebantur olim ad notum ſonum auribus mitigatis. Herculis ſimulachrum agmini peditum præferebatur. Id maximũ erat bellantibus incitamentum, et deſeruiſſe geſtantes militare flagitiũ habebatur. Capitis etiam ſanxerant pœnã ijs, qui ex acie nõ retuliſſent, metu, quẽ ex illo hoſte quondam conceperant, etiam in religionem uenerationemq; conuerſo. Macedonas non beluarũ mo-

do, sed etiam ipsius regis aspectus parumper inhibuit. Beluæ dispositæ inter armatos speciem turrium procul fecerant. Ipse Porus humanæ magnidinis propemodum excesserat formam. Magnitudini Pori adijcere uidebatur belua, qua uehebatur tantum inter cæteras eminens, quantum alijs ipse præstabat. Itaq; Alexander contemplatus & regem & agmen Indorum, tandem, inquit, par animo meo periculum uideo. cum bestijs simul, & cum egregijs uiris res est. Intuensq; Cœnon. Cum ego, inquit, Ptolemæo Perdiccaq;, & Hephestione comitatus in leuum hostiū cornu impetum fecero, uiderisq; me in medio ardore certaminis, ipse dexterū moue, et turbatis signa infer. Tu Antigone, et tu Leonate, & Tauron inuehimini in mediam aciem, & urgebitis frontem. Hastæ nostræ prælongæ & ualidæ non aliās magis, q̄ aduersus beluas rectoresq; earum usui esse poterunt, deturbate eos, qui uehuntur, et ipsas confondite. Anceps genus auxilij est, & in suos acrius furit. In hostem enim imperio, in suos pauore agitur. Hæc elocutus concitat equū primus. iamq;, ut destinatum erat, inuaserat ordines hostium, cum Cœnus ingenti ui in leuum cornu inuehitur. Phalanx quoq; in mediā Indorum aciem uno impetu prorupit. At Porus, qua equitem inuehi senserat, beluas agi iussit. sed tardū et pene immobile animal equorum uelocitatem æquare non poterat. Nec sagittarū quidem ullus erat Barbaris usus quippe, longæ & prægraues nisi prius in terra statuerent arcum, haud satis apte et commode imponunt. Tum humo lubrica & ob id impediente conatum molientes ictus celeritate hostium occupantur. Ergo spreto Regis imperio, quod fere fit ubi

turbatis acrius metus, quàm dux imperare cœpit, totidem erant imperatores, quot agmina errabant. Alius iungere aciem, alius diuidere, stare quidam, et nonnulli circumuehi terga hostium iubebant. Nihil in medium consulebatur. Porus tamen cum paucis, quibus metu potior fuerat pudor colligere dispersos, obuius hosti ire pergit, elephãtosq; ante agmen suorum agi iubet. Magnum beluæ iniecere terrorem, insolitus stridor non equos modo tam pauidũ ad omnia animal, sed uiros quoq; ordinesq; turbauerat. Iam fugæ circunspiciebant locum paulo ante uictores, cum Alexander Agrianos, et Thracas leuiter armatos meliorẽ concursatione q̃ comminus militem emisit in beluas. Ingentem ij uim telorũ iniecere, et elephantis, et regentibus eos. Phalanx quoq; instare constãter territis cœpit. Sed q̃dam auidius p̃secuti beluas in semet irritauere uulneribus. obtriti ergo pedibus earũ, cæteris, ut parcius instarẽt, fuere documentum. Præcipue terribilis illa facies erat, cum manu arma uirosq; corriperent, et super se regentibus traderent. Anceps ergo pugna nunc sequentiũ, nunc fugientiũ elephantos. In multum diei uarium certamen extraxit donec securibus, id nanq; genus auxilij præparatum erat, pedes amputare cœperunt. κοπίδας uocant gladios leuiter curuatos falcibus similes, queis appetebant beluarũ manus. Nec quicquã inexpertũ non mortis modo, sed etiã in ipsa morte noui supplicij timor omittebat. Ergo elephanti uulneribus tandẽ fatigati suos impetu sternunt, et q̃ rexerãt eos, præcipitati in terrã ab ipsis obterebãtur. Itaq; pecorũ modo magis pauidi, q̃ infesti ultra aciẽ exigebantur, cũ Porus destitutus à pluribus tela multo ante præparata in

circunfusos ex elephanto suo cœpit īgerere, multisq; emi tus uulneratis expositus ipse ad ictus undiq; petebatur. Nouem iam uulnera hinc tergo, illinc pectore exceperat, multoq; sanguine profuso languidis manibus magis elapsa, quàm excussa tela mittebat. Nec segnius belua instincta rabie nondum saucia inuehebatur ordinibus, donec rector beluæ regem conspexit fluentibus membris omissisq; armis uix compotem mentis. Tũ beluam in fugam concitat sequente Alexandro, sed equus eius multis uulneribus confossus deficiensq; procubuit, posito magis rege, q̃ effuso. itaq; dum equum mutat, tardius insecutus est. Interim frater Taxilis regis indorum præmissus ab Alexandro monere cœpit Porum ne ultima experiri perseueraret, dederetq; se uictori. At ille quanquam exhaustæ erant uires, deficiebatq; sanguis, tamen ad notam uocem excitatus agnosco, inquit, Taxilis fratrem imperij regniq; sui proditorem, & telum, quod unum forte non effluxerat, contorsit in eum, quod per medium pectus penetrauit ad tergum. hoc ultimo uirtutis opere edito fugere acrius cœpit. Sed Elephantus quoq;, qui multa exceperat tela, deficiebat. itaq; sistit fugam, peditemq; sequenti hosti obiecit. Iam Alexander consecutus erat, & pertinacia Pori cognita, uetabat resistentibus parci. Ergo undiq; & in pedites, & in ipsum Porum tela congesta sunt, queis tandem grauatus labi ex belua cœpit. Indus, qui elephantum regebat, descendere eum ratus, more solito elephantum procumbere iussit in genua, qui ut se summisit, cæteri quoq;, ita enim instituti erant, demisere corpora in terram. Ea res & Porum, & cæteros uictoribus tradidit. Rex spoliari cor-

pus Pori interemptum esse credens iussit, & qui detraherent loricam, uestemq; concurrere, cum belua dominum tueri, & spoliantes cœpit appetere, leuatumq; corpus eius rursus dorso suo imponere. Ergo telis undiq; obruitur, confossoq; eo in uehiculum Porus imponitur. Quem Rex ut uidit alleuantem oculos, non odio, sed miseratione commotus, quae malum, inquit, amentia te coegit rerum mearum cognita fama belli fortunam experiri, cum Taxilis esset in deditos clementiæ meæ tam propinquum tibi exemplum? At ille quoniam, inquit, percunctaris, respondebo ea libertate, quam interrogando fecisti. Neminem me fortiorem esse censebam. Meas enim noueram uires nondum expertus tuas, fortiorem esse te belli docuit euentus. Sed ne sic quidem parum felix sum secundus tibi. Rursus interrogatus quid ipse uictorem statuere debere censeret, quod hic, inquit, dies tibi suadet, quo expertus est, quàm caduca felicitas esset. Plus monēdo profecit, quàm si precatus esset, quippe magnitudinem animi eius interritam, ac ne fortuna quidem infractam non misericordia modo, sed etiam honore excipere dignatus est. Aegrum curauit haud secus, quàm si pro ipso pugnasset. confirmatum contra spem omnium in amicorum numerum recepit. mox donauit ampliore regno, quàm tenuit. Nec sane quicquam ingenium eius solidius, aut constantius habuit, quàm admirationem ueræ laudis & gloriæ, simplicius tamen famam æstimabat in hoste, quàm in ciue, quippe à suis credebat magnitudinem suam destrui posse. Eandem clariorem fore, quo maiores fuissent, quos ipse uicisset.

FRAGMENTORVM Q. CVRTII LIBER NONVS.

A LEXANDER Tam memorabili uictoria lætus, qua sibi Orientis fines apertos esse censebat, Soli uictimis cæsis milites quoq;, quo promptioribus animis reliqua belli munia obirent, pro concione laudatos docuit, quicquid Indis uirium fuisset, illa dimicatione prostratum. Cæteram optimam prædam fore, celebratasq; opes in ea regione eminere quam peterent. Proinde iam uilia & obsoleta esse spolia de Persis, gemmis margaritisq;, & auro atq; ebore Macedoniam, Græciamq; non suas tantum domos repleturum. Auidi milites & pecuniæ & gloriæ, simul quia nunquam affirmatio eius fefellerat eos, pollicentur operam, dimissisq; cum bona spe nauigia ædificari iubet, ut cum totam Asiam percurrissent, finem terrarum mare inuiseret. Multa materia naualis in proximis montibus erat, quam cædere aggressi magnitudinis inusitatæ reperere serpentes. Rhinocerotas quoque rarum alibi animal in iisdem montibus erant. Cæterum hoc nomen beluis eis inditum a Græcis, sermonis eius ignari aliud lingua sua usurpant. Rex duabus urbibus conditis in utraq; fluminis, quod superauerat, ripa copiarum duces coronis & mille aureis singulos donat. Cæteris quoq; proportione aut gradu, quem in militia obtinebant, aut nauatæ operæ honos habitus est. Abisares, qui prius quàm cum Poro dimicaretur, legatos ad Alexandrum miserat, rursus alios misit, pollicentes

omnia facturum quæ imperasset, modo ne cogeretur corpus suum dedere. neq; enim aut sine regio imperio uicturum, aut regnaturum esse captiuum. Cui Alexander nũciari iussit, si grauaretur ad se uenire, ipsum ad eum esse uenturum. Hinc Poro amneq; superato ad interiora Indiæ processit. Syluæ erant prope in immensum spatium diffusæ, proceris'q; & in eximiam altitudinem editis arboribus umbrosæ. pleriq; rami instar ingentium stipitum flexi in humum, rursus, qua se curuauerant, erigebantur, adeo, ut species esset non rami resurgentis, sed arboris ex sua radice generatæ. Cœli temperies salubris, quippe & uim solis umbræ leuant, & aquæ largæ manant è fontibus. Cæterum hic quoq; serpentium magna uis erat, squamis fulgorem auri reddentibus. uirus haud ullum magis noxium est, quippe morsum præsens mors sequebatur, donec ab incolis remedium oblatum est. hinc per deserta uentum est ad flumen Hydraoten. iunctum erat flumini nemus opacum arboribus alibi inusitatis, agrestiumq; pauonum multitudine frequens. Castris inde motis oppidum haud procul positum Corona cæpit, obsidibusq; acceptis stipendiũ imponit. Ad magnam deinde, ut in ea regione, urbem peruenit, non muro solum, sed etiam palude munitam. Cæterum Barbari uehiculis inter se iunctis dimicaturi occurrerunt. alijs tela, alijs hastæ, alijs secures erãt. Trãsiliebant'q; in uehicula strenuo saltu, cum succurrere laborantibus suis uellent. Ac primo insolitum genus pugnæ Macedonas terruit, cum eminus uulnerarentur. Deinde spreto tã incondito auxilio, ab utroq; latere uehiculis circunfusi repugnantes fodere cœperunt. Et uin

cula, queis conserta erant, iussit incidi, quo facilius singula circumuenirentur. itaq; VIII millibus suorum amissis in oppidum refugerunt. Postero die scalis undiq; admotis muri occupantur. paucis pernicitas saluti fuit, qui cognito urbis excidio paludem transnauere, & in uicina oppida ingentem intulere terrorem, inuictũ exercitum, & Deorum profecto aduenisse memorantes. Alexander ad uastandam eam regionem Perdicca cum expedita manu misso partem copiarum Eumeni tradit, ut is quoq; Barbaros ad deditionem compelleret. ipse cæteros ad urbem ualidam, in quam aliarum quoq; confugerant incolæ, duxit. Oppidani missis, qui regem deprecarentur, nihilominus bellum parabant, quippe orta seditio in diuersa consilia deduxerat uulgum. alij omnia deditione potiora, quidã nullam opem in ipsis esse ducebant. Sed dum nihil in commune consulitur, qui deditioni imminebant, apertis portis hostem recipiunt. Alexander q̃q̃ belli authoribus iure poterat irasci, tamen omnibus uenia data, & obsidibus acceptis, ad proximam deinde urbem castra mouit. obsides ducebantur ante agmen. quos cum è muris agnouissent, utpote gentis eiusdem, in colloquium conuocauerunt. Illi clementiam regis, simulq; uim commemorando, ad deditionem eos cõpulere. Cæterasq; urbes simili modo deditas in fidem accepit. Hinc in regnum Sopithi peruentum est. Gens, ut Barbari credunt, sapientia excellit, bonisq; moribus regitur. Genitos liberos non parentũ arbitrio tollunt aluntq;. sed eorum quibus spectandi infantum habitum cura mandata est. Si quos segnes aut aliqua membrorum parte inutiles notauerunt, necari iubent.

nuptijs coeunt, non genere ac nobilitate coniunctis, sed electa corporum specie, quia eadem æstimatur in liberis. Huius gentis oppidum, cui Alexander admouerat copias, ab ipso Sopitho obtinebatur. clausæ erant portæ, sed nulli in muris turribusq; se armati ostenderant. Dubitabantq; Macedones, deseruissent'ne urbem incolæ, an fraude se occulerent. cum subito patefacta porta rex Indus cum duobus adultis filijs occurrit, multum inter omnes Barbaros eminens corporis specie. Vestis erat auro purpuráq; distincta, quæ etiam crura uelabat. Aureis soleis inseruerat gemmas. Lacerti quoq; & brachia margaritis ornata erant. Pendebãt ex auribus insignes colore & magnitudine lapilli. Baculum aureum Berilli distinguebant. quo tradito precatus, ut sospes acciperet, se liberosq; & gentem suam dedit. Nobiles ad uenandum canes in ea regione sunt, latratu abstinere dicuntur cum uidere feram, leonibus maxime infesti. Horum uim ut ostenderet Alexandro in conspectu leonẽ eximiæ magnitudinis iussit emitti, & IIII omnino admoueri canes, qui celeriter occupauerunt feram. Cum ex ijs q̃ assueuerant talibus ministerijs unus canis leoni cum alijs inhærentis crus auellere, & quia non sequebatur, ferro amputare cœpit. Nec sic quidem pertinacia uicta, rursus aliam partem secare instituit, & inde non segnius inhærentem ferro subinde cædebat. Ille in uulnere feræ dentes moribundus quoq; infixerat. tantum in illis animalibus ad uenandum cupiditatem ingenerasse naturam memoriæ proditum est. Equidem plura transcribo, quàm credo. nam nec affirmare sustineo, de quibus dubito, nec subducere quæ accepi. Reli-

cto igitur Sopithi in suo regno, ad fluuiũ Hyphasin processit, Hephestione, qui diuersam regionẽ subegerat, coniuncto. Phegelis erat gentis proximæ rex, qui popularibus suis colere agros, ut assueuerant, iussis, Alexãdro cum donis occurrit. nihil quod imperaret detrectans, biduum apud eum substitit. Rex tertio die amnẽ superare decreuerat, transitu difficilem, non spatio solum aquarum, sed etiam saxis impeditum. Percunctatus igitur Phegelam, quæ noscenda erant. XI dierũ ultra flumen per uastas solitudines iter esse cognoscit. Excipere deinde Gangem maximum totius Indiæ fluminum, Vlteriores ripas colere gentes Gangaridas & Pharrasios, eorũq; regem esse aggrammem XX millibus equitum. CCq; peditum obsidentẽ uias. Ad hæc quadrigarum II millia trahere, & præcipuum terrorem Elephantos, quos III millium numerum explere dicebat. incredibilia regi omnia uidebantur. Igitur Porum nam cum eo erat, percũctatur, an uera essẽt, quæ dicerentur. ille uires quidem gentis & regni haud falsò iactari affirmat. Cæterum qui regnaret, non modo ignobilem esse, sed etiam ultimæ sortis, quippe patrem eius tonsorem uix diurno quæstu propulsantem famem propter habitum, haud indecorum cordi fuisse reginæ. ab ea in propiorem eius, qui tum regnasset, amicitiæ locum admotum. Interfecto eo per insidias sub specie tutelæ liberum eius inuasisse regnum, necatisq; pueris hunc, qui nunc regnat, generasse inuisum uilemq; popularibus, magis paternæ fortunæ, quàm suæ memorem. Affirmatio Pori multiplicem animo regis iniecerat curam, hostem beluasq; spernebat, situm locorũ, & uim

fluminum extimescebat. Relegatos in ultimum penè rerum humanarum persequi terminum, & eruere arduum uidebatur. Rursus auaritia gloriæ & insatiabilis cupido famæ nihil inuium, nihil remotum uideri sinebat. & interdum dubitabat, an Macedones tot emensi spatia terrarum in acie & in castris senes facti per obiecta flumina per tot naturæ obstátes difficultates secuturi essent. abundantes onustosq; præda magis parta frui uelle, quàm ad quærenda fatigari. Non idem sibi & militibus animi esse. Se totius orbis imperium mente complexum, adhuc in operum suorum primordio stare. Militem labore defatigatum, proximum quenq; fructum finito tandem periculo expetere. Vicit ergo cupido rationem, & ad contionem uocatis militibus ad hũc
» maxime modum disseruit. Non ignoro milites, multa,
» quæ terrere uos possent, ab incolis Indiæ per hos dies
» de industria esse iactata. sed non est improuisa uobis
» mentientiũ uanitas. Sic Ciliciæ fauces, sic Mesopotamiæ
» campos, Tigrim & Euphratem, quorum alterum uado
» transiuimus, alterum ponte terribilem fecerant Persæ.
» nunquam ad liquidum fama perducitur. omnia illa
» tradente maiora sunt uero. Nostra quoq; gloria cum
» sit ex solido, plus tamen habet nominis quàm operis.
» Modo quis beluas offerentes mœnium speciem, quis Hy
» daspen amnem, quis cætera auditu maiora q̃ uero susti-
» nere posse credebat? Olim hercule fugissemus ex Asia,
» si nos fabulæ debellare potuissent. Creditis'ne elephanto
» rum greges maiores esse, q̃ usquam armentorũ sunt, cũ
» et rarum sit animal, nec facile capiatur, multóq; diffici-
» lius mitigetur? Atqui eadẽ uanitas copias peditum equi
» tumq; numerauit. nam flumen, quo latius fusum est, hoc

placidius stagnat, quippe angustis ripis coërcita, & in angustiorem alueum elisa torrentes aquas inuehunt. Cótra spatio aluei segnior cursus est. Præterea in ripa omne periculum est, ubi applicantes nauigia hostis expectat. Ita quantumcunq; flumen interuenit, idem futurum discrimen est euadentium in terram. Sed omnia ista uera esse fingamus. utrū'ne uos magnitudo beluarum an multitudo hostium terret? Quod pertinet ad elephantos, præsens habemus exemplum, in suos uehementius, quàm in nos incurrerunt. tam uasta corpora securibus falcibus'q; mutilata sunt. Quid autem interest totidem sint, quot Porus habuit, an tria millia? cum uno aut altero uulneratis cæteros in fugam declinari uidemus? déinde paucos quoq; incommode regunt. Congregata uero tot millia ipsa se elidunt, ubi nec stare, nec fugere potuerint inhabiles uastorum corporum moles. Equidem sic animalia ista contempsi, ut cum haberem, ipse non opposuerim, satis gnarus plus suis, quàm hostibus periculi inferre. At enim equitum peditum'q; multitudo uos commouet, cum paucis enim pugnare soliti estis, & nunc primum inconditam sustinebitis turbam. Testis aduersus multitudinem inuicti Macedonum roboris Granicus amnis, & Cilicia inundata cruore Persarum, & Arbella, cuius campi deuictorum à nobis ossibus strati sunt. sero hostium legiones numerare cœpistis, posteaquam solitudinem in Asia uincendo fecistis. Cum per Hellespontum nauigaremus, de paucitate nostra cogitandum fuit. nunc nos Scythæ sequuntur. Bactriana auxilia præstò sunt. Dahæ Sogdiani'q; inter nos militant. Nec tamen illi turbæ confido. uestras manus intueor,

» nus intueor, uestram uirtutem rerũ, quas gesturus sum,
» uadem prædemq́; habeo. quandiu uobiscum in acie sta
» bo, nec mei nec hostium exercitus meminero. uos modo
» animos mihi plenos alacritatis ac fiduciæ adhibete.
» non in limine operum laborumq́; nostrorum, sed in
» exitu stamus. peruenimus ad Solis ortum & Oceanum,
» nisi obstat ignauia, inde uictores perdomito fine terra-
» rum reuertemur in patriam. nolite, quod pigri agrico
» læ faciunt, maturos fructus per inertiam amittere è
» manibus. maiora sunt periculis præmia, diues eadem
» & imbellis est regio. Itaq; non tam ad gloriam uos
» duco, quàm ad prædam. digni estis, qui opes, quas illud
» mare litoribus inuehit, referatis in patriam. digni, qui
» nihil inexpertum, nihil metu omissum relinquatis. Per
» uos gloriamq́; uestram, qua humanum fastigium exce
» ditis, perq́; & mea in uos & in me uestra merita, qui
» bus inuicti contendimus, oro quæsoq́;, ne humanarũ re
» rum terminos adeuntem alumnum commilitonemq́;
» uestrum, ne dicam regem, deseratis. cætera uobis im-
» peraui, hoc unum debiturus sum. Et is uos rogo, qui
» nihil unquam uobis præcepi, quin primus me periculis
» obtulerim, qui sæpe aciem clypeo meo texi, ne infre-
» geritis in manibus meis palmam, qua Herculem Libe-
» rumq́; patrẽ, si inuidia abfuerit, æquabo. Date hoc pre
» cibus meis, & tandem obstinatum silentium rumpite.
» Vbi est ille clamor alacritatis uestræ index? Vbi est ille
» meorum Macedonum uultus? Non agnosco uos milites,
» nec agnosci uideor à uobis. Surdas iandudum aures pul
» so. Auersos animos et infractos excitare conor. Cumq́;
illi in terrã demissis capitibus tacere pseuerarẽt. Nescio

" quid, inquit, imprudẽs in uos deliqui, quod me ne intue
" ri quidem uultis. in solitudine mihi uideor esse. nemo
" respondet, nemo saltem negat, quos alloquor. Quid au-
" tem postulo? Vestram gloriam & magnitudinem indi
" camus. ubi sunt illi? quorum certamen paulo ante uidi
" contendentium, qui potissimum uulnerati regis corpus
" exciperent, desertus, destitutus sum, hostibus deditus. Sed
" solus quoq; ire perseuerabo. obijcite me fluminibus &
" beluis & illis gentibus, quarum nomina horretis. inue
" niam qui desertum a uobis sequantur. Scythæ Bactria-
" niq; erunt mecum, hostes paulo ante, nũc milites nostri.
" mori præstat, quàm precario imperatorem esse. ite redu
" ces domos, ite deserto rege ouantes. Ego hic à uobis de-
" speratæ uictoriæ aut honestæ morti locum inueniam.
Nec sic quid ulli militum uox exprimi potuit. Expe-
ctabant, ut duces principesq; ad regem perferrent, uul
neribus & continuo labore militiæ fatigatos non de-
trectare munia, sed sustinere non posse. Cæterum illi
metu attoniti in terram ora defixerant. Ergo primo fre
mitus sua sponte, deinde gemitus quoq; oritur. paulatimq;
liberius dolor erigi cœpit manantibus lachrymis, adeo
ut rex, ira in misericordiam uersa, ne ipse quidem, quá
quam cuperet temperare, oculis potuerit. Tandem uni-
uersa concione effusius flente, Cœnus ausus est cunctanti
bus cæteris propius tribunal accedere, significans se lo-
qui uelle. Quem ut uidere milites detrahentem galeam
capiti, ita enim regem alloqui mos est, hortari cœperunt,
" ut causam exercitus ageret. Tũ Cœnus. Dij prohibeant,
" inquit, à nobis impias mentes, & profectò prohibent.
" Idem animus est tuus, qui fuit semper, ire iusseris, pugna

re, periclitari, sanguine nostro commendare posteritati tuum nomen. Proinde si perseueras, inermes quoq; & nudi & exangues, utcunq; tibi cordi est, sequimur uel antecedimus. Sed si audire uis non fictas tuorum militũ uoces, uerum necessitate ultima expressas, praebe, quaeso, propitias aures imperium atq; auspicium tuum constantissime secutis, & quocunq; pergis secuturis. Vicisti Rex magnitudine rerum non hostes modo, sed etiam milites. quicqd mortalitas capere poterat, impleuimus. Emensis maria terrasq; melius nobis, quàm incolis omnia nota sunt. penè in ultimo mundi fine consistimus, in alium orbem paras ire, & Indiam quaeris Indis quoq; ignotam. Inter feras serpentesq; degentes eruere ex latebris & cubiculis suis expetis, ut plura, q̃ Sol uidet, uictoria lustres. digna prorsus cogitatio animo tuo, sed altior nostro. Virtus enim tua semper in incremento erit, nostra uis in fine iam est. Intuere corpora exanguia, tot perfossa uulneribus, tot cicatricibus putrida. Iam tela hebetia sunt, iam arma deficiunt. Vestem Persicam induimus, q̃a domestica subuehi nõ potest. in externũ degenerauimus cultum. Quoto cuiq; lorica est? Quis equũ habet? Iube quaeri q̃ multos serui ipsorũ persecuti sunt, quod cuiq; superfit ex praeda. Omnium uictores, omniũ inopes sumus. Nec luxuria laboramus, sed bello instrumenta belli consumpsimus, hunc tu pulcherrimum exercitum nudum obijcies beluis? Quarum ut multitudinem augeant de industria Barbari, magnum tamen esse numerum etiam ex mendacio intelligo. Quod si adhuc penetrare in Indiam certum est, regio à Meridie minus uasta est. Qua subacta licebit decurrere in illud

" mare, quod rebus humanis terminum uoluit esse natu
" ra. Cur circuitu petis gloriam, quæ ad manum posita
" est? hic quoq; occurruit Oceanus. Nisi mauis errare, per
" uenimus, quo tua fortuna ducit. Hæc tecum quàm sine
" te cum his loqui malui, non uti inirem circunstantis
" exercitus gratiam, sed ut uocem loquentium potius,
" quàm ut gemitum murmurantium audires. Vt finem orationi Cœnus imposuit, clamor undiq; cum ploratu oritur, regem, patrem, dominum, confusis appellantium uocibus. iamq; & alij duces præcipueq; seniores, queis ob ætatem & excusatio honestior erat, & authoritas maior, eadem precabantur. ille nec castigare obstinatos, nec mitigare poterat iratos. itaq; inops consilij desiluit è tribunali, claudiq; regiam iussit omnibus, præter assuetos adire prohibitis. Biduum iræ datum est, tertio die processit è regia, qui XII aras ex quadrato saxo monimentum expeditionis suæ munimenta quoq; castrorum iussit extendi, cubiliaq; amplioris formæ, quàm pro corporum habitu relinqui, ut speciem omnium augeret, posteritati fallax miraculum præparans. Hinc repetens quæ emensus erat, ad flumen Acesinem locat castra. ibi forte Cœnus morbo extinctus est, cuius morte ingemuit rex quidem. adiecit tamen propter paucos dies longam orationem eum exorsum, tanquam solus Macedoniam uisurus esset. Iam in aqua classis, quam ædificari iusserat, stabat. Inter hæc Memnon ex Thracia in supplementum equitum sex millia præter eos ab Harpalo peditum septem millia adduxerat, armaq; XXV mil. auro & argento cælata pertulerat, quis distributis uetera cremari iussit, mille nauigijs aditurus Oceanum. Discordes et

uetera odia retractantes Porũ et Taxilẽ Indiæ reges firmata per affinitatem gratia reliqt in suis regnis, summo in ædificanda classe amborũ studio usus. Oppida quoq; duo condidit, quorum alterum Nicæam appellauit, alterum Bucæphalum, equi, quem amiserat, memoriæ ac nomini dedicans urbẽ. Elephantis déinde & impedimentis terra sequi iussis secundo amne defluxit, quadraginta fermè stadia singulis diebus procedens, ut opportunis locis exponi súbinde copiæ possent. Peruentum erat in regionem, in qua Hydaspes amnis Acesino cõmittitur, hinc decurrit in fines Soborum. Hi de exercitu Herculis maiores suos esse commemorant, ægros relictos esse, cæpisse sedem, quam ipsi obtinebant. Pelles ferarũ pro ueste, clauæ pro telo erant. multaq; etiam, cum Græci mores exoleuissent, stirpis ostendebant uestigia. hinc excursione facta CC & L stadia processit. Depopulatusq; regionem, oppidum caput eius Corona cæpit. XL peditum millia gens in ripa fluminum opposuerat, quam amne superato in fugam compulit, inclusosq; mœnibus expugnat. Puberes interfecti sunt, cæteri uenierunt. Alteram déinde urbem expugnare adhortus, magnaq; ui defendentiũ pulsus multos Macedonũ amisit. Sed cum in obsidione pseuerasset, oppidani desperata salute ignem subiecere tectis, se quoq; ac liberos coniugesq; incendio cremant. quod cum ipsi augerent, hostes extinguerent, noua forma pugnæ erat. delebant incolæ urbem, hostes extinguebant, adeo etiam naturæ iura bellum in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta, in qua præsidiũ dereliquit. Ipse nauigio circumuectus est arcem, quippe III flumina tota India præter Gangem maxima mu

nimento arcis applicant undas. A Septentrione Indus allluit, à Meridie Acesines Hydaspi confunditur. Caeterum amnium coetus maritimus similes fluctus mouent, multoq; ac turbido limo, quod aquarum concursu subinde turbatur, iter qua meant nauigijs in tenuem alueū cogitur. Itaq; cum crebri fluctus se inueherent, & nauium hinc proras, hinc latera pulsarent, subducere naútae uela coeperunt. Sed ministeria eorū hinc coetu, hinc praerapida celeritate fluminum occupātur. in oculis duo maiora omnium nauigia submersa sunt, leuiora cum & ipsa nequirent regi in ripam tamen innoxia expulsa sunt. Ipse rex in rapidissimos uortices incidit. quibus intorta nauis obliqua & gubernaculi impatiens agebatur. Iam uestem detraxerat corpori, proiecturus semet in flumen, amiciq; ut exciperent eum, haud procul nabant. Apparebatq; anceps periculum tam nataturi, quàm nauigare perseuerantis. Ergo ingenti certamine concitant remos, quantaq; uis humana esse poterat admota est, ut fluctus, q se inuehebant, euerberarētur. findi crederes undas, & retro gurgites cedere. quibus tandem nauis erepta, non tamen ripae applicabatur, sed in proximum uadum illiditur. cum amne bellū fuisse crederes. Ergo aris pro numero fluminum positis, sacrificio facto. XXX stadia processit. Inde uentum est in regionem Oxydracarum Mallorumq;, quos aliâs bellare inter se solitos tunc periculi societas iunxerat. IX millia iuniorum peditum in armis erant, praeter hos equitum X.M.DCCCC q; quadrigae. At Macedones qui omni discrimine iam defunctos se esse crediderant, posteaquam integrum bellum cum ferocissimis Indiae

gentibus superesse cognouerunt, improuiso metu territi, rursus seditiosis uocibus regem increpare cœperunt. Gágẽ amnem, & quæ ultra essent, coactos transmittere, non tamen finisse, sed mutasse bellum indomitis gentibus se obiectos, ut sanguine suo aperirent ei Oceanum. Trahi extra sydera & solem, cogíq; adire, quæ mortalium oculis natura subduxerat. Nouis identidem armis nouos hostes existere. Quos ut omnes fundant fugentq;, quod præmium ipsos manere? Caliginem ac tenebras & perpetuam noctem profundo incubantem mari, repletum immanium beluarum gregibus fretum, immobiles undas, in quibus emoriens natura defecerit.

Rex non sua, sed militum solicitudine anxius concione aduocata docet imbelles esse, quos metuant, nihil déinde præter has gentes obstare, quo minus terrarum spatia emensi ad finem simul mundi laborumq; perueniant. cessisse illis metuentibus Gangẽ, & multitudinem nationum, quæ ultra amnem essent, declinasse iter eò, ubi par gloria, minus periculũ esset. iam prospicere se Oceanum iam perflare ad ipsos auram maris, ne inuiderẽt sibi laudem, quá peteret. Herculis & Liberi patris terminos transituros illos, Regi suo paruo impendio immortalitatem famæ daturos. paterentur se ex India redire non fugere. Omnis multitudo & maxime militaris mobili impetu fertur. Ita seditionis non remedia q̃ principia maiora sunt. Non aliâs tam alacer clamor ab exercitu est redditus, iubentium duceret Dijs secundis, & æquaret gloria, quos æmularetur. Lætus his acclamationibus ad hostes protinus castra mouit. Validissimæ Indorũ gẽtes erát, & bellũ impigre parabát,

ducemq; ex natione Oxydracarum spectatæ uirtutis elegerant. Qui sub radicibus montis castra posuit, lateq; ignes, ut speciem multitudinis augeret, ostendit, clamore quoq; ac sui moris ululatu identidem acquiescentes Macedonas frustra terrêre conatus. Iam lux apparebat, cum rex fiduciæ ac spei plenus alacres milites arma capere & exire in aciem iubet. Sed, ut traditur, metu ne an seditione oborta inter ipsos subito profugerunt Barbari. Certe auios montes & impeditos occupauerũt. quorum agmen rex frustra persecutus impedimenta cæpit. Peruentum deinde est ad oppidum Oxydracarum, in quod pleriq; confugerant, haud maiore fiducia mœnium, quàm armorum. Iam admouebat rex, cum uates monere eum cœpit, ne committeret, aut certe differret obsidionem. Vitæ eius periculum ostendi, Rex
" Demophoonta, nanq; Vates erat, intuens. Si quis inquit
" arti tuæ intentum & exta spectantem sic interpolet,
" non dubitem, quin incommodus ac molestus uideri ti-
" bi possit. Et cum ille ita prorsus futurum respondisset.
" Censes ne, inquit, tantas res non pecudum fibras ante
" oculos habenti ullum esse maius impedimentum, quàm
" uatem superstitione captum? Nec diutius q̃ respondit moratus, admoueri iubet scalas. cunctantibusq; cæteris euadit in murum. angusta muri corona erat. Non pinnæ sicut alibi fastigium eius distinxerant, sed perpetua lorica obducta, transitum sepserat. Itaq; rex hærebat magis, q̃ stabat in margine, clypeo undiq; incidentia tela propulsans. Nam ubiq; eminus ex turribus petebatur. Nec subire milites poterant, quia superne ui telorum obruebantur. Tandem magnitudinem telorũ pericu

li pudor uicit, quippe cernebant cunctatione sua dedi hostibus regem. sed festinando morabantur auxilia. Nã dũ pro se quisq; certat euadere, onerauere scalas, queis non sufficientibus deuoluti unicam spem regis fefellerunt. Stabat enim in conspectu tanti exercitus, uelut in solitudine destitutus. iamq; leuam, qua clypeũ ad ictus circũferebat, lassauerat, clamantibus amicis, ut ad ipsos desiliret, stabantq; excepturi, cum ille rem ausus incredibilem atq; inauditam multoq; magis ad famam temeritatis, quàm gloriæ insignem. Nanq; in urbem hostium plenam præcipiti saltu semetipse immisit, cum uix sperare posset dimicantem certe, & non inultum esse moriturum, quippe antequam assurgeret, opprimi poterat, & capi uiuus, sed forte ita librauerat corpus, ut se pedibus exciperet. Itaq; stans init pugnam & ne circuiri posset, fortuna prouiderat. Vetusta arbor, haud procul muro ramos multa fronde uestitos uelut de industria regem protegentes, obiecerat, huius spatioso stipiti corpus, ne circuiri posset, applicuit, clypeo tela, quæ ex aduerso ingerebantur, excipiens. Nam cum unum procul tot manus peterent, nemo tamen audebat propius accedere. missilia ramis plura, quàm clypeo incidebant. Pugnabat pro Rege primum celebrati nominis fama. Deinde desperatio magnum ad honeste moriendum incitamentũ. Sed cum subinde hostis afflueret, iam ingentem uim telorum exceperat clypeo, iam galeam saxa perfregerant, iam continuo labore grauia genua succiderant. Itaq; contemptim & incaute, qui proximi steterant, incurrerunt, è qbus duos gladio ita excepit, ut ante ipsum exanimes procumberent. Nec cuiquam deinde propius

incessendi eum animus fuit. procul iacula sagittasq; mittebát. Ille ad omnes ictus expositus ægre iam exceptum poplitibus corpus tuebatur, donec Indus duorum cubitorum sagittam, nanq; Indis, ut antea diximus, huius magnitudinis sagittæ erant, ita excussit, ut per thoracem paulum super latus dexterum infigeret. Quo uulnere afflictus magna ui sanguinis emicante, remisit arma moribundo similis, adeoq; resolutus, ut ne ad uellendũ quidem telum sufficeret dextra. Itaq; ad expoliandum corpus, qui uulnerauerat alacer gaudio accurrit. quem ut inijcere corpori suo manus sensit, credo, ultimi dedecoris indignitate commotus, linquentem reuocauit animum, & nudum hostis latus subiecto mucrone hausit. Iacebant circa regem tria corpora, procul stupẽtibus cæteris. ille ut ante quàm ultimus spiritus deficeret, dimicans iam extingueretur, clypeo se alleuare conatus est, & posteaquam ad connitendum nihil supererat uiriũ, dextra impendentes ramos complexus tentabat assurgere. Sed ne sic quidem potens corporis, rursus ingenua procumbit, manu prouocans hostes si quis congredi auderet. Tandem Peucestus per aliam oppidi partem deturbatis propugnatoribus muri uestigia persequens regi superuenit. quo conspecto Alexander iam non uitæ suæ, sed mortis solatium superuenisse ratus clypeo fatigatum corpus excepit. subit inde Timæus, & paulopost Leonnatus, hinc Aristonus superuenit. Indi quoq; cum intra mœnia regem esse comperissent, omissis cæteris illud concurrerunt, urgebantq; protegentes, ex quibus Timæus multis aduerso corpore uulneribus acceptis egregiaq; edita pugna cecidit. Peucestus quoq; tribus iacu

lis confossus non se tamen scuto, sed regem tuebatur. Leonnatus dum auide ruentes Barbaros summouet, ceruice grauiter icta semianimis procubuit ante regis pedes. Iam Peucestas & uulneribus fatigatus summiserat clypeum. in Aristono spes ultima hærebat. Hic quoq; grauiter saucius tantam uim hostium ultra sustinere non poterat. Inter hæc ad Macedones regem cecidisse fama perlata est. terruisset alios, quod illos incitauit. nanq; periculi omnes immemores dolabris perfregere murum, & qua moliti erant aditum, irrupere in urbem, Indosq; plures fugientes quàm congredi ausos ceciderunt. non senibus, non fœminis, non infantibus parcitur. quisquis occurrerat, ab illo uulneratum regem esse credebant. tandemq; internitione hostium iustæ iræ parentatum est. Ptolemæum, qui postea regnauit, huic pugnæ affuisse, author est Clitarchus, & Timagenes. Sed ipse scilicet gloriæ suæ non refragatus abfuisse se, missum in expeditionem memoriæ tradidit. Tanta componentium uetusta rerum monimenta, uel securitas, uel par huic uitium credulitas fuit. Rege in tabernaculũ relato medici lignum hastæ corpori infixum ita ne spiculum moueretur, abscindunt. corpore deinde nudato animaduertunt hamos inesse telo. Nec aliter id sine pernitie corporis extrahi posse, quàm ut secando uulnus augerent. Cæterum ne secantes profluuium sanguinis occuparet, uerebãtur, quippe ingens telum adactum erat, & penetrasse in uiscera uidebatur. Critobolus, inter medicos artis eximiæ, sed in tanto periculo territus, admouere metuebat, ne in ipsius caput parum prosperæ curationis recideret euentus. lachryman-

tem eum ac metuentem, & solicitudine propemodum
» exanguem Rex conspexat. Quid, inquit, quod'ue tem
» pus expectas, & non quamprimum hoc dolore me sal
» tem moriturum liberas? An times ne reus sis, cum insa
» nabile uulnus acceperim? At Critobolus tandem uel fi
» nito, uel dissimulato metu hortari eum cœpit, ut se conti
» nendum præberet, dum spiculum euelleret. etiam leuẽ
» corporis motum noxium fore. Rex cum affirmasset
nihil opus esse ijs, qui semet continerent, sicut præceptum
erat, sine motu præbuit corpus. Igitur patefacto latius
uulnere, et spiculo euulso, ingens uis sanguinis manare
cœpit, linquiq; animo rex et caligne oculis effusa uelu
ti moribũdus extendi. Cumq; pro fluuiũ medicamentis
frustra inhiberent, clamor simul atq; ploratus amico-
rum oritur regem expirasse credentium. Tandem con-
stitit sanguis, paulatimq; animum recepit, & circunstan
tes cœpit agnoscere. Toto eo die ac nocte, quæ secuta est,
armatus exercitus regiam obsedit, confessus omnes unius
spiritu uiuere. Nec prius recesserunt, quàm compertum
est somno paulisper acquiescere. hinc certiorem spem sa
lutis eius in castra retulerunt. Rex septem diebus cura
to uulnere, nec dum obducta cicatrice cum audisset cô
ualuisse apud Barbaros famam mortis suæ, duobus na
uigijs iunctis statui in mediũ undiq; conspicuũ taberna-
culum iussit, ex quo se ostenderet perisse credẽtibus. Cô
spectusq; ab incolis spem hostiũ falso nuntio conceptã in
hibuit. Secundo deinde amne defluxit aliquantum in-
terualli à cætera classe præcipiens, ne quies ori inuali-
do adhuc necessaria pulsu remorũ impediretur. Quar-
to, posteaq̃ nauigare cœperat, die, puenit in regionẽ deser

tum quidem ab incolis, sed frumento & pecoribus abũ
dantem. placuit is locus & ad suam, & ad militum re
quiem. Mos erat principibus amicorum, & custodibus
corporis excubare ante prætorium, quoties regi aduer
sa ualetudo incidisset. Hoc tum more quoq; seruato uni-
uersi cubiculum eius intrant. Ille solicitus, ne quid no-
ui afferrent, quia simul uenerant, percunctatur, num
hostium recens nunciaretur aduentus. At Craterus cui
mandatum erat, ut amicorum preces perferret ad eum.
Credis, ne, inquit, aduentu magis hostium, ut iam in
uallo consisterent, quàm cura salutis tuæ, ut nunc est ti-
bi uilis, nos esse solicitos? Quantalibet uis omnium gen
tium conspiret in nos, impleat armis uirisq; totum or-
bem classibus maria consternat, inusitatas beluas indu
cat, tu nos præstabis inuictos. Sed quis Deorum hoc Ma
cedoniæ columen ac sydus diuturnum fore pollice-
ri potest? cum tam auide manifestis periculis offeras
corpus, oblitus tot ciuium animas trahere te in casum?
Quis enim tibi superstes aut optat esse aut potest? eò per
uenimus, auspicium atq; imperium secuti tuum, unde
nisi te reduce nulli ad penates suos iter est. Qui si adhuc
de Persidis regno cum Dario dimicares, et si nemo uel-
let, tamen ne admirari quidem posset tam promptæ esse
te ad omne discrimen audaciæ. nam ubi paria sunt pe-
riculum, ac præmium, & secundis rebus amplior fru
ctus est, & aduersis solatium maius. Tuo uero capite
ignobilem uicum emi, quis ferat, non tuorum modo mi
litum, sed ullius gentis Barbaræ qui tuam magnitudi-
nem nouit? horret animus cogitatione rei, quam paulo
ante uidimus. Eloqui timeo inuicti corporis spolia iner

tissimas manus fuisse inuecturas, nisi te interceptum misericors in nos fortuna seruasset. Totidem proditores, totidem desertores sumus, quot te non potuimus persequi. uniuersos licet milites ignominia notes. Nemo recusabit luere id, quod ne admitteret, præstare non potuit. Patere nos quæso alio modo esse uiles tibi. Quocunq; iusseris, ibimus. obscura bella & ignobiles pugnas nobis deposcimus. temetipsum ad ea serua pericula, quæ magnitudinem tuam capiunt. cito gloria obsolescit in sordidis hostibus. Nec quicquam indignius est, quàm consumi eam, ubi non possit ostendi. Eadem ferè Ptolemæus & similia ijs cæteri. Iamq́; confusis uocibus flentes eum orabant, ut tandem ex satietate laudi modum faceret, ac saluti suæ item publicæ parceret. Grata erat regi pietas amicorum. Itaq; singulos familiarius amplexus considere iubet, altiusq́; sermone repetito, uobis quidem, inquit. O' fidissimi pijssimiq́; ciuium, atq; amicorum grates ago habeoq́; non solum eo nomine quod hodie salutem meam uestræ præponitis, sed quod à primordijs belli nullum erga me beneuolentiæ pignus, atq; indicium omisistis. adeo ut confitendũ sit, nunquam mihi uitam meam fuisse tam caram, quàm esse cœpit, ut uobis diu frui possim. Cæterum non eadem est cogitatio eorum, qui pro me mori optant. meam quidem hanc beneuolentiam uestra uirtute meruisse me iudico. Vos enim diuturnum fructum ex me forsitan etiã ꝑpetuũ percipere cupitis. Ego me metior non ætatis spatio, sed gloriæ. licuit paternis opibus contento intra Macedoniæ terminos per otiũ corporis expectare obscurã & ignobilem senectutem. Quanquam ne pigri qui-

dem sibi fata disponunt. sed unicum bonum diuturnam uitam æstimantes sæpe acerba mors occupat. Verum ego, qui non annos meos, sed uictorias numero, si munera fortunæ bene computo, diu uixi. Orsus à Macedoniæ imperium Græciam teneo. Thraciam, et Illyricos subegi. Triballis, Medisq; imperito. Asiam qua Hellesponto, qua rubro mari abluitur, possideo. Iamq; haud procul absum à fine mundi. Quem egressus, aliam naturam, alium orbem aperire mihi statui. Ex Asia in Europæ terminos momento unius horæ transiui. Victor utriusq; regionis post nonum regni mei, post uigesimũ atq; octauum ætatis annum, uideor ne uobis in excolenda gloria, cui me uni deuoui, posse cessare? Ego uero non deero & ubicunq; pugnabo, in theatro terrarum orbis esse me credam. dabo nobilitatem ignobilibus locis. Aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longe summouerat. In his operibus extingui me, si fors ita feret, pulchrũ est. ea stirpe sum genitus, ut multa prius, quàm longam uitam debeam optare. Obsecro uos, cogitate nos peruenisse in terras, quibus obfœminæ uirtutem celeberrimum nomen est. quas urbes Semiramis condidit? quas gentes redegit in potestatem? quanta opera molita est? Nondum fœminam æquauimus gloria, & iam nos laudis satietas cœpit? Dij faueant, maiora adhuc restant. Sed ita nostra erunt, quæ nondum attingimus, si nihil paruum duxerimus, in quo magnæ gloriæ locus est. Vos modo me ab intestina fraude, & domesticorum insidijs præstate securum. belli Martisq; discrimen impauidus subibo. Philippus in acie tutior, quàm in theatro fuit, hostium manus

» sæpe uitauit, suorum effugere non ualuit. Aliorum
» quoq; regum exitus, si reputaueritis, plures à suis, quàm
» ab hoste interemptos numerabitis. Cæterum quoniam
» olim rei agitatæ in animo meo nunc promendæ occa-
» sio oblata est,, mihi maximus laborum, atq; operum
» meorum erit fructus, si Olympias mater immorta-
» litati consecretur, quandocunq; excesserit uita. si licue-
» rit, ipse præstabo hoc. si me præceperit fatum, uos man=
» dasse mementote. Ac tum quidem amicos dimisit. Cæ=
terum per complures dies ibi statiua habuit. Hæc dum
in India geruntur, Græci milites nuper in Colonias à
rege deducti Garabactra, orta inter ipsos seditione, de
fecerant, non tam Alexandro infensi, quàm metu sup-
plicij, quippe occisis quibusdam popularium, qui ualidio
res erant, arma spectare cœperunt. Et Bactriana arce,
quæ quasi negligentius asseruata erat, occupata, Barba
ros quoq; in societatem defectionis impulerant. Atheno
dorus erat princeps eorum, qui regis quoq; nomen as-
sumpserat, non tam imperij cupidine, quàm in patriam
reuertendi cum ijs, qui authoritatem ipsius sequeban-
tur. Huic Bicon quidam nationis eius, sed ob æmulatio
nem infestus, comparauit insidias, inuitatumq́; ad epu
las p Boxũ quendam Macerianum in conuiuio occidit.
Postero die concione aduocata Bicon ultro insidiatum si
bi Athenodorum plerisq; persuaserat. Sed alijs suspe-
cta fraus erat Biconis, & paulatim in plures cœpit ma
nare suspitio. Itaq; Græci milites arma capiunt occisurĩ
Biconem, si daretur occasio. Cæteri principes eorum irã
multitudinis mitigauerunt. Præter spem suam Bicon
præsenti periculo ereptus paulopost insidiatus authori-
bus salutis

bus salutis suæ est, cuius dolo cognito & ipsum compre henderunt & Baxum. Cæterum Baxum protinus placuit interfici, Biconem etiam per cruciatum necari. iamq; corpori tormenta admouebantur, cum Græci milites incertum ob quam causam lymphatis similes ad arma discurrunt, quorum fremitu exaudito, qui torquere Biconem iusserant, omisere, ueriti ne id facere tumultuantium uociferatione prohiberentur. Ille, sicut nudatus erat, peruenit ad Græcos, & miserabilis facies supplicio destinati in diuersum animos repente mutauit, dimittiq; eum iusserũt. Hoc modo pœna bis liberatus cum cæteris, qui Colonias à rege attributas reliquerunt, reuertit in patriam. Hæc circa Bactra & Scytharum terminos gesta. Interim regem duarum gentium de quibus ante dictum est, C legati adeunt. Omnes curru uehebantur, eximia magnitudine corporũ, decoro habitu, lineæ uestes intextæ auro, purpuraq; distinctæ. Ei se
" dedere ipsos, urbes, agrosq; referebant, per tot ætates
" inuiolatam libertatem illius primũ fidei ditioniq; per-
" missuros. Deos sibi deditionis authores, non metum,
" quippe intactis uiribus iugum excipere. Rex consilio habito deditos in fidem accepit stipendio, quod Aracosijs utraque natio pensitabat, imposito. Præterea II mil. & D equites imperat, & omnia obedienter à Barbaris facta. Inuitatis deinde ad epulas legatis gentium regulisq; exornari conuiuium iussit. Centum aurei lecti modicis interuallis positi erant. Lectos circundederant aulea purpura, auroq; fulgentia, quicquid aut apud Persas uetere luxu, aut apud Macedonas noua immutatione corruptum erat, confusis utri-

usq; gentis uitijs in illo conuiuio ostendens. Intererat epu lis Dioxippus Atheniensis pugil nobilis, & ob eximiã uirtutem uirium iam à rege pernotus & gratus. Inui di maligniq; increpabant per seria & ludum, sagina ti corporis sequi inutilem beluam. Cum ipsi prælium inirent, oleo madentem præparare uentrem epulis. Eo dem igitur in conuiuio Horratas Macedo iam temulen tus exprobrare ei cœpit, & postulare, ut si uir esset, po stero die secum ferro decerneret, Regem tandem uel de sua temeritate, uel de illius ignauia iudicaturum. & à Dioxippo contemptum militarem eludente ferociam ac cepta conditio est. Ac postero die Rex cum etiam acri us certamen exposcerent, quia deterrere non poterat, destinata exequi passus est. Ingens hic militum inter quos erant Græci, qui Dioxippo studebant, conuenerat multitudo. Macedo iusta arma sumpserat æreum cly peum, hastam, quam sarissam uocant, leua tenens, dex tram lanceam, gladioq; cinctus uelut cum pluribus si mul dimicaturus. Dioxippus oleo nitens, & coronatus, leua puniceum amiculũ, dextra ualidum, nodosumq; stipitem præferebat. Ea ipsa res omnium animos expe ctatione suspenderat, quippe armato congredi nudum dementia non temeritas uidebatur. Igitur Macedo haud dubius eminus interfici posse lanceam emisit, quam Dio xippus cum exigua corporis declinatione uitasset, ante quam ille hastam transferret, in dextram assiluit, & stipite mediam eam fregit. Amisso utroq; telo Macedo, gladium cœperat stringere, quem occupatum complexu pedibus repente subductum Dioxippus arietauit in ter ram. ereptoq; gladio pedem super ceruicem iacenti im

posuit, stipitem intentans, elisurusq; eo uictum, ni prohibitus esset à rege. Tristis spectaculi euentus, non Macedonibus modo, sed etiam Alexandro fuit, maxime q̃a Barbari affuerant, quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium recidisse uerebatur. Hinc ad criminationem inuidorum adapertæ sunt aures regis. & post paucos dies inter epulas aureum poculum ex composito subducitur, ministriq;, quasi amisissent, qđ amouerant, regem adeunt. Sæpe minus est constantiæ in rubore, quàm in culpa. coniectum oculorum, quibus ut fur destinabatur, Dioxippus ferè non potuit. Et cum excessisset conuiuio, literis conscriptis, quæ regi redderẽtur, ferro se interemit. Grauiter mortem eius tulit rex, existimans indignationis esse non pœnitentiæ testem, utiq; posteaquam falsò insimulatum eum nimium inuidorum gaudium ostendit. Indorum legati dimissi domos paucis post diebus cum donis reuertuntur. CCC erant equites. Mille XXX currus, quos quadrijugi equi ducebant. Lineæ uestis aliquantum, mille scuta Indica, & ferri candidi talenta centum, Leonesq; raræ magnitudinis & Tigres, utrunq; animal ad mansuetudinem domitum. Lacertarum quoq; ingentium pelles & dorsa testudinum. Cratero deinde imperat rex, haud procul amne, per quem erat ipse nauigaturus, copias duceret. Eos autem, qui comitari eum solebant, imponit in naues, & in fines Mallorum secundo amne deuehitur. Inde Sabarcas adijt ualidam Indiæ gentem, quæ populi non regum imperio regebatur, sex millia peditum habebant, equitum sex millia, has copias currus D sequebãtur. Tres duces spectatos uirtute belliãt ele

gerant. Atqui in agris erant proximi flumini (frequentes autem uicos maxime in ripa habebant) ut uidere totum amnem, qua prospici poterat nauigijs constratum, et tot militum arma fulgentia, territi noua facie, Deorum exercitum, & alium Liberum patrem, celebre in illis gentibus nomen, aduentare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorũ pulsus, uariæq; nautarum uoces hortantium, pauidas aures impleuerant. Ergo uniuersi ad eos, qui in armis erant, currunt. furere clamitantes, cum Dijs prælium inituros. nauigia non posse numerari, quæ inuictos ueherent, tantumq; in exercitum suorum intulere terroris, ut legatos mitterent gentem dedituros. His in fidem acceptis, ad alias deinde gentes quarto die peruenit. Nihilo plus animi his fuit, quàm cæteris fuerat. Itaque oppido ibi condito, quod Alexandream appellari iusserat, fines eorum, qui Musicani appellantur intrauit. Hic Deteriolem Satrape, quem Paropamisadis præfecerat, ijsdem arguentibus cognouit: multaq; auare, ac superbe fecisse conuictum interfici iussit. Oxyartes prætor Bactrianorum, non absolutus modo, sed etiam iure amplioris imperij donatus est. Finibus Musicanis deinde in deditionem redactis, urbi eorum imperium imposuit. Inde Præstos & ipsam Indiæ gentem peruentum est. Oxycanus rex erat, qui se munitæ urbi cum magna manu popularium incluserat. Hanc Alexander tertio die, quàm cœperat obsidere, expugnauit. Et Oxycanus cum in arcem confugisset, legatos de conditione deditionis misit ad regem. sed antequam adirent eum duæ turres cum ingenti fragore prociderant, per quarum ruinas Macedones euasere

in arcem, qua capta Oxycanus cum paucis repugnans occiditur. dirupta igitur arce & omnibus captiuis uenum datis, Sabi regis fines ingressus est, multisq; oppidis in fidem acceptis ualidissimam gentis urbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri uisum est rudibus militarium operum, quippe in media fermè urbe è terra exist[e]bant nullo suffossi specus ante uestigio facto. DCCC Indorum in ea regione cæsa Clitarchus est author, multosq; captiuos sub Corona uenisse. Rursus Musicani defecerunt, ad quos opprimendos missus est Phyton, qui captum principem gentis, eundemq; defectionis authorem adduxit ad regem. quo Alexander in crucem sublato, rursus amnem, in quo classem expectare se iusserat, repetit. quarto déinde die secundo amne peruenitur ad oppidum, qua iter in regnum erat Sabi. Nuper se ille dediderat, sed oppidani detrectabant imperium, et clauserant portas. Quorum paucitate contempta Rex. D Agrianos mœnia subire iusserat & sensim recedentes elicere extra muros hostem, secuturum profecto si fugere eos crederet. Agriani, sicut imperatum erat, lacessito hoste subito terga uerterunt, quos Barbari effuse sequentes in alios, inter quos ipse rex erat, incidunt. Renouato ergo prælio ex III millibus Barbarorum D cæsi sunt. Mille capti. Cæteri mœnibus urbis inclusi. Sed non ut prima specie læta uictoria, ita euentu quoq; fuit, quippe Barbari ueneno tinxerant gladios. Itaq; saucij subinde expirabant. nec causa tam strenuæ mortis excogitari poterat à medicis, cum etiam leues plagæ insanabiles essent. Barbari autem sperauerant incautum et temerarium regem excipi posse. et forte inter promptissi-

mos dimicans intactus euaserat. Præcipue Ptolemæus leuo humero, leuiter quidem saucius, sed maiore periculo quàm uulnere affectus regis solicitudinem in se conuerterat. Sanguine coniunctus erat, & quidam Philippo genitum esse credebant, certe pellicæ eius ortum constabat. Idem corporis custos promptissimusq; bellator, & pacis artibus q̃ militiæ maior et clarior, modico ciuiliq́; cultu liberalis i primis, adituq; facilis nihil ex fastu regio assumpserat. Ob hæc regi an popularibus carior esset, dubitari poterat. Tum certe primum expertus suorum animos, adeo ut fortunam, in quā postea ascē dit, in illo periculo Macedones ominati esse uideantur, quippe non leuior illis Ptolemæi fuit cura, q̃ regis, qui & prælio & solicitudine fatigatus cum Ptolemæo assideret, lectum, in quo ipse acquiesceret, iussit inferri. In quem ut se recepit protinus altior insecutus est somnus. Ex quo excitatus per quietem uidisse se exponit speciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam ueneni remedium esse monstrasset. colorem quoq; herbæ referebat, agniturum si quis reperisset affirmans. inuentamq; déinde, quippe à multis erat requisita, uulneri imposuit. protinusq; dolore finito, intra breue spatium cicatrix quoq; obducta est. Barbaros ut prima spes fefellerat, se ipsos urbemq; dediderunt. Hinc in proximam gentem Pathalyam peruentum est. Rex erat Mœris, qui urbe deserta in montes profugerat. Itaq; Alexander oppido potitur, agrosq; populatur. Magnæ inde prædæ actæ sunt pecorum armentorumq;, magna uis repertæ frumenti. Ducibus déinde sumptis amnis peritis defluxit ad insulam, medio fermè alueo enatam. ibi diutius

subsistere coactus, quia duces socordius asseruati profugerant, misit qui conquirerent alios, nec repertis peruicax cupido incessit uisendi Oceanum, adeundiq; terminos mundi sine regionis peritis, flumini ignoto caput suum, totiq; fortissimorum uirorum salutem permittere. Nauigabant ergo omnium per quae ferebantur ignari quantum inde abesset mare, quae gentes colerent, quàm placidum amnis os, quàm patiens longarum nauium esset, anceps et caeca aestimatio augurabatur. unum erat temeritatis solatiū perpetua faelicitas. Iam CCCC stadia processerant, cum gubernatores agnoscere ipsos auram maris, & haud procul uideri sibi Oceanum abesse indicant regi. Laetus ille hortari nauticos coepit, incumberent remis. Adesse finem omnibus uotis expetitum. Iam nihil gloriae deesse, nihil obstare uirtuti, sine ullo Martis discrimine, sine sanguine orbem terrae ab illis capi. nec naturam qdem longius posse procedere. Breui incognita nisi immortalibus esse uisuros. paucos tamen nauigio emisit in ripam, qui agrestes uagos exciperent, è quibus certiora nosci posse sperabat. Illi scrutati omnia Tuguria, tandem latentes repperere. Qui interrogati quàm procul abesset mare, responderunt nullum ipsos mare ne fama quidem accepisse. Caeterū tertio die perueniri posse ad aquam amaram, quae corrumperet dulcem. intellectum est mare destinari ab ignaris naturae eius. Itaq; ingenti alacritate nautici remigant, & proximo quoq; die, quo propius spes admouebatur, crescebat ardor animorum. tertio iam die mixtum flumini subibat mare, leni adhuc aestu confundente dispares undas. Tum aliam insulam medio amni sitam eue-

eli paulo leuius, q̃a cursus æstu uerberabatur, applicant classem, & ad commeatus petendos discurrunt securi casus eius, qui superuenit ignaris. Tertia fermè hora erat, cum statuta uice Oceanus exæstuans inuehi cœpit, & retro flumen urgere. Quod primo cohercitum, deinde uehementius pulsum maiore impetu aduersum agebatur, quàm torrentia præcipiti alueo incurrunt. Ignota uulgo freti natura erat, monstraq; & iræ Deum indicia cernere uidebantur. Identidem intumescens mare, et in campos paulo ante siccos descendere superfusum. iamq; leuatis nauigijs, et tota classe dispersa, qui expositi erant, undiq; ad naues trepidi & improuiso malo attoniti recurrunt. Sed in tumultu festinatio quoq; tarda est. Hi contis nauigia appellebant, hi dum remos aptari prohibebant, consederant. quidam enauigare properantes, sed non expectatis qui simul esse debebant, clauda & inhabilia nauigia languide moliebantur. Aliæ nauium inconsulte ruentes non receperant, pariterq; et multitudo, & paucitas festinantes morabantur. Clamor hinc expectare, hinc ire iubentiũ, dissonæq; uoces nunquam idem ac unum tendentium, non oculorum modo usum, sed etiam aurium abstulerant. Ne in gubernatoribus quidem quicquam opis erat, quorũ nec exaudiri uox à tumultuantibus poterat, nec imperium à territis incompositisq; seruari. Ergo collidi inter se naues, abstergeriq; inuicem remi, & alij aliorum nauigia urgere cœperunt. Crederes non unius exercitus classem uehi, sed duorum nauale inisse certamen. Incutiebãtur puppibus proræ, premebantur à sequentibus, qui antecedentes turbauerant. Iurgantium ira perueniebat

etiam ad manus. iamq́; æstus totos circa flumen campos inundauerat, tumulis duntaxat eminentibus uelut in sulis paruis, in quos pleriq; trepidi omissis nauigijs enatare cœperunt. Dispersa classis partim in præalta aqua stabat, qua subsederant ualles, partim in uado hærebat, utcunq; inæquale terræ fastigium occupauerant. Vnde cum subito nouus et pristino maior terror incutitur reciprocare cœpit mare magno tractu aquis in suũ fretum recurrentibus, reddebatq; terras paulo ante profundo salo mersas. Igitur destituta nauigia alia præcipitantur in proras, alia in latera procumbunt. Strati erãt campi sarcinis auulsarum tabularum remorumq́; fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in naues subsistere audebat, identidem præsentibus grauiora, quæ sequerentur, spectans. Vix quæ perpetiebantur, uidere ipsos credebant, in sicco naufragia, in amni mare, nec fines malorum, quippe æstum paulopost mare relaturũ quo nauigia alleuarentur ignari, famem & ultima sibi met ominabantur. beluæ quoq; fluctibus destitutæ terribiles uagabantur. iamq́; nox appetebat, et regem quoq; desperatio salutis ægritudine affecerat, non tamen inuictum animum curæ obruunt, quin tota nocte præsideret in speculis, equitesq́; præmitteret ad os amnis, ut cum mare rursus exæstuare sensissent, procederent. Nauigia quoque lacerata refici & euersa fluctibus erigi iubet, paratosq́; esse & intentos cum rursus mare terras inundasset. Tota ea nocte inter uigilias adhortationesq́; consumpta, celeriter & equites ingenti cursu refugere, & secutus est æstus. Qui primo aquis leni tractu subeuntibus cœpit leuare nauigia, mox ta-

tem eum ac metuentem, & solicitudine propemodum
» exanguem Rex conspexat. Quid, inquit, quod'ue tem
» pus expectas, & non quamprimum hoc dolore me sal
» tem moriturum liberas? An times ne reus sis, cum insa
» nabile uulnus acceperim? At Critobolus tandem uel fi
» nito, uel dissimulato metu hortari eum cœpit, ut se conti
» nendum præberet, dum spiculum euelleret. etiam leuē
» corporis motum noxium fore. Rex cum affirmasset
nihil opus esse ijs, qui semet continerent, sicut præceptum
erat, sine motu præbuit corpus. Igitur patefacto latius
uulnere, et spiculo euulso, ingens uis sanguinis manare
cœpit, linquiq; animo rex et caligine oculis effusa uelu
ti moribūdus extendi. Cumq; pro fluuiū medicamentis
frustra inhiberent, clamor simul atq; ploratus amico-
rum oritur regem expirasse credentium. Tandem con-
stitit sanguis, paulatimq; animum recepit, & circunstan
tes cœpit agnoscere. Toto eo die ac nocte, quæ secuta est,
armatus exercitus regiam obsedit, confessus omnes unius
spiritu uiuere. Nec prius recesserunt, quàm compertum
est somno paulisper acquiescere. hinc certiorem spem sa
lutis eius in castra retulerunt. Rex septem diebus cura
to uulnere, nec dum obducta cicatrice cum audisset cō
ualuisse apud Barbaros famam mortis suæ, duobus na
uigijs iunctis statui in mediū undiq; conspicuū taberna-
culum iussit, ex quo se ostenderet perisse credētibus. Cō
spectusq; ab incolis spem hostiū falso nuntio conceptā in
hibuit. Secundo deinde amne defluxit aliquantum in-
terualli à cætera classe præcipiens, ne quies ori inuali-
do adhuc necessaria pulsu remorū impediretur. Quar-
to, posteaq̃ nauigare cœperat, die, puenit in regionē deser

tum quidem ab incolis, sed frumento & pecoribus abū
dantem. placuit is locus & ad suam, & ad militum re
quiem. Mos erat principibus amicorum, & custodibus
corporis excubare ante prætorium, quoties regi aduer
sa ualetudo incidisset. Hoc tum more quoq; seruato uni-
uersi cubiculum eius intrant. Ille solicitus, ne quid no-
ui afferrent, quia simul uenerant, percunctatur, num
hostium recens nunciaretur aduentus. At Craterus cui
mandatum erat, ut amicorum preces perferret ad eum.
» Credis, ne, inquit, aduentu magis hostium, ut iam in
» uallo consisterent, quàm cura salutis tuæ, ut nunc est ti-
» bi uilis, nos esse solicitos? Quantalibet uis omnium gen
» tium conspiret in nos, impleat armis uirisq; totum or-
» bem classibus maria consternat, inusitatas beluas indu
» cat, tu nos præstabis inuictos. Sed quis Deorum hoc Ma
» cedoniæ columen ac sydus diuturnum fore pollice-
» ri potest? cum tam auide manifestis periculis offeras
» corpus, oblitus tot ciuium animas trahere te in casum?
» Quis enim tibi superstes aut optat esse aut potest? eò per
» uenimus, auspicium atq; imperium secuti tuum, unde
» nisi te reduce nulli ad penates suos iter est. Qui si adhuc
» de Persidis regno cum Dario dimicares, et si nemo uel-
» let, tamen ne admirari quidem posset tam promptæ esse
» te ad omne discrimen audaciæ. nam ubi paria sunt pe-
» riculum, ac præmium, & secundis rebus amplior fru
» ctus est, & aduersis solatium maius. Tuo uero capite
» ignobilem uicum emi, quis ferat, non tuorum modo mi
» litum, sed ullius gentis Barbaræ qui tuam magnitudi-
» nem nouit? horret animus cogitatione rei, quam paulo
» ante uidimus. Eloqui timeo inuicti corporis spolia iner

tissimas manus fuisse inuecturas, nisi te interceptum misericors in nos fortuna seruasset. Totidem proditores, totidem desertores sumus, quot te non potuimus persequi. uniuersos licet milites ignominia notes. Nemo recusabit luere id, quod ne admitteret, præstare non potuit. Patere nos quæso alio modo esse uiles tibi. Quocunq; iusseris, ibimus. obscura bella & ignobiles pugnas nobis deposcimus. temetipsum ad ea serua pericula, quæ magnitudinem tuam capiunt. cito gloria obsolescit in sordidis hostibus. Nec quicquam indignius est, quàm consumi eam, ubi non possit ostendi. Eadem ferè Ptolemæus & similia ijs cæteri. Iamq; confusis uocibus flentes eum orabant, ut tandem ex satietate laudi modum faceret, ac saluti suæ item publicæ parceret. Grata erat regi pietas amicorum. Itaq; singulos familiarius amplexus considere iubet, altiusq; sermone repetito, uobis quidem, inquit. O fidissimi pijssimiq; ciuium, atq; amicorum grates ago habeoq; non solum eo nomine quod hodie salutem meam uestræ præponitis, sed quod à primordijs belli nullum erga me beneuolentiæ pignus, atq; indicium omisistis. adeo ut confitendū sit, nunquam mihi uitam meam fuisse tam caram, quàm esse cœpit, ut uobis diu frui possim. Cæterum non eadem est cogitatio eorum, qui pro me mori optant. meam quidem hanc beneuolentiam uestra uirtute meruisse me iudico. Vos enim diuturnum fructum ex me forsitan etiā ppetuū percipere cupitis. Ego me metior non ætatis spatio, sed gloriæ. licuit paternis opibus contento intra Macedoniæ terminos per otiū corporis expectare obscurā & ignobilem senectutem. Quanquam ne pigri qui-

» dem sibi fata disponunt. sed unicum bonum diuturnam
» uitam æstimantes sæpe acerba mors occupat. Verum ego,
» qui non annos meos, sed uictorias numero, si munera
» fortunæ bene computo, diu uixi. Orsus à Macedonia
» imperium Græciam teneo. Thraciam, et Illyricos sub-
» egi. Triballis, Medisq́; imperito. Asiam qua Hellespon
» to, qua rubro mari abluitur, possideo. Iamq́; haud pro-
» cul absum à fine mundi. Quem egressus, aliam natu-
» ram, alium orbem aperire mihi statui. Ex Asia in Euro
» pæ terminos momento unius horæ transiui. Victor utri-
» usq; regionis post nonum regni mei, post uigesimū atq;
» octauum ætatis annum, uideor ne uobis in excolenda
» gloria, cui me uni deuoui, posse cessare? Ego uero non
» deero & ubicunq; pugnabo, in theatro terrarum orbis
» esse me credam. dabo nobilitatem ignobilibus locis.
» Aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longe sum
» mouerat. In his operibus extingui me, si fors ita feret,
» pulchrū est. ea stirpe sum genitus, ut multa prius, quàm
» longam uitam debeam optare. Obsecro uos, cogitate nos
» peruenisse in terras, quibus obfœminæ uirtutem cele-
» berrimum nomen est. quas urbes Semiramis condidit?
» quas gentes redegit in potestatem? quanta opera mo
» lita est? Nondum fœminam æquauimus gloria, &
» iam nos laudis satietas cœpit? Dij faueant, maiora
» adhuc restant. Sed ita nostra erunt, quæ nondum
» attingimus, si nihil paruum duxerimus, in quo ma-
» gnæ gloriæ locus est. Vos modo me ab intestina frau-
» de, & domesticorum insidijs præstate securum. bel-
» li Martisq́; discrimen impauidus subibo. Philippus
» in acie tutior, quàm in theatro fuit, hostium manus

» sæpe uitauit, suorum effugere non ualuit. Aliorum
» quoq; regum exitus, si reputaueritis, plures à suis, quàm
» ab hoste interemptos numerabitis. Cæterum quoniam
» olim rei agitatæ in animo meo nunc promendæ occa-
» sio oblata est,, mihi maximus laborum, atq; operum
» meorum erit fructus, si Olympias mater immorta-
» litati consecretur, quandocunq; excesserit uita. si licue-
» rit, ipse præstabo hoc. si me præceperit fatum, uos man-
» dasse mementote. Ac tum quidem amicos dimisit. Cæ-
terum per complures dies ibi statiua habuit. Hæc dum in India geruntur, Græci milites nuper in Colonias à rege deducti Garabactra, orta inter ipsos seditione, defecerant, non tam Alexandro infensi, quàm metu supplicij, quippe occisis quibusdam popularium, qui ualidiores erant, arma spectare cœperunt. Et Bactriana arce, quæ quasi negligentius asseruata erat, occupata, Barbaros quoq; in societatem defectionis impulerant. Athenodorus erat princeps eorum, qui regis quoq; nomen assumpserat, non tam imperij cupidine, quàm in patriam reuertendi cum ijs, qui authoritatem ipsius sequebantur. Huic Bicon quidam nationis eius, sed ob æmulationem infestus, comparauit insidias, inuitatumq; ad epulas p Boxũ quendam Macerianum in conuiuio occidit. Postero die concione aduocata Bicon ultro insidiatum sibi Athenodorum plerisq; persuaserat. Sed alijs suspecta fraus erat Biconis, & paulatim in plures cœpit manare suspitio. Itaq; Græci milites arma capiunt occisuri Biconem, si daretur occasio. Cæteri principes eorum irã multitudinis mitigauerunt. Præter spem suam Bicon præsenti periculo ereptus paulopost insidiatus authori-

bus salutis

bus salutis suæ est, cuius dolo cognito & ipsum compre
henderunt & Baxum. Cæterum Baxum protinus
placuit interfici, Biconem etiam per cruciatum necari.
iamq; corpori tormenta admouebantur, cum Græci mi
lites incertum ob quam causam lymphatis similes ad
arma discurrunt, quorum fremitu exaudito, qui torque
re Biconem iusserant, omisere, ueriti ne id facere tumul
tuantium uociferatione prohiberentur. Ille, sicut nuda
tus erat, peruenit ad Græcos, & miserabilis facies sup-
plicio destinati in diuersum animos repente mutauit, di
mittiq; eum iusserũt. Hoc modo pœna bis liberatus cum
cæteris, qui Colonias à rege attributas reliquerunt, re-
uertit in patriam. Hæc circa Bactra & Scytharum
terminos gesta. Interim regem duarum gentium de qui
bus ante dictum est, C legati adeunt. Omnes curru
uehebantur, eximia magnitudine corporũ, decoro habi-
tu, lineæ uestes intextæ auro, purpuráq; distinctæ. Ei se
" dedere ipsos, urbes, agrosq; referebant, per tot ætates
" inuiolatam libertatem illius primũ fidei ditioniq; per-
" missuros. Deos sibi deditionis authores, non metum,
" quippe intactis uiribus iugum excipere. Rex consilio
habito deditos in fidem accepit stipendio, quod Araco-
sijs utraque natio pensitabat, imposito. Præterea II
mil. & D equites imperat, & omnia obedienter
à Barbaris facta. Inuitatis deinde ad epulas legatis
tis gentium regulisq; ex ornari conuiuium iussit. Cen-
tum aurei lecti modicis interuallis positi erant. Lectos
circundederant aulea purpura, auróq; fulgentia, quic-
quid aut apud Persas uetere luxu, aut apud Macedo-
nas noua immutatione corruptum erat, confusis utri-

usq; gentis uitijs in illo conuiuio ostendens. Intererat epu lis Dioxippus Atheniensis pugil nobilis, & ob eximiã uirtutem uirium iam à rege pernotus & gratus. Inui di maligniq; increpabant per seria & ludum, sagina ti corporis sequi inutilem beluam. Cum ipsi prælium inirent, oleo madentem præparare uentrem epulis. Eo dem igitur in conuiuio Horratas Macedo iam temulen tus exprobrare ei cœpit, & postulare, ut si uir esset, po stero die secum ferro decerneret, Regem tandem uel de sua temeritate, uel de illius ignauia iudicaturum. & à Dioxippo contemptum militarem eludente ferociam ac cepta conditio est. Ac postero die Rex cum etiam acri us certamen exposcerent, quia deterrere non poterat, destinata exequi passus est. Ingens hic militum inter quos erant Græci, qui Dioxippo studebant, conuenerat multitudo. Macedo iusta arma sumpserat æreum cly- peum, hastam, quam sarissam uocant, leua tenens, dex tram lanceam, gladioq; cinctus uelut cum pluribus si mul dimicaturus. Dioxippus oleo nitens, & coronatus, leua puniceum amiculũ, dextra ualidum, nodosumq; stipitem præferebat. Ea ipsa res omnium animos expe- ctatione suspenderat, quippe armato congredi nudum dementia non temeritas uidebatur. Igitur Macedo haud dubius eminus interfici posse lanceam emisit, quam Dio xippus cum exigua corporis declinatione uitasset, ante quam ille hastam transferret, in dextram assiluit, & stipite mediam eam fregit. Amisso utroq; telo Macedo, gladium cœperat stringere, quem occupatum complexu pedibus repente subductum Dioxippus arietauit in ter ram. ereptoq; gladio pedem super ceruicem iacenti im

posuit, stipitem intentans, elisurusq; eo uictum, ni prohibitus esset à rege. Tristis spectaculi euentus, non Macedonibus modo, sed etiam Alexandro fuit, maxime q̃a Barbari affuerant, quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium recidisse uerebatur. Hinc ad crimnationem inuidorum adapertæ sunt aures regis. & post paucos dies inter epulas aureum poculum ex composito subducitur, ministriq;, quasi amisissent, q̃d amouerant, regem adeunt. Sæpe minus est constantiæ in rubore, quàm in culpa. coniectum oculorum, quibus ut fur destinabatur, Dioxippus ferè non potuit. Et cum excessisset conuiuio, literis conscriptis, quæ regi redderẽtur, ferro se interemit. Grauiter mortem eius tulit rex, existimans indignationis esse non pœnitentiæ testem, utiq; posteaquam falsò insimulatum eum nimium inuidorum gaudium ostendit. Indorum legati dimissi domos paucis post diebus cum donis reuertuntur. CCC erant equites. Mille XXX currus, quos quadriiugi equi ducebant. Lineæ uestis aliquantum, mille scuta Indica, & ferri candidi talenta centum, Leonesq; raræ magnitudinis & Tigres, utrunq; animal ad mansuetudinem domitum. Lacertarum quoq; ingentium pelles & dorsa testudinum. Cratero deinde imperat rex, haud procul amne, per quem erat ipse nauigaturus, copias duceret. Eos autem, qui comitari eum solebant, imponit in naues, & in fines Mallorum secundo amne deuehitur. Inde Sabarcas adijt ualidam Indiæ gentem, quæ populi non regum imperio regebatur, sex millia peditum habebant, equitum sex millia, has copias currus D sequebãtur. Tres duces spectatos uirtute bellica ele

gerant. Atqui in agris erant proximi flumini (frequentes autem uicos maxime in ripa habebant) ut uidere totum amnem, qua prospici poterat nauigijs constratum, et tot militum arma fulgentia, territi noua facie, Deorum exercitum, & alium Liberum patrem, celebre in illis gentibus nomen, aduentare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorũ pulsus, uariæq; nautarum uoces hortantium, pauidas aures impleuerant. Ergo uniuersi ad eos, qui in armis erant, currunt. furere clamitantes, cum Dijs prælium inituros. nauigia non posse numerari, quæ inuictos ueherent, tantumq; in exercitum suorum intulere terroris, ut legatos mitterent gentem dedituros. His in fidem acceptis, ad alias deinde gentes quarto die peruenit. Nihilo plus animi his fuit, quàm cæteris fuerat. Itaque oppido ibi condito, quod Alexandreiam appellari iusserat, fines eorum, qui Musicani appellantur intrauit. Hic Deteriolem Satrape, quem Paropamisadis præfecerat, ijsdem arguentibus cognouit: multaq; auare, ac superbe fecisse conuictum interfici iussit. Oxyartes prætor Bactrianorum, non absolutus modo, sed etiam iure amplioris imperij donatus est. Finibus Musicanis deinde in deditionem redactis, urbi eorum imperium imposuit. Inde Præstos & ipsam Indiæ gentem peruentum est. Oxycanus rex erat, qui se munitæ urbi cum magna manu popularium incluserat. Hanc Alexander tertio die, quàm cœperat obsidere, expugnauit. Et Oxycanus cum in arcem confugisset, legatos de conditione deditionis misit ad regem. sed antequam adirent eum duæ turres cum ingenti fragore prociderant, per quarum ruinas Macedones euasere

in arcem, qua capta Oxycanus cum paucis repugnans occiditur. diruptæ igitur arce & omnibus captiuis uenum datis, Sabi regis fines ingressus est, multisq; oppidis in fidem acceptis ualidissimam gentis urbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri uisum est rudibus militarium operum, quippe in media fermè urbe è terra existebant nullo suffossi specus ante uestigio facto. DCCC Indorum in ea regione cæsa Clitarchus est author, multosq; captiuos sub Corona uenisse. Rursus Musicani defecerunt, ad quos opprimendos missus est Phyton, qui captum principem gentis, eundemq; defectionis authorem adduxit ad regem. quo Alexander in crucem sublato, rursus amnem, in quo classem expectare se iusserat, repetit. quarto deinde die secundo amne peruenitur ad oppidum, qua iter in regnum erat Sabi. Nuper se ille dediderat, sed oppidani detrectabant imperium, et clauserant portas. Quorum paucitate contempta Rex. D Agrianos mœnia subire iusserat & sensim recedentes elicere extra muros hostem, secuturum profecto si fugere eos crederet. Agriani, sicut imperatum erat, lacessito hoste subito terga uerterunt, quos Barbari effuse sequentes in alios, inter quos ipse rex erat, incidunt. Renouato ergo prælio ex III millibus Barbarorum D cæsi sunt. Mille capti. Cæteri mœnibus urbis inclusi. Sed non ut prima specie læta uictoria, ita euentu quoq; fuit, quippe Barbari ueneno tinxerant gladios. Itaq; saucij subinde expirabant. nec causa tam strenuæ mortis excogitari poterat à medicis, cum etiam leues plagæ insanabiles essent. Barbari autem sperauerant incautum et temerarium regem excipi posse. et forte inter promptissi-

mos dimicans intactus euaserat. Præcipue Ptolemæus leuo humero, leuiter quidem saucius, sed maiore periculo quàm uulnere affectus regis solicitudinem in se conuerterat. Sanguine coniunctus erat, & quidam Philippo genitum esse credebant, certe pellicæ eius ortum constabat. Idem corporis custos promptissimusq; bellator, & pacis artibus q̃ militiæ maior et clarior, modico ciuiliq; cultu liberalis i primis, adituq; facilis nihil ex fastu regio assumpserat. Ob hæc regi an popularibus carior esset, dubitari poterat. Tum certe primum expertus suorum animos, adeo ut fortunam, in quã postea ascẽdit, in illo periculo Macedones ominati esse uideantur, quippe non leuior illis Ptolemæi fuit cura, q̃ regis, qui & prælio & solicitudine fatigatus cum Ptolemæo assideret, lectum, in quo ipse acquiesceret, iussit inferri. In quem ut se recepit protinus altior insecutus est somnus. Ex quo excitatus per quietem uidisse se exponit speciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam ueneni remedium esse monstrasset. colorem quoq; herbæ referebat, agniturum si quis reperisset affirmans. inuentamq; déinde, quippe à multis erat requisita, uulneri imposuit. protinusq; dolore finito, intra breue spatium cicatrix quoq; obducta est. Barbaros ut prima spes fefellerat, se ipsos urbemq; dediderunt. Hinc in proximam gentem Pathalyam peruentum est. Rex erat Mœris, qui urbe deserta in montes profugerat. Itaq; Alexander oppido potitur, agrosq; populatur. Magnæ inde prædæ actæ sunt pecorum armentorumq;, magna uis reperta frumenti. Ducibus déinde sumptis amnis peritis defluxit ad insulam, medio ferme alueo enatam. ibi diutius

ſubſiſtere coactus, quia duces ſocordius aſſeruati profugerant, miſit qui conquirerent alios, nec repertis peruicax cupido inceſſit uiſendi Oceanum, adeundiq; terminos mundi ſine regionis peritis, flumini ignoto caput ſuum, totiq; fortiſſimorum uirorum ſalutem permittere. Nauigabant ergo omnium per quæ ferebantur ignari quantum inde abeſſet mare, quæ gentes colerent, quàm placidum amnis os, quàm patiens longarum nauium eſſet, anceps et cæca æſtimatio augurabatur. unum erat temeritatis ſolatiũ perpetua fœlicitas. Iam CCCC ſtadia proceſſerant, cum gubernatores agnoſcere ipſos auram maris, & haud procul uideri ſibi Oceanum abeſſe indicant regi. Lætus ille hortari nauticos cœpit, incumberent remis. Adeſſe finem omnibus uotis expetitum. Iam nihil gloriæ deeſſe, nihil obſtare uirtuti, ſine ullo Martis diſcrimine, ſine ſanguine orbem terræ ab illis capi. nec naturam quidem longius poſſe procedere. Breui incognita niſi immortalibus eſſe uiſuros. paucos tamen nauigio emiſit in ripam, qui agreſtes uagos exciperent, è quibus certiora noſci poſſe ſperabat. Illi ſcrutati omnia Tuguria, tandem latentes repperere. Qui interrogati quàm procul abeſſet mare, reſponderunt nullum ipſos mare ne fama quidem accepiſſe. Cæterũ tertio die peruenire poſſe ad aquam amaram, quæ corrumperet dulcem. intellectum eſt mare deſignari ab ignaris naturæ eius. Itaq; ingenti alacritate nautici remigant, & proximo quoq; die, quo propius ſpes admouebatur, creſcebat ardor animorum. tertio iam die mixtum flumini ſubibat mare, leni adhuc æſtu confundente diſpares undas. Tum aliam inſulam medio amni ſitam eue-

fili paulo leuius, q̃a cursus æstu uerberabatur, applicant classem, & ad commeatus petendos discurrunt securi casus eius, qui superuenit ignari. Tertia fermè hora erat, cum statuta uice Oceanus exæstuans inuehi cœpit, & retro flumen urgere. Quod primo coherceitum, deinde uehementius pulsum maiore impetu aduersum agebatur, quàm torrentia præcipiti alueo incurrunt. Ignota uulgo freti natura erat, monstraq; & iræ Deum indicia cernere uidebantur. Identidem intumescens mare, et in campos paulo ante siccos descendere superfusum. iamq; leuatis nauigijs, et tota classe dispersa, qui expositi erant, undiq; ad naues trepidi & improuiso malo attoniti recurrunt. Sed in tumultu festinatio quoq; tarda est. Hi contis nauigia appellebant, hi dum remos aptari prohibebant, consederant. quidam enauigare properantes, sed non expectatis qui simul esse debebant, clauda & inhabilia nauigia languide moliebantur. Aliæ, nauium inconsulte ruentes non receperant, pariterq; et multitudo, & paucitas festinantes morabantur. Clamor hinc expectare, hinc ire iubentiũ, dissonæq; uoces nunquam idem ac unum tendentium, non oculorum modo usum, sed etiam aurium abstulerant. Ne in gubernatoribus quidem quicquam opis erat, quorũ nec exaudiri uox à tumultuantibus poterat, nec imperium à territis incompositisq; seruari. Ergo collidi inter se naues, abstergeriq; inuicem remi, & alij aliorum nauigia urgere cœperunt. Crederes non unius exercitus classem uehi, sed duorum nauale inisse certamen. Incutiebãtur puppibus proræ, premebantur à sequentibus, qui antecedentes turbauerant. Iurgantium ira perueniebat

etiam ad manus. iamq; æstus totos circa flumen campos inundauerat, tumulis duntaxat eminentibus uelut insulis paruis, in quos pleriq; trepidi omissis nauigijs enare cœperunt. Dispersa classis partim in præalta aqua stabat, qua subsederant ualles, partim in uado hærebat, utcunq; inæquale terræ fastigium occupauerant. Vnde cum subito nouus et pristino maior terror incutitur reciproacre cœpit mare magno tractu aquis in suũ fretum recurrentibus, reddebatq; terras paulo ante profundo salo mersas. Igitur destituta nauigia alia præcipitantur in proras, alia in latera procumbunt. Strati erãt campi sarcinis auulsarum tabularum remorumq; fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in naues subsistere audebat, identidem præsentibus grauiora, quæ sequerentur, spectans. Vix quæ perpetiebantur, uidere ipsos credebant, in sicco naufragia, in amni mare, nec fines malorum, quippe æstum paulopost mare relaturũ quo nauigia alleuarentur ignari, famem & ultima sibi met ominabantur. beluæ quoq; fluctibus destitutæ terribiles uagabantur. iamq; nox appetebat, et regem quoq; desperatio salutis ægritudine affecerat, non tamen inuictum animum curæ obruunt, quin tota nocte præsideret in speculis, equitesq; præmitteret ad os amnis, ut cum mare rursus exæstuare sensissent, procederent. Nauigia quoque lacerata refici & euersa fluctibus erigi iubet, paratosq; esse & intentos cum rursus mare terras inundasset. Tota ea nocte inter uigilias adhortationesq; consumpta, celeriter & equites ingenti cursu refugere, & secutus est æstus. Qui primo aquis leni tractu subeuntibus cœpit leuare nauigia, mox to-

tis campis inundans etiam impulit classem. plausus'q; militum nauticorum'q; insperatam salutem immodico celebrantium gaudio, litoribus ripis'q; resonabat. Unde tantum redisset subito mare quo pridie refugisset, quae nam esset eiusdem elementi natura modo discors, modo imperio temporum obnoxia mirabundi requirebant. Rex cum ex eo, quod acciderat coniectaret post Solis ortum statutum tempus esse, ex media nocte, ut aestum occuparet, cum paucis nauigijs secundo amne defluxit. Euectus'q; os eius CCCC stadia processit in mare, tandem uoti sui compos. Praesidibus'q; & maris & locorum Dijs sacrificio facto ad classem redijt. Hinc aduersum flumen subit classis, & altero die appulsa est, haud procul lacu salso, cuius ignota natura plerosq; decepit temere ingressos aquam quippe scabies corpora inuasit, & contagium morbi etiam in alio uulgatum est. Oleũ remedio fuit. Leonato deinde praemisso ut puteos foderet, qua terrestri itinere ducturus exercitum uidebatur, quippe sicca erat regio, ipse cum copijs substitit uernum tempus expectans. Interim et urbes plerasq; condidit. Nearcho atq; Onesicrito nauticae rei peritis imperauit ut ualidissimas nauiũ deducerẽt in Oceanum, Progressiq; quoad tuto possent naturam maris noscerent, uel eodem amne uel Euphrate subire eos posse, cum reuerti ad se uellent. iam'q; mitigata hyeme, & nauibus, quae inutiles uidebantur, crematis, terra ducebat exercitum. Nonis castris in regionem Arabitarum, inde totidem diebus in Gedrosiorũ regionem peruentum est. Liber hic populus concilio habito dedidit se, nec quicquam deditis praeter commeatus imperatum est. Quinto hinc

die uenit ad flumen, Arabum incolæ appellant. Regio deserta & aquarum inops excipit, quam emensus in Oritas transit. ibi maiorem exercitus partem Hephæstioni tradidit, leuē armaturam cum Ptolemæo, Leonatoq; partitus est. Tria simul agmina populabantur Indos, magnæq; prædæ actæ sunt. maritimos Ptolemæus, cæteros ipse rex, & ab alia parte Leonatus urebant. In hac quoq; regione urbem condidit, deductiq; sunt in Aracosios. Hinc puenit ad maritimos Indos, desertam uastamq; regionem late tenent. Ac ne cum finitimis quidem ullo commertij iure miscentur. ipsa solitudo natura quoq; immitia efferauit ingenia prominent ungues nunquam recisi. comæ hirsutæ & intonsæ sunt. Tuguria Conchis, & cæteris purgamentis maris instruunt. Ferarum pellibus tecti, piscibus sole duratis, & maiorum quoq; beluarum, quas fluctus eijcit, carne uescuntur. Consumptis igitur alimentis Macedones primo inopiá, déinde ad ultimum famem sentire cœperunt, radîces palmarum, nanq; sola ea arbor gignitur, ubiq; rimantes. Sed cum hæc quoq; alimenta defecerant, iumenta cædere aggressi, ne equis quidem abstinebant, & cū deessent quæ sarcinas ueherent, spolia de hostibus propter quæ ultima Orientis peragrauerant, cremabant incendio. Famem déinde pestilentia secuta est, quippe insalubrium ciborum noui succi ad hoc itineris labor, & ægritudo animi uulgauerant morbos, & nec manere sine clade, nec progredi poterant. Manentes fames, progressos acrior pestilentia urgebat. Ergo strati erant campi penē pluribus semiuiuis, quàm cadaueribus. Ac ne leuius quidem ægri sequi poterant, quippe

agmen raptim agebatur, tantum singulis ad spem salutis ipsos proficere credentibus, quantum itineris festinãdo praeriperent. Igitur qui defecerant, notos ignotosq;, ut alleuarentur, orabant. Sed nec iumenta erant, quibus excipi possent, & miles uix arma portabat, imminentisq; etiam ipsius facies mali ante oculos erat. Ergo saepius reuocati ne respicere quidem suos sustinebant, misericordia in formidinem uersa. Illi relicti Deos testes sacra communia, regisq; implorabant opem. Cumq; frustra surdas aures fatigarent, in rabiem desperatione uersi parem suo exitum, similesq; ipsis amicos & contubernales precabantur. Rex dolore simul ac pudore anxius, quia causa tantae cladis ipse esset, ad Phrataphernen Parthorum Satrapen misit, qui iuberet camelis cocta cibaria afferre. Alios finitimarum regionum praefectos certiores necessitatis suae fecit. Nec cessatum est ab his. Itaque fame duntaxat uendicatus exercitus, tandem in Gedrosiae fines perducitur. Omnium rerum sola fertilis regio est, in qua statiua habuit, ut uexatos milites quiete firmaret. Hic Leonati literas accipit, conflixisse ipsum cum VIII millibus peditum & D equitibus Moritarum prospero euentu. A Cratero quoque nuncius uenit Ordanen & Zariaspem nobiles Persas defectionem molientes oppressos à se in uinculis esse. Praeposito igitur regioni Sisyrtio. Nanq; Memnon praefectus eius nuper interierat morbo, in Carmaniam ipse processit. Aspastis erat Satrapes gentis suspectus res nouare uoluisse, dum in India res esset. Quem occurrentem dissimulata ira comiter allocutus dum exploraret, quae delata erant, in

eodem honore habuit. Cum Indiæ præfecti, ficut impe ratum erat, equorum, iumentorum, iugaliumq; uim in gentem ex omni, quæ ſub imperio erat regione miſiſ- ſent, quibus deerant impedimenta, reſtituit. Arma quoq; ad priſtinum refecta ſunt cultum, quippe haud procul à Perſide aberant non pacata modo, ſed etiam opu- lenta. Igitur, ut ſupra dictum eſt, æmulatus patris li- beri non gloriam ſolum, quam ex illis gentibus depor tauerat, ſed etiam famam, ſiue illud triumphum fuit ab eo primum inſtitutus, ſiue Bacchantium luſus ſtatuit imitari animo ſuper humanum faſtigium elato. Uicos, per quos iter erat, floribus coroniſq; ſterni iubet. limi- nibus ædium crateras uino repletos, & alia eximiæ magnitudinis uaſa diſponi. uehicula deinde conſtrata, ut plures caperе milites poſſent, in tabernaculorum mo dum ornari, alia candidis uelis, alia ueſte pretioſa. Pri mi ibant amici & cohors regia uarijs redimita flori- bus coroniſq; alibi tubicinum cantus, alibi lyræ ſonus audiebatur. Item in uehiculis pro copia cuiuſque ador- natis commeſſabundus exercitus armis, quæ maxime decora erant circumpendentibus, ipſum conuiuaſq; currus uehebat crateris aureis eiuſdemq; materiæ in- gentibus poculis prægrauis. Hoc modo per dies VII bacchabundum agmen inceſſit. parta præda ſi quid ui ctos ſaltem aduerſus commeſſantes animi fuiſſet, mil- le hercule uiri modo, & ſobrij ſeptem dierum crapu- la graues in ſuo triumpho, capere potuerunt. Sed for tuna, quæ rebus famam pretiumq; conſtituit, hic quoq; militiæ probrum uertit in gloriam, & præſens ætas & poſteritas, deinde mirata eſt per gentes nondum ſa

tis domitas incessisse temulentos, Barbaris, quod temeritas erat, fiduciam esse credētibus, hunc apparatum carnifex sequebatur, quippe Satrapes Aspastis, de quo ante dictum est, interfici iussus est, adeo nec luxuriæ quicquam crudelitas, nec crudelitati luxuria obstat.

FRAGMENTORVM Q. CVRTII LIBER DECIMVS.

ISDEM Ferè diebus Cleander & Sitalces, & cum Agathone Heracon superueniunt, qui Parmenionem iussu regis occiderant, quinq; millia peditum cum equitibus mille. Sed et accusatores eos è prouincia, cui præfuerant, sequebantur, nec tot facinora, quot admiserant, compensare poterant cædis perquam gratæ regi ministerio, quippe cum omnia profana spoliassent, ne sacris quidem abstinuerant, uirginesq; & principes fœminarum stupra perpessæ corporum ludibria deflebant. Inuisum Macedonum nomen auaritia eorum, ac libido Barbaris fecerat. Inter omnes tamē eminebat Cleandri furor, qui nobilem uirginem cōstupratam seruo suo pellicem dederat. pleriq; amicorum Alexandri non tam criminum, quæ palàm obijciebantur, atrocitatem, quàm memoriam occisi per eos Parmenionis, quod tacitum prodesse reis apud regē poterat, intuebantur, læti recidisse iram in iræ ministros, nec ullā potentiā scelere quæsitam cuiq̄ esse diuturnam. Rex cognita causa pronunciauit ab accusatoribus unum, & id maximū crimen esse præteritum desperationem salutis suæ, nunq̄ enim talia ausuros, q ipsum ex India sospitem, aut optassent reuerti, aut credidissent reuersurū. Igitur hos quidē uinxit, DC autem militum, qui sæuitiæ eorum ministri fuerant interfici iussit. Eodem die sumptum est supplicium de ijs quoq;, quos authores defectionis Persarū Craterus adduxerat. Haud multo post Nearchus &

Onesicritus, quos longius in Oceanum procedere iusserat, superueniunt. Nunciabant autem quaedam audita, alia comperta, Insulam ostio amnis subiectam auro abũdare, inopem equorum esse, singulos equos ab ijs, qui ex continenti traijcere auderent, singulis talentis emi. Plenum esse beluarum mare, aestu secundo eas ferri magnarum nauium corpora aequantes, truci cantu deterritas sequi classem cum magno aequoris strepitu, uelut demersa nauigia subisse aquas. Caetera incolis crediderãt. Inter quae rubrum mare, non à colore undarum, ut pleriq; crederent, sed ab Erythro rege appellari. Esse haud procul à continenti insulam palmis frequẽtibus consitam, & in medio ferè nemore columnam eminere Erythri regis monumentum, literis gentis eius scriptam. Adijciebant nauigia, quae lyxas mercatoresq; uexissent, famam auri secutis gubernatoribus in ĩsulã esse trãsmissa, nec deinde ab ijs postea uisa. Rex cognoscendi plura cupidine accensus, rursus eos terram legere iubet, donec ad Euphraten appellerent classem, inde aduerso amne Babyloniam subituros. Ipse animo infinita complexus statuerat omni ad Orientem maritima regione pdomita, ex Syria petere Africam Charthagini infensus, inde Numidiae solitudinibus peragratis cursum Gadis dirigere, ibi nanq; columnas herculis esse fama uulgauerat, Hispaniam deinde, quam Hiberiam Graeci à fluminе Hibero uocabant, adire, & praeteruehi alpes Italiaeq; oram, unde in Epeirum breuis cursus est. Igitur Mesopotamiae praetoribus imperauit, ut materia in libano monte caesa deuectaq; ad urbem Syriae Tapsagas ingentium carinas nauium ponere, septiremes omnes

esse, deduciq; Babyloniam, Cypriorum regibus imperatum, ut æs stuppamq; & uela præberent. Hæc agenti Pori & Taxilis regum literæ traduntur, Abiasarem morbo, Philippum præfectum ipsius ex uulnere interisse, oppressosq; qui uulnerassent eum. Igitur Philippo substituit Eudemonem, dux erat Thracum, Abiasaris regnum filio eius attribuit. Ventum est deinde Pasargadas. Persica est gens, cuius Satrapes Orsines erat, nobilitate ac diuitijs inter omnes Barbaros eminens. Genus ducebat à Cyro quondam rege Persarum. Opes & à maioribus traditas habebat, & ipse longa imperij possessione cumulauerat. Is regi cum omnis generis donis, non ipsi modo ea, sed etiam amicis eius daturus occurrit. Equorum domiti greges sequebantur, currusq; argēto & auro adornati, pretiosa supellex, & nobiles gemmæ, aurea magni ponderis uasa, uestesq; purpureæ, & signati argenti talenta IIII millia. Cæterum tanta benignitas Barbaro causa mortis fuit. nam cum omnes amicos regis donis super ipsorum uota coluisset Bagoæ Spadoni, qui Alexandrum obsequio corporis deuinxerat sibi, nullum honorem habuit. admonitusq; à quibusdam q̃ Alexandro cordi esset, respondit, amicos regis non scorta se colere, nec moris esse Persis mares ducere, qui strupo effœminarentur. His auditis Spado potentiā flagitio & dedecore quæsitam in caput nobilissimi & insontis exercuit. Nanq; gentis eiusdem leuissimos falsis criminibus astruxit, monitos tum demum ea deferre, cum ipse iussisset. Interim quoties sine arbitris erat, credulas regis aures implebat, dissimulās causam iræ, quo grauior criminantis authoritas esset. Nondum

ſuſpectus erat Orxines iam tamẽ uilior. Reus enim in ſecreto agebatur latentis periculi ignarus, & importuniſſimum ſcortum, ne in ſtupro quidem et dedecoris patientia, fraudis oblitum quoties amorem regis in ſe accenderat, Orxinem modo auaritiæ, interdum etiam defectionis arguebat. Iam matura erant in perniciem innocentis mendacia, & fatum, cuius ineuitabilis ſors eſt, appetebat. Forte enim ſepulcrum Cyri Alexander iuſſit aperiri, in quo erat conditum eius corpus, cui dare uolebat inferias, auro argentoq; repletum eſſe crediderat, quippe ita fama Perſæ uulgauerant. Sed præter clypeum eius putrem, & arcus duos Scythicos & acinacem, nihil reperit. Cæterum corona aurea impoſita amiculo, cui aſſuerat ipſe, ſolium, in quo corpus iacebat, uelauit, miratus tanti nominis regem, tantis prædi tum opibus, haud pretioſius ſepultum eſſe quàm ſi fuiſſet è plebe. Proximus erat lateri ſpado, qui regem in-

" tuẽs. quid mirum, inquit, eſt inania ſepulchra eſſe regũ,
" cum Satraparum domus aurum inde egeſtum capere nõ
" poſſint? Quod ad me attinet, ipſe hoc buſtum antea nõ
" uideram. Sed ex Dario ita accepi III milia talentûm r
" condita eſſe cũ Cyro. Hinc illa benignitas in te, ut quod
" impune habere nõ poterat Orxines, donando etiam gra
" tiam iniret. Concitauerat iam animum in iram, cum ij,

quibus negocium idem dederat, ſuperueniunt. Hinc Bagoas, hinc ab eo ſubornati falſis criminibus occupant aures. Antequã accuſari ſe ſuſpicaretur Orxines, in uincula eſt traditus. Nõ contentus ſupplicio inſontis ſpado,

" ipſe morituro manum iniecit. Quem Orxines intuens,
" audieram, inquit, in Aſia olim regnaſſe feminas, hoc ue

ro nouum est, regnare castratum. Hic fuit exitus nobilissimi Persarum nec insontis modo, sed eximiæ quoque benignitatis in regem. Eodem tempore Phradates regnũ affectasse suspectus occiditur. Cœperat eẽ præceps ad repræsentanda supplicia, idem ad deteriora credenda. Sic scilicet res secundæ ualent commutare naturam, & raro quisquam erga bona sua satis cautus est. Idem enim paulo ante Lyncæstem Alexandrum delatum à duobus indicibus damnare non sustinuerat. Humiliores quoque reos contra suam uoluntatem, quia cæteris uidebantur insontes, passus absolui, hostibus uictis regnare dixerat, ad ultimum à semetipso degenerauit in quosdam, ut aduersus libidinem animi arbitrio scorti alijs regna daret, alijs adimeret. Iisdem ferè diebus literas à Cœno accepit de rebus in Europa & Asia gestis, dum ipse Indiá subegit. Zopyro Thraciæ præpositus dum expeditionem in Getas faceret, tempestatibus procellisq́; subito cohortis cum toto exercitu oppressus erat. Qua cognita clade Seuthesodysas populares suos ad defectionem compulerat, amissa propemodum Thracia nec dum Græcia quidem.

HIC MVLTA DESIDE-
RANTVR.

Igitur XXX nauibus Sunium transmittunt, promontorium est Atticæ terræ, unde portum urbis petere decreuerant. His cognitis rex Arpalo Atheniensibusq; iuxta infestus classem parari iubet, Athenas protinus petiturus. Quod cõsilium cum agitat clàm, literæ ei redduntur, Arpalum intrasse quidem Athenas, pecunia conciliasse sibi principũ animos, mox concilio plebis habito iussum urbem excedere, ad Græcos milites peruenisse, quibus interceptum & trucidatum à quodam uiatore per insidias, his lætus in Europam traijciendi consiliũ omisit. Sed exules præter eos, q ciuili sanguine aspersi erant, recipi ob omnibus Græcorũ ciuitatibus, queis pulsi erant, iussi. Et Græci haud ausi imperium aspernari, quanquam soluendarum legum id principium esse censebant, bona quoq;, quæ extarẽt, restituere damnatis. Soli Athenienses, non suæ modo, sed etiam reipublicæ uindices colluuionem hominũ quia ægre ferebant, non regio imperio, sed legibus moribusq; patrijs regi assueti prohibuere. Igitur exules finibus eijciunt, omnia potius toleraturi, quàm purgimenta quondã urbis suæ, tunc etiam exilij, admitterent. Alexander; senioribus militum in patriam remissis XIII millia peditum, et duo millia eqtum, quæ in Asia retineret, eligi iussit, existimans modico exercitu continere posse Asiam, quia pluribus locis præsidia disposuisset, nuperq; conditas urbes quas colonis replesset, res renouare cupientibus obstare. Cæterum prius quàm secerneret, quos erat retenturus, edixit, ut omnes milites æs alienum profiterentur. graue plerisq; esse compererat. Et quanquam ipsorum luxu contractum erat, dissoluere tamen ipse

decreuerat. Illi tentari ipsos rati, quo facilius ab integris sumptuosos discerneret, prolatando aliquantum extraxerant temporis. Et rex satis gnarus professioni æris, pudorem non contumaciam obstare, mensas totis castris poni iussit, & X millia talentorum proferri. Tum demum fide facta professio est. Nec amplius ex tanta pecunia quàm C & XXX talenta superfuere. adeo ille exercitus, tot ditissimarum gentium uictor, plus tamen uictoriæ quàm prædæ deportauit ex Asia. Cæterum ut cognitum est alios mitti domum, alios retineri, perpetuam eum regni sedem in Asiam habiturum rati, uecordes & disciplinæ militaris immemores, seditiosis uocibus castra complent. Regemq́; ferocius quàm aliâs adorti, omnes simul missionem postulare cœperunt, deformia ora cicatricibus, canitiemq́; capitum ostentantes. Nec aut præfectorum castigatione, aut uerecundia regis deterriti, tumultuoso clamore & militari uiolentia uolentem loqui inhibebant, palàm professi nusquam inde nisi in patriam uestigium esse moturos. tandem silentio facto magis quia motum esse credebant, quàm quia ipsi moueri poterant, quid nam

» acturus esset, expectabant. Ille quid hæc, inquit, repens
» consternatio, & tam procax atq; effusa licentia de-
» nunciat? eloqui timeo, palàm certe rupistis imperium,
» & precario rex sum, cui non alloquendi, non noscen
» di monendiq́;, aut intuendi uos ius reliquistis. Equidem
» cum alios dimittere in patriam, alios mecum paulo-
» post deportare statuerem, tam illos acclamantes uideo,
» qui abituri sunt, quàm hos, cum quibus præmissos sub-
» sequi statui. Quid hoc est rei? Dispari in causa idem

omnium clamor est. peruelim scire, utrum qui discedunt, an qui retinentur, de me querãtur. crederes uno ore omnes sustulisse clamorem. ita pariter ex tota concione responsum est, omnes queri. Tum ille non hercule, inquit, potest fieri, ut adducar querendi simul omnibus hanc causam esse, quã ostenditis, in qua maior pars exercitus non est, utpote cum plures dimiserim, quàm retenturus sum. subest nimirum altius malum, quod omnes auertit à me. Quando enim regem uniuersus exercitus deseruit? Ne serui quidem uno grege profugiunt dominos, sed est quidem in illis pudor à cæteris destitutos relinquendi. Verum ego tam furiosæ consternationis oblitus remedia insanabilibus conor adhibere. O ẽm hercule spem, quam ex uobis conceperam damno, nec ut cum militibus meis, iam enim esse desistis, sed ut cum ingratissimis, ut oportet, agere decreui. Secundis rebus, quæ circunfluunt uos insanire cœpistis obliti status eius quem beneficio exuistis meo. Digni hercule qui in eodem consenescatis, quoniam facilius est uobis aduersam, quàm secundam regere fortunam. En tandem Illyriorum paulo ante & Persarum tributarijs Asia, & tot gentium spolia fastidio sunt. Modo sub Philippo seminudis amicula ex purpura sordent. aurum et argentum oculi ferre non possunt. Lignea enim uasa desiderant, & ex cratibus scuta, rubiginemq; gladiorum. Hoc cultu nitentes uos accepi, & D talenta æris alieni, cum omnis regia supellex, haud amplius q̃ LX talentorum sit, meorũ operum fundamenta, quibus tamẽ, absit inuidia, imperiũ maximæ terrarum partis imposui. Asiæ ne pertæsum est, quæ uos gloria rerum gesta-

rum Dijs pares fecit? In Europam ire properatis rege deserto, cum pluribus uestrum defuturum uiaticum fuerit, ni æs alienum luissem? Nempe in Asiaticæ præda, nec pudet profundo uentre deuictarum gentium spolia circunferentes reuerti uelle ad liberos coniugesq́;, quibus pauci præmia uictoriæ potestis ostendere. Nam cæterorum dum etiam spei uestræ obuiam istis, arma quoq; pignori sunt. Bonis uero militibus cariturus sum, pellicum suarũ concubinis, q̃bus hoc solũ ex tantis opibus superest, quod impenditur. Próinde fugientibus me pateant limites, facessite hinc ocyus. Ego cum Persis abeuntium terga tutabor. neminẽ teneo, liberate oculos meos ingratissimi ciues. læti uos excipient parentes, liberiq; sine uestro rege redeuntes. Obuiam ibunt desertoribus transfugisq;. triumphabo me hercule de fuga uestra, & ubicunq; ero, expetam pœnas, hos, cum quibus me relinquitis, colendo præferendoq́; uobis. Iam autem scietis, & quantum sine rege ualeat exercitus, & quid opis in me uno sit. Desiluit déinde frendens de tribunali, & in medium armatorum agmen se immisit, notatos quoq;, qui ferocissime oblocuti erant, singulos manu corripuit. Nec ausos repugnare. XIII asseruandos custodibus corporis tradidit. Quis crederet sæuam pauloante concionem obtorpuisse subito metu, & cum ad supplicium uideret trahi nihil ausos grauiora, quàm cæteros. Siue nominis, quod gentes, quæ sub regibus sunt inter Deos colunt, siue propria ipsius ueneratio, siue fiducia tanta ui exercentis imperium conterruit eos. Singulare certe ediderunt patientiæ exẽplum. adeoq́; non sunt accensi supplicio commilitonum,

cum sub noctem interfectos esse nossent, ut nihil omiserint, quod singuli magis obedienter ac pie facerent. Nam cum postero die prohibiti aditu uenissent, Asiaticis modo militibus admissis, lugubrem totis castris edidere clamorem, denunciantes se protinus esse morituros, si rex perseueraret irasci. At ille peruicacis ad omnia quae agitassent animi, peregrinorum militum cōcionem aduocari iubet Macedonibus intra castra cohibitis, & cum frequentes coissent, adhibito interprete talem orationem habuit. Cum ex Europa traijcerem in Asiam, multas nobiles gentes, magnam uim hominum imperio meo me additurum esse sperabam. Nec deceptus sum, quod de his credidi famae. Sed ad illa hoc quoq; accessit, quod uideo fortes uiros erga reges suos pietatis inuictae. Luxu omnia fluere credideram, & nimia foelicitate mergi in uoluptates. At hercule munia militiae hoc animorum corporumq; robore aeque impigre toleratis, & cum fortes uiri sitis, non fortitudinē magis, quàm fidem colitis. hoc ego non nunc primum profiteor, sed olim scio. Itaque & delectum è uobis iuniorum habui, & uos meorum militum corpori immiscui. idem habitus, eadem arma sunt uobis. obsequiū uero & patiētia imperij longe praestantior est, quàm caeteris. Ergo ipse Oxyartis Persae filiam mecum in matrimonio iunxi, nō dedignatus ex captiua liberos tollere. Mox deinde cum stirpem generis mei latius propagare cuperem, uxorem Darij filiam duxi. proximisq; amicorum author fui ex captiuis generandi liberos, ut hoc sacro foedere omne discrimen uicti, & uictoris excluderem. Proinde genitos esse uos mihi non ascitos mi

lites credite. Asiæ & Europæ unum atq; idem regnũ est. Macedonum uobis arma do. Inueterauí peregrinam nouitatem, & ciues mei estis & milites. omnia eundem ducunt colorẽ. Nec Persis Macedonum morem adũbrare, nec Macedonibus Persas imitari indecorum est. Eiusdem uiris esse debent, qui sub eodem rege uicturi sunt.

HIC MVLTA DESVNT.

" Quousq; inquit animo tuo etiam per supplicia, & qui
" dem externi moris obsequeris? Milites tui, ciues tui in-
" cognita causa captiuis suis ducentibus trahuntur ad poe
" nam. Si mortem meruisse iudicas, saltem ministros sup-
" plicij muta. Amico animo, si ueri patiens fuisset, admone
" batur. Sed in rabiem ira peruenerat. itaq; rursus, nam
parumper, quibus imperatum erat, dubitauerant, mer
gi in amnem, sicut uincti erant, iussit. Nec hoc quidem
supplicium seditionem militum mouit. Nanq; copiarum
duces atq; amicos eius manipuli adeunt, petentes, ut si
quos adhuc pristina noxa iudicaret esse conctatos, iube
ret interfici, offerre se corpora, trucidaret.

HIC ETIAM MVLTA
INTERCIDERVNT.

Intuentibus lachrymæ obortæ præbuere speciem iam non regem, sed funus eius uisentis exercitus. Mœror tamen circunstantium lectum eminebat, quos ut rex aspexit. Inuenietis, inquit, cum excessero dignum talibus uiris regem. Incredibile dictu auditúq; in eodem habitu corporis, in quem se composuerat, cum admissurus milites esset, durasse, donec à toto exercitu illo ad ultimum persalutatus est, dimissóq; uulgo uelut omni uitæ debito liberatus, fatigata membra recœpit, propiúsq; adire iussis amicis, nam & uox deficere iam cœperat, detractum anulum digito Perdiccæ tradidit, adiectis mãdatis, ut corpus suum ad hammonẽ ferri iuberẽt. Quærentibúsq; his, cui relinqueret regnum, respondit ei, qui esset optimus. Cæterum prouiderat iam ob id certamen magnos funebres ludos parari sibi. Rursus Perdiccà interrogante quando cœlestes honores habere sibi uellet, dixit tum uelle cum ipsi felices essent. Suprema hæc uox fuit regis, & paulopost extinguitur. Ac primo ploratu lamentisq; et planctibus tota regia psonabat. Mox uelut in uasta solitudine omnia tristi silentio muta torpebant, ad cogitationes quid deínde futurum esset dolore conuerso. Nobiles pueri custodiæ corporis eius assueti, nec doloris magnitudine carere, nec se ipsos intra uestibulum regiæ retinere potuerunt. uagiq; & furentibus similes totam urbem luctu ac mœrore compleuerant, nullis quæstibus omissis, quos in tali casu dolor suggerit. Ergo qui extra regiã astiterant Macedones pariter Barbariq; concurrunt, nec poterant uicti à uictoribus in communi dolore discerni. Persæ iustissimum ac mitissimum dominum, Macedones optimum ac fortissimum

regem inuocantes certamen quoddam mœroris edebāt. Nec mœstorum solum, sed etiam indignantium uoces exaudiebantur, tam uiridem & in flore ætatis fortunæq; inuidia Deum ereptum esse rebus humanis. Vigor eius & uultus educentis in prælium milites, obsidētis urbes, euadentis in muros, fortes uiros pro concione donantis occurrebant oculis. Tum Macedones diuinos honores negasse ei pœnitebat, impiosq; & ingratos fuisse se confitebantur, quod aures eius debita appellatione fraudassent. & cum diu nunc in ueneratione, nunc in desiderio regis hæsissent, in ipsos uersa miseratio est. Macedonia profecti ultra Euphraten medijs hostibus nouum imperium aspernantibus destitutos se esse cernebant, sine certo regis hærede, sine hærede regni publicas uires ad se quenq; tracturum. Bella deinde ciuilia, quæ secuta sunt, mentibus augurabantur. iterum non de regno Asiæ, sed de rege ipsis sanguinem esse fundendum. nouis uulneribus ueteres rumpendas cicatrices. Senes debiles modo petita missione à iusto rege, nunc morituros pro potentia forsitan satellitis alicuius ignobilis. Has cogitationes uoluentibus nox superuenit, terroremq; auxit. Milites in armis uigilabāt. Babylonij alius è muris, alius culmine sui quisq; tecti prospectabant, quasi certiora uisuri. nec quisquam lumina audebat accendere. Et quia oculorum cessabat usus, fremitus, uocesq; auribus captabant. Ac plerunq; uano metu territi per obscuras semitas, alius alij occursantes, inuicem suspecti & soliciti ferebantur. Persæ comamsso more detonsis in lugubri ueste coniugibus ac liberis, non ut uictorem & modo hostem, sed ut gentis suæ iustissimum

regem uero desiderio lugebant. Assueti sub rege uiuere, non alium, qui imperaret ipsis, digniorem fuisse confitebantur. nec muris urbis luctus continebatur. sed proximam regionem ab ea, deinde magnam partem Asiae cis Euphratem tanti mali fama peruaserat. Ad Darij quoq; matrem celeriter perlata est. Abscissa ergo ueste, qua induta erat, lugubrem sumpsit, laceratisq; crinibus humi corpus abiecit. Assidebat ei altera ex neptibus, nuper amissum Hephestionem, cui nupserat, lugens. propriasq; causas doloris in communi mœstitia retractabant. Sed omnium suorum mala Sisigambis una capiebat. Illa suam, illa neptium uicem flebat. Recens dolor etiam praeterita reuocauerat. crederes modo amissum Darium, & pariter miserae duorum filiorum exequias esse ducendas. Flebat mortuos simul uiuosq;. Quē enim puellarum acturum esse curam? quem alium futurum Alexandrum? iterum se captas, iterum excidisse regno. qui mortuo Dario ipsas tueretur reperisse, qui post Alexandrum respiceret, utiq; non reperturas. Subibat inter haec animum. LXXX fratres suos eodem die ab Occho saeuissimo regum trucidatos, adiectumq; straga tot filiorū patrem. E septem liberis, quos genuisset ipsa, unum superesse. Ipsum Darium floruisse paulisper, ut crudelius posset extingui. Ad ultimum dolori succumbit, obuolutoq; capite assidentes genibus suis neptem, nepotemq; auersata, cibo pariter abstinuit & luce. quinto, posteaquam mori statuerat, die extincta est. Magnum profecto Alexandro indulgentiae in eam iustitiaeq; in omnes captiuos documentum est mors huius. Quae cum sustinuisset post Darium uiuere, Alexandro esse super-

stes erubuit. Et hercule, iuste æstimantibus regem liquet bona naturæ eius fuisse, uitia uel fortunæ uel ætatis, uis incredibilis animi, laboris patientia propemodum nimia, fortitudo non inter reges modo excellens, sed inter illos quoque, quorum hæc sola uirtus fuit. liberalitas sæpe maiora tribuētis, quàm à Dijs petuntur. clementia in deuictos, Tot regna aut reddita quibus ea dempserat bello, aut dono data. mortis, cuius metus cæteros exanimat perpetua contemptio. Gloriæ laudis'q; ut iusto maior cupido, ita ut iuueni & in tantis admittenda rebus. Iam pietas erga parentes, quorum Olympiada immortalitati consecrare decreuerat, Philippum ultus erat. Iam in omnes ferè amicos benignitas, erga milites beneuolentia. Consilium par magnitudini animi, & quantum uix poterat ætas eius capere solertia. modus immodicarum cupiditatum. ueneris intra naturale desyderium usus. Nec ulla nisi ex permisso uoluptas, ingentes profecto dotes erāt. Vitia fortunæ Dijs æquare se, & cœlestes honores accersere, & talia suadentibus oraculis credere, & dedignantibus uenerari ipsum uehementius quàm par esset irasci, in externum habitum mutare corporis cultum, imitari deuictarum gentium mores, quas ante uictoriá spreuerat. Nam iracundiam & cupidinem uini sicuti iuuenta irritauerat, ita senectus mitigare potuisset. Fatendum est tamen, cum plurimum uirtuti debuerit, plus debuisse fortunæ, quàm solus omniū mortalium in potestate habuit. Quoties illū à morte reuocauit? Quoties temere in pericula uectum perpetua felicitate protexit? Vitæ quoq; finem eundem illi, quem gloriæ statuit.

Expectauere

Expectauere eum fata, dum Oriente perdomito, aditóq; Oceano, quicquid mortalitas capiebat, impleret. Huic Regi ducíq; successor quærebatur. Sed maior moles erat, quàm ut unus subire eam posset. Itaq; nomen quoq; eius & fama rerum in totum propemodum orbẽ, reges ac regna diffudit. Clarissimíq; sunt habiti, qui etiam minimæ parti tantæ fortunæ adhæserunt. Cæterũ Babylone, inde enim diuertit oratio, corporis eius custodes, in regiam principes amicorum, ducesq; copiarum aduocauere, secuta est militum turba cupientium scire, in quem Alexandri fortuna esset transitura. Multi duces frequentia militum exclusi regiam intrare non poterant, cum præco exceptis, qui nominatim citarentur, adire prohiberet. Sed precarium spernebatur imperiũ. Ac primum eiulatus ingens, ploratúsq; renouatus est. Déinde futuri expectatio inhibitis lachrymis silentium fecit. Tunc Perdicca regia sella in conspectum uulgi data, in qua diadema uestísq; Alexandri cum armis erant, anulum sibi pridie traditum à rege, in eadem sede posuit, quorum aspectu rursus obortæ omnibus lachrymæ integrauere luctum. Et Perdicca ego quidem, inquit, anulum, quo ille regni atq; imperij uires obsignare erat solitus, traditum ab ipso mihi, reddo uobis.

Cæterũ quanquam nulla clades huic, qua affecti sumus, par ab iratis Dijs excogitari potest, tamen magnitudinem rerum, quas egit, intuentibus credere licet, tantum uirum Deos accommodasse rebus humanis, quarum sorte completa cito repeterent eũ suæ stirpi. Próinde quoniam nihil aliud ex eo superest, quàm quod semper ab immortalitate subducitur corpori, nominíq; quampri-

» mum iusta soluamus, haud obliti, in qua urbe inter quos
» simus, quali rege ac præside spoliati. Tractandum est
» commilitones cogitandumq́; , ut uictoriam partam inter
» hos, de quibus parta est, obtinere possimus. Capite opus
» est. Hoc ne uno an pluribus, in uestra potestate est. Illud
» scire debetis, militarem sine duce turbam corpus esse si
» ne spiritu. Sextus mensis est, ex quo Rhoxane prægnans
» est. Optamus ut marem enitatur, eius regnum Dijs ap-
» probantibus futurum, quando adoleuerit. Interim à q-
» bus regi uelitis destinate. Hæc Perdicca. Tum Near
» chus, Alexandri sanguinem, ac stirpem regiæ maiesta
» ti conuenire neminem ait posse mirari. Cæterum expe
» ctari nondum ortum regem, & qui iam sit præteriri,
» nec animis Macedonū conuenire nec tempori rerū. Esse
» ab Arsine filiū regis, huic diadema dandū. Nulli pla
cebat oratio. Itaq; suo more hastis scuta quatientes obstre
pere perseuerabant. iamq́; prope ad seditionem per-
uenerant, Nearcho peruicacius tuente sententiam. Tum
» Ptolemæus digna prorsus est soboles, inquit, quæ Mace
» donum imperet genti Rhoxanis uel Arsinæ filius, cu-
» ius nomen quoq; in Europa dicere pigebit. Maiore ex
» parte captiui. Cur Persas uicerimus, ut stirpi eorum ser-
» uiamus? Quod iusti illi reges Darius & Xerses tot
» millium agminibus, tantisq́; classibus nequicquam pe-
» tiuerunt. Mea sententia hæc est, ut sede Alexandri in
» regia posita, qui consilijs eius adhibebantur, coeant,
» quoties in commune consulto opus fuerit. eoq; , quod ma
» ior pars eorum decreuerit, stetur. Duces præfectiq; co-
» piarum ijs pareant. Ptolemæo quidā, potiores Perdic
cæ assentiebantur. Tum Aristonus orsus est dicere, Ale

" xandrum consultum, cui relinqueret regnum, uoluisse
" optimum deligi. Iudicatum autem ab ipso optimum Per
" diccam, cui anulum tradidisset. Neq; enim unum eum
" assedisse morienti, sed circunferentē oculos ex turba ami
" corum delegisse cui traderet. Placere igitur summam
" imperij da Perdiccam deferri. Nec dubitauere, quin ue
" ra censeret. Itaq; uniuersi procedere in medium Per-
diccam, & regis anulum tollere iubebant. Hærebat in
ter cupiditatem pudoremq;, & quo modestius, quod ex
petebat, appeteret, peruicacius oblaturos esse credebat.
Itaq; cunctatus diuq;, quid ageret, incertus, ad ultimum
tamen recessit, & post eos, qui sederant proximi, consti
tit. At Meleager unus è ducibus cōfirmato animo, quē
" Perdiccæ cunctatio erexerat, nec dij siuerint, inquit, ut
" Alexandri fortuna, tantiq; regni fastigium in istos hu
" meros ruat, homines certe non ferent. Nihil dico de
" ignobiliorib. qui hic sunt, sed de uiris tantum, quibus in
" uitis nihil perpeti necesse est. Nec uero interest, Rhoxa-
" nis filium quandocunq; genitus erit, an Perdiccam re
" gem habeatis, cum iste sub tutelæ specie regnum occupa
" turus sit. Itaq; nemo ei rex placet, nisi qui nondum na
" tus est & in tanta omnium festinatione, non iusta mo-
" do, sed etiā necessaria, exactos menses solus expectat, et
" iam diuinat marē esse conceptū, quem uos dubitatis pa-
" ratum esse uel subdere. Si mediusfidius Alexander hūc
" nobis regem pro se reliquisset, id solū ex ijs, quæ impe
" rasset, non faciendū esse censerem. Quin igitur ad diri
" piendos thesauros discurritis? harū enim opum regiarū
" utiq; populus est hæres. Hæc elocutus per medios arma
tos erupit. Et qui abeunti uiam dederant, ipsum ad præ

nunciatam prædam sequebantur. iamq; armatorum circa Meleagrum frequens globus erat, in seditionem ad discordiam uersa concione, cum quidam plerisq; Macedonum ignotus ex infima plebe. Quid opus est, inquit, armis, ciuiliq; bello habẽtibus regem, quẽ quæritis? Arideus Philippo genitus Alexandri pauloante regis frater, sacrorum, cærimoniarumq; consors modo nunc solus hæres præteritur à uobis. Quo merito suo? Quid ue fecit? Cur etiam gentium communi iure fraudetur? Si Alexandro similem quæritis, nunquam reperietis. Si proximum, hic solus est. His auditis concio primo silentium uelut iussa habuit. Conclamant deinde pariter Arideum uocandum esse, mortemq; meritos, qui concionem sine eo habuissent. Tum Pytho plenus lachrymarũ orditur dicere. Nunc uel maxime miserabilem esse Alexandrum, qui tam bonorũ ciuium militumq; fructu, & præsentia fraudatus est. Nomen enim memoriamq; regis sui tantum intuentes ad cætera caligare eos.

Et hinc multi uersus incuria librariorum dempti sunt.

Haud ambigue in iuuenem, cui regnum destinabatur, impensa probra, quæ magis ipsi odium, quàm Arideo contemptum attulerunt, quippe dum miserentur, etiam fauere cœperunt. Igitur non alium se quàm eum, qui ad hanc spem genitus esset, regnare passuros pertinaci acclamatione declarant, uocariq; Arideũ iubent. Quẽ Meleager infestus inuisusq; Perdiccæ strenue ꝑducit in regiam, & milites Philippum consalutatum, regem appellant. Cæterum hæc uulgi erat uox, principum alia sententia. E quibus Python consilium Perdiccæ exequi cœpit, tutoresq; destinat filio ex Rhoxane futuro Perdiccam, & Leonatum stirpe regia genitos, adiecit, ut in Europa Craterus & Antipater, res administrarent. Tum iusiurandũ à singulis exactum futuros in potestate regis geniti Alexandro. Meleager haud iniuria me-
» tu supplicij territus, cum suis secesserat. Rursus Philippũ
» trahens secum irrupit in regiam, clamitans suffragari
» reipu. de nouo rege pauloante concepto, robur ætatis ex-
» perirentur, modo stirpem Philippi, & filium, ac fra-
» trem regum duorum sibimetipsis potissimum crederẽt.
» Nullum profundum mare nullum uastum fretum &
» procellosum tantos ciet fluctus, quantos multitudo motus
» habet. Vtiq; si noua & breui duratura libertate lu-
» xuriat. Pauci Perdiccæ modo electo, plures Philippo
» quàm sperauerat, imperium dabant. Nec uelle, nec nol
» le quicquam diu poterant, pœnitebatq; modo consilij,
» modo pœnitentiæ ipsius. Ad ultimum tamen in stirpem regiam inclinauere studijs. Cesserat ex concione Arideus principum authoritate conterritus, & abeunte illo cõticuerat magis, quàm languerat militaris fauor. Itaq;

reuocatus uestem fratris eam ipsam, quæ in sella posita fuerat induitur. Et Meleger thorace sumpto capit arma, nouiq; regis satelles sequitur. Phalanx hastis clypeos quatiẽs expleturam se sanguine illorum, qui affectauerant, nihil ad ipsos pertinens regnum minabatur, in eadem domo familiaq; imperij uires remansuras esse gaudebant, hæreditarium imperium stirpem regiam uẽdicaturam, assuetos se nomen ipsum colere, uenerariq;, nec quenq̃ id capere nisi agnitum ut regnaret. Igitur Perdicca territus conclaue in quo Alexandri corpus iacebat, asseruari iubet. DC cum ipso erant spectatæ uirtutis. Ptolemæus quoq; se adiunxerat ei, puerorumq; regia cohors. Cæterum haud difficulter à tot millibus armatorum claustra perfracta sunt. Et rex quoq; irruperat stipatus satellitum turba, quorum princeps erat Meleager iratusq; Perdicca hos, qui Alexandri corpus tueri uellent, seuocat, sed qui irruperant, eminus tela in ipsum iaciebant, multisq; uulneratis tandem seniores demptis galeis, quo facilius nosci possent, precari, q cum Perdicca erant, cœpere, ut abstinerent bello, regiq; & pluribus cederent. Primus Perdicca arma deposuit. cæteriq; idẽ fecere. Meleagro deinde suadente ne à corpore Alexãdri discederent, insidijs locum quæri rati, diuersa regiæ parte ad Euphraten fugam intendunt. Equitatus, qui ex nobilissimis iuuenum constabat, Perdiccam et Leonatũ frequens sequebatur, placebatq; excedere urbe, & tendere in campos. Sed Perdicca ne pedites quidem secuturos ipsum desperabat. Itaq; ne abducendo eqtes abrupisse à cætero exercitu uideretur, in urbe subsistit. At Meleager regem monere nó desistit. Ius imperij Perdiccæ mor

de sanciēdum esse, ne occupetur impotens animus rerum nouarum, meminisse eum quid de rege meruisset. Neminem autem ei satis fidum esse, quem metuat. Rex patiebatur magis, q̄ assentiebatur. Itaq; Meleager silentium pro imperio habuit, misitq; regis nomine, qui Perdiccā accerserent. Iisdē mandatum ut occiderent, si uenire dubitaret. Perdicca nunciato satellitum aduentu, sexdecim oino pueris regiæ cohortis comitatus in limine domus suæ constitit, castigatosq; & Meleagri mancipia identidem appellans, sic animi uultusq; constantia terruit, ut uix mentis compotes fugerent. Perdicca pueris equos iussit conscendere, & cum paucis amicorum ad Leonatum peruenit. Iam firmiore præsidio uim propulsaturus, si quispiam inferret. Postero die indigna res Macedonibus uidebatur, Perdiccam ad mortis periculum adductū, & Meleagri temeritatem armis ultum ire decreuerāt. atq; ille seditione prouisa, cum regem adisset, interrogare eum cœpit, an Perdiccam comprehēdi ipse iussisset. ille Meleagri instinctu se iussisse respōdit. Cæterū nō debere tumultuari eos, Perdiccam enim uiuere. Igitur concione dimissa Meleager equitum maxime defectione perterritus, inopsq; consilij, quippe in ipsum periculum reciderat, quod inimico pauloante intenderat triduum ferè consumpsit incerta consilia uoluēdo. Et pristina quidem regiæ species manebat. Nam & legati gentiū regem adibant, & copiarū duces aderant, et uestibulū satellites armatiq; cōpleuerant. Sed ingens sua sponte mœstitia ultimæ desperationis index erat: suspectiq; inuicē non adire propius, non colloqui audebant, secretas cogitationes intra se quoq; uoluētes, et ex cōparatione re-

gis noui, desyderium excitabatur amissi, ubi ille esset, cuius imperium, cuius auspicium secuti erant, requirebant. Destitutos se inter infestas, indomitasq; gentes, expetituras tot cladium suarũ pœnas, quandocũq; oblata esset occasio. His cogitationibus animos exedebant, cum annunciatur equites, qui sub Perdicca essent, occupatis circa Babyloniam campis frumentum, quod in urbem inuehebatur, retinuisse. Itaq; inopia primum, deinde fames esse cœpit. Et qui in urbe erant, aut reconciliandam gratiam cum Perdicca, aut armis certandum esse censebant. Forte ita acciderat, ut qui in agris erant, populationem uillarum, uicorumq; ueriti, confugerent in urbem. Oppidani cum ipsos alimenta deficerent, urbe excederent & utriq; generi tutiori aliena sedes, quàm sua uideretur. Quorum consternationem Macedones ueriti, in regiam coeunt, quæq; ipsorum sententia esset, exponunt. Placebat autem legatos ad equietes mitti de finiẽda discordia, armisq; ponendis. Igitur à rege legatur Pasas Thessalus, et Amissus Megalopolitanus, et Perilaus, qui cum mandata regis edidissent, non aliter posituros arma equites, quàm si rex discordiæ authores dedisset, tulere responsum. His renunciatis sua sponte milites arma capiunt, quorum tumultu è regia Philippus excitus.
" Nihil, inquit, seditione est opus. Nam inter se certantium
" præmia, qui quieuerint, occupabunt. simul mementote
" rem esse cum ciuibus, quibus spem gratiæ cito abrum-
" pere, ad bellum ciuile properantium est. Altera legatio
" ne an mitigari possint, experiamur, & credo nondum
" regis corpore sepulto ad præstanda ei iusta omnes esse
" coituros. Quod ad me attinet, reddere hoc imperium

" malo, quàm exercere ciuium sanguine. & si nulla alia
" concordiæ spes est, oro, quæsóq; eligite potiorem. Obortis déinde lachrymis diadema detrahit capiti, dextrá, qua id tenebat, protendens, ut si quis se digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem spem indolis ante eum diē fratris claritate suppressam, ea moderata excitauit oratio. Itaq; cuncti instare cœperunt, ut quæ agitasset, exequi uellet. Eosdem rursus legat petituros, ut Meleagrum tertium ducem acciperent. Haud ægre id impetratum est. Nam & abducere Melegrum Perdicca à rege cupiebat, & unum duobus imparem futurum esse censebat. Igitur Meleagro cum Phalange obuiam egresso, Perdicca equitum turmas antecedens occurrit. Vtrunq; agmen mutua salutatione facta coit, in perpetuum, ut arbitrabantur concordia & pace firmata. Sed iam fatis admouebantur Macedonum genti bella ciuilia. Nam & insociabile est regnum, & à pluribus expetebatur. Primum ergo collegere uires, déinde disperserunt, & cum pluribus corpus, quàm capiebat, onerassent, cætera membra deficere cœperunt. quodq; imperium sub uno stare potuisset, dum à pluribus sustinetur, ruit.

Próinde iure meritóq; populus Romanus salutem se principi suo debere profitetur, cui noctis, quàm penè supremam habuimus, nouū sydus illuxit. Huius hercule non solis ortus lucem caliganti reddidit mundo, cum sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? Quod condidit gladios? Quantam tempestatem subita serenitate discussit? Non ergo reuirescit solum, sed etiam floret imperium. Absit modo inuidia, excipiet huius seculi tempora, eiusdem domus

utinam perpetua, certe diuturna posteritas. Cæterum ut ad ordinem, à quo me contemplatio publicæ felicitatis auerterat, redeam. Perdicca unicam spem salutis suæ in Meleagri morte deponebat, uanū eundē et infidū, celeriterq; res nouaturū et sibi maxime infestum occupandum esse. Sed alta dissimulatione consiliū premebat, ut opprimeret incautum. Ergo clàm quosdam ex copijs, quibus præerat, subornauit, ut quasi ignoraret ipse, conquererentur palàm Meleagrum æquatum esse Perdiccæ, quorum sermone Meleager ad se relato furens ira, Perdiccæ quæ comperisset, exponit. Ille uelut noua re exterritus, admirari, queri, dolentisq; speciem ostentare ei cœpit. Ad ultimū conuenit, ut comprehenderentur tam seditiosæ uocis authores. Agit Meleager gratias, amplexusq; Perdiccam, fidem eius in se ac beneuolentiam collaudat. tum communi consilio rationem opprimendi noxios ineunt. Placet exercitum patrio more lustrari, et probabilis causa uidebatur præterita discordia. Macedonum reges ita lustrare soliti erant milites, ut discissæ canis uiscera ultimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab utraq; abijcerentur parte. Intra id spatium armati omnes starent, hinc milites, hinc equites, illinc Phalanx. Itaq; eo die, quē huic sacro destinauerat, rex cum equitibus elephantisq; constiterat contra pedites, queis Meleager præerat. Iam equestre agmen mouebatur, & pedites subita formidine ob recentem discordiam, haud sane pacati quicq̄ expectantes, parūper addubitauere, an in urbē subducerent copias, quippe pro equitibus planicies erat. Cæterum uriti ne temere commilitonum fidem damnarēt, substitere præparatis ad dimi

citandum animis, si quis uim inferret. Iam agmina coibant, paruumq́; interuallum erat, quod aciem utranq; diuideret. Itaq; rex cum una ala obequitare peditibus cœpit, discordiæ authores, quos tueri ipse debebat instinctu Perdiccæ ad supplicia deposcens, minabaturq́; omnes turmas cum elephantis inducturum se in recusantes. stupebantq́; improuiso malo pedites. Nec plus in ipso Meleagro erat, aut consilij, aut animi. Tutissimum ex præsentibus uidebatur, expectare potius q̃ mouere fortunam. Tum Perdicca ut torpentes & obnoxios uidit CCC ferè, qui Meleagrum erumpentem ex concione, quæ prima habita est, post mortem Alexandri secuti erant, à cæteris discretos elephantis in conspectu totius exercitus obijcit, omnesq́; beluarũ pedibus obtriti sunt, nec prohibẽte Philippo nec authore. apparebatq́; id modo pro suo uendicaturum, quod approbasset euentus. Hoc bellorum ciuilium Macedonibus & omen & principium fuit. Meleager sero intellecta fraude Perdiccæ, tũ quidem quia ipsius corpori uis non afferebatur, in agmine quietus stetit. Et mox damnata spe salutis, cum eius nomine, quem ipse fecerat regem, in perniciem suã abeuntes uideret inimicos, confugit in templum. Ac ne loci quidem religione defensus occiditur. Perdicca perducto in urbem exercitu consilium principum uirorum habuit, in quo imperium ita diuidi placuit, ut rex quidem summam eius obtineret. Satrapes Ptolemæus Aegypti & Aphricæ gentium quæ in ditione erant, Laomedonti Syria cum Phœnice data est. Philotæ Cilicia destinata. Lyciam cum Pamphilia et maiore Phrygia obtinere iussus Antigonus. In Cariam Cassander, Me-

nander in Lydiam missi, Phrygiam minorem Hellesponto adiunctam Leonati prouinciam esse iusserunt. Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia cessit. Praeceptū est, ut regionem eam usq; ad Trapezunta defenderet, bellum cum Arbate gereret. Solus hic detrectabat imperium Python Mediam, Leonnatus Thraciam, appositasq; Thraciae ponticas gentes obtinere iussi. Qui Indiae, quiq; Bactris et Sogdianis, caeterisq; aut oceani aut rubri maris accolis praeerant, quibus quisq; finibus habuisset imperij, etiam ius obtineret. Decretum est, ut Perdicca cum rege esset, copijsq; praeesset, quae regem sequebantur. Credidere quidam testamento Alexandri distributas esse prouincias, sed famam eius rei, quanquam ab authoribus tradita est, uanam fuisse comperimus. Et quidem suas quisq; opes diuisis imperij partibus tuebantur, quas ipsi fundauerant, si unquam aduersus immodicas cupiditates terminus staret, quippe pauloante regis ministri, specie imperij alieni procurandi singuli ingentia inuaserant regna, sublatis certaminum causis, cum & omnes eiusdem gentis essent, & à caeteris sui quisq; imperij regioni discreti. Sed difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio, quippe sordent prima, cum maiora quaeq; sperantur. Itaq; omnibus expeditius uidebatur augere regna, q̃ fuisset accipere. Septimus dies erat, ex quo corpus regis iacebat in solio, curis omnium ad formandū publicum statum à tam solemni munere auersis. Et nō alijs q̃ Mesopotamiae regioni feruidior aestus existit, adeo ut pleraq; animalia, quae in nudo solo deprehendit, extinguat, tantus est uapor solis & coeli, quo cūcta uelut igne torrentur. Fontes aquarum & rari sunt,

& inconlentium fraude cælantur. Ipsis usus patet. ignotus est aduenis. Vt tandem curare corpus exanimũ amicis uacauit, nulla tabe ne minimo quidem liuore corruptũ uidere, qui intrauerant. Vigor quoq;, qui constat ex spiritu, non destituerat uultum. Itaq; Aegyptij, Chaldæiq; iussi corpus suo more curare, primo non sunt ausi admouere uelut spiranti manus. Deinde precati, ut ius fasq; esset mortalibus attrectare eũ, purgauere corpus, repletumq; est odoribus. aureum solium & capiti adiecta fortunæ eius insignia. Veneno necatum esse credidere. pleriq; filium Antipatri inter ministros Iollam nomine patris iussu dedisse. Sæpe certe audita erat uox Alexandri, Antipatrum regium affectare fastigium, maioremq; esse præfecti opibus, ac titulo Sparthanæ uictoriæ inflatum, omnia à se data asserentem sibi. Credebant etiam Craterum cum ueterum militum manu ad interficiendũ eum missum. Vim autem ueneni, quod in Macedonia gignitur, talem esse constat, ut ferrũ quoq; exurat. Vngulam iumenti duntaxat patientem esse constat. Stygos hydor appellant fontem, ex quo pestiferũ uirus emanat. Hoc per Cassandrum allatum, traditumq; fratri Iollæ, & ab eo supremæ regis potioni inditum. Hæc utcunq; sunt tradita, eorum, quos, rumor asperserat, mox potentia extinxit regnum enim Macedoniæ Antipater, & Græciam quoq; inuasit. Soboles deinde excepit, interfectis omnibus quicunq; Alexandrum etiã longinqua cognatione contigerant. Cæterum corpus eius à Ptolemæo, cui Aegyptus cesserat, Memphim, & inde paucis post annis Alexandriam translatum est, omnisq; memoriæ ac nomini honos habetur.

FINIS.

Nemo potest tantos labores sustinere, tantamq; adhibere diligentiam recognoscendis antiquorum scriptorum monimentis, ut illam satis esse intellegat. quod nuper mihi euenit. nam cum hæc ex clarissima Curtij historia fragmenta uobis emendatissima daturum pollicitus essem, idq; uel iniquorum iudicio certum esse confiderem, ecce tibi Cyprianus Senilis Anconitanus uir summa humanitate, singulariq; literatura præditus, qui ad nos codicem suum Curtij domesticum attulit, quem contractis multis manu scriptis exemplarib. olim castigarat. hunc dum accuratius euoluimus, deprehẽdimus loca multa aliter in eo scribi, quam in alijs, qui uulgati habentur, & qui à nobis in editione nostra probata sunt. Itaq; uisum est ea in calce addere, ne utilitate, cuius uir ille præstantissimus author uobis esse uoluit, defraudaremini.

Pagina 5. ciliciam petens cum omnib. copijs regionem. LEGE in regionem.

Pag. 8. Myndios quoq; & Canindios. SVNT codices qui habent & Cinnos.

Pag. 28. quia non quàm alte. In ALIIS exemplarib. legitur, quia nunquam tam alte penetrasse.

Pag. 29. Orio amne superato. GEORGIVS Alexãdrinus legebat Oxio amne.

Pag. 31. sacrificio deinde facto dona, & sacerdotitib. & Deo facta sunt. LIBRI manu scripti habent data sunt.

Eadem, uera & salubri æstimatione fide oraculi, uana profectò. IN CODICIBVS nõnullis scribitur. uera & salubri æstimastione quidem oraculi, uani profectò. Et reliqua.

Pag. 32. utrinq; à iugo ternos direxerant gladios rotarũ plura spicula, & reliqua. LEGENDVM ex antiquissimo codice utrinq; à iugo ternos direxerant gladios. & in radijs rotarum plura spicula.

Pag. 41. cæterum hoc tandem exercitu exaudire nõ poterat. VETVS lectio. Cæterum hoc tantus exercitus exaudire non poterat.

Pag. 42. Neq; enim ad belli discrimen qui ab his Scytharum. LEGE qui ab his Scythæ.

Pag. 48. Quatuor millia talentum fuerunt. BVDAEVS legit. centum millia, & uiginti fuerunt.

Pag. 50. Conuugales ludi tota perside Regibus purpuratisq; cordi sunt. SCRIBENDVM conuinales ludi tota perside Regib. purpuratisq; cordi sunt

Pag. 51. In disciplina quoq; militaris rei pleraq;

à maiorib. summa utilitate mutuauit. CODICES nonnulli habent pleraq; à maioribus tradita.

Pag. 54. Et sagittarijs eqtibus. M. praeripit EMENDATIOR Lectio et sagittarijs CC. Et Equitib. M. praecipit.

Pag. 57. Cum omnia, quae recipiebantur capere non possent. EXPVNGENDVM recipiebantur, & reponendum reperiebantur.

Pag. 61. compositis reb. iusto Regi tibi fiducia restituet imperium. PROBANDA haec scriptura. fiduciarium restituet imperium.

Pag. 68. Expectabant ergo plures qui inierant praeliũ SCRIBENDVM quàm inierant praeliũ

Pag. 71. Summam militum alacritate Subeuntium quocunq; uellet duceret. ALITER, & rectius uetusto in exemplari legitur. summa militum alacritate subclamantium quocunq; uellet duceret.

Pag. 77. Cum externa ui non territus modo Rex sed inuictus intestino facinore petebatur VERIOR lectio. cum externa ui non tutus modo Rex, sed inuictus intestino facinore petebatur.

Pag. 92. Iter pronunciari iubet in Agriaspas. GEORGIVS Alexandrinus legebat Arimaspas.

Pag. 104. Vixq; ullum fuit, quod non pluribus simul spiculis perforaretur. REPONENDVM. uixq; ullum fuit scutum, quod non pluribus. & reliqua.

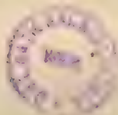
Pag. 110. Caeterum Macedones quanquam prospero euentu defunctus erat Alexander, tum sciuere gentis suae more. ERADENDVM tum, & substituendum tamen sciuere gentis suae more.

Pag. 113. *is pedes, incredibile dictu, per* L *stadia uectum regem comitatus est.* MAGIS *quadrat* CC. *stadia. & cætera. atq; ita scribitur in codice uetustissimo.*

Pag. 117. *Periti Militares auro, & ebore fulgero dicebantur.* ANTIQVA, *& syncærior lectio.* *Clypei militares auro, et ebore fulgere dicebantur.*

Pag. 140. *Sed ut traditur, metu'ne, an seditione.* LEGENDVM *sed non traditur, Et cætera.*

Pag. 145. *iam a' rege pernotus.* SCRIBENDVM *iam a'* Rege *promotus.*

*a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y. Omnes Quaterniones præter * Quinternionem, & y duernionem.

VENETIIS IN AEDIBVS ALDI, ET ANDREAE SOCERI, MENSE IVLIO. M. D. XX.

AL
DVS.

